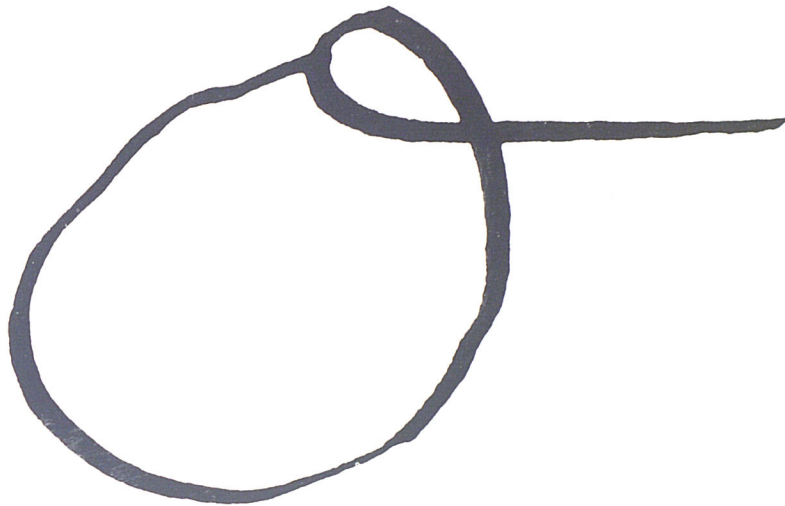

O Lletra que, en el sistema elaborat per Ramon Llull en la seva primera formulació en l'*Art abreujada d'atrotbar veritat*, s'aplica (dins la Figura A) a la dignitat de la misericòrdia i en l'*Art demonstrativa*, a la de la simplicitat. També s'aplica (dins la Figura S) a la combinació de les lletres anteriors B F K, és a dir, als actes de la memòria membrant i oblidant. En la segona formulació simplificada, que va des de l'*Ars inventiva veritatis* fins a l'*Ars breu*, aquesta lletra ja no hi apareix. (AB)

OBAC, FRANCESC (? s XV - ? XVI) Misser i funcionari. Fou nomenat per Carles I regent de la cancelleria de Mallorca (octubre de 1521) amb la missió d'intentar obtenir la pacificació de l'illa, on havia esclatat (febrer de 1521) la *Germania* (←). Fou successor en el càrrec de Jaume Roca (→). Des de Barcelona, començà a comunicar-se (març de 1522) amb els jurats de Mallorca, mentre s'iniciaven les gestions preparatòries perquè l'armada reial anàs a l'illa a reduir militarment els revoltats. S'entrevistà amb el notari Miquel Santpol. El 3 d'agost, partí cap a Mallorca. No gosà desembarcar a Sóller el dia 5 i ho féu a Al-

cúdia, que estava en les mans dels reialistes. Tot d'una els jurats li recordaren la seva obligació de traslladar-se a Palma per jurar les franqueses i privilegis del regne de Mallorca abans de començar l'exercici de les seves funcions. La nombrosa comissió encarregada de rebre'l es traslladà a Inca, des d'on transmeté la correspondència entre el govern agermanat i el comissari reial. Envià una carta de presentació del rei datada el 13 d'octubre de 1521, que reprovava sense excepció tots els actes dels agermanats. Des d'Alcúdia, d'on no es mogué, intentà amb cartes amenaçadores la submissió de la Part Forana i la seva col·laboració en la reducció de Palma. No va anar a la capital a jurar el seu càrrec i la seva gestió apaivagadora va esser un fracàs. Els jurats consideraven que estava organitzant des d'Alcúdia la divisió dels agermanats, mitjançant emissaris enviats a diverses viles perquè trametessin homes, cavalls i armes a Alcúdia a fi d'organitzar des d'allà una expedició armada que acabàs amb la *Germania*, i l'acusaven d'actuar més com un cabdill contrarevolucionari que com un pacificador. Fracassada la seva hipotètica gestió apaivagadora, quedà oberta la reso-

lució del conflicte per les armes. El setembre de 1522, els agermanats atacaren infructuosament Alcúdia. L'octubre arribà l'esquadra reial destinada a la reducció de les Germanies i aviat sotmeté la Part Forana a l'obediència reial i inicià el setge de Palma. Abans de capitular la capital, el 7 de març de 1523, intentà, amb el governador de Menorca, negociar la rendició. (JJ)

OBAGA, COLL DE S' De 238 m de cota, a la serra de Tramuntana. Es troba al terme d'Escorca, entre sa Calobra, el clot de l'Infern i el torrent de Pareis. (M)

OBERTA, S' Desembocadura de l'Albufera de Mallorca a la badia d'Alcúdia, vora el pont des Anglesos, situada entre la caseta des Milicians i la Màquina Nova. (M)

OBI, FONT DE S' Al terme de Bunyola, situada a la possessió de sa Muntanya, en el torrent des Barranc. ■ Al terme de Fornalutx, situada entre el

↑ Font des Obis (Valldemossa)

bosc de Monnàber, sa Regana, el pas de s'Arreplegada i ses Cabanes. (M)

OBI, PUIG DE S' De 612 m d'alçària, a la serra de Tramuntana. Es troba al terme de Bunyola, entre el cingle de sa Milana i el comellar del Bon Jesús. (M)

OBIS, ES Nom de dues petites fonts que neixen en el terme d'Escorca i, per una canal, arriben a les cases de Son Collell, de Mancor de la Vall. (M)

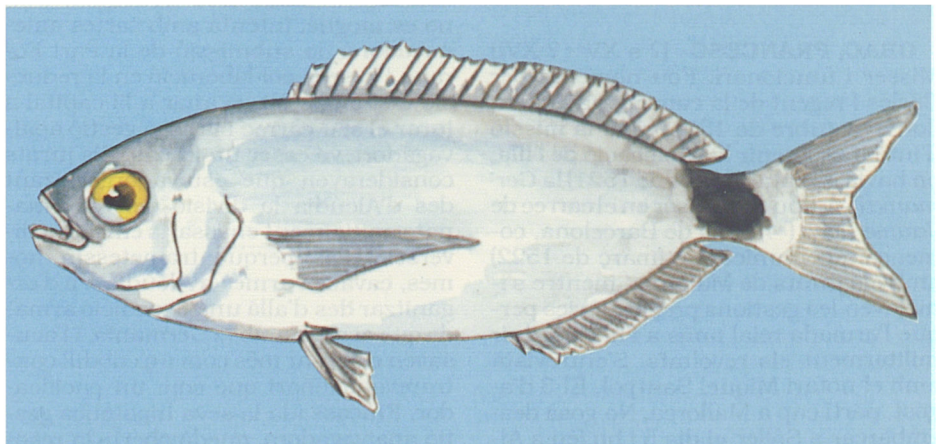
OBIS, FONT DES Al terme de Calvià, situada entre la font Buscarri, es Castellot, es Tramuntanal i ses Rotes Llargues. ■ Al terme de Puigpunyent, situada entre el comellar d'Infern, sa Mola, na Freda i Galilea. ■ Al terme de Valldemossa, situada entre sa Badaia, Son Brondo, el coll de Sant Jordi i la mola de Son Pax. (M)

OBLADA (*Oblada melanura*, Linné 1758) Peix de l'ordre dels perciformes, de la família dels espàrids. Té el cos

ovalat i allargat, comprimit lateralment. Els ulls són bastant grossos i la boca relativament petita. L'aleta dorsal té onze radis espinosos, el quart i el cinquè dels quals són més llargs; també en té catorze de blans. L'aleta anal és baixa i curta, amb tres espines. Les pectorals són falciformes; les ventrals tenen un radi espinós. La cua és escotada, amb els lòbuls ben desenvolupats. És de color blavós a la regió dorsal, els

costats i el ventre són de color argentat. És característica la taca negra al peduncle caudal. Fa una talla màxima de 30 cm. L'època de la reproducció és entre els mesos d'abril i maig. És una espècie herbívora i carnívora. S'alimenta de mol·luscs, crustacis i algues. Viu al litoral, a la plataforma continental, sobre fons d'alga i roca. És d'hàbits bastant pelàgics. Es pesca amb fluixa o aparells d'ham, amb una esca de

↓ Oblada (*Oblada melanura*, Linné 1758)

pa i pasta de farina. És una espècie característica de la Mediterrània i de l'Atlàntic oriental, des del sud de Portugal fins a Angola. No figura específicament a les estadístiques. La seva presència al mercat és poc significativa. (MM)

OBLADES, PESQUERA DE LES Al terme de Pollença, situada entre la punta de la Sal i el racó d'en Martorell. (M)

↑ Convent de les Germanes Oblates del Santíssim Redemptor (Palma)

OBLATA DEL SANTÍSSIM REDEMP-TOR Religiosa de la congregació de les Germanes Oblates del Santíssim Redemptor. Aquesta comunitat fou fundada (1864) a Ciempozuelos (Madrid), pel pare Josep Serra i sor Antonia de Voiedo. La seva finalitat és l'acolliment, instrucció i orientació en la vida de les joves amb problemes d'integració social i, especialment, de les prostitutes. Fou aprovada com a institut de dret pontifici (1906) pel papa Pius X. La casa de Palma fou fundada (1924) a sa Vileta, a petició del bisbe Rigobert Domènec Valls. Posteriorment, es fundà (1985) una nova casa al carrer Petit, de Palma, per tal d'oferir ajuda sanitària i acollida familiar a les prostitutes. (LLA)

OBRA, SON Vegeu *Senobra*.

OBRA CULTURAL BALEAR Entitat cívica i cultural creada a Palma el desembre de 1962 per iniciativa de Francesc de Borja Moll, amb l'objectiu de fomentar la llengua i la cultura autòctona de les illes Balears. En foren fun-

SOPES D'OBLADA

Ingredients per a quatre persones

- 1 kg d'oblades fresques i grosses
- 5 sopes de pa
- 3 cebetes tendres
- 1 gra d'all
- 1 manat d'espinacs
- 3 tomàtiques de ramellet
- uns quants brots de julivert
- un brot de fonoll fresc
- mitja llimona
- una tassetta d'oli d'oliva
- mitja culleradeta de pebre bord
- sal

Preparació

Per començar, hem d'escatar el peix, esmocar-lo, rentar-lo, escórrer-lo i, finalment, salar-lo. Després hem de rentar els espinacs, els tronxos i les fulles. Els tronxos s'han de tallar en bocins petits i s'han d'escórrer. Hem de fer igual amb les cebetes tendres i les tomàtiques.

En una olla de fang, hi hem d'encalenticir l'oli i hi hem d'ofegar els tronxos dels espinacs i les cebetes. Quan hagin tornat blans, hi hem d'afegir la tomàtiga i l'all i remoure-ho fins que es confiti. Ara s'han d'incorporar les fulles dels espinacs, tallades i molt escorregudes. Remenar fins que perdin volum. Un cop llest, hem de col·locar el peix en un colador ample i l'hem de posar dins l'olla, després hi afegirem cinc tasses d'aigua. Ha de coure fins que el peix sigui cuit, però hem d'anar alerta que no s'obri. En esser cuit, treurem el peix i el col·locarem en una safata calenta. El brou, l'acabarem de fer amb la picada de julivert i fonoll i el pebre bord. Hem de remenar-ho tot ben remenat.

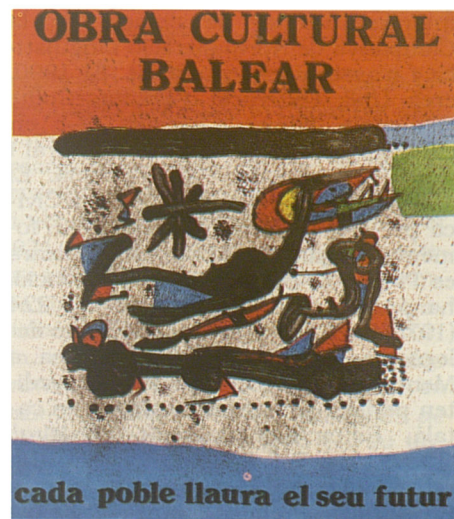
Les sopes es posen a la sopera i s'escalden amb el brou ben calent.

El peix es menja al mateix temps que les sopes escaldades, en un plat a part, amanit amb oli i unes gotes de llimona.

Recepta de Caty Juan de Corral

dadors Josep Capó Juan, Guillem Colom, Miquel Forteza, Miquel Fullana Llompart, Miquel Marquès i Bernat Vidal Tomàs, entre d'altres. Durant el decenni dels seixanta, es dedicà principalment a l'organització de cursos de llengua i literatura catalanes i de cursos per al professorat de català. Durant els anys setanta, conegué un període d'extensió i arrelament. Creà les primeres delegacions als pobles i augmentà el nombre de socis. El 1971, es constituí com a associació. Es relacionà amb les forces d'oposició al franquisme i impulsà la lluita per la consecució de l'autonomia. Des del decenni dels vuitanta, centrà la seva activitat en la normalització lingüística. Des de 1982, disposa d'una xarxa professionalitzada de cursos de català. Ha aconseguit iniciatives com l'Associació Voltor

↓ Cartell de l'Obra Cultural Balear dissenyat per Joan Miró

↑ Membres de l'Obra Cultural Balear (1963)

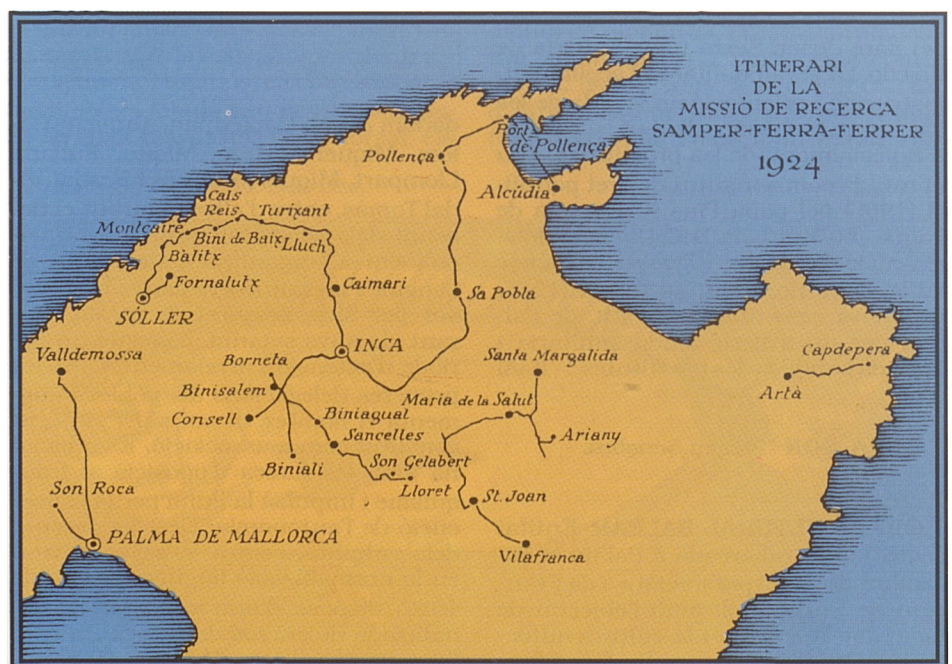
(1985), que promou i gestiona la recepció a les Balears d'emissores institucionals de ràdio i televisió en llengua catalana, i la Comissió per a l'Ensenyament i la Normalització del Català -CENC-. El 1986, organitzà a les Balears el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Des de 1987, convoca anualment els Premis 31 de Desembre, destinats a reconèixer i estimular les actuacions favorables a la promoció de la llengua i cultura catalanes i que es lliuren anualment en la Nit de la Cultura. Ha editat una col·lecció de monografies sobre història i cultura de les Balears. Ha organitzat cicles de conferències, activitats pedagògiques, teatrals i cinematogràfiques, i homenajes a personalitats de la cultura, com Joan Alcover, Antoni Maria Alcover, Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster, Josep Maria Llompart i Francesc de Borja Moll. El 1989, signà l'acord interinstitucional de creació de la Campanya de Normalització Lingüística i n'assumí el secretariat. El 1990, creà *Llull, Federació d'Entitats Culturals dels Països Catalans* (←) en col·laboració amb Òmnium Cultural i Acció Cultural del País Valencià. El 1991, donà suport a la Plataforma Cívica per l'Autogovern. Des de 1992, fomenta i organitza el programa Balears es Presenta. Des de la seva fundació, ha passat de 31 socis (1962), a 224 (1970) i a 2.500 (1994). El 1994, té delegacions a vint pobles de Mallorca, a Menorca i a Formentera, les quals editen periòdicament publicacions en català. Edita mensualment *El Mirall* (1987) i un *Full Informatiu* (1991). Ha rebut diverses distincions, com el Premi dels Premis Ciutat de Palma

(1972), el Premi d'Honor Jaume I (1979) i la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1985). N'han estat presidents Miquel Forteza (1962-69), Climent Garau (1970-76), Josep Maria Llompart (1976-83), Ignasi Ribas (1983-87), Miquel Alenyar (1987-89), Bartomeu Fiol (1990-91) i Antoni Mir (des de 1991). (DG)

OBRA DEL CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA Institució creada el 1922 sota el patrocini de la Fundació Concepció Rabell i Civils, que exercia

el seu marmessor Rafael Patxot i Jubert, i emparada per l'Orfeó Català de Barcelona. El seu propòsit era recollir, estudiar i publicar les cançons populars de les terres de parla catalana, tant les cançons pròpiament dites com els cants i cantarelles d'infants, jocs infantils amb tonada, ballets, danses i comparses, toques i crides típiques, i tota mena de música popular. Des de 1924, hi treballà d'una manera permanent el músic mallorquí Baltasar Samper, el qual, a més de col·laborar en l'oficina de l'Obra, instal·lada en un pis de la via Laietana, de Barcelona, féu llargues missions de recerca a Mallorca i en recorregué la major part de pobles els estius de 1924 a 1931, acompanyat de Miquel Ferrà, Josep M Casas Homs, Ramon Morey i el seu germà Julià Samper. El 1934 i el 1935, Dolors Porta, deixeble de piano i futura muller de Baltasar Samper, completà aquestes exploracions per pobles i barris dels voltants de Palma. D'altra banda, l'Obra del Cançoner aconseguí, el 1923, la donació de bona part del material folklòric aplegat per Marià Aguiló Fuster, on abunden els textos recollits a Mallorca per Aguiló mateix o pels seus múltiples col·laboradors. Baltasar Samper va obtenir igualment per a l'Obra els materials reunits pel músic mallorquí Antoni Noguera, que foren copiats i tornats a la família, i un extens recull de gloses de Mallorca format pel sacerdot felanitxer Cosme Bauzá Adrover. El fons mallorquí de l'Obra del Cançoner s'enriquí encara amb les aportacions dels concursos convocats per l'Obra mateixa, per les cançons procedents de les Festes de

↓ Itinerari de la missió de recerca a Mallorca de l'Obra del Cançoner Popular de Mallorca (1924)

la Música Catalana de l'Orfeó Català, pel material aplegat per Rossend Serra Pagès al llarg de molts anys i per altres donacions arribades de Mallorca. La Guerra Civil, però, obligà a tancar l'oficina de l'Obra del Cançoner i n'interrompé les activitats. Després de moltes vicissituds, l'arxiu que encara se'n conservava fou cedit el 1991 per la família Patxot a l'Abadia de Montserrat, on ha estat catalogat i microfilm. Abans de la Guerra Civil, l'Obra del Cançoner publicà tres grans volums de *Materials*, al tercer dels quals (1929) hi havia la memòria de la primera missió de Baltasar Samper a Mallorca, acompanyada de fotografies i d'una antologia dels textos recollits. Després de la guerra (però amb data teòrica de 1936) sortí el primer i únic volum del *Diccionari de la dansa*, de Francesc Pujol i Joan Amades, el qual conté nombroses referències a Mallorca, en bona part fruit de les recerques de Samper. El volum II d'aquest *Diccionari*, que ja estava redactat el juliol de 1936, no s'ha trobat fins ara, ni a l'arxiu de l'Obra del Cançoner ni entre els papers de Joan Amades. El 1993, l'Abadia de Montserrat repregué la publicació dels *Materials* de l'Obra del Cançoner, amb l'*Inventari de l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, redactat per Josep Massot Muntaner, el qual ha preparat també per a la publicació l'*Ideari cançonístic Aguiló*, de Joan Puntí i Col·lell, que hauria d'haver aparegut el 1936. (JoM)

OBRADOR, SON Antiga possessió

↓ Làpida dedicada a Joaquim Obrador Ballester

del terme de Felanitx. El 1578, pertanyia a Rafel Obrador, de la família del qual prengué nom. Tenia cases i era dedicada a vinya i conreu de cereals. Era valorada en 1.970 lliures. (DF)

OBRADOR BALLESTER, JOAQUIM —**PERE IGNASI**— (Campos s XVIII - Llucmajor 1823) Politic i hisendat. El desembre de 1823, fou un dels dirigents de l'aixecament absolutista i anticonstitucional de Campos. Un cop fracassada aquesta temptativa reaccionària, fou empresonat i conduït a Palma. Condemnat a mort, va esser afusellat en el camp de les Ànimes (Llucmajor), amb Guillem Clar Vila. Després de la restauració absolutista, el desembre de 1823 les seves deixalles foren enterrades a la capella de Sant Joaquim, de l'església parroquial de Campos, fet que es convertí en una mostra d'adhesió al regim absolutista. El 1927, es col·locà una làpida commemorativa.

OBRADOR BENNÀSSER, MATEU (Felanitx 1852 - Palma 1909) Escriptor, lul·lista i pedagog. Fou deixeble de Pons i Gallarza a l'Institut Balear i, posteriorment, de Rubió i Ors i de Milà i Fontanals a la Facultat de Filosofia i Lletres, de Barcelona, on es llicencià el 1874. Col·laborà amb aquest darrer en la replega de material folklòric i fruit d'això fou l'estudi *Sobre les èpoques de la poesia popular mallorquina* i d'altres escrits inèdits. Començà cultivant la literatura de creació a revistes, com *L'Ig-*

**GLOSES RELATIVES
A L'AFUSELLAMENT DE JOAQUIM
OBRADOR I GUILLEM CLAR
A LLUCMAJOR**

De Campos era es forner
Que l' any vint i tres mataren;
Era d' aquells qui servaven
La llei de Déu vertader,

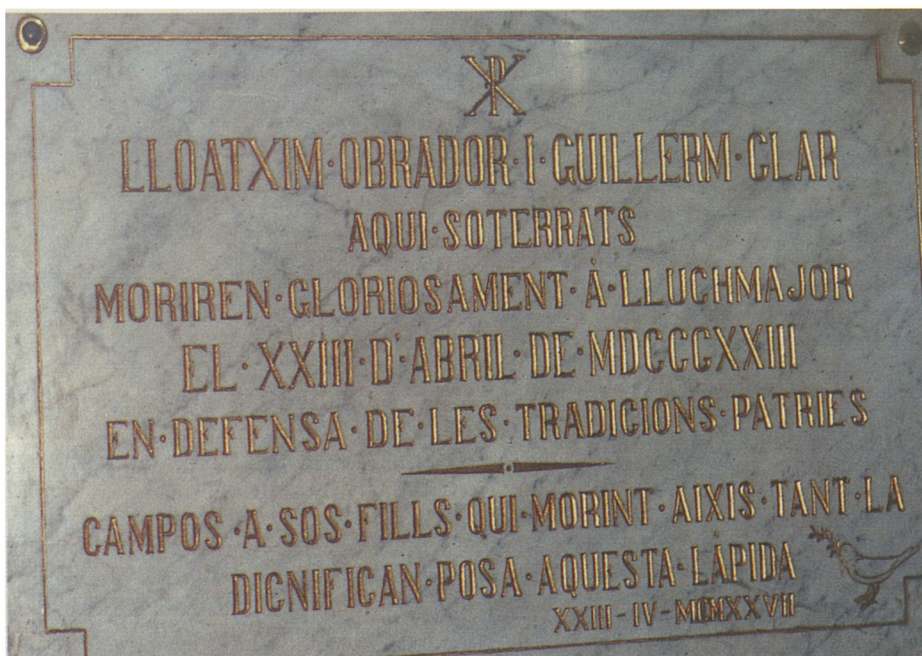
Oh Mare de Déu de Gràcia!
És hora que alceu la mà
Que la traga va matar
Don Lloaxim Pere Ignasi

Per devers Son Joaneta
Jo los vaig veure passar
An es forner va tocar
Sa bala a s' orella endreta.

Devers mig dia fa sol:
Jo lo vaig veure passar
Amb un Santcristo en sa mà
i es dogal en es coll;
La senyora degué dir
quan va veure sa cadira
Oh espòs de la meva vida
Assuquívareu morir!

La senyora deu dir ara
amb molta pena i tristor;
Fills meus! amb sa processó
Mos n' hem d' anar a Llucmajor
A dur els ossos de ton pare.

Oh baül de gran valor!,
De vellut negre folrat,
bagues de floc encarnat
i tatxetes de llautó.
Es poble de Llucmajor
En va quedarelevat.

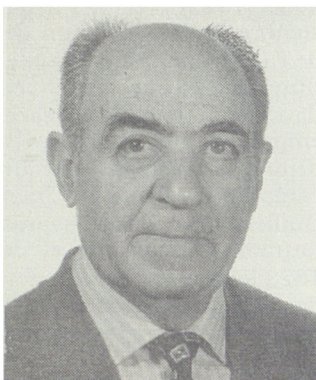
norància o *La Roqueta*, sovint amb temes humorístics i de to romàntic. Animat per Pons i Gallarza, participà en la creació de la *Revista Balear* (1872) i fou secretari de *Museo Balear* (1875). Acudí als Jocs Florals i hi fou premiat el 1871, 1874 i 1878. Part de l'obra poètica és recollida a *Lectura popular*, on conrea sobretot una poesia de caràcter tradicional. En el terreny de la dramaturgia, estrenà (1877) l'obra còmica *Los pretendents*. Publicà, a més, *L'alt en Jaume d'Aragó* (1876) i *Lecciones de Geografia comerciales* (1881). Fou important la seva tasca de pedagog a la Institució Mallorquina d'Ensenyament (←) i al Col·legi Politècnic (←), del qual fou

↑ Mateu Obrador Bennàsser

director i fundador (1874). Fruit d'aquesta experiència són els seus nombrosos escrits sobre educació que evidencien les seves avançades idees pedagògiques. En tancar-se la Institució Mallorquina d'Ensenyament (1887), es traslladà a Barcelona per ocupar el càrrec d'oficial de finances de la delegació d'Hisenda. A Barcelona freqüentà els ambients literaris i col·laborà assiduament a *La Il·lustració Catalana*, *La Renaixença*, *La Vanguardia*, *La Veu de Catalunya* i *Lo Gay Saber*. El 1897, passà al servei de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria com a preceptor dels seus fills, la qual cosa li permeté viatjar i entrar en contacte amb els còdexs lul·lians de les biblioteques estrangeres. No fou, però, fins a 1899 que es donà a conèixer com a lul·lista, amb la publicació d'un catàleg dels manuscrits de Ramon Llull existents a la Biblioteca de Sant Marc, de Venècia. El 1900, entrà, com a director tècnic, a la Comissió Editora Lul·liana presidida per Antoni Maria Alcover i, com a tal, dirigí la publicació (1906) dels tres primers volums de les *Obres Completes* de Llull, que havia iniciat Jeroni Rosselló. Amb anterioritat, s'havia encarregat de l'edició de *Llibre d'Amic e Amat* (1904) i de *Llibre de les bèsties* (1905). També féu diversos estudis sobre literatura catalana, com *Doctrines sociològiques de Ramon Llull* (1905) i la conferència pronunciada (1905) a l'Ateneu de Barcelona sobre *La nostra arqueologia literària*. El 1906, llegí el treball *L'edició original de les obres de Ramon Llull* al Primer Congrés de la Llengua Catalana. El 1908, l'Institut d'Estudis Catalans el

comissionà per anar a Munic (Alemanya) a transcriure el manuscrit de *Blanquerna*. Aprofità aquest viatge per passar per Milà i copiar el manuscrit de *Llibre de contemplació*, tot i que la seva mort sobtada no li permeté publicar cap d'aquestes obres. L'Ajuntament de Felanitx el declarà fill il·lustre el 1906 i, el 1923, li dedicà un carrer. (CSV)

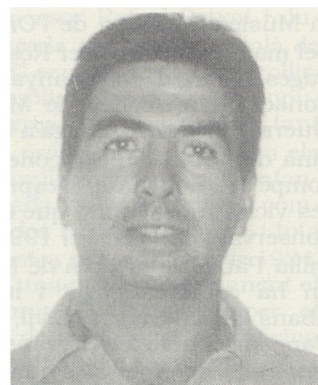

→ Francesc
Obrador
Burguera

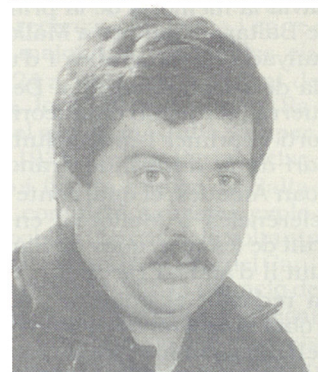
OBRADOR BURGUEIRA, FRANCESC (Palma 1924) Cantor i músic. Començà a cantar als vuit anys i estudià solfeig amb Miquel Massot Espases. Fou cantant de la Capella Clàssica i del Cor Parroquial de Sant Jaume. Des de 1965, és membre fundador de la Capella Mallorquina. Estudià, també, violí i orgue. Compongué per a cor *Dolç repòs* (1978), *In Paradisum* (1978), *Canzonetta* (1978), *Copla de Nochebuena* (1978), *Spiritus Domini* (1980), *Antifona (Sant Jaume)* (1981), *Estel de Lluc* (1984), *Cristus factus est* (1988), *Cor Jesu me* (1990); per a orgue, *Meditación* (1980), *Orgada* (1980), *Suïte y Preludio* (1982), *Meditativo* (1982), *Adagietto* (1983), *Bagatela* (1983), *Claroscuro* (1983); per a violí i piano, *Berceuse* (1985). Totes les composicions es troben recopilades al llibre: *Juego entre líneas I* (1993). (CM)

OBRADOR CASASNOVAS, JAUME (Palma 1878 - 1942) Guàrdia civil. Ingressà en aquest cos el 1896. Fou destinat a Jaca, Menorca i Mallorca. El 1928, ascendí a comandant. El 1936, era delegat d'ordre públic de Girona, amb la graduació de tinent coronel. Quan s'inicià la Guerra Civil es trobava de permís a Mallorca. L'octubre d'aquell mateix any, el comandant militar el va nomenar president de la Diputació Provincial de Balears. Ocupà aquest càrrec fins al maig de 1937 i fou destinat a Sevilla com a cap de la Guàrdia Civil d'Andalusia. Posteriorment, passà a Barcelona i ascendí a coronel. (DJ)

OBRADOR MARTORELL, JAUME (Palma 1957) Jugador d'hoquei sobre

→ Jaume
Obrador
Martorell

→ Guillem
Obrador
Martorell

patins. Ha fet part de l'Espanya Hoquei Club des de la seva fundació. Compaginà la pràctica de l'hoquei amb el futbol, com a porter de CE Porreres. Amb motiu de l'ascens (1977-78) de l'Espanya HC a primera divisió deixà el futbol. Entre 1978 i 1993, ha jugat, amb algunes interrupcions, a la primera divisió nacional d'hoquei. El seu germà **Guillem** (Palma 1956) ha fet part, com a jugador, de l'Espanya HC des de la seva fundació i fins a 1991. Les temporades 1991-92 i 1992-93 fou segon entrenador de l'equip. (JPa)

→ Francesc
Obrador
Moratinos

OBRADOR MORATINÓS, FRANCESC (Palma 1942) Politic i sindicalista. Cursà estudis eclesiàstics al Seminari Conciliar de Sant Pere (Palma) i, el 1968, s'ordenà de prevere. El 1957, fou un dels fundadors, a Mallorca, de la Joventut Obrera Catòlica —JOC—. El 1966, inicià la seva mili-

tància sindical i, el 1968, entrà a Comissions Obreres. El 1969, ingressà a Bandera Roja i en fou membre del comitè nacional. El mateix any, participà en la fundació de Cristians pel Socialisme. Milità en el Partit Comunista d'Espanya —PCE— (1972-75). Fundà, amb altres, el Partit Socialista de les Illes —PSI—, en el qual milità (1975-78), i n'encapçalà, per Balears, la llista al Congrés de Diputats a la candidatura Unitat Socialista (1977), però no obtingué l'escó. En el terreny sindical, fou secretari, a Balears, de la Unió de Tècnics i Treballadors (1975). Fundà l'Associació Sindical de Treballadors de l'Hostaleria —ASTH—, en la qual milità (1975-77). Fou secretari general de la Unió General de Treballadors —UGT— a Balears (1977-90) i membre del Comitè Confederal d'UGT. El 1978, ingressà en el Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE—. Fou conseller del Consell Insular de Mallorca (1979-83) i portaveu del grup a l'àrea de serveis socials. Batle de Calvià (1983-87 i 1987-91), en reorganitzà l'administració i dugué a terme obres de creació i millora d'infraestructures mitjançant la construcció d'escoles, poliesportius, cases de cultura, centres sanitaris, depuradores i dotació de la xarxa d'aigua potable i clavegueram. Impulsà la renovació del sistema viari i l'edificació (1989) de la nova casa consistorial. El 1991, encapçalà la llista del districte de Mallorca a les eleccions al Parlament de les Illes Balears i fou candidat a la presidència de la Comunitat Autònoma. Fou elegit diputat del Parlament de les Illes Balears i conseller del Consell Insular de Mallorca. Restà a l'oposició i fou portaveu del Grup Socialista a ambdues institucions. Fou (1993-94) president de l'Agrupació Socialista de Palma, i membre (1991-94) de la Comissió Executiva del Partit Socialista de les Illes Balears-PSOE.

OBRADOR I OBRADOR, BARTOMEU (Felanitx 1787 - Madrid 1865) Metge i polític. Estudià retòrica, filosofia i teologia a Palma. A partir de 1808, va participar en la Guerra del Francès com a cadet del Regiment de Voluntaris de Palma. Va caure presoner i fou menat a Anvers (Bèlgica), on estudià medicina. Va tornar a Espanya i es doctorà en medicina i cirurgia (1815). El 1820, va atendre voluntàriament els afectats per la pesta a la zona d'Artà. Per aquest motiu va rebre el títol de metge militar (1821). Fou el metge de l'Hospital Militar de Palma i impulsà la realització del Jardí Botànic (1827). El 1829, obtingué una càtedra de medicina a la Universitat de Madrid. Durant la Primera Guerra Carlista (1836-40) fou metge de

↑ Bartomeu Obrador i Obrador

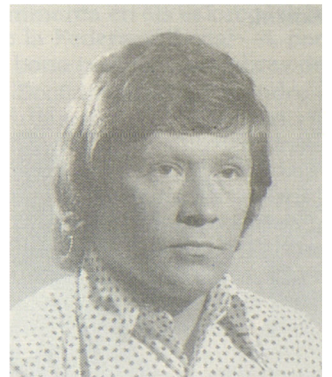
cambra del pretendent Carles Maria Isidre i director de sanitat de l'exèrcit carlista. Es va acollir al conveni de Bergara (1839) i va reconèixer Isabel II com a reina. Conservà tots els seus graus i fou inspector general de sanitat militar i conseller reial d'agricultura, indústria i navegació. El 1850, fou elegit diputat pel districte de Valldemossa pel Partit Moderat Ministerial. El 1851, fou reelegit per aquest mateix partit. Va publicar *Reflexiones sobre los breves apuntes de las enfermedades que se manifestaron en Son Servera a principios del año 1820* (1821), on polemitzà amb el doctor Joan Lliteres Gili, i traduí del francès al castellà *Elementos de historia natural médica* (1845). Aquest llibre, ampliat i adaptat, fou declarat llibre de text a les escoles de medicina d'Espanya. Deixà inèdits diversos tractats sobre medicina, com *Dictamen sobre el carácter contagioso o no contagioso del cólera-morbo oriental*, *Tratado de moral médica* i *Lecciones de medicina legal aplicada a la legislación española*. També va escriure *Historia de la peste que en 1820 desoló los pueblos de Artá, Son Servera, San Lorenzo y Capdepera*. És fill il·lustre de Felanitx. (DJ)

OBRADOR RIERA, JOAN (Cas Concos, Felanitx 1847 - Felanitx 1920) Militar i escriptor. Estudià a l'acadèmia de cavalleria de Valladolid. Va participar (1872) en la Tercera Guerra Carlista, en el bàndol carlí, a Catalunya. Fet presoner, va estar tancat al castell de Bellver. Col·laborà al setmanari *La Tradición* i és autor d'*Estudio sobre la*

↑ Obra de Joan Obrador Riera

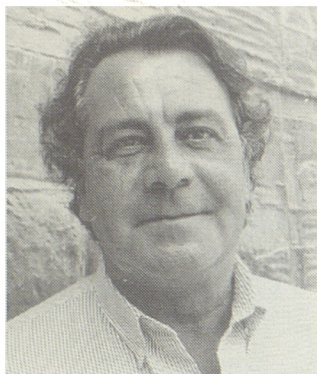
aplicación en Mallorca de los abonos químicos (1908), de les peces teatrals *L'adoració dels Reis Magos* (1984) i *Sa sogra i sa nora* (1985) i d'uns *Glosats* (1988). (DJ)

→ Antoni Romà Obrador Rigo

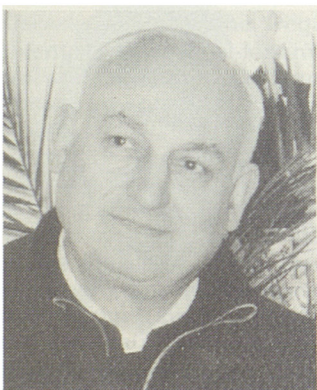
OBRADOR RIGO, ANTONI ROMÀ (Felanitx 1945) Guitarrista. Fundà diferents grups musicals, com *Los Brusquers* (1961), *The Crys* (1962), *Los Continentales* (1964-65), *The Runaways* (1968), *Los Bravos* i *Los Pekenikes*. Ha fet gires per Àfrica, Suïssa, Mèxic, França i Alemanya. És autor de cançons, com *Hilo de seda* i *Cerca de las estrellas*, interpretades pel grup *Los Pekenikes*. Treballà com a guitarrista (1970-74) a la casa discogràfica Hispavox i enregistrà discs amb Waldo de los Rios, Karina, Tonny Ronald i Juan Pardo, entre d'altres. El 1970, fou elegit, per votació popular, millor guitarra elèctrica d'Espanya. El 1976, fundà, amb Francesc Balaguer Camps, el duo *Sal y Pimienta*. Col·laborà en la

partitura musical de pel·lícules, com *Carola de día*, *Carola de noche* (1969), de Jaime de Armiñán. (CM)

← Antoni
Obrador
Siquier

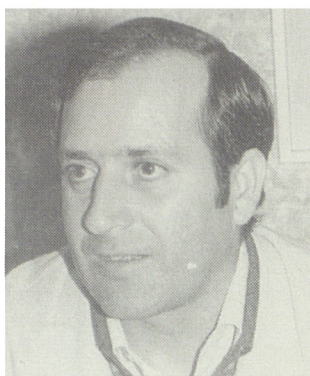
OBRADOR SIQUIER, ANTONI (Búger 1942) Cantant. Fèu part (1963) del grup Ramon 5. Devers 1964, fixà la seva residència a Madrid, on exercí de cantant a diferents locals i treballà, amb Jesús Quintero, a Ràdio Nacional, de Madrid. De retorn a Mallorca, començà (1974) a col·laborar a Ràdio Popular. El 1977, participà en el Musical Mallorca amb la cançó *Ella tornà* i guanyà la caragola d'or. Ha enregistrat diversos discs, com *Tu mirada me quema la piel* (1992). Fou candidat (1986) al senat pel partit Centre Democràtic i Social. (CM/GEM)

← Josep
Obrador
Socias

OBRADOR SOCIAS, JOSEP (Sa Pobla 1914) Erudit. Ingressà (1934) a la congregació de Missioners dels Sagrats Cors i, el 1943, s'ordenà de prevere. És autor (1940) de la lletra de l'himne oficial de l'Associació d'Antics Blauets de Lluc. Dedicat a la investigació històrica, ha publicat el treball de transcripció *Randa. Ermita de San Honorato. Historia escrita en 1763* (1946) i els estudis *Santa Maria de Lluch. Historia de su colegiata* (1952), *Huyalfas I i II* (1985 i 1992) i *Marginalia. Marjals de Huyalfas* (1987).

OBRADOR SOLER, JAUME (Felanitx 1940) Politic. Diplomata en treball

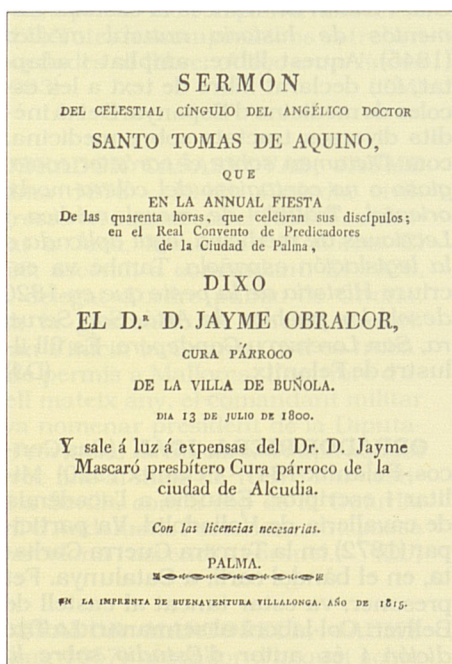

→ Jaume
Obrador Soler

social per la Universitat de les Illes Balears (1988). Ordenat de prevere (1966), treballà (1966-72) com a missioner al Burundi. Després de secularitzar-se (1973), participà en la creació a Palma de les comissions de barri i de les primeres associacions de veïns (1973-74). Fou (1979-81) regidor de l'Ajuntament de Palma pel Partit Socialista de Mallorca —PSM—. Abandonà aquest partit i fou un dels fundadors d'Esquerra Mallorquina (1981), organització dissolta el 1983. És coautor de *La organización local de la educación de adultos* (1992).

OBRADOR SOLER, JAUME ANTONI (Felanitx 1748 - Palma 1803) Escriptor. Doctor en teologia i prevere, fou rector de les parròquies d'Andratx (1776) i de Bunyola (1793) i del Seminari Conciliar de Sant Pere (1775). El 1787, la Inquisició el nomenà qualificador del Sant Ofici. Fou soci de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics

↓ Obra de Jaume Antoni Obrador Soler

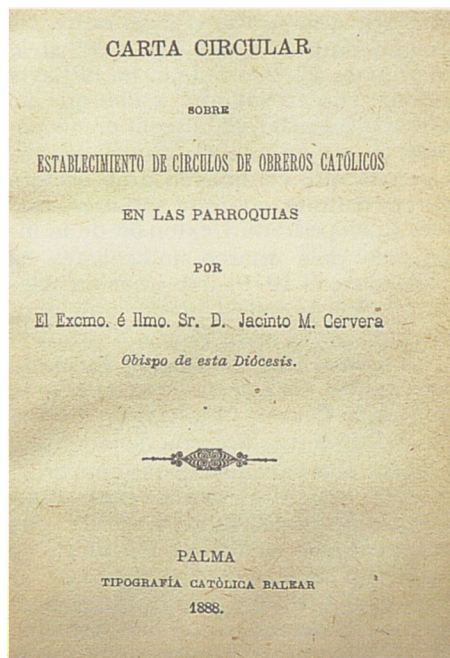

del País (1798). Entre els seus escrits abunden els discursos morals, com *Sermón del celestial cíngulo del angélico doctor Santo Tomás de Aquino* (1815). Deixà inèdits estudis d'astronomia i de química, a més d'obres dramàtiques i poesies en català i en castellà.

↑ Retaule major de l'església parroquial de Montuïri, de Pere Joan Obrador

OBRADOR SOLER, PERE JOAN (Palma s XVIII - 1792) Escultor i gravador. Inscrit dins el corrent del barroc tardà i influït pel tractadista italià Andrea del Pozzo, obrà un gran nombre d'imatges per a esglésies mallorquines. Esculpí el retaule major de l'església de Campanet; les imatges de sant Pere i sant Pau de l'església de Sant Nicolau i el retaule major de l'església de Sant Antoni, de Palma; el retaule major del convent dels minims, de Santa Maria del Camí; el de l'església de Montuïri; la part escultòrica del retaule major de l'església de Binissalem; la imatge de santa Catalina de Siena per a l'església del mateix nom; les escultures de l'església de Monti-Sion, de Pollença, i les de sant Josep per a les parròquies de Manacor i de Muro. Com a gravador, destacà com a medallista. Fou soci de mèrit de la Societat Econòmica Mallorquina. Gravà la medalla de plata que aquesta societat donà als alumnes de l'escola de dibuix el 1779. El 1749, tenia la casa i el taller al Sindicat, en el carreró que anava del Banc de s'Oli al convent de la Mercè. El seu pare, l'escultor **Francesc Obrador** (Palma s XVII - 1737), és autor d'obres per als convents de la Mercè i de Sant Francesc, de Palma, i tengué la casa i el taller al carreró del Sindicat, a la parròquia de Santa Eulàlia. (BeR/DF)

↑ Circular sobre els cercles d'obers catòlics, del bisbe Jacint Maria Cervera

OBREIRISME Actuació de la classe obrera al llarg dels s XIX i XX per millorar les seves condicions de vida i universalitzar els drets polítics i socials, en el marc de la lluita contra el sistema capitalista. El moviment obrer a Mallorca té el seu origen en el republicanisme federal i va ésser impulsat per Francesc Tomàs, el qual, va fundar (1869) *El Obrero*, la primera publicació obrera mallorquina. El desembre del mateix any, es va anunciar la creació del Centre Federal de les Societats Obreres de Palma, seguint el model de Barcelona. Al començament de 1870, els col·lectius del Centre Federal eren devers 1.600, distribuïts en diverses societats. L'associacionisme obrer s'estenia a Alaró, Andratx, Lluçmajor, Manacor, Pollença i Selva. Francesc Tomàs i Miquel Palleres varen representar els obrers ciutadans en el Primer Congrés Obrer, que va tenir lloc a Barcelona el juny de 1870. El finançament del Centre, les crítiques republicanes, la persecució governativa i l'extensió de la pesta groga varen forçar, al final, la suspensió d'*El Obrero* i la dissolució de l'associació ciutadana l'octubre de 1870. Francesc Tomàs, l'abril de 1872, va deixar Mallorca. Aleshores, els principals dirigents obrers eren Guillem Arbóç, Sebastià Alorda i Francesc Canyelles, que ja estaven organitzats com a Federació dins la Regional Espanyola. No obstant això, sembla que la declaració d'il·legalitat de la Internacional a Espanya (gener de 1874) va desfer l'embrionari moviment obrer d'aquell temps a Mallorca. Durant el Sexenni Democràtic es crea-

↑ *El Obrero Balear*

ren les primeres organitzacions catòliques, com a factor de resistència davant el caràcter radical que tenien les organitzacions properes al republicanisme o al bakuninisme. El 1881, els republicans varen impulsar la creació de la Unió Obrera Balear, sota la direcció de Fèlix Mateu. Fomentà el cooperativisme, el mutualisme i la instrucció popular, i edità (1882-86) un periòdic homònim. Des de l'inici de la Restauració l'Església de Mallorca impulsà la creació de cercles obrers catòlics, amb la finalitat de contrarestar l'acció obrera dels republicans. Es va haver d'esperar fins a 1890 perquè el moviment obrer es reorganitzés, arran de la celebració del Primer de Maig, en què es va constituir l'Ateneu Obrer Mallorquí. Davant l'extensió del moviment societatari, els ateneïstes, entre els quals destacaven Sebastià Alorda i el socialista Francesc Roca, varen decidir de substituir l'Ateneu per una Federació Local de Societats Obreres (gener de 1893), que comptava amb cinc societats d'ofici i un total de 330 afiliats. D'altra banda, el 1892, es va constituir l'Agrupació Socialista de Palma i va aparèixer *Bandera Roja*, un setmanari socialista. A partir de llavors i fins a 1936, el domini socialista en el moviment obrer mallorquí va ésser gairebé absolut. L'Agrupació Socialista de Palma va conèixer un relatiu creixement durant els primers anys del segle. El 1901, els republicans varen sostenir els candidats socialistes a les eleccions municipals del novembre i per primera vegada va ésser elegit un regidor socialista a l'Ajunta-

↑ *Cultura Obrera*

ment de Palma, Francesc Roca. A més, els socialistes varen editar (1900-36) el setmanari *El Obrero Balear*. Així i tot, el 1905, continuava havent-hi només els grups de Palma i Manacor. La creació de la Federació de Societats Obreres s'emmarca en els esforços dels dirigents de la Federació Local —i, per tant, d'una bona part dels membres de l'Agrupació Socialista— per estendre i organitzar un moviment societatari. A Palma, al final de 1902, s'havien organitzat gairebé tots els gremis. El moviment societatari s'havia estès a Inca, Lluçmajor, Manacor, Marratxí, Santa Maria del Camí i la Vileta. A Palma, s'havien multiplicat les vagues, tot i que l'eufòria societatària i l'optimisme dels socialistes es va començar a esvaïr el 1904, després dels resultats desiguals de les vagues de 1902 i 1903. Potser els avenços més significatius varen ésser els de les societats de fusters, d'adobers i de treballadors del moll. Entre 1905 i 1906, a Palma va disminuir el nombre de les societats obreres, i les que varen restar, manques d'afiliats, no aconseguiren en molts casos ni tan sols el mínim funcionament assenyalat pels estatuts. Entre 1907 i 1908, s'hi afegiren quatre societats i se'n varen dissoldre dues. En aquells anys, els esforços dels socialistes es varen esmerçar a trobar incentius per donar continuïtat a les societats, al marge de les demandes concretes de la patronal. Així i tot, els dirigents manacorins varen aconseguir una tímida revitalització societatària el 1908, i varen influir en la creació de la Federació Obrera d'Artà i de la Unió Obrera

de Felanitx. Entre 1909 i 1914, i en una mena de corba força ascendent, el moviment obrer mallorquí va millorar qualitativament. D'altra banda, es va produir la incorporació de l'obrerisme menorquí, i en un grau menor de l'eivissenc. Durant el primer decenni del se XX, l'Església creà una xarxa de cercles d'obrers catòlics, que s'estengué a quasi totes les parròquies de la diòcesi. Aquests participaren, juntament amb els diferents sectors obreristes, a les juntes locals de reformes socials. Al començament de 1913, es va crear la Federació Socialista Balear —FSB—, però es va dissoldre al final de 1915, en part per la reticència dels militants forans envers els ciutadans. Sobre la base d'una més gran continuïtat en l'existència del moviment societatari, es va donar una progressiva diferenciació política dels seus dirigents. Els socialistes varen continuar el seu domini, i fins i tot el varen afermar, però ja no varen poder prendre, en general, la figura d'exclusius. Els conflictes més significatius a Palma foren els dels adobers el 1910 i 1911, i el dels sabaters el 1912. D'altra banda, a la fi del XIX i al començament del XX, a Mallorca, la presència anarquista havia estat feble, i gairebé només destacada entre els picapedrers de Palma. El 1910, les societats de picapedrers i de metal·lúrgics es varen incorporar a la Confederació Nacional del Treball —CNT—, i fins a 1920 i 1921, el Sindicat Metal·lúrgic Balear i el Centre de Picapedrers varen esser les dues úniques societats obreres consistents vinculades a la CNT. La principal realització del sindicalisme revolucionari en aquells anys

a Mallorca fou el periòdic *El Rayo*, que va sortir entre 1912 i 1914. Les repercussions econòmiques i socials de la Primera Guerra Mundial, amb l'encariment de les subsistències, la crisi de treball i l'especial situació de la indústria de sabates varen assenyalar els principals temes de preocupació política del moviment obrer mallorquí entre 1913 i 1917. D'altra banda, els socialistes començaren a tenir una presència d'una certa entitat en la vida política i econòmica de l'illa. A més, els anarco-sindicalistes varen organitzar (gener de 1914) el Sindicat Obrer del Calçat, i, amb les organitzacions de picapedrers i metal·lúrgics ciutadans i dels sabaters inners, la Federació Regional de Solidaritat Obrera (agost de 1914). El 1916 i 1917, l'aproximació entre ugetistes i cenetistes dictada pels respectius organismes estatals va afavorir l'activitat pública dels anarco-sindicalistes mallorquins. Acabada la guerra europea, la seva influència va assolir el punt més alt a Mallorca. La irrupció del financer Joan March i el consegüent enfrontament entre verguistes i antiverguistes, concretat en la venda de *La Isla* i en l'afar del regal de la Casa del Poble, va acompanyar totes les qüestions socials i polítiques importants entre 1918 i 1922. Així, destacaren el problema de les subsistències i de les aliances electorals, en un sentit general i, més en concret, respecte del moviment obrer, les relacions entre socialistes, comunistes i cenetistes. Entre 1918 i 1919, el creixement de l'organització obrera a Mallorca va esser espectacular, i s'hi va mantenir

una precària unitat d'acció entre els anarco-sindicalistes i els socialistes. Al final de 1919, a Palma, no hi havia gairebé cap treballador d'ofici que no estigués associat. Igualment en els pobles, tenint en compte tan sols les poblacions que comptaven amb sectors obrers definits, sobretot sabaters, fusters i picapedrers. L'extensió de la influència dels anarco-sindicalistes es va escaure el 1919, amb uns característics especials i noves, més grans als pobles que no a Palma. Davant la crisi econòmica i l'avanç de l'obrerisme radical, l'Església creà (1919) la Federació Obrera Catòlica, de Mallorca. Aglutinà una dotzena de sindicats, propers a la patronal, sense convertir-se estrictament en grocs i creà la publicació *El Adalid*. El maig de 1921, els terceristes, és a dir, els partidaris de l'adhesió del Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE— a la III Internacional, varen deixar l'Agrupació Socialista de Palma i varen fundar l'Agrupació Comunista, adherida al Partit Comunista Obrer. El 1923, el replegament del moviment societatari de resistència a Mallorca va esser general. Els anarco-sindicalistes i els comunistes no ho varen poder evitar, i la seva importància ja era escassa quan va sobrevenir el cop d'Estat de Primo de Rivera. A Palma, en esdevenir-se l'escissió, els socialistes no es varen desorganitzar del tot gràcies a Llorenç Bisbal. Quan els socialistes varen recobrar el domini del Comitè Central de la Casa del Poble el maig de 1922, va semblar que s'havien refet de la crisi generada per l'escissió comunista. D'entrada, l'adveni-

↓ El Comunista Balear

↓ Actividades

↓ República

EL COMUNISTA BALEAR

ORGANO DE LA ASOCIACIÓN COMUNISTA PALMESA

14 de Noviembre de 1921

El cuarto aniversario de la Revolución rusa

Un poco de historia

Sección Internacional

Artículo

Actividad

10 de Octubre de 1921

Palabras del Jefe

Palabras Egeciagas

Salutación

Sección Internacional

Artículo

REPÚBLICA

10 de Octubre de 1921

Hay que volver a empezar

Sección Internacional

Artículo

↑ Miting socialista al teatre Balear (Palma 1935)

ment de la Dictadura va portar a les organitzacions obreres la censura dels periòdics, la clausura dels locals i el processament d'alguns dels dirigents. No obstant això, les condicions polítiques especials que varen regnar en aquells anys a Espanya facilitaren, al capdavant, el redreçament que havia començat abans del domini socialista sobre el moviment societari, compromès pels esdeveniments de 1921 i 1922. El 20 de gener de 1924, es va inaugurar la nova Casa del Poble, construïda gràcies als diners de Joan March. A Palma, a la nova Casa del Poble s'hi varen allotjar des del començament dotze societats de resistència, amb un total de 1.011 afiliats. Havien disminuït un poc els efectes respecte al congrés de la Federació de Societats Obreres de la Casa del Poble del setembre de 1922. L'octubre de 1925, es va constituir la Unió General de Treballadors —UGT— de les Balears, una central sindical que havia d'incloure la gran majoria del moviment obrer a Mallorca fins al juliol de 1936. Entre 1929 i 1930, hi hagué una certa reviscolança del moviment obrer mallorquí. Amb la proclamació de la II República, el 14 d'abril de 1931, s'inicià un període de fort creixement de les organitzacions obreres. A les eleccions del 31 de maig de 1931, els socialistes, que es presentaren en coalició amb els republicans, aconseguiren vuit regidors a Palma i almenys dotze als pobles. Llorenç Bisbal fou confirmat com a batlle de Palma. A les eleccions a corts constituents del 28 de juny, la conjunció republicano-socialista triomfà a Mallorca. El so-

cialista Alexandre Jaume fou elegit diputat. Durant el primer bienni (1931-33), els socialistes, conscients del predomini dretà, donaren suport al nou govern. Aquesta actitud els provocà enfrontaments constants amb els sectors més combatius de la classe obrera. Així, el PSOE i la UGT es varen veure desbordats pels comunistes i els anarcosindicalistes amb motiu de la vaga del moll de Palma (juny-juliol de 1931) i de la vaga general de protesta per les deportacions de militants de la CNT (febrer de 1932). La polèmica sobre la con-

↓ Nins i obrers durant la II República a Mallorca

veniència de mantenir l'aliança amb els republicans provocà una breu escissió dins el socialisme, amb la formació del Partit Socialista Independent (1931-33). El maig de 1932, es reconstituï la Federació Socialista Balear. La UGT continuà essent el sindicat majoritari. La seva executiva tengué una estreta vinculació amb l'Agrupació Socialista de Palma i s'enfrontà amb el Sindicat Metal·lúrgic. El 1932, tenia 4.409 afiliats a les Balears. Des de 1931, el PCE comptà amb el setmanari *Nuestra Palabra*. Sindicalment treballà en un principi dins la CNT i impulsà la formació de fraccions comunistes en alguns gremis, com construcció i metall. El 1932, organitzà la Confederació General de Treballadors Unitària —CGTU—, dins la qual s'integrà una part dels treballadors del Sindicat Únic de la Construcció. La CNT estengué ràpidament la seva presència, sobretot en els sectors de fusta, vidre i transports, i comptà amb el setmanari *Cultura Obrera*. A les eleccions generals de 1933, les candidatures d'esquerres varen ésser àmpliament batudes. Coincidint amb aquestes eleccions, hi hagué una vaga general a Palma, que tengué el suport de la UGT, i fou seguida massivament. Des de 1933, els socialistes mallorquins conegueren l'enfrontament entre les diverses tendències. Els partidaris de Largo Caballero aconseguiren el control de les joventuts i de la UGT. Des del començament de 1934, el PCE impulsà la política de front únic per la base. Al final de 1934, dissidents comunistes constituïren a Palma el Bloc Obrer i Camperol —BOC—, que poste-

↑ Grup de treballadors de la fàbrica de perles de Manacor (1925)

riorment passà al Partit Obrer d'Unificació Marxista —POUM—. Els fets d'Octubre de 1934 no tingueren especial repercussió a Mallorca. Hi hagué una forta repressió, que a Palma afectà principalment els comunistes i, als pobles, els socialistes. Els locals i la premsa obrera foren clausurats, els batles i regidors d'esquerres foren suspesos, i s'inicià una dura ofensiva patronal. En els mesos següents s'avançà en la unificació dels grups obrers. El juliol de 1935, es constituïren a Palma les Aliances Obreres. El març de 1936, el Sindicat Únic del Ram de la Construcció, únic adepte a la CGTU, s'integrà dins *El Trabajo*, de la UGT. El 1935, s'inicià el procés d'unificació entre les Joventuts Socialistes i les Comunistes, que culminà amb la formació (1936) de les Joventuts Socialistes Unificades —JSU—. Durant aquells anys, la CNT fou relegada a un paper secundari. El gener de 1936, es constituï el Front Popular, que inclogué partits obreristes i republicans. A les eleccions de febrer, la candidatura del Front Popular fou derrotada clarament a Mallorca, encara que aconseguí un avanç respecte als resultats de 1933. Després de les eleccions, continuà la col·laboració entre els grups obrers, alguns dels quals augmentaren espectacularment la seva militància. El 4 de juny de 1936, esclatà una bomba a la Casa del Poble, de Palma, i foren ferits sis obrers. La UGT i la CNT convocaren per l'endemà una vaga de protesta, que tingué un seguit massiu. La resistència obrera a l'alçament militar de juliol de 1936 fou modesta. Hi hagué una vaga general a Pal-

ma, que tingué una important incidència els dies 19 i 20 en alguns sectors. Els rebels intentaren justificar l'alçament com una acció preventiva contra un complot comunista, acusació que no tenia cap fonament. La repressió exercida per les noves autoritats contra el moviment obrer fou duríssima. Els sindicats i els partits d'esquerres foren dissolts, els seus locals confiscats, i les seves publicacions, prohibides. La majoria dels dirigents sindicals foren assassinats o empresonats. Paral·lelament a la desarticulació del sindicalisme de classe, els obrers foren enquadrats en sindicats verticals, que agrupaven els treballadors i els empresaris. Durant els anys quaranta, els sindicats i els partits d'esquerra es reorganitzaren. Destacà en especial l'activitat del PCE, que assolí una considerable presència en els barris obrers de Palma. Després 1948, aquestes organitzacions foren desarticulades, a causa de la repressió policial i de la inhibició de les potències occidentals davant la situació espanyola. El decenni dels cinquanta fou una etapa de transició per al moviment obrer. Les organitzacions sindicals històriques, com la UGT i la CNT, desaparegueren. El PCE impulsà la formació de grups de l'Oposició Sindical Obrera —OSO—, que treballà dins els sindicats verticals, aprofitant les oportunitats que concedia la legislació franquista. A partir del pla d'estabilització (1959), es produí una crisi dels sectors econòmics tradicionals i un relleu espectacular del turisme. Aquest fet produí l'enfonsament definitiu de l'obrerisme històric. En els anys sei-

xanta hi hagué una renovació generacional en el si de l'oposició antifranchista i del moviment obrer. Així, els treballadors de la construcció i l'hotelleria d'origen peninsular passaren a esser el nucli fonamental del nou obrerisme. El 1968, per iniciativa del PCE, es constituí formalment Comissions Obreres -CCOO-. Durant els primers anys, la seva tasca se centrà en el sector de la construcció. Poc després, militants de l'Organització Comunista d'Espanya Bandera Roja —OCE-BR—, impulsaren les Comissions Obreres de sectors, que tingueren una certa incidència en el món de l'hotelleria. El 1973, es formà una coordinadora general de CCOO de Mallorca. En general, durant aquells anys Mallorca es caracteritzà per la calma laboral. A partir dels darrers anys del franquisme, hi hagué un reviscolament del moviment obrer, a causa dels efectes de la crisi econòmica de 1973-74, especialment important a Mallorca. Així, per primera vegada en molts d'anys, aparegué el problema de l'atur. Entre 1974 i 1975, hi hagué alguns conflictes en hotelleria i tingueren lloc les primeres manifestacions. D'altra banda, el moviment obrer aconseguí penetrar dins les estructures del sindicalisme vertical. A les eleccions sindicals de maig de 1975, les candidatures unitàries i democràtiques, impulsades per CCOO, triomfaren total o parcialment a sectors com hotelleria i construcció. Durant els darrers anys del franquisme, el PCE assolí una important implantació a Mallorca. El 1974, es reorganitzà el PSOE. Entre 1976 i 1977, destacaren fets com la mobilització dels

↓ Primera pàgina del setmanari obrer *El Adalid* (1919)

↑ Manifestació del Primer de Maig (Palma 1993)

aturats (gener de 1976), la vaga general del 12 de novembre de 1976 i els aturs de construcció, metall i hotel·leria. En aquells anys es reorganitzaren la UGT i la CNT, i s'implantaren a Mallorca centrals sindicals com la Unió Sindical Obrera —USO— i la Confederació Sindical Unitària de Treballadors —CSUT—. També aparegueren (1977) sindicats de caràcter nacionalista, com el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes —STEI— i la Unió de Pagesos. Després del restabliment de la llibertat sindical (1977), a les primeres eleccions sindicals democràtiques (1978) CCOO obtengué a les Balears el 35% dels delegats i la UGT el 34%. A l'hotel·leria, però, guanyà la UGT, que havia absorbit l'Alternativa per a un Sindicat Unitari i Democràtic de Treballadors d'Hotel·leria —ASUDTH—. A les eleccions generals de 1977, va triomfar clarament a Mallorca la Unió de Centre Democràtic —UCD—, mentre que el PSOE obtengué dos diputats. El PCE i la Unió Socialista —US—, que presentaven diversos dirigents sindicals a les seves llistes, quedaren molt endarrerits. Durant aquests darrers anys, els partits d'esquerra han accentuat el seu caràcter interclassista, paral·lelament a la pèrdua d'importància relativa de la classe obrera i a l'homogeneïtzació dels comportaments socials que, a Mallorca, han continuat minoritaris. Dins l'àmbit sindical, després d'uns anys d'efervescència en què les centrals conegueren una afiliació massiva, a partir de 1978 s'inicià un procés de desafiliació. D'altra banda, la UGT, majoritària a les Balears des de 1982, i CCOO s'han

consolidat com les principals centrals sindicals. (AN/DG/PF/PG)

OBREIRO, EL Setmanari obrerista editat a Palma entre novembre de 1869 i octubre de 1870. N'era director Francesc Tomàs Oliver, i hi col·laboraven Guillem Arbóç, Francesc Canyelles i Joan Sánchez, entre d'altres redactors. En una primera etapa tengué ideologia republicano-federal, però el gener de 1870 esdevengué l'òrgan del Centre Federal de Societats Obreres, de tendència anarquista. Es redactava en castellà. Fou la primera publicació obrera mallorquina.

OBREIRO BALEAR, EL Setmanari socialista publicat a Palma entre desembre de 1900 i juliol de 1936. N'aparegueren 1.801 números. Fou (1913-15 i 1935-36) l'òrgan de la Federació Socialista Balear. En destacaren, com a directors, Antoni Maria Alzina, Llorenç Bisbal, Jaume Mari i Francesc Roca, i com a col·laboradors, Llorenç Bisbal, Andreu Crespi, Ignasi Ferretjans, Alexandre Jaume i Joan Montserrat Parets. Divulgà textos marxistes i oferí àmplia informació sobre el moviment sindical i les condicions de vida de la classe treballadora mallorquina. El juliol de 1909, s'aprovà de fusionar-lo amb *La Internacional* de Barcelona, projecte que quedà frustrat per l'esclat de la Setmana Tràgica. Entre juliol i novembre d'aquell any, fou clausurat a causa d'un article de Llorenç Bisbal contra el govern d'Antoni Maura. Aquell any, tenia un tiratge de tres-cents exemplars. El 1929, assolí els vuit-

cents exemplars, però estigué a punt de desaparèixer a causa dels problemes econòmics. Durant la II República (1931-36), es projectà reconvertir-lo en diari. Es caracteritzà, en general, pel seu pluralisme intern i per mantenir-se al marge dels conflictes entre les diverses tendències del socialisme. Es redactà en castellà amb algun article esporàdic en català. Entre abril i juliol de 1937, s'editaren a Barcelona cinc números del *Suplement de 'El Obrero Balear'*, portaveu de l'Agrupació de Socialistes de Balears a Catalunya. N'era director Víctor Alomar Cifre, i hi col·laboraren Gabriel Alomar, Bartomeu Alou, Ignasi Ferretjans, Vicenç Garcès Bonafé i Antoni Maria Sbert, entre d'altres redactors. Es redactava en castellà i català. (DG)

O'BRIEN, ERIC (Panamá 1912 - Santa Bàrbara, EUA 1990) Historiador i teòleg. Membre de l'orde franciscà (OFM). Fou (1938-58) vice-postulador de la causa de beatificació de fra Juníper Serra. Fou nomenat (1948) fill adoptiu de Petra. Escriví *Apostle of California* (1944). (BF)

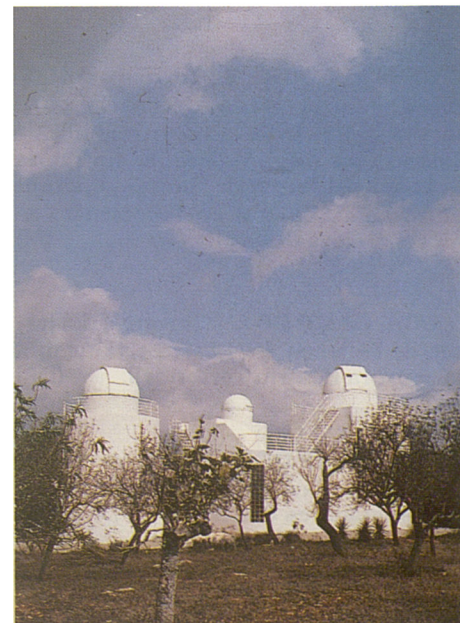
OBSERVADOR, EL Publicació. D'ideologia conservadora, aparegué de novembre de 1869 a febrer de 1870. N'era director Dionísio Arias Fernández. Es té notícia de la seva existència per la informació que en donen Lluís Alemany Vic i Joan Llabrés Bernal.

OBSERVATORI ASTRONÒMIC DE MALLORCA Centre astronòmic fun-

↓ *El Obrero Balear*

↓ Observatori Astronòmic de Mallorca (Costitx)

dat (1988) a Palma per l'Associació Observatori Astronòmic de Mallorca a iniciativa de Salvador Sánchez Martínez. La signatura d'un conveni de col·laboració amb la Direcció General d'Educació de la Conselleria de Cultura del Govern Balear va permetre la construcció (1991) d'una seu en el terme de Costitx, al camí del Rei, a la zona de Son Bernat. Aquest emplaçament al sud del terme municipal respon a la inusual estabilitat de l'aire i a l'absència de contaminació lumínica en aquesta zona del Pla de Mallorca. L'edifici és compost per tres observatoris, amb tres cúpules, quatre telescopis principals i cinc de secundaris, astrocàmeres i sensors per a la formació electrònica d'imatges. Va ésser projectat per l'arquitecte Alberto Velázquez Arroyo i executat per l'arquitecte tècnic Maria Dolors Caldentey Rius. Tot el conjunt del centre astronòmic constitueix un gran marcador astronòmic dels moviments del sol, de la lluna i de les estrelles. Els treballs d'investigació s'han orientat cap a l'observació del sistema Solar, el rastreig de cometes i el seguiment d'estrelles supernoves. També du a terme activitats de caràcter divulgatiu, coordinades per la Direcció General d'Educació, com cursos d'iniciació a l'astronomia i visites escolars. És considerat un observatori de tipus mitjà. Fa part del Grup d'Estudis Astronòmics —GEA— i participa en programes d'observació amb investigadors de l'Institut Astrofísic de Canàries i l'Institut Astrofísic d'Andalusia. Ha editat la col·lecció de treballs de caràcter didàctic *Descobrir l'univers*. N'és director des de la seva fundació Salvador Sánchez Martínez. (AM)

OBSERVATORI, S' Terrenys del terme de Calvià, situats entre la punta des Gats, cala Blanca, el puig de Gorvió i les rotes Velles. ■ Indret de la costa del terme de Santanyí, situat entre cala Figuera, es Tumarinar, es Morràs i Cova de sa Miloca. (M)

OCA, CAMP DEL L' Terrenys del terme de Pollença. El 1757, pertanyien a la senyora Beatriu Torrandell. (DF)

OCA, CAMP DE S' Terrenys del terme d'Inca, documentats també amb la denominació es Cós de s'Oca. De l'existència d'aquest topònim hi ha notícies per documentació datada entre els s XVIII i XIX. Segons l'historiador Josep Barberí hi havia una làpida romana, de-

↑ Camp de s'Oca (Sóller)

dicada a Sulpícia, muller de Galiè, que fou destruïda el 1741. Els s XVIII-XIX, eren dividits en petites propietats i horts. El 1809, una de les propietats pertanyia al doctor Nicolau Siquier i confrontava amb l'hort d'en Canals, can Guida i el camp d'en Verd. ■ Al terme de Sóller, situats entre el nucli urbà i l'Horta. Confronten amb Son Xeliu, can Barona, cas Ferrer i el camp d'en Mallol. (DF/M)

OCARINA Instrument musical de forma ovoidal de vuit forats fet de fang

cuit. A Mallorca va tenir una gran acceptació i profusió al final del s XIX i al principi del XX. A Palma els mestres italians Cussini (1879) i Bruschetti (1881) ensenyaren a tocar el dit instrument. Hi va haver tallers de fabricació a Palma i Manacor i bandes d'ocarines a Palma (1879), Manacor (1896), Capdepera (1903), Esporles (1920), Porreres, Montuïri i Calvià. Pere Antoni Alemany, de Calvià, formà una orquestra d'ocarines i féu sortides per Europa. El 1979, es recuperà la tradició i de llavors ençà se'n fan a Algaida i Santa Maria del Camí. (CM)

↓ Ocarines

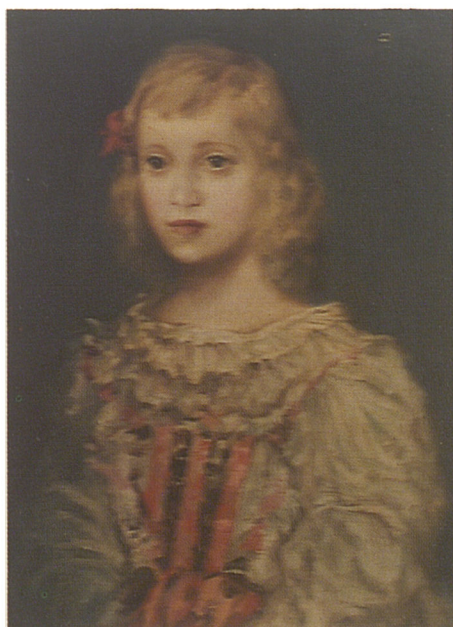

↑ Oques salvatges (*Anser anser*)

OCA SALVATGE (*Anser anser*) Dita també **oca vulgar**. Ocell de l'ordre dels anseriformes. Fa devers 75 cm de llargària. Les parts anteriors de les ales són de color marró grisós i contrasten amb el color fosc de la resta del cos. Les potes són de color rosat. És herbívor, s'alimenta dels bulbs dels joncs, però no és estrictament aquàtic i pot menjar herba a les praderies. De vegades es pot veure als camps d'alfals. Sol viatjar en grups familiars. És l'origen de totes les races domèstiques d'aquest gènere. Nidifica al nord i a l'est d'Europa, passa l'hivern al nord d'Àfrica i en algunes zones del sud d'Europa. A Mallorca ve cada any. A l'Albufera de Mallorca és freqüent trobar-ne. (CaV)

OCHOA, ENRIQUE Nom amb què és conegut el pintor **Enrique Estévez Ochoa** (Puerto de Santa María, Andalusia 1891 - Palma 1978). Estudià a Sevilla, Toledo i Madrid, on compartí un estudi amb Lluís Bagaria i on feu la seva primera exposició individual. Posteriorment, residí a París (1914), Bilbao (1914-18) i Barcelona (1918-49). Defensor del bàndol nacional, feu (1938), a Milà, una exposició apològica del Moviment, on figuraven la *Defensa del santuario de Santa María de la Cabeza*, retrats de Franco i de José Antonio Primo de Rivera, i una sèrie de dibuixos que descriuen les atrocitats atribuïdes a l'expedició de Bayo a Mallorca. Treballà (1949-50) a l'Argentina, Brasil i Uruguai. El 1950, fixà la seva residència a Mallorca. Obrà (1950) els murals per a la possessió de Son Galceran, de Valldemossa, basats en la temàtica del *Romancero Gitano*, de Federico García Lorca. Pintà bàsicament temes lorquians, religiosos i retrats femenins. A les seves composicions, que passaren pel simbolisme i l'academicisme, s'hi reflecteix una íntima relació entre les arts plàstiques i la música. Com a il·lustrador, col·laborà en l'edició especial d'*El Quijot* (1947). Obtingué un Premi de la Biennal de Venècia (1936), la Primera Medalla (1968) i la Medalla d'Honor (1969) del Saló de Tardor, de Madrid, i el Gran Premi Internacional de l'Amistat Franco-espanyola (1970), de París. Fou membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Santa Isabel d'Hongria, de Sevilla, i de la de Sant Sebastià, de Palma. (AS/DF)

↓ Enrique Ochoa, *Nina*

OCHOA TRUYOLS, VICENÇ (Alcúdia 1963) Pintor. De formació autodidàctica. Feu (1989) la primera mostra

↓ Vicenç Ochoa Tuyols, *Construccions*

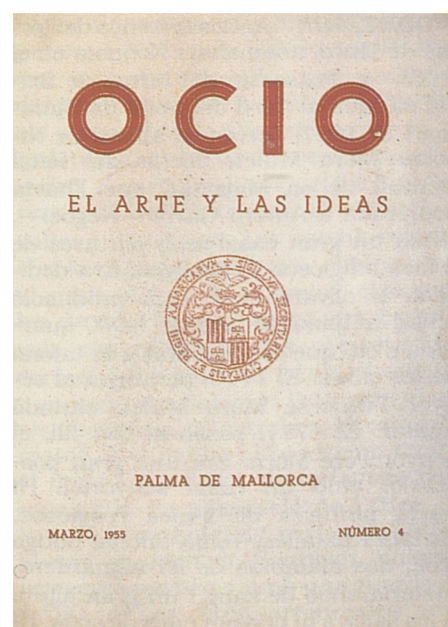
individual al Port d'Alcúdia. Posteriorment, ha exposat a Alcúdia (1989), Pollença (1990), València (1991) i Manacor (1991). En les seves obres, utilitza el ferro, l'acer inoxidable, les soldadures, els rovellats i els processos químics aplicats damunt planxes, dins una línia constructivista i conceptual.

OCI I CULTURA Publicació apareguda a Palma el 1987. Dirigida per Josep Lluís Ballester Binimelis i editada pel Govern Balear. Fins al juny de 1992 era de periodicitat mensual i a partir d'aquesta data passà a ser bimensual.

OCIO Publicació apareguda a Palma el febrer de 1954 amb el subtítol d'*El arte y las ideas - Revista mensual de actividades culturales*. Era l'òrgan del Cercle d'Estudis Culturals i fou patrocinada per l'Estudi General Lul·lià i pel Sindicat Espanyol Universitari. Era redactada en castellà, a excepció d'alguns poemes en català. De publicació irregular, en sortiren només sis exemplars, el darrer dels quals datat el gener de 1956. Hi col·laboraven Jaume Vidal Alcover, Guillem Rosselló Bordoy i Marià Villangómez, entre d'altres. Contenia articles referits a diferents aspectes de la cultura, com cinema, literatura, música i filosofia.

OCULTS Grup de música rock fundat (1985) a Manacor amb el nom de *Los Ocultos*. Era integrat pels germans Antoni Nicolau (veu, guitarra i teclats); Jaume Nicolau (baix); Gabriel Ferrer

↓ *Ocio* (1955)

↑ Grup musical Oculits

(bateria) i Àngels Casas (saxo). Ha enregistrat els discs *Oculits* (1989), *Pa amb oli nacional* (1990), *Mallorca sempre!* (1991). Ha fet concerts arreu de tot Mallorca. (CM)

ÒDENA, GUILLEMD' (?-1196-Sardenya -1228) Senyor d'Òdena, Pontons, Montlleó i Rubinat (Catalunya). El 1226 participà en una expedició corsària de represàlia contra la Mallorca islàmica. Sembla que caigué presoner a Mallorca i que després fou alliberat i enviat a Sardenya.

ODRE, SON Antics terrenys del terme de Muro, anomenats Xenobia en el s. XV. ■ Possessió del terme de Selva, situada al nord del nucli de Biniamar. El 1687, pertanyia al senyor Nicolau Móra Mulet, doctor del Reial Consell de sa Majestat, que l'havia comprada a Antoni Garbí —Negoci—. Tenia un gran casal amb pintures de temes religiosos i paisatges. Era dedicada a olivars, amb una producció anual mitjana de més de 1.000 quartans d'oli, que era elaborat a la tafona de les cases. El 1710, pertanyia al senyor Francesc Móra Mulet, ciutadà militar. El 1711, passà al seu fill, el senyor Pere Móra. Era una gran possessió, amb un casal senyorial. Hi havia pintures de temes religiosos, ciutats i batalles. Tenia tafona, botiga d'oli, dos alambins de fer aiguarent, fusteria, molí de sang i un gran aljub. A les sales s'hi criaven cucs de seda. Hi

havia un torn de filar seda, de dues rodes. Les collidores d'oliva disposaven de casa pròpia. Tenia onze egües, dues someres, setze mules, 37 porcs, 102 ovelles i nombrós aviram, com gallines, pagos i indiots. Els Móra tenien casa a Inca, al carrer de l'Àngel, amb dos cellers, clastra i botiga d'oli. La seva casa pairal era a Palma, a la costa de la Carnisseria del Mercat, a la paròquia de Sant Nicolau. El 1856, pertanyia al noble Lluís de San Simón, comte de San Simón. Confrontava amb el nucli i la comuna de Biniamar, Conia

↓ Son Odre (Biniamar, Selva)

de Son Bonet, Son Lluç, s'Avencar, cal Tuanyó i Son Bassa. De 168 quarterades, tenia cases i tafona. Era dedicada a olivars, garroverars, figuerals i ametlerars. Tenia extensos pinars i garrigues i la travessava el torrent de Biniazent. En el període 1856-65, féu una renda anual mitjana de 30.188 reials. (DF/M)

OFICI Conjunt de menestrals d'una mateixa art mecànica que es troben associats. S'ha de considerar com a sinònim de comunitat i col·legi i, a partir del s. XVIII, de gremi. És la corporació organitzada, unida i reglamentada, que compta amb una norma, l'ordinació, i uns càrrecs dirigents, el regiment, que vetlen el seu compliment. Té les característiques d'exclusivitat, jerarquia, examen i privilegi que al llarg del temps s'anaren perfilant. Sovint apareix associat a una *confraria* (←) que li pot haver donat origen, mentre que en altres ocasions aquesta sorgeix com a conseqüència de l'ofici. (MB)

OFRE, L' Puig de 1.091 m d'altitud, integrat a la serra de Tramuntana. Es troba al terme d'Escorca, entre la serra d'Alfàbia, el pla de Cúber, el puig de na Franquesa i la vall d'Orient. Té forma cònica, sense espadats rellevants ni morfologies endocàrstiques. Pel que fa a la geologia, fa part de l'anticlinal de la segona sèrie de la serra. Presenta una estructura de plecs superposats formats per calcàries massives del lias,

↑ Puig de l'Ofre al fons (Escorca)

tant al cim com als depòsits inferiors, i per dolomies i calcàries del triàsic, materials de l'aquitanià continental lagunar, com també calcàries i margues calcàries del lias al tithònic, a la part intermèdia. Quant al clima, humit, té unes mitjanes anuals de 13°-14°C de temperatura, 14,5°-15°C d'oscil·lació tèrmica i 1.000-1.200 mm de precipitacions. Presenta, també de mitjana anual, entre 6 i 10 dies de neu. Els vents predominants són el llebeig, el ponent i el gregal. Pel que fa a les conques hidrogràfiques, pertany a les dels torrents Major i de Muro, les quals fan part dels vessants del litoral del nord-oest i d'Alcúdia, respectivament. El torrent de l'Ofre, també anomenat des Barranc de Binieraix, neix al vessant del sud-oest del puig i passa per la possessió de l'Ofre al ponent de la qual rep el curs que recull les aigües del vessant de gregal de la serra d'Alfàbia. A continuació, davalla pel barranc, passa pel migjorn de Binieraix i s'ajunta, dins Sòller, al torrent Major. D'altra banda, el vessant del nord-est aboca les aigües al torrent de Cúber que nodreix l'embassament de Cúber i és tributari del torrent d'Almadrà, mentre que la falda del sud ho fa al torrent de Solleiric. Aquests dos cur-

sos, amb el de Pina, formen el torrent de Muro. Respecte a la vegetació, es dona l'alzinar a la part baixa i fins a prop del cim al vessant de tramuntana, i apareix amb espècies, com *Asperula laevigata*, la paràsita *Monotropa*—típica dels boscs caducifolis i poc freqüent a Mallorca—, la falguera, el ginebró, les orquídies—*Cephalanthera longifolia*, *Cephalanthera damasonium*, *Limodorum abortivum* i *Epipactis*—, la palònia borda, el trèvol de quatre fulles i la violeta. Per sobre de l'alzinar, neix una garriga, formada per les estepes blanca, joana i llimonenca, el ginebró, el llam-púdol, el romaní i el xiprell. Al vessant sud, a més d'aquestes plantes, apareixen la gatosa vera i el peu de milà, endemismes poc abundants. La garriga de muntanya, comunitat endèmica balear, es dona a les cotes més altes, amb espècies com l'aranyoner, la camamilla, les estepes joana i blenera, el gatovell i el roser de muntanya. Als escassos penyals, es troben alguns exemplars de pomera borda i de rotaboc i comunitats rupícoles, representades per *Cephalaria balearica*, *Potentilla caulescens*, el claveller de penyal, la col borda, la ginesta, el lletsó de penyal, la maçanella,

la rèvola de penya i la violeta de penyal. Finalment, a les escletxes de les roques i als peus de penyal, hi ha les espècies endèmiques o oromediterrànies *Arenaria grandiflora* sp. *glabrescens*, *Carex rorulenta*, *Chaenorhinum origanifolium*, *Hieracium* sp i el tem, com també les orquídies —*Orchis olbiensis*, caputxines, homes penjats i mosques blaves, entre d'altres—. Hi viuen ocells sedentaris, hivernants i estivals. D'entre els primers destaquen el busqueret, la cadenera, el cabot de roca, el cap ferretic, el corb, l'esparver, el falcó, el ferretic, el trencapinyons, el verderol, el voltor i el xoriguer. Les aus hivernants són la cega, la coablanca, el pinsà mè, el rupit, el tord, el xalambrí, el xalambrí de muntanya, mentre que les estivals són representades per espècies, com el falcó marí, la falzia, el menja-mosques, el rossinyol i la titina. Quant als mamífers, s'hi troben el ratolí de rostoll, que habita al bosc, com també el mart i el mostel, de la família dels mustèlids. La **possessió de l'Ofre**, de la qual fa part el puig, pertanyia (1454) al senyor Joan de Santjoan, donzell. Les seves pastures, amb una guarda de 1.100 ovelles, eren arrendades amb

↑ Puig de l'Ofre (Escorca)

les de les possessions de sa Marina, sa Bastida i Binimorac, per 125 lliures, mig quintar de fogasses i tres anyells cada any. El 1457, les pastures de l'Ofre i Binimorac, amb una guarda de 700 ovelles, feien una renda anual de 70 lliures. El 1511, la possessió o muntanya de l'Ofre pertanyia al senyor Pere de Santjoan, cavaller, i era tenguda sots alou i directa senyoria de Francesc Martorell, ciutadà. Confrontava amb es Barranc, s'Arrom, muntanyes d'Alfàbia i muntanyes de Binimorac. Tenia una guarda de 1.200 ovelles, que, amb les pastures de sa Bastida i Binimorac, feien una renda anual de 125 lliures. El 1591, era del senyor Francesc Desclapers. Confrontava amb s'Arrom dels Campfullós, sa Serra de Son Bennàsser, Son Palou d'Orient, Son Heireu Vidal, Coma-sema i Binimorac. Les seves pastures, amb les de Binimorac, feien una renda anual de 84 lliures i quatre quarteres de blat. No tenia cases, només hi havia una petita caseta, ocupada tan sols el temps de conrar. El 1993, era propietat de Catalina Sastre Colom i ocupava una superfície de 781,34 ha. Es dedicava a les ramaderies ovina i bovina i al cultiu d'hortalisses per a l'autoconsum, tot aprofitant l'aigua de la font homònima que es trobava a la caseta. Pel que fa a l'etimologia, segons Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll el topònim l'Ofre deriva probablement del mot àrab *al-hofra*, 'la fonçalada'. (ACo/AMA/BeC/DF/GA/OV)

OGAZÓN CIRER, JOSEP (Eivissa ~1856 - Palma 1924) Metge. Llicenciat (1880) en medicina i cirurgia per la Universitat de Barcelona. Exercí

de metge titular de Villarejo del Valle (Castella i Lleó) (1861-72), d'Estellencs (1888-94) i de Banyalbufar (1893-94 i 1899). Fou secretari mèdic de la Direcció de Sanitat Marítima del port de Palma (1894-95), sots-secretari del Col·legi Mèdico-farmacèutic (1896-97), vocal de la junta organitzadora del Primer Congrés Regional Balear de Ciències Mèdiques (1898) i secretari del Consell de Redacció de la *Revista Balear de Ciències Mèdicas* (1898-99). (JT)

OÏDOR DE COMPTES Funcionari encarregat d'examinar i aprovar els comptes d'una corporació en el si dels col·legis membres del Regiment. Aparegué al final del s XV, paral·lelament al *clavari* (←), al qual es troba associat. Acostumaven a esser dos, que s'elegien per insaculació, d'una bossa amb deu o dotze noms. Per poder accedir a aquest càrrec s'havia d'esser mestre de l'ofici i tenir quatre anys o més de pràctica. Un cop acabada la gestió, s'havia de vacar, generalment, per espai de tres anys abans de poder tornar a esser elegit. (MB)

OLAÑETA, EDITOR Editorial fundada a Palma el 1976 per José Juan de Olañeta Fernández-Grande. Es dedica a la publicació de llibres en català i castellà, bàsicament. De temàtica molt diversa, inclou filosofia, literatura, antropologia, cultura popular, excursionisme, art i història, entre d'altres matèries. Ha editat diferents col·leccions, entre les quals destaquen *La isla de la calma*, *La foradada*, *Àlbumes*, *La pipa sagrada*, *Alejandría*, *Biblioteca de cuen-*

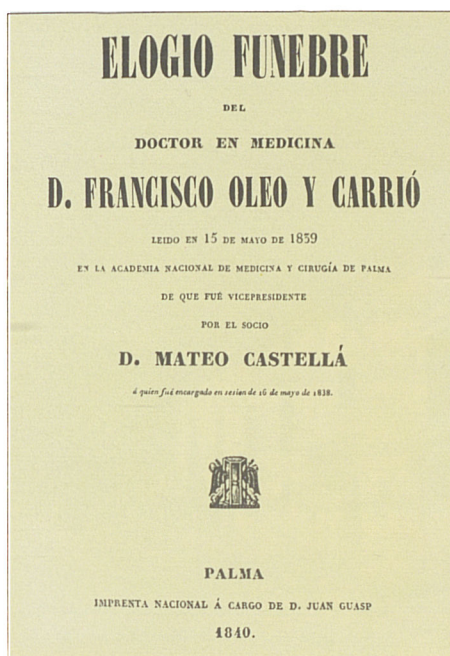
tos maravillosos, *Hesperus* i *La caja magnífica*. Té la seu al carrer de Can Savellà.

OLEO Família de procedència irlandesa que, fugint de la persecució anglesa protestant (s XVIII), s'establí a Menorca. Miquel Oleo Quadrado fou metge. Fills seus foren Miquel i Francesc Oleo Carrió (→), el qual s'instal·là a Mallorca i es casà amb Margalida Estades Gomila. D'aquest matrimoni nasqué Miquel Oleo Estades (→). Fill d'aquell fou l'advocat Francesc Oleo Pujol (mort el 1901), que es casà amb Margalida Sureda Sanxo, d'Artà. El seu fill Miquel Oleo Sureda fou executat durant la Guerra Civil. El darrer descendent d'aquesta branca major era (1993) Francesc Oleo Moragues. Per altra banda, la descendència continua en els fills de Joan Oleo Sureda, germà de Miquel. (JE)

OLEO, CAN Edifici senyorial de tipologia residencial urbana situat al carrer de l'Almudaina, de Palma. Conegut també com a can Vivot, data del s XV i conserva elements de l'època, com l'escala principal, gòtica, del pati. Fou reformat en el s XVIII. És de planta rectangular. A la façana, de carreus i sense ornamentació, s'obre un portal adovellat en el centre. Al pati, es descobreixen tres finestres, dues de gòtiques i, la d'enmig, d'estil renaixentista. Destaquen les deu rosasses calades de la barana de pedra de l'escala principal, els capitells de l'entrada i la reixa de fusta que s'obre al jardí. Al principi del s XV, el casal pertangué a la família de

↓ Escala de can Oleo (Palma)

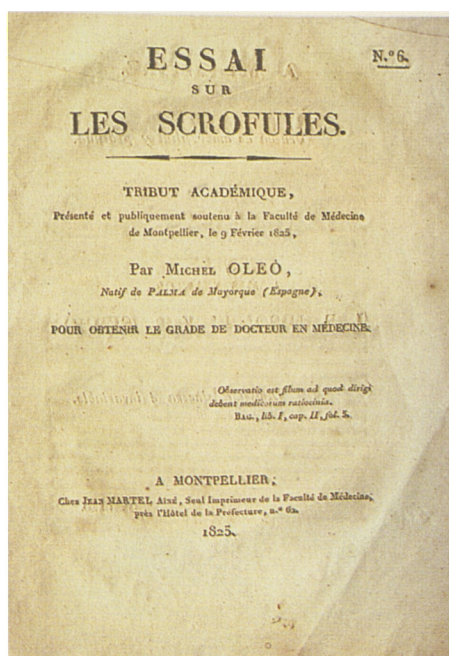
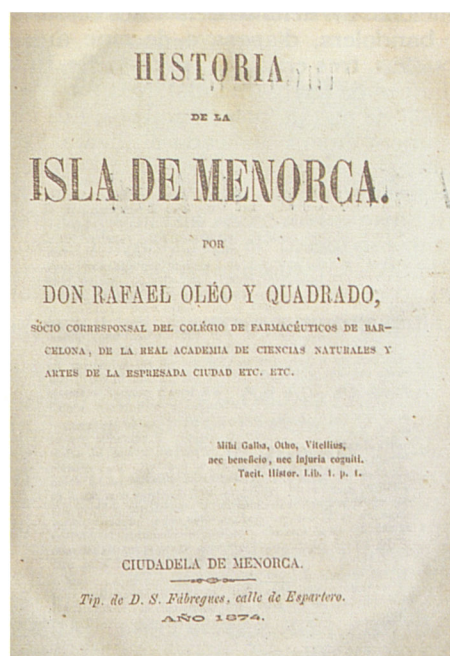

↑ Obra sobre Francesc Oleo Carrió

cavallers-corsaris Tomàs. A mitjan s XV, passà a mossèn Pere de Vivot i de Pacs i, el 1685, als Oms. El s XVIII, en foren propietaris Miquel Ferrandell, Bernabé de Armendáriz, Miquel Joan Descatlar i Descatlar i Mateu Estada. Al començament del s XIX, fou venut al metge Francesc Oleo, de qui prengué la denominació actual, els descendents del qual l'ocuparen fins a 1916, en què fou adquirit per la Societat Arqueològica Lul·liana i posteriorment (1976) pel Ministeri d'Educació i Ciència. (AS)

↓ Obra de Rafel Oleo Quadrado

↑ Obra de Miquel Oleo Estades

OLEO CARRIÓ, FRANCESC (Ciutadella, Menorca 1779 - Palma 1838) Metge. Exercí a Mallorca, on introduí el vaccí antivariolós de Jenner. Combaté amb eficàcia en les epidèmies de pesta de Son Servera (1820), Artà (1820) i Palma (1821). L'Ajuntament de Palma li conferí una càtedra de matemàtiques. Fou membre (1834) de la Societat Econòmica d'Amics del País. Publicà *Plan de desinfección del pueblo de Artà* (1820), *Plan preservativo y curativo de las enfermedades contagiosas de Son Servera y Artà* (1820) i *Instrucción que*

deberá observarse en la ejecución del plan de espurgo y desinfección de las casas (1821).

OLEO ESTADES, MIGUEL (Palma s XVIII - 1853) Metge. Estudià a Montpeller i fou metge del compositor Fryderyk Chopin. Escriví *Essai sur les scrofules* (1825) i *Historia de las enfermedades endémicas de la ciudad de Palma y su término* (1833). Fou acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Medicina.

OLEO QUADRADO, RAFEL (Ciutadella, Menorca 1806 - 1878) Escriptor, botànic i farmacèutic. Estudià botànica i farmàcia a Barcelona, on es llicencià el 1829 i 1834, respectivament. Fixà la seva residència a Palma. Publicà una obra teatral, *El casamiento por venganza o Enrique y Blanca* (1838), a més de *Catálogo por familias de las plantas recogidas en la isla de Menorca* (1859) i *d'Historia general de la isla de Menorca* (1874-76), en dos volums.

OLESA, CAN Casal senyorial de tipologia residencial urbana, situat al carrer d'en Morei, de Palma. D'origen gòtic, s'articula entorn d'un pati remodelat al començament del s XVIII. Tant l'exterior com l'interior mantenen la distribució tradicional de la mansió urbana. La façana presenta una disposició asimètrica, determinada pel portal, d'arc de mig punt amb amples dovelles, situat

→ Pati de can Olesa (Palma)

en un extrem. A la planta baixa hi ha dues finestres amb columnes clàssiques rematades amb medallons, flanquejats per esfinxs, on apareix l'escut dels Descós. A la planta noble, les finestres augmenten de dimensions, mitjançant pilastres i petxines amb gresos. El porxo recorre a una composició d'arcs conopials del gòtic final. El traçat del pati és asimètric, amb columnes jòniques de marbre vermell de pronunciat èntasi, sobre les quals descansen arcs rebaixats. Al fons, hi ha una escala de dos trams, amb una barana de ferro forjat, per la qual s'accedeix a una galeria de tres arcs amb balustrat. Destaquen les finestres inferiors, pràcticament idèntiques a les del tram inferior de la façana, de les quals es diferencia per l'escut de la família Olesa. L'edifici fou projectat per l'arquitecte Jaume Bruguera i construït al final del s XVI per la família Descós, que n'ostentà la propietat fins al s XVII, en què passà als Olesa. El 1630, fou fideïcomès per la senyora Catalina Ballester. El 1678, el senyor Jaume Ballester d'Olesa en feu donació al seu fill, el senyor Salvador Ballester d'Olesa, el qual el 1723, la donà al seu fill, el noble Nicolau Ballester d'Olesa, cavaller de l'orde d'Alcàntara, que la tenia el 1737. El 1778, era del seu fill Salvador Ballester d'Olesa i Descatlar. A la mort d'aquest (1786), passà al seu germà Jaume Ignasi d'Olesa i Descatlar. El 1787, el notari Gaietà Feliu Gomila n'elaborà un inventari, de gran interès històric. Era un gran casal amb nombroses sales, cambres i estudis. Hi havia mobiliari i teixits de luxe, orfèbreria i rellotges de repetició i de música. Tenia una gran col·lecció de pintures de temes religiosos, d'escenes de l'Antic i del Nou Testament, de paisatges, d'animals i d'escenes mitològiques i històriques, entre les quals figurava *La destrucció de Troia*. Tenia una torre i cambra d'armes, on figuraven set carrabines, sis pistoles i nombroses armes blanques. Hi havia una capella amb olis de la Puríssima, del Sant Crist, de sant Jaume i de Nostra Senyora de la Pietat i estàtues de sant Nicolau i de sant Ignasi. Tenia un gran arxiu familiar i una extensa biblioteca. El 1973, fou declarat monument històrico-artístic. (AS/DF)

OLESA, CAN Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre sa Marínetta, la Cúria i can Cadernera. ■ Al mateix terme, entre Son Pere Andreu d'en Bosc, Son Lluces i ca ses Romes. ■ Al terme de Marratxí, entre can Magí, can Pirris, can Sensa i can Brotat. (M)

↑ Son Olesa (Valldemossa)

OLESA, HORT DE N' Al terme de Manacor, situat entre l'hort d'en Cabretes, l'hort d'en Suau, can Massot i Son Cellard. ■ Al mateix terme, entre Tortova, sa Coma i Son Brun. ■ Antic hort del terme de Petra. El 1634, pertanyia al senyor Joan Miquel de Vilallonga, que l'havia adquirit, per 1.000 lliures, al senyor Francesc d'Olesa, de la família del qual havia pres el nom. Confrontava amb el nucli urbà de Petra, el camí de Petra a la vall de la Nou i Son Garau. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. (DF/M)

OLESA, JAUME D' (Palma ? - 1443) Escriptor. Fill de Joan d'Olesa i Brondo. El 1421, mentre estudiava dret a Bolonya, transcriví una versió castellana del romanç *Gentil dona, gentil dona*. És autor també del poema, en català, *Clam de Fortuna*.

OLESA, PLANA DE N' Al terme d'Andratx, situada entre el turó Cremat, es Girgolar, Son Lluç i Biniorella. (M)

OLESA, SON Antiga possessió del terme de Muro. Era denominada també s'Alqueria d'Amunt. El 1576, era del senyor Rafel d'Olesa, de qui prengué nom. Tenia cases i era dedicada a garroverars, figuerals i conreu de cereals. El bestiar de feina eren dos muls i dos bous. Hi havia una guarda de 85 ovelles. Feia una renda anual de 35 lliures i 56 quarteres de blat. ■ Al terme de Palma, situada al camí de Puigpunyent.

Documentada el s XV, pertanyia a Joan Bennàsser. El 1480, fou venuda pels germans Domènec i Jaume d'Olesa al cavaller Bernat Morei. Confrontava amb sa Teulera, Son Pacs, Son Sala, Son Gual i Son Anglada. Tenia cases i era dedicada a vinya i conreu de cereals. ■ Al terme de Valldemossa. El 1678, pertanyia al senyor Francesc d'Olesa, donzell. Abans era denominada Son Claret. Tenia grans cases, amb olis de temes religiosos, teixits i mobles de luxe, capella amb un quadre de Nostra Senyora del Roser, dos cellers, tafona i molí de sang. Tenia una torre, destinada a dipòsit del gra i de les armes i municions. En defensa dels atacs corsaris i bandolers, disposava de cinc arcabussos, tres espases, tres oltells, tres llances de ferro, una alabarda i un dipòsit de metxa, bales i pólvora. Era fonamentalment dedicada a olivars. Tenia extenses vinyes i sementers de cereals i hortalisses, amb un gran canyar. Hi havia garroverars, alzinars i pinars, amb producció de teia, llenya i carbó. El 1685, fou valorada en 26.000 lliures. El 1993, en deriven *Son Olesa Gran* (→) i altres propietats. (DF/OV)

OLESA I CALBÓ, JAUME D' (Palma 1552 - Valladolid 1604) Escriptor. Fou cavaller de l'orde de Sant Joan de Jerusalem (1598) i jurat en cap (1603-04). Publicà el poema en octaves reials *Sacro trofeo de Cristo* (1599) i deixà inèdit el tractat en vers *Ejercicios militares*.

OLESA I DE SAFORTESA, JAUME JOAN D' (Palma 1616 - 1678) Mili-

↑ Talaiot de Son Olesa Gran (Valldemossa)

tar. El 1631, va aixecar i sufragar una companyia al servei de Felip IV i es dirigí a Cadis. El 1635, n'organitzà una altra, amb la qual conquistà l'illa de Sant Onorat (França). El 1641, durant la Guerra dels Segadors, es destacà en el socors de la ciutat de Tarragona, que estava en poder dels reialistes. El 1648, fou lloctinent de governador de Menorca i mestre racional del reial patrimoni d'aquesta illa.

OLESA I DE SAFORTESA, MATEU D' (Palma 1619 - 1662) Lul·lista i

↓ Navifome de Son Olesa Gran (Valldemossa)

teòleg. Doctor en teologia i en dret civil i canònic, fou canonge de la Seu de Mallorca. El 1646, fou elegit rector de l'Estudi General Lul·lià, on fundà la càtedra de Sagrada Escriptura. El 1660, escriví una llarga epistola en llatí, en la qual exposà la vida i les virtuts de Ramon Llull i els progressos de la doctrina lul·liana. Aquesta carta fou publicada a París per J M Vernon en la seva obra *Le docteur illuminé* (1668). (ST)

OLESA GRAN, SON Possessió del terme de Valldemossa, situada entre

Son Ferrandell, Vistamar i es Verger. Hi ha un poblat prehistòric conegut també com a Son Ferrandell-Olesa. Fou excavat (1975) per William H Waldren. Segons ell, l'inici del jaciment es remunten al 2000 aC aproximadament. Es tracta d'un assentament pretalaiòtic a l'aire lliure, d'uns 3.600 m², que va estar ocupat de manera ininterrompuda fins al 1300/1200 aC. Consta d'un mur perimètric de tendències quadrangulars, amb dues portes oposades. A l'interior, s'hi descobriren una sèrie de construccions de planta navetiforme. S'hi han trobat restes de coure treballat localment i una gran quantitat de ceràmica campaniforme. El jaciment fou reocupat devers el 1000 aC i fins a l'època romana. D'aquesta etapa es conserven restes de cinc talaiots, sense rastre de murades defensives. La major part de la ceràmica trobada al jaciment és posttalaiòtica, excepte la més antiga, que es pot datar a l'època talaiòtica. A les darreres fases, hi predomina la ceràmica d'importació, que prové, majoritàriament, de l'Eivissa púnica. Destaca una destal de dolla púnica. Hi apareixen també materials relacionats amb l'època romana. El 1993, fou novament excavat. (JPV/M)

OLESA ROVIRA, BERNAT (Palma s XV) Advocat. Es llicencià i es doctorà en ambdós drets a Bolonya. Escriví *Orationes en Laudem Dni nostri Jesu Christi et Santorum Bernardi et Narcisi* (inèdit).

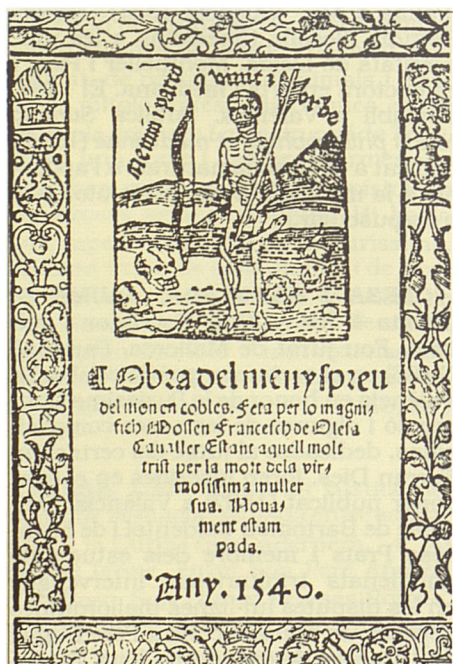
OLESA ROVIRA, PERE BERNAT (Palma s XV - València 1531) Metge. Estudià filosofia i medicina a les universitats de Lleida, Montpeller i Pisa, i es doctorà en arts i medicina. El 1497, s'establí a València. Publicà *Summa totius philosophiae et medicinae* (1536), dedicat a la filosofia natural i a l'aplicació a la medicina de la teoria atomista o corpuscular.

OLESA I SANGLADA, JAUME D' (Palma s XV - XVI) Escriptor i lul·lista. Fou jurat de Mallorca. Participà (1486) en el certamen poètic celebrat a València en honor de la Puríssima Concepció i algunes de les seves composicions, dedicades al jutge del certamen, Ferran Dies, foren inserides en el cançoner publicat (1487) a València. Deixeble de Bartomeu Caldentei i de Francesc Prats i membre dels estudiants anomenats trinitaristes, intervingué en les disputes lul·lianes mallorquines i escriví un opuscle contra Pere Dagui, on l'atacava de pseudo-lul·lista. És au-

tor de *Liber de lege christiana* (1515), de *Commentaria super arte Raymundi Lullii* (1518) i de *Spill de bé viure i de bé confessar* (1515), en prosa, que conclou amb una *Adoració de les cinch plagues de Jesucrist*, en vers. El 1521, envià al papa Lleó X la primera obra polèmica contra Martí Luter escrita a Espanya, *Contra errores Martini Lutheri*, avui perduda. Contribuí, amb el seu cabal, a la fundació (1510) del col·legi de la Criança.

OLESA I SANTMARTÍ, FRANCESC D' (Palma 1485 - 1550) Escriptor. Fill de Jaume d'Olesa i Sanglada. Fou jurat de Mallorca el 1529 i el 1531 i jurat en cap el 1549. El rei Carles I li concedí privilegi de noblesa i l'investí cavaller pels seus serveis durant les Germanies. Arran de la mort de la seva muller Beatriu Santmartí i de Verí, escriví *Obra del menyspreu del món en cobles* (1540). Es tracta d'un llarg poema, compost en estrofes de cinc versos decasil·labs, que és una reflexió sobre la caducitat dels béns terrenals i la conveniència d'obrar bé de cara al judici final. Hi apareixen temes molt corrents durant l'Edat Mitjana, com el plant per la pèrdua de l'ésser estimat; l'acció sobtada, igualitària i universal de la mort, i la justícia divina. Li han estat atribuïdes la *Nova art de trobar* i la *Representació de la mort*, tot i que, per raons de datació, s'ha conclòs que no en pot ésser l'autor. Fou enterrat al convent de Sant Domingo, de Palma.

↓ Obra de Francesc d'Olesa i Santmartí

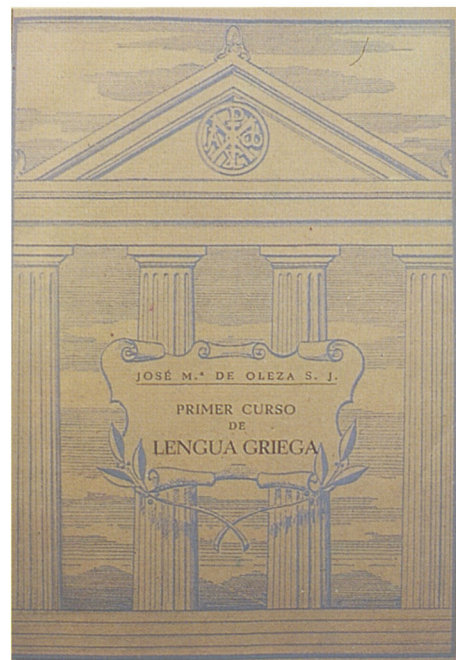
OLESA I SANTMARTÍ, MIGUEL D' (Palma s. XV - 1543) Lul·lista. Fill de Jaume d'Olesa i Sanglada. És autor de l'obra *De salutari contemplatione*, inèdita, en la qual tracta de la utilitat de la contemplació, i dedica una de les seves parts a exposar la vida i virtuts de Ramon Llull. Hom li atribueix també un comentari sobre l'art lul·liana. (ST)

→ Martí d'Oleza i Costa

OLEZA I COSTA, MARTÍ D' (Palma 1916) Militar. Estudià dret a la Universitat de València. El 1936, es trobava a Mallorca quan s'inicià la Guerra Civil. S'incorporà a les milícies del requetè i va participar en les operacions militars de Portocristo i la punta de n'Amer (agost-setembre de 1936). El 1937, passà a la Península i lluità a diversos fronts amb la 3 Brigada de Navarra. El 1940, s'incorporà a l'Acadèmia d'Intendència d'Àvila. Amb la graduació de coronel, fou cap d'intendència de la Capitanía General de Balears (1978-79). El 1979, ascendí a general intendent i fou cap d'intendència de la regió militar de Saragossa. (DJ)

OLEZA D'ARREDONDO, JOSEP MARIA D' (Palma 1887 - Cochabamba, Bolívia 1975) Escriptor. El 1908, ingressà a la Companyia de Jesús. Estudià filologia romànica, llatí i fonètica experimental a la Universitat de Bonn (1923-26). Es doctorà (1927) en aquesta universitat amb una tesi sobre la versió catalana de la recerca del Sant Graal, *Zur Bestimmung der Mundart der katalanischen Version der Graalsage*, publicat en versió resumida el 1928. Fou professor de llengües clàssiques i modernes als col·legis de Veruela (Saragossa) i Casp (Barcelona). Devers el final dels anys quaranta, passà a Bolívia, on estudià la llengua quitxua. Va publicar diversos manuals sobre llengües clàssiques, com *Primer curso de lengua griega* (1941), *Segundo curso de lengua griega* (1942) i *Gramática de la lengua latina*, en dos volums (1945-47). També va tenir cura de

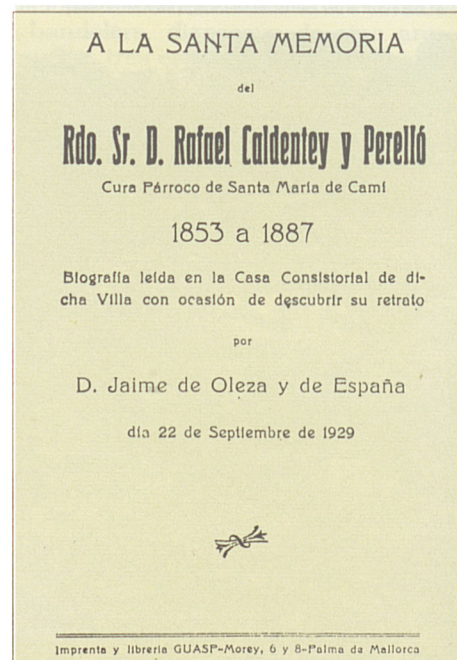

↑ Obra de Josep Maria d'Oleza d'Arredondo

l'edició, en tres volums, d'un recull de textos d'escriptors llatins, *Selecta ex optimis Latinitatis Auctoribus* (1929 i 1931). Col·laborà en diverses publicacions, com *Analecta Sacra Tarraconensis*, l'*Anuari de l'Oficina Romànica de Lengua i Literatura* i la *Revista Humanidades*.

OLEZA I D'ESPAÑA, JAUME D' (Palma 1876 - 1949) Historiador i militar. Fou tinent coronel d'infanteria. Va publicar diversos articles en el Bo-

↓ Obra de Jaume d'Oleza i d'Espanya

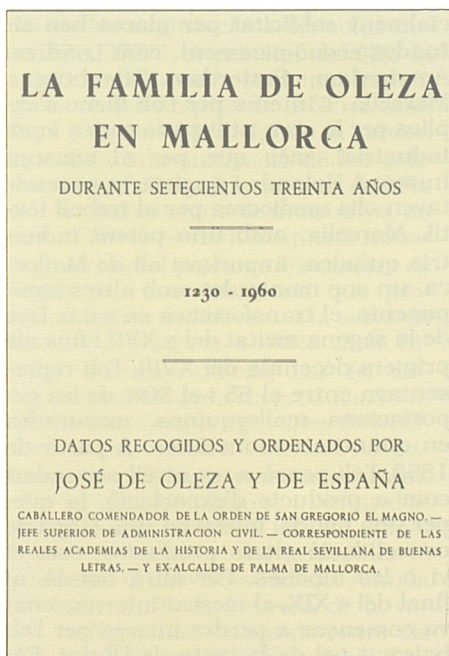

lletí de la Societat Arqueològica Lul·liana i és autor de *Noticias genealógicas de la familia Oleza* (1914) i *Caballerías de Mallorca* (1947). Va editar *Enterraments y Òbits del Real Convent de Sant Domingo de la Ciutat de Mallorca* (1923), *Enterraments y Òbits del Real Convent de Sant Francesch de la Ciutat de Mallorca* (1925) i *Llibre d'antiguitats de la Iglesia del Real Convent de Sant Francesch de la Ciutat de Mallorca* (1928), de Ramon Calafat. També va transcriure la *Història del Col·legi de Montesión* de J. Martín Gualba.

OLEZA I D'ESPAÑA, JOSEP D' (Palma 1884 - 1968) Professor mercantil, polític i escriptor. Es titulà (1913) com a professor mercantil a l'Escola de Comerç de Barcelona. Fou president del Col·legi Pericial Mercantil de Balears (1919-20) i cap provincial d'Estadística a Balears (1926-54). Fou regidor de l'Ajuntament de Palma (1927-30) i batle (1941-42). Escriví diversos treballs d'història descriptiva de caràcter tradicional, com *El primer conde de España. Sus proezas y su asesinato* (1944), *Divulgaciones biográficas* (1954), *La reconquista de Madrid en 1812* (1959) i *La familia Oleza en Mallorca durante setecientos treinta años 1230 - 1960* (1973) i publicà nombrosos articles als diaris *El Correo de Mallorca* i *La Última Hora*.

OLEZA I FERRER, FRANCESC D'

↓ Obra de Josep d'Oleza i d'Espanya

↑ Francesc d'Oleza i Ferrer, església de les dominiques (sa Indioteria, Palma)

(Palma 1928) Arquitecte. Fill de Josep d'Oleza i Frates. Es titulà (1958) i es doctorà (1965) per l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Projectà i edificà l'església i el monestir de les dominiques, de sa Indioteria (1963); els hotels Es Moli, de Deià (1964), Savalon, de Portals Nou (1965), Cap Blanc, de la Colònia de Sant Jordi (1966), i Baracuda, de Calvià (1972) i la llar de la tercera edat, de Sa Nostra, al carrer del General Riera, de Palma (1971). Ocupà (1960-62) el càrrec d'arquitecte provincial. La seva obra s'adscriu dins el corrent racionalista, amb elements formals de la tendència regionalista de postguerra.

OLEZA I GUZMÁN DE VILLORIA, RAFEL D' (Palma 1896 - 1972) Militar. Ingressà a l'Acadèmia d'Infanteria el 1912. Va participar en la campanya del Marroc (1923-27). El 1931, passà a la situació de retirat. Quan s'inicià la Guerra Civil, es reincorporà a l'exèrcit i fou agregat al regiment d'infanteria Palma 36. A partir de 1937, lluità a la Península i fou habilitat de comandant el desembre d'aquell mateix any. Tornà a Mallorca i va ésser cap del batalló *La Cruzada*, comandant militar de Manacor (1944-49), cap del batalló Llerena i comandant militar d'Inca (1949-51). El 1952, ascendí a coronel, fou cap del regiment Palma 47 i del regiment Palma 48 i comandant militar d'Eivissa (1952-54). El 1955, fou promogut a general de brigada i ocupà els

→ Rafel d'Oleza i Guzmán de Villoria

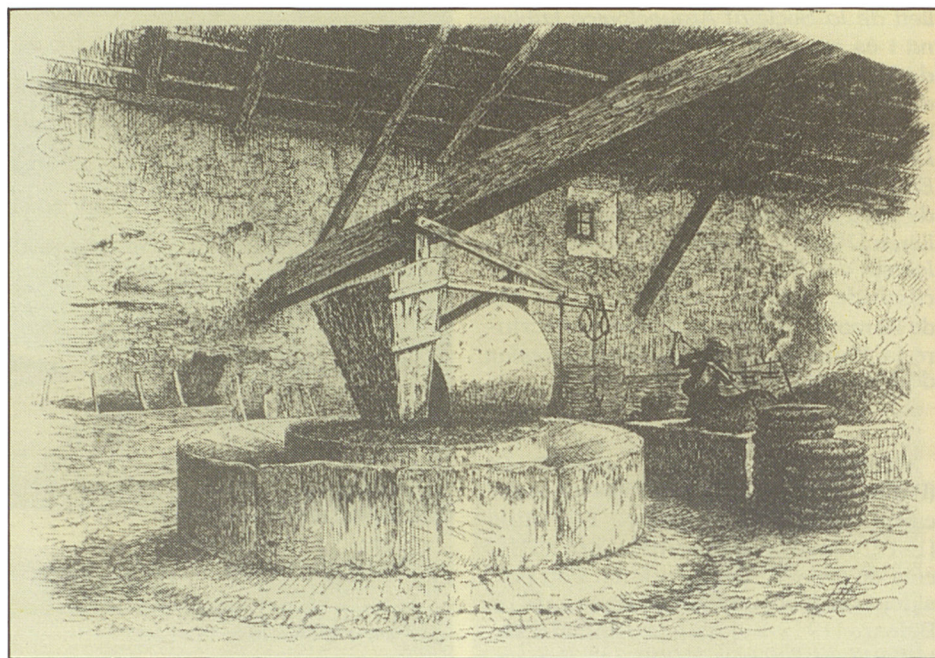
càrrecs de governador i cap de tropes de Mallorca (1955-58), de sots-inspector de serveis i mobilització de Balears (1959-60) i de president de la Junta d'Adquisicions i Alienacions de Balears (1960-62). El seu fill **Pere d'Oleza i Llobera** (Larache, Marroc 1925), fou coronel del regiment d'infanteria número 48 i comandant militar d'Eivissa i Formentera (1979-83). (DJ)

OLEZA RAMONELL, MARIÀ D' (Palma 1909) Religiós i escriptor. Fill de Josep d'Oleza i d'Espanya. Professà (1930) de teatí i s'ordenà (1936) de prevere. Va ésser destinat a l'Argentina, on residí (1951-89). Durant aquest període, va ésser (1966-71) provincial de la Província Espanyola. Va escriure *Sincronismos en la literatura española y universal* (1946) i *Geografía e historia* (1947) per a alumnes de batxillerat, a més de *Teatinos en Mallorca* (1951). (PF)

← Marià
d'Oleza i
Ramonell

OLEZA I RONCAL, JAUME D' (Palma 1952) Pintor. De jove, s'establí amb la seva família a Barcelona, on estudià a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura. Des de 1977, ha exposat regularment a Barcelona. L'ús de tècniques mixtes accentua el sentit arquitectònic de la seva obra, que s'emmarca dins un informalisme i una abstracció lírica.

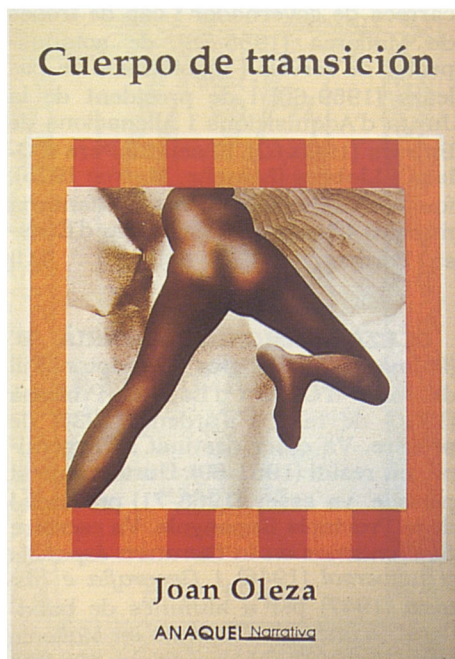
↑ Tafona d'oli de Massanella. (Die Balearen)

OLEZA SIMÓ, JOAN (Palma 1946) Escriptor i crític literari. Titulat (1967) per l'Escola Oficial de Periodisme de Madrid. Es llicencià (1968) en filologia moderna i es doctorà (1972) en filologia hispànica a la Universitat de València, amb la tesi *Yo y Realidad en las fórmulas novelísticas del siglo XIX*. Fou secretari (1976-79) i degà (1981-85) de la Facultat de Filosofia i Lletres de València i, des de 1979, n'és catedràtic de filologia hispànica. De la seva obra de creació, destaquen les novel·les *Laman-sió roja* (1979), *Tots els jocs de tots*

els jugadors (1981) i *Cuerpo de transición* (1992). Com a crític i teòric literari ha publicat *Sincronía y Diacronía: La dialéctica interna del discurso poético* (1976) i *La novela del XIX: del pacto a la crisis de una ideología* (1976), entre d'altres estudis. Fundà (1980) la revista d'investigació *Cuadernos de Filología*, que codirigeix amb Àngel López García. Ha col·laborat a revistes, com *Ligarga*, *L'Espill*, *Cuadernos Hispanoamericanos*, *Orbis Litterarum*, *Revista de Catalunya*, *Insula i Lletres de canvi*.

merç illenc. Els registres indirectes, com ara els delmes, suggereixen una tendència a l'avenç, que afectà els s XVI-XVII, per passar a una etapa de recessió al llarg del s XVIII. Els funcionaris insulars pretenien, primerament, assegurar el consum oleícola a la població de l'illa i, en segon terme, exportar els excedents. Les oscil·lacions d'aquests justificaven l'interès dels grups socials més poderosos per controlar-ne la producció i la comercialització. A les llistes d'exportadors hi figura un gran nombre de mercaders, alguns nobles i funcionaris i una representació considerable del grup xueta. L'oli era essencialment sol·licitat per places ben situades econòmicament, com Londres, Amsterdam, Rotterdam, Hamburg o Marsella. L'interès per l'oli illenc s'explica per la seva utilització com a *input* industrial, més que per al consum humà. A Holanda i Anglaterra necessitaven olis mediocres per al treball tèxtil. Marsella, amb una potent indústria química, importava oli de Mallorca, un cop manipulats amb altres components, el transformava en sabó. Des de la segona meitat del s XVII i fins als primers decennis del XVIII, l'oli representava entre el 65 i el 80% de les exportacions mallorquines, mesurades en quantitats monetàries. A partir de 1850, l'oli passà a un nivell secundari com a producte d'exportació, ja que, per una banda, iniciaven una etapa de consolidació altres productes, com el vi o les ametlles. Per altra banda, al final del s XIX, el mercat internacional va començar a perdre interès per l'oli balear i pel de la resta de l'Estat. Els

↓ Obra de Joan Oleza Simó

OLI Liquid untuós de color verd groguenc que s'extreu de l'oliva i serveix com a aliment, com a combustible i com a lubricant. A Mallorca, el sistema d'extracció fou implantat pels àrabs. El procés productiu oleícola comprenia distintes fases i necessitava una mà d'obra especialitzada. A Mallorca, el cultiu de l'olivera (→) i el consum d'oli té gran tradició. Fou a partir del s XVI, quan es va produir un gran avanç en el cultiu i en la producció d'oli, sobretot a llocs com Valldemossa, Deià, Sóller, Fornalutx, Bunyola i Pollença. En aquella època, Sóller era el principal productor, amb un 27% del total, seguit de Bunyola (18%), Valldemossa (12%) i Selva (11%). La producció d'oli fou durant molt de temps la principal font de riquesa de les finques de la serra de Tramuntana i quasi totes disposaven de la pròpia tafona. Durant els s XVI-XVIII, es convertí en una mercaderia determinant en el co-

↑ Botella d'oli mallorquí (1994)

consumidors d'Europa i d'Amèrica preferien l'italià. El mercat interior estava dominat per la venda d'olis a l'engròs, que majoritàriament eren de molt baixa qualitat. A part d'això, fins al darrer terç del s XIX, els únics greixos utilitzats en alimentació en els països occidentals eren el saïm i la mantega, com a representants dels greixos animals, i l'oli d'oliva com a representant únic dels vegetals. Aquesta situació canvià a partir de la Primera Guerra Mundial, en què la competència amb altres greixos comestibles existents en els mercats, molt més barats, en deturà l'expansió als mercats europeus. Malgrat el descens de les exportacions oleïcoles durant el s XIX i el principi del XX, la producció d'oli era la principal font de riquesa de les finques de la Serra amb tafona pròpia. Al principi de la tardor, es produïa una emigració de les *collidores* (←) d'oliva dels pobles del Pla cap a les possessions de muntanya, on encara (1994) és molt freqüent trobar integrades en el paisatge les casetes de les gallufes. Les dificultats que presenta el cultiu de l'olivera a la serra de Tramutana (plagues, collites molt variables, accessos difícils) han fet disminuir aquest conreu i la producció d'oli. El rendiment obtingut a les illes Balears respecte al País Valencià i a Catalunya és molt baix, a causa, sobretot, de l'orografia, les plagues i l'estat d'abandó en què es troba l'olivar illenc. Aquesta irregularitat en la producció en dificulta la comercialització. Amb la molta dels fruits de l'olivera de la varietat mallorquina, cultivada entre els 300 i els 600 m d'altura, s'obté l'oli

LES PROPIETATS OLIVARERES I LA PRODUCCIÓ D'OLI

Les propietats que produeixen més oli als termes amb major superfície olivarera són a Bunyola: Biniforani, Coma-sema, Alfàbia i Son Vidal; a Calvià: Peguera, Santa Ponça i Valldurgent; a Sóller: Bàltx d'Enmig, Bàltx d'Amunt i can Prohom; a Selva: Massanella, es Castell i Biniatzent; a Alaró: Solleric, Bànyols i Casa d'Amunt; a Andratx: Son Fortuny i Morella; a Pollença: Pedruixella Gran, Son Marc i can Aixartell, i a Valldemossa: Pastoritx, Son Moragues, Son Pacs i Son Ferrandell.

Tots consideren que Massanella, del marquès del Palmer, és la propietat olivarera més important. Així, es diu que en un any, no fa gaire, la producció d'oli va reportar 60.000 lliures (una mica més de 210.000 francs), la qual cosa, al baix preu actual de 20 sous per quartà, representaria 60.000 quartans o 248.700 l. És ben cert que una collita com aquesta no es dona amb freqüència; tot i que en una bona anyada, a l'esplet, la producció de Massanella ha aconseguit sovint la meitat d'aquesta xifra.

Segueix aquestes propietats la de Solleric, pertinença del Sr. Morell del Born, que un d'aquests darrers anys ha obtingut oli per valor de 24.000 lliures (84.210 francs). Tant Massanella com Solleric són finques que, amb perspectives d'augmentar la rendibilitat, han estat objecte de diferents segregacions i arrendaments, tot i que encara són d'un sol propietari (...).

Segons l'última estadística, la producció mitjana anual d'oli de l'Illa suma 3.049.555 l. Sembla que ha estat major en segles passats, per causa del nombre més gran de plantacions d'oliveres i de la pluviositat més freqüent. El cronista Dameto diu que el 1624 la collita abastà els 2.015.614 quartans o el que és igual 8.350.682 l. Una sola finca (Sarrià, al terme d'Establiments) va obtenir aquell any 42.000 quartans, és a dir, 174.090 l. Els anys 1754 i 1755, la producció d'oli pujà a 200.000 odres o 2.400.000 quartans, que és igual a dir 9.948.000 l. En una publicació de la Reial Societat Econòmica d'Amics del País es registra per a l'any 1784 una producció mitjana anual de 854.137 quartans, és a dir, 3.540.426 l. Segons Tafiño, en una taula que comprèn els anys 1778-1783, la producció mitjana fou de 81.667 trullades que, si contem 12 quartans per trullada, suma 980.004 quartans o 4.062.116 l. Si considerem només 4 quartans per trullada resultarien només 653.336 quartans o 2.708.077 l. Una estadística de 1799 ens informa que la producció oliera es calculava llavors en unes 200.000 roves o 2.512.077 l. El quinquenni de 1825-1830, la producció mitjana fou de 532.216 quartans o 2.202.043 l, que equival, més o menys, al resultat obtingut en un període de cinc anys, segons dades de 1842.

Si tenim en compte tot el que s'ha dit i pensam que hi ha anys en què la collita és quasi nul·la, la xifra de 3.049.555 l és la que més s'aproxima a la mitjana històrica o crònica. Entre les collites més abundants dels darrers anys es recorda la de 1835 i 1868-69, que foren de més del doble de la xifra anteriorment indicada, superant encara la segona de les dites la de feliç record de 1835.

L'oli d'oliva és usat a Mallorca per a cuinar i també per a la il·luminació. El més fi es destina, és clar, al consum, i no hi ha propietari que no el seleccioni especialment per a la pròpia casa. Per a les ensalades i per al pa amb oli (que constitueix, com hem vist, un dels plats més preuats de l'Illa) es prefereix l'oli verge. Aquest és el que flueix des dels esportins, abans de ser regats amb l'aigua bullent. Té el defecte que sols es conserva bé durant un any. L'oli de pitjor qualitat s'utilitza, sobretot, per a la fabricació de sabó i per a altres aplicacions industrials.

Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, Die Balearen
Traducció del castellà: GEM

verge de la serra de Tramuntana. Aquest oli té la denominació 'Qualitat Controlada' (QC), que és un reconeixement per part de la Conselleria d'Agricultura i Pesca de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears de determinats productes alimentaris de les Balears. Actualment (1994), l'únic oli verge mallorquí s'envasa a la Cooperativa Agrícola Sant Bartomeu, de Sòller, amb la denominació de qualitat d'oli verge de la serra de Tramutana. (CaM/GEM)

OLI, BASSA DE S' Al terme d'Artà, situada entre el puig d'en Xoroi, el pas d'en Gil i la coma des Catiús. (M)

ÒLIBA (*Tyto alba*) Ocell de l'ordre dels estrigiformes, de la família dels títonids. És rapinyaire d'hàbits nocturns. Fa devers 35 cm. És caracteritzat pel seu color blanc daurat i perquè al cap no hi té cap plomall. El disc facial té forma de cor. Les parts superiors són de color castany daurat i les inferiors de color blanc. Hi ha dues races diferenciades pel color del pit, una el té totalment blanc i l'altra el té daurat amb taques negres. S'alimenta de gran diversitat de preses, però caça sobretot rates i ratolins. També pot nodrir-se d'insectes, ocells petits i fins i tot pot caçar mostels i eriçons. Pon els ous dins forats d'edificacions, d'arbres o dins petites coves dels penya-segats. La posta sol ésser de quatre a set ous, des del final del mes de març fins al principi del de juny. La femella els cova devers trenta o quaranta dies.

↓ Òliba (*Tyto alba*)

↑ Oli Clar (Alaró)

Els polls no volen fins als tres mesos d'edat. És present com a reproductor a totes les illes de les Balears. És sedentari i relativament abundant. (CaV)

ÒLIBA, COMELLAR DE S' Al terme de Selva, davalla del puig des Albellons cap al torrent de Comafreda. (M)

ÒLIBES, CAMÍ DE SES Al terme de Campos, situat entre Son Senalla, Son Gallina, can Roca i can Noguera. (M)

ÒLIBES, COVA DE SES Al terme de Santa Margalida, situada entre el torrent de Son Real, es Ravellar i el mitjà Llarg. (M)

ÒLIBES, PENYA DE SES Al terme de Sòller, situada entre can Bresques, can Bardí, es Mal Pas i sa Figuera. (M)

OLI CLAR Possessió del terme d'Alaró situada al clot d'Almedrà, entre el pujol de can Xirgo, el puig de Sant Miquel i can Pendango. El 1593, pertanyia al mercader Gregori Reus. Tenia cases i tafona. Dedicada a olivars, tenia una petita vinya. Hi havia una guarda de 400 ovelles. Era objecte d'atacs constants dels bandolers i fou proveïda, per a la defensa, d'arcabussos i ballestes. Al principi del s. XVII, era del senyor Pere Antoni Reus. Fins a 1642, fou administrada pel mercader Mateu Reus, que la cedi a Miquel Reus a canvi de 40 quarteres de blat i tota la producció de brosat i formatge, cada any. El 1646, era de Miquel Reus i feia una renda anual de 40 quarteres de blat, dues quarteres d'ordi i dos capons. Tenia cases i era dedicada a olivars, vinya i conreu de cereals. Com a bestiar de feina hi havia quatre bous, tres mules, dues someres i un cavall. Tenia una gran guarda d'ovelles. El 1667, pertanyia al senyor Marc Vallès, ciutadà militar, i a la seva esposa Catalina Reus. Amb Almedrà, feia un esplet anual d'oliva valorat en una mitjana de 650 lliures. El 1694, era del senyor Miquel Reus de Solleric i Vallès. Con-

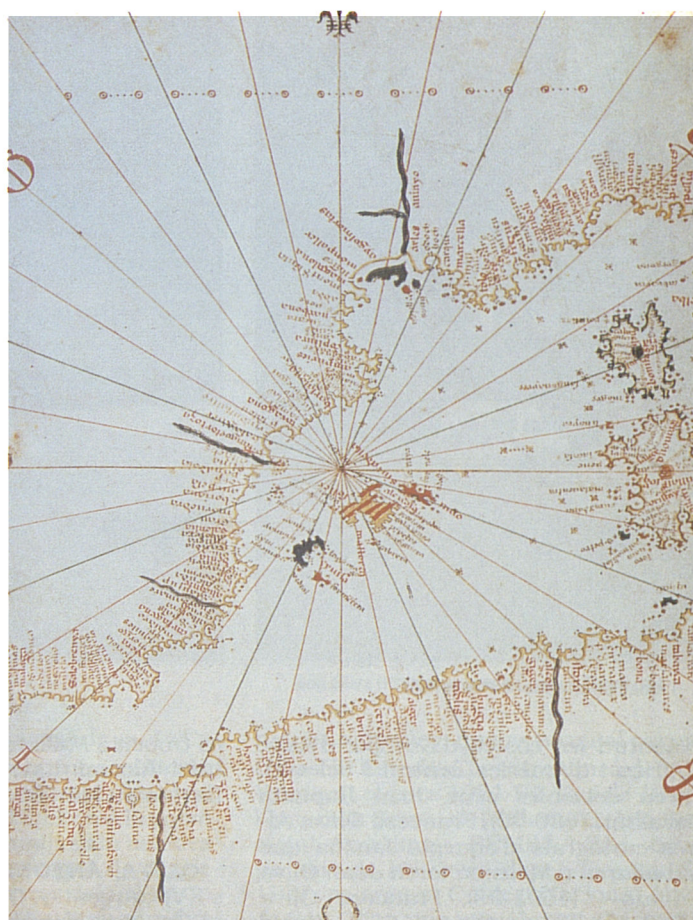
frontava amb Solleric, Son Bergues, s'Olivaret d'en Muntaner i les tres possessions del lloc d'Almadrà, denominades Son Ordines, Son Sampol i Son Vallès. El 1994, és una pertinença de la possessió de Solleric. ■ Antics terrenys d'olivar del terme de Sòller, situats al lloc de Son Colom. El 1729, pertanyien a mestre Sebastià Alcover. (DF/M)

OLIER, CAS Propietat rústica del terme de Campos, situada entre can Formatge, can Bilindrango, l'hort de Son Simó i l'hort des Serrador. ■ Al mateix terme, entre el nucli urbà, el camp d'en Mavi, s'Alqueriassa i cas Notari. (M)

OLIERA, S' Propietat rústica del terme de Palma, situada entre el torrent de Coanegra, cas Miot, can Mora-duix i ses Cases Noves. (M)

OLÍMPIC DE MANACOR, CLUB ESPORTIU Club de futbol fundat (1973) a Manacor, dedicat a les categories inferiors. Originàriament (1973-76) era denominat Club Poliesportiu Olímpic OJE, de Manacor. La temporada 1979-80, l'equip juvenil aconseguí l'ascens a la lliga de Divisió Nacional. Destacà, al llarg d'uns anys, per haver estat un dels equips juvenils capdavaners de Mallorca. Des de 1983, és filial del CE Manacor. S'hi formà Miquel Àngel Nadal. (JPa)

↓ Formació del Club Esportiu Olímpic de Manacor

→ Bartomeu Oliva, carta nàutica

OLIVA Antiga possessió del terme de Sant Joan. El 1553, pertanyia a l'honor Antoni Roig. Confrontava amb el camí reial de Sineu a Sant Joan, el rafal de n'Antic, sa Bastida, el rafal

d'en Masset, el d'en Gelabert i ses Algorfes. Tenia cases i celler. Era dedicada a vinyes i conreu de cereals. Hi havia una guarda de 104 ovelles. (DF)

OLIVA Família de cartògrafs d'origen mallorquí establerta a Itàlia en el s. XVI. Són considerats epigons de l'escola de *cartografia mallorquina* (←). **Bartomeu Oliva** treballà a Mallorca (1538), Venècia (1559) i Messina (1572-88). Dissenyà almenys dotze cartes nàutiques i sis atles. En els seus mapes inclou les noves terres descobertes a Amèrica. Possible germà seu fou el cartògraf **Jaume Oliva**, que treballà a Barcelona, Mallorca, Nàpols, Marsella i Messina entre 1550 i 1571. **Domènec Oliva**, fill de Jaume Oliva, també treballà a Nàpols. En les llegendes dels seus mapes encara utilitza el català, si bé amb molts d'italianismes. **Joan Oliva**, nét de Jaume Oliva, fou autor (entre 1582 i 1650) de devuit cartes nàutiques i d'uns quinze atles. És probable que dirigís un taller. En els seus mapes utilitzà l'idioma italià. Treballà a Messina, Liorna, Nàpols, Marsella i Malta. Destaca l'atles de 1614, fet a Messina, en què descriu tot el món llavors conegut i representa amb gran

↑ Joan Oliva, carta nàutica (s XVI)

exactitud les costes d'Europa, d'Àsia, d'Àfrica i d'Amèrica central i del sud. Foren deixebles seus Joan Baptista Cavallini (1630-36) i Francesc Oliva. Altres cartògrafs d'aquesta família que treballaren a Messina foren Joan Oliva —Riezo— (1591-98), Francesc Oliva (1603-15), Plàcid Oliva (1615), Plàcid Caloiro Oliva (1621-65), Brasit Oliva (1633) i Joan Baptista Caloiro Oliva (1673). També n'hi va haver que treballaren a Marsella (França), com Salvador Oliva i Francesc Oliva (1650-62). Algunes de les obres d'aquesta família

↓ Antoni Oliva, creu processional de plata (Porreres)

es troben a Mallorca, a la col·lecció Gabriel Alomar Esteve i a la Biblioteca Bartomeu March.

(AM)

OLIVA, ANTONI (Mallorca s XIV - s XV) Argenter. Obrà (1400), amb plata, la creu processional de Porreres, amb alts relleus i esmalts, considerada una de les peces majors de l'orfebreria mallorquina.

OLIVA, SON Antic rafal del terme

↓ Son Oliva (Palma)

de Palma. El 1632, pertanyia al conrador Pere Oliva, de la família del qual prengué nom. Tenia dret a l'aigua de la siquia de la Ciutat, provinent de la tanda sisena o d'en Galiana, durant dues hores cada vint dies. El 1639, pertanyia a Guillem Munar, doctor en medicina. Tenia cases i quinze quarterades de sementers. Era dedicat a vinyes i conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Confrontava amb Son Puigdorfil i Son Proens. El 1653, era propietat conjunta de l'escrivà Antoni Mir i del prevere Gabriel Benet Mir. Situat prop de la torre d'en Verger, formava, amb Son Maians i Son Orlandis, un conjunt de 14 quarterades. El 1698, pertanyia al mercader Miquel Vidal. Mitjançant l'agregació de terres veïnes, havia esdevengut una propietat de 16 quarterades, que tenia cases renovades i dret a dues hores d'aigua de la siquia de la Ciutat. Confrontava amb el rafal dit la Vinya d'en Puigdorfil. Era dedicat a fruiters i conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. El bestiar de feina eren dues mules. Feia una renda anual de 130 lliures, dos capons i dues gallines. El 1701, era del mercader Miquel Vidal. El 1760, pertanyia al seu nét Guillem Vidal, doctor en drets. El 1776, feu part del dot de la seva filla Margalida Vidal Vives, que es casà amb Joan Ferrà de la Mola. El 1860, en aplicació del testament del prevere Pere Joan Fortesa Maura, passà al prevere Josep Fortesa Valentí i a Maria Bonaventura Fortesa Cortès. El 1870, era denominat també Son Oliva d'en Maura. El s XIX, fou dividit en Son

↑ Col·legi Nacional Mixt de Son Oliva (Palma)

↑ Son Oliva (Palma), carrer d'Enrique Granados

Oliva Vell i Son Oliva Nou, cadascun amb cases pròpies. El 1890, l'àrea de l'antic rafal confrontava amb s'Oliveira, Son Gelabert, Son Ferrà, Son Ferragut, la línia de ferrocarril de Palma-Sóller, Son Brull, el Coliseu Balear i sa Punta. Bernat Calvet en planificà la urbanització (1901), tot i que el procés no s'hi inicià fins a 1931, en què fou aprovat el projecte promogut per Maria Francesca Fuster i Rafel Torres. El 1965, s'aprovà el Pla parcial d'ordenació de la finca de Son Alemany (polígon 48, Son Oliva) i el de la finca de Son Oliva (porció polígon 16, Plaça de Toros). L'esmentat pla fou promogut per Francesc d'Assís Cortès Aguiló i projectat per l'arquitecte Antoni Llabrés Fuster. La consolidació del barri es produí a partir del decenni de 1970. Entre 1970 i 1977, s'hi establiren un gran nombre d'immigrants. El 1994, aquest fet ha provocat que hi hagi una població predominantment castellano-parlant, tot i que també hi ha illencs, procedents de la Part Forana. Els residents són sobretot de classe treballadora. Hi predominen els habitatges plurifamiliars. El 1993, tenia dues línies d'autobús de l'Empresa Municipal de Transports. Respecte a l'economia, el 1943, s'hi instal·là l'empresa *Buades, Societat Anònima* (←), de la qual, el 1994, només hi restaven les oficines, a causa del trasllat (1992) de la fàbrica a Binissalem. Al principi del decenni de 1960, s'hi establiren les monges dominicanes, que fundaren un convent, situat a la carretera vella de Bunyola, i

un temple, sota l'advocació de santa Catalina de Siena. El conjunt arquitectònic fou projectat (1963) per Francesc d'Oleza Ferrer. El 1973, es creà la parròquia de la Sagrada Família. Un any després, s'inicià la construcció de l'església, que se situà al carrer del músic Josep Maria Usandizaga i fou inaugurada el 1975. Des del principi, tenen cura de la parròquia els Missioners de Sant Vicenç de Paül. Quant a l'ensenyament, al final del decenni de 1970, s'hi instal·là el Centre d'Experiències i Capacitació Agrària, dedicat a l'ensenyament de tèc-

niques agrícoles, que se situà al carrer d'Eusebi Estada. El centre tancà definitivament el curs 1991-92. Des de 1991, l'empresa Servei de Millora Agrària Societat Anònima —SEMILLA, SA— ocupa part de les seves dependències. El 1977, es creà el Col·legi Nacional Mixt de Son Oliva, que inicialment s'instal·là en un local de la parròquia del Sagrat Cor de Maria i, més tard, en uns edificis del carrer de Cruells. El 1982, el centre passà a denominar-se Col·legi Públic de Son Oliva i es traslladà a l'actual carrer de Tomás Luis de Vito-

↓ Son Oliva (Palma), església parroquial en primer terme

ria. El 1993, disposava de deu aules i s'hi impartien classes de pre-escolar i de primer i segon cicle d'Educació General Bàsica —EGB—. El curs 1993-94, hi estaven matriculats 690 alumnes. El 1977, també es fundà una escola d'infants, que se situà al carrer d'Isaac Albéniz. Aquest centre és propietat de l'Associació de Veïns de Son Oliva. El curs 1992-93, disposava de cinc aules i tenia 80 alumnes matriculats. Pel que fa a les activitats culturals, hi destaca el grup teatral La Faràndula de Son Oliva, creat (1993) a partir del taller de teatre de l'Associació de Veïns. N'és el

director Martí Avilés. Té la seu al Centre Cultural del carrer del músic José María Usandizaga. Quant a l'esport, hi ha el Club Esportiu Son Oliva, fundat el 1984. Aquest any, tenia una única secció, la de futbol sala. El 1989, es crearen les de bàsquet i handbol i posteriorment la d'escacs. El 1990, l'equip al·leu de futbol sala aconseguí el subcampionat d'Espanya. El 1993, la secció de bàsquet era composta per tres equips, un de minibàsquet, un d'infantil i un de cadet. Hi havia també dos equips mixts d'handbol i dos equips de futbol sala de categoria benjamí. Disposa d'una as-

sociació de veïns (1976) i d'una de la tercera edat (1989). El personatge més rellevant és Llorenç Bisbal, que fou batlle de Palma (1931). (DF/JMB/M)

OLIVAR, L' Vegeu s'Esgleietta.

OLIVAR, MERCAT DE L' Edifici públic dedicat a transaccions comercials, situat entre els carrers de Josep Tous Ferrer i del Pare Atanasi i les plaques de l'Olivar i del Rosselló, de Palma. Projectat (1914) inicialment per l'ar-

quitecte Gaspar Bennàssar, fou definitivament dissenyat (1941) per Manuel Valls Gadea i adaptat (1947) per Gabriel Alomar i Enric Juncosa. Inaugurat el 1951, el director de les obres fou l'arquitecte municipal Antoni Garcia-Ruiz Rosselló. Té la planta en forma de L. L'estructura de les façanes correspon a la tipologia de l'arquitectura regional, adaptada a les necessitats de l'edifici. Els pilars i les escales són de pedra calcària i també les arcades de mig punt amb intradós dovellat que formen els pòrtics. Per a les finestres i balcons i per a la columnata que

correspon al porxo superior s'utilitzà pedra de Porreres. L'edifici té dues plantes i un soterrani, que és destinat a magatzems generals, cambres frigorífiques i a la fàbrica de gel. La principal és ocupada per la peixateria i les parades de fruita i verdura, i està elevada a 1,50 m del nivell del carrer. En el primer pis, es distribueixen els llocs de venda de carn i derivats. Independentment del mercat, hi ha dues torres, on s'allotgen els serveis administratius i sanitaris, un restaurant i cinc bars. A més de l'entrada principal, situada a la plaça de l'Olivar, hi ha dos

accessos al carrer de Josep Tous Ferrer, un a la plaça del Rosselló i un altre al carrer del Pare Atanasi. A la part oposada a la façana principal, hi ha un moll de càrrega i, a cada banda, dues rampes, per a camions, que condueixen als soterranis. El 1977 i el 1983-85, l'edifici fou reformat. Es reforçà la volta, se substituï l'embigat de fusta per un entramat de bigades i es col·locaren canals per al desguàs d'aigües pluvials. El soterrani ocupa una superfície de 5.803 m², la planta principal 6.120, el primer pis 4.114 i les torres 288. El 1990, s'obrí una biblio-

↑ Mercat de l'Olivar (Palma), entrada principal amb l'escultura de Tomàs Vila

teca municipal a la planta baixa. L'Ajuntament de Palma publicà (1991) el material didàctic *Conèixer el Mercat de l'Olivar*, dins la col·lecció *Palma, ciutat educativa*. El 1994, les parades de venda estan repartides entre carnisseria, xarcuteria i salaons (144), fruites i verdures (108) i peixateria (48). (AS)

OLIVAR, MONESTIR DE L' Antic monestir de Palma, que era situat a l'actual plaça de l'Olivar. Tengué el seu origen en la comunitat de monges clarrisses urbanistes del puig de Santa Magdalena, d'Inca. El 1530, es traslladà a s'Esgleietta (Esporles), a l'antic oratori del s XIII, on es fundà el monestir de l'Olivar, sota l'advocació de la Mare de Déu de la Concepció. Es feren obres de millora, com l'ampliació de cel·les i dependències i la construcció de la cisterna i l'aljub, a més, a l'església, se li afegí un arc, el cor i capelles a ambdós costats. El 1549, les religioses s'instal·laren a Palma, a la parròquia de Sant Miquel. Es començaren les obres del nou monestir, que duraren fins a mitjan s XVII. El 1594, un incendi destruí part del que ja s'havia edificat. El 1620, es començaren les obres de la nova església, que fou beneïda el 1625. Tenia planta de creu llatina i el centre del creuer cobert amb cúpula i cimbori. Disposava d'un gran cor, de murs amb grans vitralls i d'un portal tapiat d'estil renaixentista. Les obres s'acabaren el s XVIII. Al final d'aquell segle, la torre del campanar i part de

la façana sofriren deterioracions, que es reconstruïren gràcies a les gestions del bisbe Pere Rubió. Un decret de les corts, promulgat el 1835, prohibia l'existència de més d'un convent del ma-

teix orde en una ciutat, per la qual cosa la comunitat de l'Olivar fou traslladada (1837) al monestir de Santa Clara. A l'edifici, s'hi instal·là un presidi, on el 1849 hi havia 129 reclusos. El 1885, l'estat en ruïna del monestir feu que el penals s'establís al convent de Sant Francesc. L'edifici fou esbucacat el mateix any, mentre que l'església es demolí el 1888. L'únic que es conserva és el retaule de l'església que fou donat pel bisbe Jacint Maria Cervera a l'església dels Sagrats Cors, de Palma. (BeR)

OLIVAR, S' Antiga possessió del terme de Campos. El 1656, pertanyia a l'honor Joan Mas —de s'Olivar—. Confrontava amb Son Oliver, el camí de Campos a Felanitx, Son Mas i Son Huguet. Tenia cases, molt velles i ruïnoses, i molí de sang. Era dedicada al conreu de cereals. Hi havia guardes de catorze porcs, 76 ovelles i nombrosos aviram. La casa pairal dels Mas —de s'Olivar— era al carrer de les Herbes, a la vila de Campos. ■ Terrenys del terme de Capdepera, situats entre sa Cablanca, es Canyaret i el camp Roig. ■ Al terme d'Escorca, estès entre la platja de cala Tuent, ca Fra Puig, Son Palou i

→ Retaule de l'antic monestir de l'Olivar (església dels Sagrats Cors, Palma)

↑ S'Olivar (cala Tuent, Escorca)

Son Llec. ■ Al terme d'Inca, entre el puig Ferrer, el de ses Talaies, Son Ravenet i can Serra. ■ Al terme de Porreres, entre can Barragot, Son Jorbo i el camí de Marina. (DF/M)

OLIVAR, TURÓ DE S' Al terme de Son Servera, situat entre Pula, Son Sard, Son Lluç i el torrent de Sant Jordi. (M)

OLIVARDA (*Dittrichia viscosa*) Plan-

↓ Olivarda (*Dittrichia viscosa*)

ta de la família de les compostes. És vivaç, glandulosa, molt viscosa, té una olor característica molt forta. Les tiges, de 50 cm a 1 m, són llenyoses a la base, dretes, ramificades a l'àpex i molt fulladès. Les fulles són verdes, glanduloses en ambdues cares, lanceolades i enteres o dentades. Fa els capitols regulars, nombrosos, terminals i axil·lars, de flors de color groc, reunides en raïms formant panícula. Floreix els mesos d'agost i setembre. És molt abundant per torrents, per camps incults i voreres

de camins. La medicina popular li atribueix propietats vulneràries. (FB)

OLIVARDA, COLL DE L' Al terme de Pollença, situat entre el pla dels Hams, la Mosquera d'en Miquel i la rota d'en Jeroni. (M)

OLIVARDA, N' Indret de la costa del terme d'Artà, situat entre la cala de s'Estret i el caló des Corb Mari. (M)

OLIVAR D'EN CANALS, S' Antic rafal del terme de Deià, que era situat per damunt del camí de Deià a Sòller. Comprenia els indrets denominats s'Olivar, es Figuerat, ses Tres Rotes i es Bosquet. Era dedicat a olivars, alzinars i vinya. Hi havia ramaderia porquina. El 1652, era de Jaume Canals i feia una renda anual de 47 lliures. (DF)

OLIVAR DE SA CANOVA, S' Propietat rústica del terme de Selva, situada al lloc de Moscarí. El 1863, pertanyia al metge Joan Bauçà —de sa Canova—. Confrontava amb el torrent de can Tabou, el camí de Moscarí a Campanet, el pont de can Llobina i l'alqueria de Son Pasqual. De 12 quarterades, era dedicada a olivars, garroverars i figuerals. Era una pertinença de la possessió de sa Canova (Campanet). (DF)

→ María
Helena
Olivares
Medina

OLIVARES MEDINA, MARÍA HELENA (Cúcuta, Colòmbia 1935) Soprano. Cantant d'òpera i de *lieder*, el 1956 obtengué una beca del govern colombià per estudiar al Conservatori de Santa Cecília, de Roma (1956-65). Fou primer premi del concurs internacional d'interpretació de Verdi a Busseto (Itàlia, 1966). Debutà al teatre Colón, de Bogotá, amb la *Missa de Rèquiem*, de Verdi. Ha enregistrat (1984) un disc amb *lieder* de Miquel Capllonch Rotger. El 1992, enregistrà un disc en commemo-

↑ S'Olivaret (Alaró)

ració del cinquè centennari del descobriment d'Amèrica. Casada amb Aligi Sassu, des de 1963 passa llargues temporades a Pollença. (CM)

OLIVAR ESPÈS, S' Propietat rústica del terme de Palma, situada entre el puig des Bous, Santa Eulàlia de Son Roca i la cabana de Son Anglada. (M)

OLIVARET, FONT DE S' Al terme d'Alaró, situada a s'Olivaret, entre les cases homònimes, el torrent de Solle-ric, el puig d'Alaró i Son Cladera. (M)

OLIVARET, S' Possessió del terme d'Alaró, situada entre sa Font Figuera, el torrent de Solle-ric i el puig de s'Alcaden. El 1312, Pere de Centelles, procurador del vescomte de Bearn, cedi una part de la possessió de Solle-ric a Pere Guitard. Aquesta propietat segregada, que arribava fins al castell d'Alaró, fou després denominada s'Olivaret. El 1578, havia passat a la família Muntaner i pertanyia a Antoni Muntaner. El s XVIII, era denominada s'Olivaret d'en Muntaner. El 1671, era de l'honor Mateu Muntaner. Confrontava amb Son Bergues, l'olivar d'en Sampol -Pelós-, el castell d'Alaró, es Verger i el torrent del Mas, que ve d'Orient. Tenia cases i tafona. Era fonamentalment dedicada a olivars. Hi havia petits sementers dedicats al conreu de lleguminoses i cereals. El bestiar de feina eren una mu-

la i una somera. Tenia ramaderia ovina. El 1707, era del mateix titular i tenia una guarda de 112 ovelles. Feia una renda anual de 210 lliures. Les pastures eren arrendades a part, per 42 lliures. El 1762, fou renovada la tafona. El 1814, feia part de l'heretat del senyor Mateu Muntaner —de s'Olivaret— i l'administrava la seva viuda, la senyora Dionísia Morei. Les cases i la tafona eren objecte de reformes. Era dedicada a olivars i s'hi feien plantades de figuerals. Tenia un petit hort, dedicat a la producció d'alfals, verdu-

↓ Carrer de s'Olivaret (Palma)

res i hortalisses. Era important la producció de carbó dels alzinars. N'eren pertinences les terres de Son Sant Joan, ses Quarterades, sa Socorrada, Son Ferrer i l'hort de Son Pardaler. Hi havia sis mules i cinc ases com a bestiar de feina. Dins la possessió hi havia la denominada coma de s'Ullastrar. Feia una renda anual de 2.550 lliures, 24 quarteres de blat, dues quarteres de faves, dos porcs, una porcella, vuit odres d'oli, dues quarteres i cinc barcelles d'olives verdes, dues quarteres i cinc barcelles d'olives negres, cinc capons, cinc gallines, quatre dotzenes d'ous, dues ovelles, mig quintar de llana, tota la mel de les abelles, mig quintar de formatge, un quintar de figues seques, quatre barcelles de nous, quatre barcelles d'ametles, un paner de figues, tota la verdura de l'hort i tot el carbó necessari per a la casa del senyor. Els Muntaner —de s'Olivaret— tenien la casa pairal a Palma i la posada a la vila d'Alaró. El 1818, tenia 342 quarterades i era valorada en 25.000 lliures. El 1864, era de Maria del Pilar Vega de Muntaner. El 1973, Maria Clara Muntaner la deixà de cultivar. El 1994, pertany a la família Muntaner i té 232 quarterades.

■ Terrenys del terme d'Andratx, situats entre les cases de Son Fortuny, el pla de Son Forner, es Fossaret i ca na Coloma. ■ Propietat rústica del terme de Campanet, situada entre el torrent de can Tabou, Son Llorenç i el camí vell d'Inca. Documentada el s XVII, va pertànyer a la família Marc (s XVII-XIX) i després als Seguí (s XIX-XX). El 1703, tenia 10 quarterades amb cases,

olivar, vinya i conreu de cereals. ■ Al terme de Consell, entre Son Mas i ses Basses. ■ Al terme de Fornalutx, entre sa Feus, s'Alzina Fumadora i sa Domenega. ■ Al terme de Palma, situada entre Son Toells, Son Pons Nou, Son Llompart Vell i sa Fita. ■ Al mateix terme, entre Son Rossinyol, Son Pi, Son Regalo Nou i Son Codony. ■ Al mateix terme, entre Son Garau, Son Tous, es Quadrat i Son Roca. (DF/M)

OLIVAR NOU, S' Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre sa Mola Vica, can Pancuit, ses Capellanes i es Pinaró. (M)

OLIVAR VELL, S' A la possessió de Biniorella, del terme d'Andratx, situat entre el turó Cremat, s'Aguait i es Cul de Sac. S'hi localitzà una punta de llança de bronze, tubular, de grans alerons, que es troba (1994) al Museu Arqueològic de Barcelona. ■ Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre es Pinaró, can Patxó, can Senyoret i can Papallona. (M)

OLIVELLA (*Cneorum tricoccum*) Di-ta també **escanyacabres**. Planta de la família de les compostes. És perenne. Es fa en motes, d'uns 30-80 cm. Fa les tiges llenyoses i ramificades. Té les fulles molt semblants a les de l'olivera, són coriàcies, lluent, oblongues, ob-

tuses, enteres, sèssils i espesses. Les flors, a l'axil·la de les fulles superiors, són hermafrodites, de color groc, de 3-4 pètals. El fruit és format per unes càpsules que primer són de color verd, després de color vermell i finalment són de color negre o groc. Aquestes càpsules són biloculars i estan unides a l'eix; a cada cel·la hi ha una llavor. Floreix els mesos de febrer i març. És freqüent per la serra de Tramuntana i per les garrigues del Pla. La medicina popular li atribueix propietats purgants. De les fulles ben picades, se'n fan veixigants. (FB)

OLIVER, ALINE (París 1942) Pintora. Estudià a l'acadèmia de pintura Seine, a l'escola Louvre i al Museu d'Arts Decoratives, de París. Residí (1969-85) a Palma. Fèu (1969) la primera mostra individual a París. Posteriorment, ha exposat (1973, 1975, 1978, 1980 i 1984) a Palma i a diverses ciutats europees. El 1978, inaugurà el seu propi taller-galeria a Palma. En la seva obra pictòrica, plasma un món surreal, màgic i oníric. És autora de l'autobiografia artística *Mes combats avec l'être d'art* (1972).

OLIVER, ANDREU (Mallorca s XVIII) Metge. Doctor en medicina per la Universitat Lul·liana de Mallorca. Assistí (~1725) a les classes del teòleg lul·lista alemany Ivo Salzinger, a la Universitat de Magúncia (Alemanya). Escriu en lla-

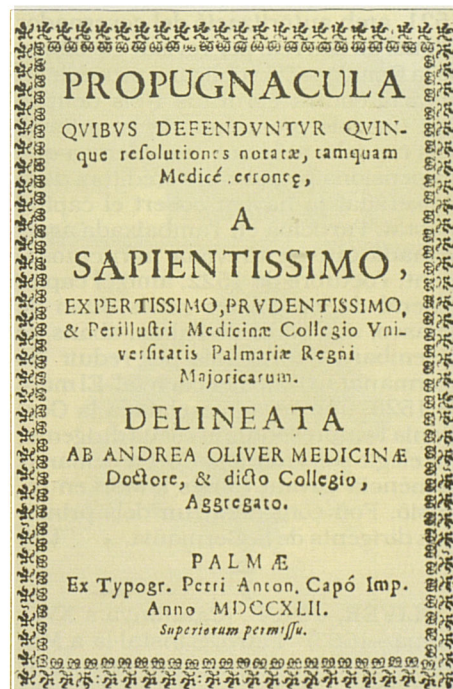
↑ Aline Oliver, *Idea de foc*

ti els estudis mèdics *Quaestio medica quodnam systema medicum sit amplectendum ut cito, tuto et jucunde finis medicinae consequatur* (1742) i *Propugnacula quibus defenduntur quinque resolutiones notatae...* (1742) i un *Judicium* (1752) per a l'edició mallorquina dels *Opera medica*, de Ramon Llull. En aquestes obres, seguí els corrents de la medicina especulativa galènica i de la universal lul·liana.

↓ Olivella (*Cneorum tricoccum*)

↓ Obra d'Andreu Oliver

OLIVER, BERNAT (València s XIII - Tortosa, Catalunya 1348) Teòleg, eclesiàstic i diplomàtic. El seu pare era de Muro. Estudià teologia a París. Fou bisbe d'Osca, de Barcelona i de Tortosa. Pere el *Cerimoniós* el nomenà ambaixador prop de Jaume III (1341). Acompanyà el cardenal Bernat d'Albi en l'ambaixada que el papa Climent VI envià al rei de la Corona d'Aragó per dissuadir-lo d'envair Mallorca. Va escriure diverses obres de caràcter filosòfic i teològic.

OLIVER, CAN Terrenys del terme d'Artà, situats entre can Cosme, cas Català, can Regalat i can Pentinat. ■ Propietat rústica del terme de Deià, situada entre es Racó, can Bailon, el nucli urbà i el torrent Major. ■ Al terme de Felanitx, entre can Tàfarrà, Son Carrió Gran i Son Xamena. ■ Al terme de Lloseta. De l'existència d'aquest topònim hi ha notícies per documentació datada en el s XVI. ■ Al terme de Llucmajor, situada entre cala Vella, can Ferrer, Dalt Mar i el pinar d'en Taverner. ■ Al terme de Montuïri, entre Son Pu, Son Pocoví, s'Almudaina des Notari i Son Brondo. ■ Al terme de Palma, entre can Cànaves, can Coll, can Vic i Son Espases. ■ Al terme de Petra, entre Son Mieres, Son Cerdà i ses Ferritges. (M)

OLIVER, JOAN (Mallorca s XV - Palma 1523) Agermanat. Apotecari de professió. Iniciades les Germanies, féu part del primer consell d'elects dels oficis de Palma, reunit, el 9 de febrer de 1521, amb autorització del governador Miguel de Gurrea, per revisar els llibres de la Consignació i obligar a procedir en justícia contra els fraus i els deutes. Fou un dels promotors de la quitació dels censals, atès que considerava que les pensions pagades als creditors de la Universitat ja havien cobert el capital prestat. Participà en l'ambaixada agermanada que s'entrevistà infructuosament, l'octubre de 1522, amb el capità general de les galeres reials Juan de Velasco, a la badia de Palma, abans de desembarcar a Alcúdia per reduir els agermanats a l'obediència reial. El març de 1523, una vegada esclafada la Germania i empresonats els seus dirigents, fou elegit per anar a la Cort a demanar clemència davant Carles I. Morí en reclusió. Fou considerat un dels principals dirigents de la Germania. (JJ)

OLIVER, JOAN (Catalunya s XVI - Palma ~1663) Patró. S'instal·là a Mallorca, on adquirí una casa al puig de Santa Creu, de Palma. Des de l'illa féu

↑ Son Oliver (Felanitx)

nombrosos viatges comercials a Catalunya, Còrsega, Gènova, Sardenya, Sicília i València. Durant la Guerra dels Segadors, participà amb altres patrons mallorquins en accions de cors a les costes de Catalunya contra les naus catalanes i franceses. Treballà sovint en col·laboració amb el patró Antoni Ferrer —Blancoi—. (DF)

OLIVER, MIGUEL (Mallorca s XV - Nàpols, Itàlia ~1533) Religios. Professà (1484) a la cartoixa de Jesús Natzarè, de Valldemossa. Defensà (1495-96) els interessos de la seva comunitat religiosa a la cort de Ferran el Catòlic. Fou (1505-26) prior de la cartoixa de Valldemossa, on realitzà reformes. Assistí (1506, 1508 i 1516) als capítols generals de l'orde. Es traslladà a Roma i, posteriorment (1521), tornà a Palma en ple aixecament de les Germanies. Tot i que, en un principi, fou acceptat per esser fill de menestrals, hagué de fugir perquè era religiós. El 1526, anà a la cartoixa de Nàpols. Tornà (1528) al monestir de Miramar, com a ermità, però retornà finalment a la cartoixa de Nàpols. Escriví una història del moviment social de les Germanies a Mallorca, que, el 1994, era desapareguda.

OLIVER, PERE —BOTIFOC— (Sóller s XV - Palma 1522) Dirigent agermanat. Fou un dels dirigents del sector més radical de la Germania de Mallorca (1521). Quan es produí un intent de contrarevolució, el gener de 1522, dirigit pel regent de la governació Beren-

guer Asbert, fou pres i degollat a la plaça de Cort. Després de la derrota de les Germanies, els seus béns foren confiscats.

OLIVER, PERE ONOFRE (? s XVI - XVII) Eclesiàstic. Doctor en teologia per la Universitat de València. Rector de la parròquia de Sant Miquel (Palma). És autor, en col·laboració amb el canonge Rafel Alberti, d'un *Manuale sacramentorum* (1601), fet per encàrrec del bisbe Joan Vic i Manrique, per a ús litúrgic de la diòcesi de Mallorca.

OLIVER, RAFAL DE N' Antic rafal del terme d'Algaida. El 1574, pertanyia a Martí Oliver, de la família del qual agafà el nom. Confrontava amb el camí de Petra, Son Mulet, Binicomprat, Son Munar i Son Mesquida. Tenia cases i moli de sang. Era dedicat al conreu de cereals. (DF)

OLIVER, SON Antiga possessió del terme d'Algaida. El s XVI, pertanyia a la família Oliver, de la qual agafà el nom. Era també denominada sa Casa Nova. El 1618, era dividida entre Pere Miquel Oliver i Pere Oliver. Confrontava amb el camí d'Algaida, Marina, Son Gual, Punxuat, sa Serra i sa Novella. Tenia cases i era dedicada a vinya i a conreu de cereals. El 1684, era de Pere Miquel Oliver i, al camí d'Algaida a Llucmajor, tenia com a pertinences les terres denominades s'Abellar, Son Tomàs Coll i sa Rota. ■ Al mateix terme, situada al

↑ Son Oliver (Palma)

lloc de Pina. El 1701, era dividida en dues possessions. Una era Son Oliver Capellet, propietat d'Antoni Oliver —Capellet—, i tenia les cases situades al nucli de Pina, confrontades amb Son Ribes, sa Quintana de l'Església, es Clos des Cards i Son Oliver Bou. L'altra possessió, denominada Son Oliver Bou, pertanyia a Antoni Oliver —Bou—. Tenia cases, conreu de cereals, figuerals i garrigues. N'eren pertinences sa Coma, es Mitjans i es Ermassos. ■ Possessió del terme de Campos, situada entre Son Olivaret, Son Garau, can Moll i el camí de sa Serra. ■ Al terme de Felanitx, entre can Corso, can Pols, Son Bollaix i Son Revell. Correspon, en part, a l'antiga alqueria d'Algorefa. El 1408, confrontava amb Padrina, Son Sabet, ses Llebres, Albocàsser, Son Nadal, Son Revell i Biniaxella. El 1578, era de Joan Oliver, de la família del qual prengué nom, i era valorada en 1.450 lliures. El 1681, pertanyia a Joan Oliver. Tenia cases, amb celler i molí de sang. Hi havia 39 quarterades de sementers. Era dedicada a vinya i a conreu de cereals i lleguminoses. Els Oliver —de Son Oliver— tenien la casa pairal a Felanitx, al carrer del Monestir. Vora les cases, hi havia dos talaïots en ruïnes. ■ Antic hort del terme de Palma. El 1775, pertanyia a Felip Oliver, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb el camí de Manacor i el pinar de Son Santjoan. Tenia cases, sinia i safareig. Era dedicat a la producció de cereals, lleguminoses, cànem i hortalisses. Feia una renda anual de 100 lliures. El s XVIII, era denominat també sa Casa Nova de Son Oli-

ver. ■ Antiga possessió del mateix terme, situada al pla de Sant Jordi. El 1589, pertanyia a l'honor Gabriel Oliver. Tenia cases, amb celler i molí de sang. Era dedicada a vinyes i a conreu de cereals i lleguminoses. Tenia guardes de 300 ovelles, 100 cabres salvatges i 21 porcs. Hi havia un apiari amb 30 cases d'abelles. El 1598, era de l'honor Joan Oliver —de Sant Jordi—. Hi havia una guarda de deu bous. La casa pairal dels Oliver —de Sant Jordi— era al carrer de Sant Antoni, a la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma. El 1603, perta-

↓ Son Oliver (Santa Maria del Camí)

nyia a l'honor Damià Oliver. El 1667, era del senyor Gabriel Oliver i s'havia bastit una torre a les cases. El 1694, pertanyia a la senyora Joana Aina Oliver i era un centre de cria d'èquids. El 1738, n'era propietari el senyor Jaume Sampol Oliver —de sa Teulera—. Era dedicada al conreu de cereals i lleguminoses. Tenia guardes de 262 ovelles i 87 cabres i es mantenia com un centre important de cria d'èquids. Els Sampol —de sa Teulera— tenien la casa pairal al Born de Santa Clara, a la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma. El 1994, en deriven les propietats de Son Oliver Vell (→) i Son Oliveret (→).

■ Antic rafal del mateix terme, que era situat vora el convent de Nostra Senyora de Jesús. Era denominat també Son Cloquell. Tenia dret a l'aigua de la siquia de la Ciutat, que rebia de la tanda vint-i-sisena dita en Bertran, a raó de vuit hores cada vint dies. De 15 quarterades, tenia cases i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. El 1511, fou venut pel senyor Jordi Dameto a l'hortolà Joan Puig. Posteriorment, la Universitat de Mallorca el vengué al senyor Pere Joan de Santacília i Santjoan, de qui passà (1558) al seu fill Joan Miquel de Santacília i després (1597) al fill d'aquest, el senyor Arnau de Santacília. El 1606, l'heretà el seu fill, el senyor Joan Miquel de Santacília. Aquest l'establí (1627) al botiguer Pere Miquel Martí. ■ Al mateix terme, situat al camí de Bunyola. El 1712, pertanyia a Miquel Vadell. Tenia cases i era dedicat a olivar i conreu de cereals i lleguminoses. El 1994, designa una propietat rústica, dita també can

↑ Son Oliver (Sineu)

Pota, situada entre Son Traginer, can Mosson, cal Rei i So na Pau. ■ Al mateix terme, situat al lloc del Portitxol, davant s'Aigua Dolça. Confrontava amb el camí de Lluçmajor i el torrent de Bàrbara. El 1593, pertanyia al ferrer Nicolau Oliver, de la família del qual prengué el nom. Tenia cases i sinia. Era dedicat a vinya i hort, amb producció de cereals, lleguminoses i hortalisses. ■ Antic rafal del terme de Porreres. Fins al s XVII, fou denominat Son Seguí. El 1670, pertanyia al sucrer Martí Pou, que l'establí parcialment (1676). El 1994, designa una propietat rústica, situada entre Son Godall, la Real, Son Dagueta i l'hort de Son Font. ■ Al terme de Santa Maria del Camí, situat a la vall de Coanegra, entre es Cabàs, Son Berenguer, Son Torrella, Son Guitard, sa Comuna de Bunyola, Son Pou, can Millo i can Mates. És travessat pel torrent i per la siquia de Coanegra. El 1676, fou adquirit pel senyor Francesc Cotoner. Tenia cases i un moli d'aigua fariner. El 1738, era arrendat conjuntament amb el rafal de Son Mates, per 100 lliures anuals. El 1750, era del noble Marc Antoni Cotoner Sureda, marquès d'Ariany. Era quasi totalment dedicat a olivar i posseïa un hort i conradissos, situats al pla des Celleràs i al de sa Bassa. El 1994, els olivars abandonats eren totalment envaïts per la garriga. ■ Al terme de Sencelles, situat al lloc de Cascanar. El 1661, pertanyia a Antoni Oliver, de la família del qual agafà el nom. Tenia cases i era dedicat a vinya i conreu de cereals. N'eren pertinences sa Terra Cavada (7 quarterades) i ses Rotes des Racó (13

quarterades). El 1675, fou valorat en 1.275 lliures. ■ Possessió del terme de Sineu, confrontada amb Saritxoleta, Son Frontera, sa Casa Baixa i Binitaref. El 1684, pertanyia a Miquel Costa. Tenia cases i moli de sang. Era dedicada a conreu de cereals i alzinars. Fou valorada en 2.500 lliures. Tenia posada a la vila de Sineu. El 1818, era de Miquel Costa i tenia 35 quarterades de sementers i 67 quarterades d'alzinars i garriga. A mitjan s XX, foren renovades les cases. El 1994, té 30 quarterades i és dedicada a ametlerars, garroverars i

↓ Oliveres (*Olea europaea*)

garriga. Té ramaderia ovina. Entre la possessió i el nucli urbà de Sineu se situen els **establiments de Son Oliver**, derivats de la parcel·lació de la possessió, els s XIX-XX. ■ Antic conjunt de dos horts del terme de Sòller. El 1642, pertanyia a Antoni Oliver, de la família del qual prengué nom. Abans eren denominats l'hort d'en Mateu Ferrà i l'hort de n'Andreu Ferrer. Cadascun tenia cases pròpies i eren dedicats a fruiters i a conreu de lleguminoses, hortalisses i morers de fulla, per a subministrament de la sericicultura de Sòller. Entre ambdós, feien una renda anual de 90 lliures. (DF/M/MaM)

OLIVER, VICENÇ MARIA (Palma s XVIII - s XIX) Religiós. Professà al convent de la Mercè, de Palma. És autor de *La secuencia de la misa del Corpus Lauda Sion Salvatorem explicada en tres versiones parafrásticas de diferente metro para los fieles devotos que no entienden el latín* (1813).

OLIVERA (*Olea europaea*) Arbre de la família de les oleàcies. És perennifoli. La soca es fa molt gruixada i crivellada. Les fulles són oblongues, lanceolades, enteres, coriàcies, uninerves i breument peciolades. Són de color cendrós i albo-escamosos per davall. Les flors són de color blanc, hermafrodites, reunides en petits raïms axil·lars i drets. El calze és quadridentat i la corol·la és subrotàcia, amb quatre lòbuls oblongs, plans i estesos. A Mallor-

↑ Olives

ca, l'olivera presenta modificacions en el fruit, en la grandària i en la forma de l'arbre, que són degudes al clima local, a l'exposició del sol, a la distància del mar i a les diferents altures on viuen. L'olivera del pla fa molta flor i la maduració del fruit és primerenca, però l'oliva fa poc oli. Els olivars situats entre 300 i 600 m sobre el nivell del mar, fan una oliva més petita i més tardana, però l'oli és més abundant i de més qualitat. El fruit, l'**oliva**, és una drupa amb pinyol dur monosperma. La tradició popular diu que si es cullen per Tots Sants no són amargues, reten en oli i es prefereixen per salar i per deixar pansir. La llenya de l'arbre és molt apreciada en fusteria, ja que dura molt. És un arbre típicament mediterrani, adaptat molt bé a la singularitat del

clima illenc, sobretot al de la serra de Tramutana. El 1987, la superfície d'olivera conreada a les Balears representava un 8% del total de la superfície cultivada, amb una distribució geogràfica molt irregular, ja que quasi tota es concentra a la serra de Tramuntana. Són abundants les referències de l'arbre en la cultura popular, religiosa i mitològica. S'utilitza com a símbol de la pau, l'origen del qual es troba en el Gènesi, quan el colom tornà a l'arca de Noè amb un brot d'olivera al bec. Als sepulcres cristians primitius es pintava per significar la pau eterna. Jesús, en arribar a Jerusalem, fou rebut amb branques d'olivera i, encara ara, els cristians duen branques d'olivera i palmes a la processó del Ram. En els Jocs Olímpics de la

Grècia clàssica s'utilitzava per coronar els guanyadors. Era l'arbre mitològic consagrat a Minerva i els romans la usaven en cerimònies lustrals. En la fraseologia popular es troben locucions com 'Olivera, amor eterna', que s'utilitza per referir-se al simbolisme atribuït a l'olivera; 'Olivera que estàs prop del camí, / ni tu faràs oli, ni jo faré vi', indicant que els arbres que són prop del camí solen ésser assaltats pels vianants. (FB/GEM)

OLIVERA, COVA DE S' Al terme d'Inca, situada a cas Calleris Pobre. (M)

OLIVERA, FONT DE L' A la possessió de Bunyoli, del terme de Palma, situada entre Son Cotoneret, es Canyar, Sarrià, Establiments Vell i Son Gual. És documentada el 1638. (M)

OLIVERA, FONT DE S' Al terme d'Artà, situada entre el pla des Borregos, el serral Negre, el puget de Sant Pere i es Pouet. (M)

OLIVERA, S' Terrenys del terme d'Alcúdia, estesos entre s'Albolló, sa Canal de Ternelles i ses Poves. ■ Antic rafal del terme de Palma, situat al camí de Sóller. El 1666, era del senyor Joan de Puigdorfil, donzell. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Tenia dret a dues hores d'aigua, cada vint dies, de la tanda sisena de la s'iquia de la Ciutat, dita d'en Galiana. El 1678, d'a-

↓ S'Olivera (Palma), església parroquial

L'OLIVERA

Ben aviat vaig descobrir l'olivera, no dèbil, mesquina i mutilada com la de les nostres costes, sinó com un arbre d'una gran escairada. El diàmetre del tronc, les esplèndides i variades formes, el graciós i elegant enllaç de les seves branques em cridaven l'atenció contínuament. La meua vida mai no havia estat sorpresa amb la multiplicitat d'aspectes que pot presentar una sola i única espècie del regne vegetal. M'hauria agradat d'aturar-me a cada pas per dibuixar aquelles formes tan fantàstiques. Aquells troncs d'olivera se'm presentaven, bé amb l'aparença d'una monstruosa boa que es retorçava, bé amb la d'un ample test amb floretes pels costats; la imaginació podia trobar contínuament i sense cap esforç algunes de les semblances més extraordinàries.

Jean Joseph Bonaventure Laurens *Records d'un viatge artístic a l'illa de Mallorca* (1840)

↑ S'Oliviera (Palma), convent de les Germanes dels Sagrats Cors

cord amb el testament de la senyora Joana de Puigdorfilà, passà als pares teatins, de Palma. El 1701, feia una renda anual de 120 lliures. El 1784, fou capbrevat. El 1799, Sebastià Morro Llopis la comprà a la congregació esmentada. El 1826, passà al seu fill Sebastià Morro Ferrer. El 1890, confrontava amb el camí Roig, Son Gelabert, Son Ferrà, Son Oliva, sa Punta, el camí de Valldemos-sa i Son Cucullada. Al començament del s XX, era propietat de la família Fuster Valentí. Al voltant del decenni de 1940, s'hi inicià el procés urbanit-

zador. En un principi, hi construïren habitatges unifamiliars i posteriorment, durant el decenni de 1960, n'hi edificaren de plurifamiliars. Des de 1929, hi són presents les germanes Missioneres dels Sagrats Cors de Jesús i Maria. El convent es construí als terrenys cedits per Marià Fuster Valentí. Entre 1949 i 1950, es bastí la capella del convent. El 1952, s'erigí la nova parròquia de l'Immaculat Cor de Maria, que comparteix la seva àrea d'influència amb la barriada de la Plaça de Toros (→). En un principi s'establí a la ca-

↑ S'Oliviera (Palma), Institut Joan Maria Thomàs

rella del convent, fins que es construí (1957) el temple definitiu en uns terrenys cedits per Francesc d'Assis Cortès Aguiló. L'edifici fou projectat per l'arquitecte Josep Ferragut Pou. El culte no s'hi celebrà fins a 1959. Pel que fa a l'ensenyament, a l'inici de la dècada de 1930, s'hi establí el col·legi dels Sagrats Cors, de les religioses de la mateixa congregació. El centre se situa al carrer de Gabriel Fuster. Fins a 1979, s'hi impartiren classes d'ensenyament primari i des d'aquell any resta com a parvulari. El 1993, s'hi feien classes d'educació infantil i disposava de dues aules, amb devers vint alumnes. Des de 1992, hi ha l'Institut de Batxillerat Joan Maria Thomàs, que es troba al carrer de Pablo Iglesias i el 1993 disposava de 21 aules i devers 810 alumnes. Respecte a l'economia, entre 1922 i l'inici del decenni de 1960 hi destacà l'empresa Manufactures Femu, dedicada a la producció de freses i d'altres materials agrícoles. Pel que fa a la sanitat, disposa, des de 1929, del dispensari del convent de s'Oliviera. (DF/JMB/M)

↓ Antigues cases de s'Oliviera (Palma)

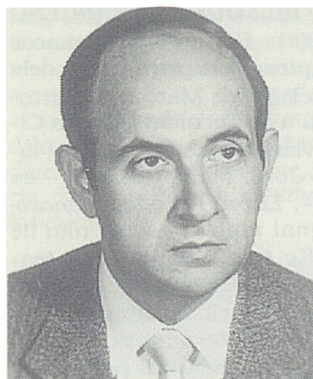

OLIVERA DEL PARADÍS (*Eleagnus angustifolia*) Arbore de la família de les eleagnàcies. No es fa gaire gros. Les fulles són lanceolades i enteres; per damunt són de color gris i per davall són cobertes d'escates de color blanc argentat i lluent. Els peciols i les branques són també cobertes amb aquestes escates. Fa unes olives petites de color burell. Floreix pel mes de maig. És su-

↑ Olivera del paradís (*Eleagnus angustifolia*)

bespontani i, esporàdicament, es cultiva als jardins. (FB)

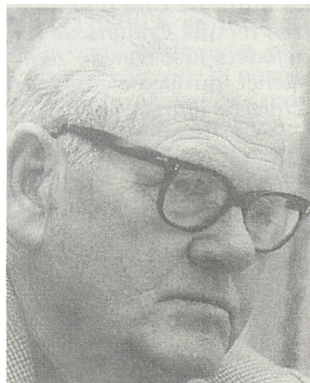

← Miquel Oliver Alemany

OLIVER ALEMANY, MIQUEL (Sineu 1937) Enginyer industrial. És doctorà (1968) en enginyeria industrial per la Universitat Politècnica de Catalunya i es llicencià en dret (1979) per la Universitat Complutense, de Madrid. Publicà, en col·laboració amb Luis Ortiz Berrocal, l'obra en dos volums *Resistencia de materiales* (1967 i 1970). Fou (1984-85) president de la Federació Nacional d'Associacions de Catedràtics d'Escoles Universitàries d'Arquitectura Tècnica i d'Enginyeria Tècnica. Des de 1986, és director de l'Escola Universitària d'Arquitectura Tècnica, de Madrid.

OLIVERA MALLORQUINA, L' Poema de Josep Lluís Pons i Gallarza. Guanyà (1867), als Jocs Florals de Barcelona, un accésit a un premi extraordinari

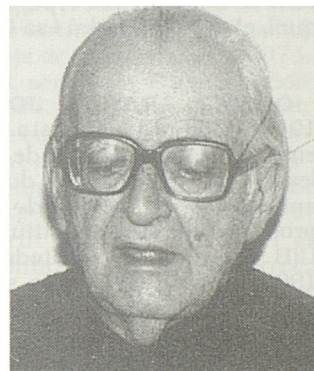
nari i fou publicat (1869) a *Lo Gay Saber*. És una mostra del romanticisme conservador i enyoradis, a l'estil de Walter Scott, Alexandre Manzoni i Friedrich von Schlegel, que quallà a tot el territori de parla catalana. Els nous canons imposats per la Renaixença conceberen la poesia com una funció natural de l'home, per la qual cosa s'havia de conrear en la llengua més pròpia. Així, Pons i Gallarza, poetitza en català un dels temes principals del romanticisme: l'evocació històrico-patriòtica des d'una òptica unificadora i nostàlgica. El poema inaugura el tractament del paisatge com a material poètic autònom. Amb contenció i sobrietat, medita sobre la perennitat de la natura enfront de la caducitat humana. El poeta, amb un monòleg dramàtic, s'adreça a l'olivera, tot considerant-la símbol i dipositària de les virtuts ancestrals del poble mallorquí. S'hi combinen dos temes, el líric —de tradició clàssica, que tracta de la fugacitat de la vida humana— i l'èpic —de formulació romàntica, que suposa l'evocació d'una gesta medieval. L'assumpte èpic versa sobre l'incendi i saqueig d'una alqueria musulmana pels conqueridors cristians. Ambdós temes s'harmonitzen, i s'aconsegueix una síntesi molt reeixida entre romanticisme i humanisme. Quant a la mètrica, es tracta de versos hexasil·labs i decasil·labs distribuïts en estrofes de quatre, que rimen en consonant seguint l'esquema '6a 10B 6a 10B'. (CSV)

→ Andreu Oliver Amengual

OLIVER AMENGUAL, ANDREU —CASTELLITXO— (Algaida 1911 - Palma 1981) Constructor. El decenni de 1950, inicià la seva tasca professional com a mestre d'obres i constructor. Afeccionat al ciclisme, fundà (1959) el Club Ciclista Palma. El decenni de 1960, construí la majoria dels edificis dels carrers del General Ricard Ortega i de Manuel Azaña, de Palma. El 1966, creà l'equip de ciclisme Pisos Andreu Oliver. A partir d'aquest moment, es començà a conèixer la seva empresa amb el nom que portava l'equip ciclista.

Va esser un dels primers promotors immobiliaris que practicà a Mallorca la venda d'habitatges a terminis. El 1975, edificà el velòdrom d'Algaida. Creà dos bingos, el Club Ciclista Palma i la Penya Ciclista d'Algaida, que tenia la seu al carrer d'Aragó, de Palma. Construí els hotels Linda i Leo a Can Pastilla, zona on va edificar un gran nombre d'habitatges. Fou president (1973-81) de la Federació Balear de Ciclisme. Arran de la seva mort, s'interposà un plet per determinar els beneficiaris de l'herència, que, el 1994, encara és pendent de resolució definitiva.

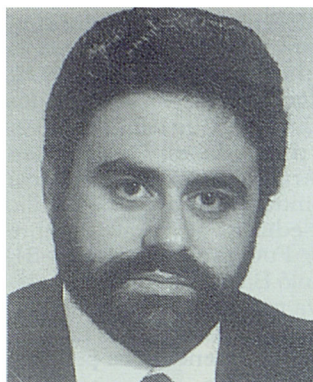
→ Bartomeu Oliver Amengual

OLIVER AMENGUAL, BARTOMEU (Sencelles 1903 - 1993) Prevere. El 1928, fou ordenat de sacerdot. Fou mestre a les escoles públiques d'Algaida i Sencelles fins a la seva jubilació (1966). Durant la Guerra Civil (1936-39), va esser sotmès a un consell de guerra per predicar contra els assassinats que tenien lloc a Mallorca. Fou soci fundador de l'Obra Cultural Balear —OCB— (1962). Escriví *Sor Francesca Anna dels Dolors (Cirer Carbonell) fundadora del convent de la Caritat de Sencelles (1781-1855)* (1970).

OLIVERA MORISCA, S' Terrenys del terme d'Alaró, estesos entre el bar-

↓ S'Olivera Morisca (Alaró)

← Joan Oliver Araujo

ranc de Coma-sema, el puig de Sant Miquel, el clot d'Almedrà i sa Corona. (M)

OLIVER ARAUJO, JOAN (Palma 1959) Constitucionalista. Es llicencià en dret a la Universitat de les Illes Balears —UIB— (1981) i es doctorà (1985) amb la tesi *El recurso de amparo*. És professor de dret constitucional de la UIB des de 1981 i catedràtic des de 1992. Des de 1987, n'és secretari general. Especialitzat en drets fonamentals, és autor de *La II República en Balears: elecciones y partidos políticos* (1983), *El recurso de amparo* (1986), *Estudios sobre el Estatuto de Autonomía para las Islas* (1988), *L'autonomia universitària de la Universitat de les Illes Balears* (1988), *El sistema político de la Constitución de 1931* (1991) i *La objeción de conciencia al servicio militar* (1993). Ha publicat nombrosos articles en revistes especialitzades, com *Cuadernos de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol*, *Cuadernos de la Facultad de Derecho*, *Revista de Derecho Político* i *Revista de Estudios Políticos*. És membre (des de 1993) del Consell Consultiu del Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

← Gaspar Oliver Barceló

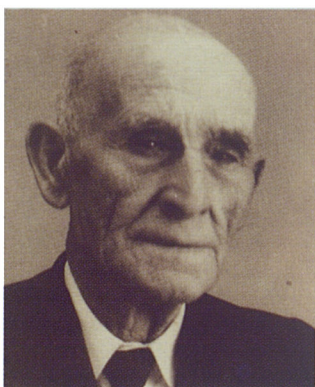
OLIVER BARCELÓ, GASPÀR (Sant Joan 1912 - Montuïri 1974) Polític. Fou batle de Montuïri (1959-74). Durant la seva gestió, es construí la nova Casa de la Vila, s'instal·là la xarxa de clavegueram i el pes municipal, s'obriren i

↑ Obra de Miquel Oliver Bauçà

asfaltaren alguns carrers del nucli urbà i es bastí una pista poliesportiva. També fou membre (1961-67) de la Diputació Provincial de Balears i conseller provincial del Movimiento. El 1975, l'Ajuntament de Montuïri li dedicà un carrer.

OLIVER BAUÇÀ, MIGUEL (Algaida 1937) Poeta. Es diplomà (1957) a l'Escola Universitària de Formació del Professorat d'Educació General Bàsica. És autor de *Cita a la Riba* (1990) i dels tres reculls *Camins de reveilla*, *Floriran asfòdels just ran de mar* i *Demà serà silenci*, publicats amb el nom genèric *d'Inici de litúrgia* 1983-1987 (1990).

← Mateu Oliver Bauçà

OLIVER BAUÇÀ, MATEU —CAP-BAIX— (Felanitx 1871 - 1952) Músic i compositor. Fou (1903-48) director de la banda de música de Felanitx. Compongué un pas-doble i dues marxes amb instrumentació destinada a bandes de música. El seu germà **Miquel Oliver Bauçà** (Felanitx 1865 - Sòller

↑ Obra de Francesc Oliver Billoch

1950) fou durant molts d'anys director de la banda de música de Sòller. (MA)

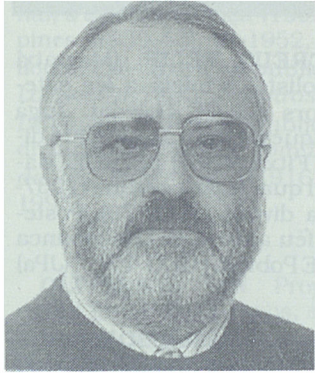
OLIVER BILLOCH, FRANCESC (Manacor 1890 - Portocristo, Manacor 1967) Escriptor. Fou procurador dels tribunals i delegat de Marina de Portocristo. Fundà a Portocolom l'Escola Civil d'Hidroaviació. Escriví, en col·laboració amb Jordi Martí Rosselló —es Mascle Ros—, *El rey Herodes manacorí* (1919), signat amb el pseudònim de Mitja-Bota. Es tracta d'una obra teatral satírica, a conseqüència de la qual fou processat. Publicà, en el camp de la piscicultura, *El patrón de pesca de Mallorca* (1944). Deixà inèdites peces curtes de teatre, com *Es xeremiers des port*, *El rei Herodes portenyo*, algunes de les quals foren publicades a *Perlas y Cuevas*. Fou l'impulsor del setmanari *Manacor*, en la seva segona època, i col·laborà en *La Aurora* i *Arriba*.

→ Miquel Oliver Bisbal

OLIVER BISBAL, MIGUEL (Pollen-

ça 1952) Polític. Llicenciat en farmàcia (1976) per la Universitat de Barcelona. Fou president (1985-89) de la Caixa d'Estalvis de Pollença Colònia. El 1991, ingressà al Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE— i aconseguí la batlia de Pollença. Durant la seva gestió, s'han duit a terme les obres d'embelliment del Port de Pollença i de Cala Sant Vicenç, s'ha millorat el sanejament i el tractament de les aigües del terme i s'ha elaborat el Pla especial del centre històric del nucli de Pollença.

← Mateu Oliver Boronat

OLIVER BORONAT, MATEU (Felanitx 1934) Músic. Nét de Mateu Oliver Bauzá. Estudià al Conservatori Professional de Música i Dansa de Balears i s'especialitzà en música d'orgue sota el mestratge de Julià Samper i Gabriel Adrover. Com a compositor, és autor de diverses peces per a orgue, com *Ave Maris Stella* (1965) i *Victimae paschalis laudem* (1967). (MA)

← Maria Antònia Oliver Cabrer

OLIVER CABRER, MARIA ANTÒNIA (Manacor 1946) Escriptora. Inclosa dins la generació dels 70, s'inicià en la literatura amb novel·les centrades en la problemàtica de Mallorca i molt influïdes pel gènere rondallístic tradicional. En aquesta línia ha publicat *Cròniques d'un mig estiu* (1970), que reflecteix les conseqüències del boom turístic, *Cròniques de la molt anomenada ciutat de Montcarrà* (1972), que és la història d'un poble imaginari de Mallorca

↑ Obra de Maria Antònia Oliver Cabrer

contada per les tres generacions d'una saga familiar, i *El vaixell d'iràs i no tornaràs* (1976). Amb *Punt d'arròs* (1979), enceta una nova perspectiva més interessada en l'anàlisi psicològica. Ha fet incursions en la narrativa de gènere, tant policiaca, amb *Estudi en lila* (1986) i *Antípodes* (1988), com èpica i mitica, amb *Cuineres de foc* (1986). Amb *Johana E.* (1992) guanyà el premi Prudenci Bertrana 1991. En col·laboració amb Antoni Catany ha publicat el llibre-reportatge *Les illes* (1975) i, amb Maria Rius, el conte infantil *Margalida, per la fina* (1984). En el terreny de la narrativa curta ha escrit *Coordenades espai-temps per guardar-hi les ensaimades* (1975), que és un recull de relats centrats en la infantesa de l'autora, que tornà a publicar, amb d'altres contes a *Figues d'un altre paner* (1975). Com a membre del col·lectiu Ofèlia Dracs, ha participat en els llibres *Lovercraft*, *Lovecraft* (1981) i *Negra i consentida* (1983). Ha treballat per a la televisió amb els guions dramàtics *Muller qui cerca espill* (1980) i *Vegetal* (1981), ambdós editats el 1982 amb el títol *Vegetal*. Ha traduït al català obres de Virginia Woolf, Robert Louis Stevenson, Mark Twain, Herman Melville, entre d'altres. Ha col·laborat en publicacions com *El Correo Catalán*, *Serra d'Or* i *Avui*. Des de 1969, té fixada la seva residència a Barcelona. (CSV)

OLIVER CAPÓ, GABRIEL (Palma 1934) Polític i metge. Es llicencià en medicina i cirurgia a la Universitat de Barcelona (1957) i s'especialitzà en oto-

→ Gabriel Oliver Capó

rino-laringologia (1962). Fou cap de servei d'oto-rino-laringologia de l'Hospital de la Creu Roja de Palma i, des del 1974, cap d'aquest servei de l'Hospital Son Dureta. El 1983, com a independent, fou nomenat conseller de sanitat i seguretat social del Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. El 1985, s'incorporà al Partit Liberal i, el 1991, al Partit Popular. El 1987 i el 1991, fou confirmat en el seu càrrec. Durant la seva administració, s'ha elaborat el Pla director d'ordenació sanitària, s'ha creat el Servei Balear de Salut —SERBASA— i una xarxa sanitària amb centres de salut a tots els municipis. També s'ha ampliat i remodelat l'Hospital Joan March. Quant a l'acció social, s'ha aprovat la Llei d'acció social i s'ha creat una xarxa de residències per a la Tercera Edat i el centre de minusvàlids psíquics profunds de Son Tugores (Palma). A més, s'han impulsat programes de lluita contra la droga, de vegades en col·laboració amb el Projecte Home, i s'ha posat en funcionament la comunitat terapèutica de ses Sitjoles (Campos). Fou destituït el 1993.

OLIVER CASTANYER, JOAN —MANEU— (Sóller 1839 - Palma 1905) Empresari metal·lúrgic i tècnic industrial. Fill de Joan Oliver Rul·lan (→). Als quatre anys, la seva família s'instal·là a Palma. El 1858, marxà a París per estudiar enginyeria industrial. Hi residí durant cinc anys i fou deixeble del matemàtic Claudel. A la mort del seu pare, es féu càrrec de l'empresa familiar, a la qual donà un gran impuls. Arribà a ocupar més d'un centenar de persones en la construcció de calderes, màquines de vapor, bombes d'elevació d'aigua, molins de vent i fariners, premses, maquinària agrícola, grues, rodes, turbines hidràuliques i compressors d'aire. El 1886, instal·là una planta de refrigeració capaç de produir la semi-congelació d'ampolles d'aigua. Després de nombrosos experiments i d'importants modificacions, la convertí en una fàbrica de gel per al consum domèstic. El decen-

↑ Joan Oliver Castanyer

ni de 1870-80, fou l'introduïdor a Mallorca de la segadora mecànica, la qual cosa contribuï de manera rellevant a l'increment de la productivitat agrícola. Realitzà els projectes i dirigí la instal·lació de nombroses plantes industrials, com la fàbrica de refinat de petroli de Palma, saboneries basades en l'ús del vapor, tafones, farineres, fàbriques d'oli de remolça, a les quals aplicà el sistema de sulfur de carbó, i una fàbrica de destil·lació de fusta. Milità en el partit republicà i fou regidor de l'Ajuntament de Palma (1902-05). Aquest ajuntament el declarà (1905) fill il·lustre. (MA)

OLIVER CERDÓ, MIGUEL BONAVENTURA (Muro 1821 - 1908) Metge. Estudià medicina a París i Montpeller, on es doctorà. Amplià estudis a Barcelona i Madrid. Fou membre de les acadèmies de medicina de Montpeller i de Madrid. És autor d'*Estudios anatómico-patológicos sobre los diversos tumores que se han descrito y todavía son conocidos bajo el nombre de exostosis* (1863), *Observaciones sobre los hospitales de París* (1864) i *Memoria sobre las enfermedades de la infancia* (1867). Deixà inèdits uns *Ensayos filosóficos*.

OLIVER COLL, GABRIEL (Sineu 1937) Filòleg i crític literari. Llicenciat (1959) en filosofia i lletres, especialitat de filologia romànica, per la Universitat de Barcelona. Es doctorà (1973) per la mateixa universitat amb la tesi *El personatge del servidor a la 'Comèdia Humana' d'Honoré de Bal-*

→ Gabriel Oliver Coll

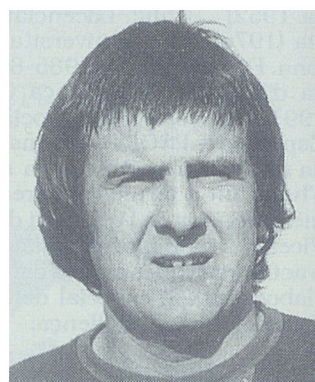
zac. Professor (des de 1960) i catedràtic (des de 1974) de filologia romànica de la Universitat de Barcelona, d'on ha estat vice-rector (1975-76), degà (1977-86) i president de la divisió de ciències humanes (1986-92). Ha estudiat bàsicament la literatura romànica medieval i la novel·la francesa del s. XIX. Ha editat i traduït textos d'Honoré de Balzac i de Guy de Maupassant, entre d'altres. És membre del consell rector de l'Estudi General Lul·lià des de 1976 i n'és rector des de 1993.

→ Josep Oliver Coll

OLIVER COLL, JOSEP (Sóller 1849 - Palma 1917) Eclesiàstic. Ordenat (1872) de prevere, fou nomenat (1873) vicari de Sóller. Posteriorment, fou ecònom de Lluçmajor (1883), canonge de la seu d'Eivissa (1885), capellà major i predicador de l'església de Sant Francesc el Gran, de Madrid (1888), i ardiaca (1890) i degà (1898) de la Seu de Mallorca. Mantengué (1885) una polèmica, amb Joan Baptista Ensenyat, des del diari *El Àncora*, a causa d'uns escrits apareguts en el setmanari *Sóller*. Hi propugnava una moral de caràcter confessional i antiliberal. Aquests articles foren recollits en el llibre *¿Moral romana o moral humana?* (1885). Publicà (1912) l'opuscle *Reflexiones sobre catolicismo y socialismo*, en què presentava el socialisme com un mal remei contra la injustícia social. Malgrat el seu antiliberalisme originari i l'antisocialisme posterior, es mostrà especialment interessat en la formació social del clergat. (GEM/PF)

→ Felip Oliver Creus

OLIVER CREUS, FELIP (Marratxí 1947) Futbolista. S'inicià a les categories inferiors del CE Soledat. Jugà (1967) amb aquest equip a la tercera divisió balear. Fitxà (1967) pel RCE Mallorca, amb el qual jugà a segona (1967-69) i primera divisió (1969-70). Posteriorment ho féu amb la UD Salamanca (1970-71) i UE Poblara (1971-77). (JPà)

OLIVER DE CABRERA, SON Antiga possessió del terme d'Algaida, situada al lloc de Cabrera. Era denominada també Cabrera dels Oliver. El 1619, pertanyia a Miquel Oliver. Confrontava amb el camí reial de Petra a Palma, Son Sales, el camí reial de Palma a Manacor, sa Font i Cabrera d'en Mesquida. Tenia cases, amb celler i molí de sang, vora les quals hi havia sis cases d'abelles. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. (DF)

→ Pere Oliver Domenge

OLIVER DOMENGE, PERE (Palma 1886 - Felanitx 1968) Politic. Es llicencià (1908) en farmàcia a la Universitat de Barcelona. En aquesta ciutat, milità en la Joventut Nacionalista de Catalunya. Fou fundador (1923) de l'Associació per la Cultura de Mallorca —ACM— i secretari de la seva delegació a Felanitx. Durant la II República (1931-36), fou dirigent d'Acció Republicana de Mallorca —ARM— (1932-34) i d'Esquerra Republicana Balear -ERB- (des de 1934). El 1931, fou elegit batle

de Felanitx. Arran dels Fets d'Octubre de 1934, fou destituït i empresonat. Després del triomf del Front Popular a les eleccions de febrer de 1936, tornà a la batllia i fou nomenat gestor de la Diputació Provincial de Balears. El juny de 1936, signà la *Resposta al Missatge dels Catalans*. Després de l'aixecament militar de juliol de 1936, fugí a Menorca i després passà a Barcelona, on fou secretari del Consell Executiu d'ERB a Catalunya, reorganitzat el juliol de 1937. Amb el triomf del bàndol nacional, s'exilià a França (1939) i a les Filipines (1939-52). El 1952, tornà a Mallorca. Col·laborà en publicacions, com *La Nostra Terra*, *Nosotros*, *República* i *La Veu de Mallorca*, i publicà treballs de divulgació històrica, com *La catalanitat de les Mallorques* (1916, reeditat el 1993). (DG)

OLIVERET, CAN Propietat rústica del terme de Campos, situada entre l'hort de n'Hereu Mas, el d'en Racó, Son Nicolauet i cas Veler. El 1726, era la possessió de **Son Oliveret**, que pertanyia als Oliver, de la família dels quals prengué el nom. Tenia cases, amb boval i alambí. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. Hi havia ramaderia bovina. El 1758, tenia 60 quarterades de sementers i era de Miquel Oliver. Tenia celler. Els conreus s'hi havien diversificat i tenia cinc quarterades de vinya. Hi havia garroverars, figuerals i ametlerars. Tenia una guarda de vuit porcs i nombros aviram. Fou progressivament dividida els s XIX-XX. (DF/M)

↓ Son Oliveret (Campos)

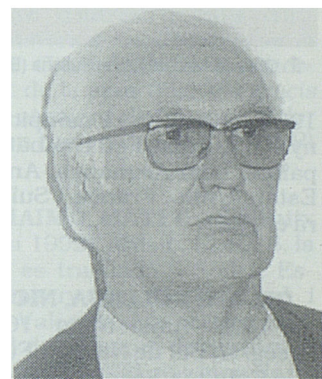
OLIVERET, SON Propietat rústica del terme de Campos, situada entre cas Hereu Mas, Son Oliver, Son Masset i el camí de sa Serra. ■ Possessió del terme de Palma, entre s'Aranjassa, l'hort de Sant Antoni, el puig de Son Ferrer i can Cota. ■ Antic rafal del mateix terme, situat al Coll d'en Rabassa. El 1674, pertanyia al senyor Miquel Mut. Confrontava amb Son Avellà, Son Rossinyol, Son Fuster i el camí reial de Palma a s'Aranjassa i Lluçmajor. Tenia cases i hort. Hi havia ramaderia ovina. Feia una renda anual de 74 lliures. El 1718, era de la senyora Aina Maria Mut Danús. Tenia cases, amb torre i una capella amb un quadre de Jesús ressuscitat. Era dedicat a la producció de cereals, lleguminoses i hortalisses. El 1746, feia part de l'obra pia disposada per la senyora Aina Maria Mut Danús i era administrat pel rector del col·legi de Montis-sion, de la Companyia de Jesús, de Palma. Tenia sinia i hort. Feia una renda anual de 60 lliures. Fins al s XVII, fou denominat rafal del Coll d'en Rabassa. El s XVIII, era denominat també Son Oliver. (DF/M)

OLIVER FEBRER, ANTONI (Petra 1913) Escriptor. Publicà la novel·la *Senda oscura* (1957) i la sèrie d'episodis *Diálogos con mi perro* (1963), on reflexiona sobre la problemàtica de l'home. Col·laborà als diaris *La Almudaina*, *Correo de Mallorca* i *Diario de Mallorca*.

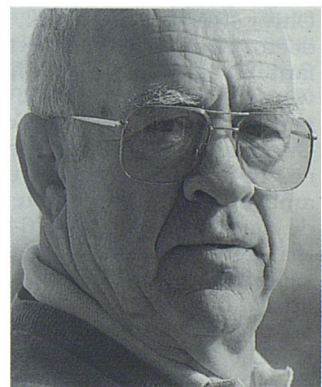
OLIVER FELIU, ANTONI (Palma 1711 - Buenos Aires 1787) Escriptor.

Professà (1727) de franciscà. Ensenyà filosofia i teologia i fou nomenat secretari provincial de l'orde i notari apostòlic. El 1751, anà a les missions del Perú. Fundà el col·legi de Tarija (Bolivia). Escriví poesia en llatí, català i castellà i diverses obres pedagògiques i religioses, com *Vocabulario mallorquín, castellano y latín* i les traduccions de l'*Eneida*, de Virgili, les poesies líriques d'Horaci i els *Epigramas* de Marcial.

OLIVER FRONTERA, ANTONI (Palma 1888 - 1958) Metge. Es llicencià en medicina per la Universitat de Madrid (1915). Fou director de l'Hospital Provincial, de Palma, i president del Col·legi de Metges de Balears (1948-51). Va publicar diversos articles a la *Revista Balear de Ciencias Médicas*, des de la qual impulsà la creació de l'Acadèmia Científica i Deontològica.

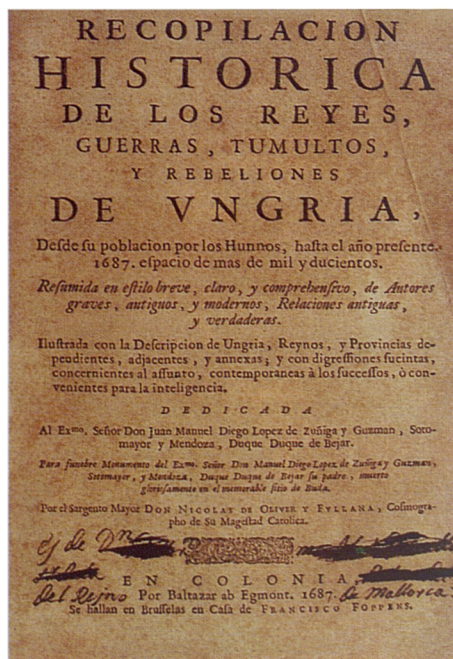

→ Antoni Oliver Febrer

→ Jaume Oliver Frontera

OLIVER FRONTERA, JAUME —**JIM OLIVER**— (Santa Maria del Camí 1927) Boxador i lluitador de *catch*. S'inicià en la boxa *amateur*, als 16 anys. Disputà 57 combats, amb un total de 51 victòries. Participà (1948) a l'Olimpíada de Londres. Posteriorment, va ésser professional, però a causa d'una lesió va haver d'abandonar aquella pràctica. Adquirí popularitat com a lluitador de *catch*, a partir de 1950. Residí a Barcelona (1950-52) dedicat a la lluita, on era conegut com a *El Coloso Balear*. El

↑ Obra de Nicolau Oliver Fullana (BBM)

1952, obtengué el campionat d'Espanya i d'Europa. Féu combats a diferents països, com Alemanya, Anglaterra, els Estats Units, França i Suïssa. Es retirà el 1962. (JPa)

OLIVER FULLANA, NICOLAU (Palma 1623 - Amsterdam ~1692) Militar i geògraf. Fill de Nicolau Fullana Oliver i de Catalina Seguí, canvià els seus llinatges per poder rebre en herència Son Oliver (Pla de Sant Jordi, Palma). Fou doctor en dret. El 1641, era capità d'infanteria i passà a Catalunya al capdavant d'una companyia de mallorquins per lluitar al servei de Felip IV en la Guerra dels Segadors. Tornà a Mallorca, on va competir infructuosament amb Vicenç Mut per obtenir el càrrec de sergent major. El 1649, residia a Brussel·les, on era sergent major i conseller, cosmògraf i cronista del rei Felip IV. Devers 1650, tornà a Mallorca, on escriví un epigrama llatí dedicat a la *Historia del Reyno de Mallorca*, de Vicenç Mut. Al final del decenni de 1650-60, residia a Madrid. El 1660, fou detingut per la Inquisició de Toledo i acusat dels delictes de superstició i màgia. El 1662, fou condemnat a quatre anys de presidi. Posteriorment, passà a Amsterdam, on es convertí al judaisme i adoptà el nom de Daniel Judà. Fou coronel d'infanteria al servei d'Holanda en les guerres contra França. Es casà amb la jueva portuguesa, Rebeca Isabel Correa, poetessa en castellà. És autor d'un gran nombre de fulletons i d'obres d'encàrrec, moltes de les quals s'editaren a Brussel·les, com *Triunfo del Tusón, celebrado en Bruselas* (1679), *Ilustración*

TESTIMONIS ACUSADORS CONTRA NICOLAU OLIVER FULLANA EN EL JUDICI QUE LI VA FER LA INQUISICIÓ DE TOLEDO (1660-62)

Francisco Blas de Grassa, de Saragossa, però resident a Madrid, afirma que el senyor Nicolau tenia fama de 'descobridor de tesoros', la qual cosa, diu, sabien, entre d'altres, el senyor Carlos de Cuéllar i el senyor Francisco de Santistevan; així mateix assenyala que, segons li digué el capità Adrián Franco, Oliver havia duit de França, amb aquesta finalitat, la *Clavicula Salomonis* i la *Clavicula Clavis*. El primer de desembre de 1660, l'esmentat capità, el llinatge del qual era, en realitat, Franco de Montoya, resident a Milà, de quaranta-set anys i capità de cavalls des de feia vint anys o més, va atribuir al senyor Nicolau diverses dites i fets molt comprometedors, el primer dels quals era d'un aspecte molt semblant a alguns sarcasmes blasfems que són, amb freqüència, atribuïts a judaïtzants. En efecte, en certa ocasió, fent burla d'una senyora havia dit d'ella que era tan donzella com la Verge Maria. Aquesta blasfèmia s'agreuja perquè el senyor Nicolau duia una medalla astrològica amb una àguila, un escorpí, el sol i la lluna esculpits, amb el fi d'obtenir allò que pretenia i especialment per tenir bona fortuna amb el Rei i els seus ministres. La seva fe que hi havia mitjans esotèrics per trobar tesoros el feia adquirir llibres com els esmentats abans, i sobre la seva eficàcia feia volar la fantasia perquè *'se avía de hazer muy rico y muy poderoso y avía de hechar una esquadra de navíos a la mar y le prometió a este testigo que le haría capitán de uno...'* Però Franco afegí que se'n reia dels projectes del mallorquí, el qual volia associar-lo a la recerca. Segons ell mateix, el camp d'acció per dur-la a terme era Colmenar de Oveja i el rierol de Broñigal, i un tal Palanca, forner, havia avançat fins a sis-cents ducats per realitzar experiències, però, d'aquestes, Oliver no en tragué res.

Julio Caro Baroja *Vidas mágicas e Inquisición* (1967)

Traducció: GEM

filosofica histórica y astrológica del meteoro de tres soles observado por los navegantes en el canal de Inglaterra (1664), *La nobleza acreditada en la veneración del santísimo sacramento del altar* (1685), *Discurso panegírico de la caza, con motivo de haber encontrado el Rey D Carlos II al Santísimo Sacramento que se llevaba por viático a un enfermo* (1685), *El triángulo perfecto, discurso mathemático, filosófico y panegírico* (1688). També publicà *Recopilación histórica de los Reyes, guerras, tumultos y rebeliones de Ungria desde su población por los Hunnos* (1687), on descriu Hongria, Transilvània, Valàquia i Moldàvia. Va col·laborar en l'atles que edità Jean Blaeu en el tom dedicat a Espanya, on incorporà, com a complement, una descripció de les Balears. (DJ)

OLIVER FULLANA, NICOLAU ANTONI (Palma 1642 - 1698) Jesuïta. Fill de Nicolau Oliver Fullana. Fou rector del col·legi reial de la Companyia a Brussel·les i, posteriorment, destinat al col·legi de Montis-sion, de Palma, on morí. Redactà el contracte matrimonial entre el príncep Maximilià de Baviera i

la princesa Teresa de Polònia, amb el títol *Foedus augustissimum magnificum et geniale leonis quadrupedum Regis...* (1695).

→ Joan Oliver Fuster

OLIVER FUSTER, JOAN —MANEU— (Palma 1935) Galerista d'art. Nét del pintor Joan Fuster Bonnin i besnét de Joan Oliver Castanyer —Maneu—. És professor mercantil per l'Escola de Comerç de Palma (1953) i llicenciat en filosofia i lletres per la Universitat de les Illes Balears (1980). Exerci la docència (1984-85) a l'Escola d'Empresarials de la Universitat de les Illes Balears. El

1970, organitzà exposicions commemoratives del centenari del naixement de Joan Fuster Bonnin. El 1983, fundà la galeria *Joan Oliver—Maneu—* (←). Ha estat comissari de diverses exposicions, com les antològiques de Ricard Anckermann, Joan Bauzá i Llorenç Cerdà, i d'altres com *Paisatges abans i 100 anys, 100 pintors (1893-1993)*, en homenatge al centenari del diari *Ultima Hora*. Des de 1992, és director del Museu de Valldemossa. Ha estat comissari de l'exposició Miró i Mallorca a Nova York (1993), el Caire, Salinas (Astúries) i Santander (1994).

OLIVER GAIÀ, ANTONI (Sant Joan 1863 - 1936) Polític i amo de possessió. Regidor (1910-13) i batle (1930-32) de l'Ajuntament de Sant Joan. Fou membre destacat del comitè local del Partit Conservador. Fou fundador i president (1903-19) de la Caixa Rural de Sant Joan i vocal del Consell Provincial d'Agricultura i Ramaderia. També participà en la creació de la Unió Balear de Viticultors. Introduí algunes innovacions agrícoles a Mallorca i feu nombrosos viatges a centres d'agricultura i de ramaderia d'Itàlia, França, Holanda i Suïssa. Assistí a alguns cursos sobre viticultura a l'Estació Enològica de Beaune (la Borgonya, França). Aconsegui que la possessió dels Calderers, de Sant Joan, es convertís en un model d'explotació agrícola. Reuní una rellevant biblioteca particular sobre temes agrícoles i traduí l'obra d'Albert Herrison *Ilustración práctica para el uso de las hojas de semana de las explotaciones rurales*. Col·laborà al llibre

↓ Antoni Oliver Gaià

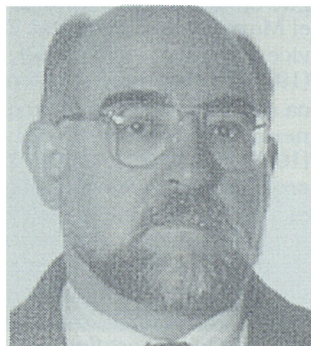

Miscelánea Balear (1933) i en publicacions, com *El Viticultor Balear*, *Memoorias de la Academia de Ciencias y Artes de Barcelona* i *Mallorca Agrícola y Avicultura*, que li dedicà un número d'homenatge. El novembre de 1936, fou nomenat fill il·lustre de Sant Joan i li dedicaren un carrer. (ACo/BeC)

OLIVER GASÀ, BARTOMEU (Campos s XVII) Teòleg i poeta. Professà (1637) de mercedari. Fou catedràtic de teologia lul·liana a l'Estudi General i es distingí com a predicador. Deixà inèdit un *Manuale Theologiae Lullianae* i un llarg poema, en tres codolades, sobre l'origen dels jueus a Mallorca i els actes de fe de 1691.

OLIVER GUAL, MIGUEL (Maria de la Salut 1936) Polític. El 1979, s'incorporà a la Unió del Centre Democràtic —UCD— i fou elegit batle de Maria de la Salut, càrrec que ocupà fins a 1983. Durant la seva administració s'instal·là un nou sistema d'enllumenat públic, s'asfaltaren diversos carrers i camins rurals i es construí la plaça del Mercat. El 1987, s'incorporà al Partit Popular —PP— i fou elegit regidor. El 1990, va esser elegit batle, càrrec que ocupà fins a 1991.

OLIVER HEREU, SON Antiga possessió del terme de Llucmajor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1641. (M)

← Jaume Oliver Jaume

OLIVER JAUME, JAUME (Llucmajor 1942) Pedagóg. És doctor (1980) en ciències de l'educació per la Universitat de Barcelona i catedràtic d'Escola Universitària de Formació del Professorat d'EGB, de la Universitat de les Illes Balears. S'ha especialitzat en història de l'educació a Mallorca del s XX. És autor d'*Escola i societat (l'ensenyament a les Illes en el segle XX)* (1978), *Los programas escolares y la investigación del entorno* (1980), *Joan Comas i la política educativa de la Segunda República 1936-1939* (1985) i *L'higienisme*

escolar a Mallorca, 1880-1936 (1992), i coautor de *L'educació a Mallorca (aproximació històrica)* (1977), *Llucmajor, espai educatiu i recursos ambientals* (1986), *Joan Ignasi Valentí i Marroig. Psiquiatria i educació a Mallorca, 1900-1936* (1991) i *Guillem Forteza, arquitecte escolar* (1993). Ha col·laborat en publicacions com *Educació i Cultura*, *El Mirall*, *Lluc*, *Maina* i *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*. El 1993, fou comissari de l'exposició dedicada a Guillem Forteza, a la Casa de Cultura, de Palma.

OLIVER LLEDÓ, COSME MARIA (Campos 1857 - 1926) Historiador. Fou batle de Campos (1899-1901 i 1922-23) i diputat provincial (1926). Fundà (1912) el Sindicat Agrícola Catòlic i n'esdevingué el president. El 1916, adquirí el balneari termal de Sant Joan de la Font Santa. Deixà manuscrit, entre d'altres treballs d'investigació històrica relacionats amb Campos, un *Cronicó*. Publicà, recordant la mort de la seva filla, *Via crucis* (1914). L'Ajuntament de Campos li dedicà (1926) un carrer. (MiR)

OLIVER MAIMÓ, MATEU (Felanitx 1904 - Palma 1992) Músic. El 1916, la seva família es traslladà a Sóller. Estudià al Conservatori Professional i Superior de València. Va pertànyer al cos nacional de directors de bandes de Música. Fou (1932-72) director de la banda de música de Sóller Lira Sollerica. Compongué per a banda dues marxes fúnebres dedicades als seus pares; *Marxa triomfal*, *Diana de Pasqua* i un *Himne* per a banda i cor en honor dels herois de 18 de maig de 1561. (CM)

→ Jaume Oliver Marquès

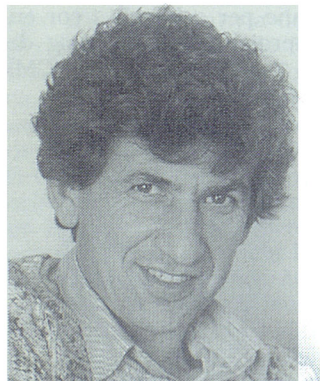
OLIVER MARQUÈS, JAUME (Bunyola 1942) Investigador. Ordenat (1965) de prevere a Palma, fou destinat (1966) a Puerto Rico. Es doctorà (1977) en filosofia i lletres a la Universitat de Puerto Rico, amb la tesi *La antropomínia balearica en Puerto Rico*. Des de 1985, és catedràtic d'Estudis

Hispanics a la Universitat de Puerto Rico. Ha publicat articles a revistes com *El Faro* o *La Torre*, sempre sobre temes de Mallorca. És coautor de *La mujer en la historia* (1976) i autor de *La influencia de las Baleares en Puerto Rico* (1993).

← Bartomeu
Oliver Martí

OLIVER MARTÍ, BARTOMEU (Felanitx 1894 - Palma 1988) Músic. Entre 1909 i 1931, fou músic militar als regiments de Palma i d'Inca. Fundà les bandes de música la Musa, de Selva (1925), i l'Orquestra Filharmònica Balear, de Palma (1940). Fou director de la Banda de Música de l'Ajuntament d'Inca (des de 1932). El 1935, ingressà a l'École Normale de Musique, de París, on perfeccionà els estudis de composició general. És autor de més de dues-centes composicions, com *Sinfonia núm 1* (1928), *Cançó de març* (1933), *Cantata* (1935), *Sons de Mallorca* (1945), *Himne a Mallorca* (1967), *Escena incaica* (1974) o *Nadal* (1979). (CM)

← Rafel
Oliver Mas

OLIVER MAS, RAFEL (Maria de la Salut 1953) Politic. El 1987, fou elegit regidor de Maria de la Salut dins la llista del Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE—. El juny de 1990, a través d'un pacte amb la Candidatura Independent de Maria i Unió Mallorquina, accedí a la batlia. El setembre d'aquell mateix any, va dimitir perquè s'oposava a la urbanització de Montblanc. El 1991, es tornà a presentar a

les eleccions dins la candidatura del PSOE i fou elegit batle.

← Miquel
Oliver Massutí

OLIVER MASSUTÍ, MIGUEL (Barcelona 1918) Biòleg, oceanògraf i polític. Fill de *Pere Oliver Domenge* (←). El 1923, la seva família es traslladà a Felanitx. Cursà estudis de ciències naturals a la Universitat Central de Barcelona (1935-36 i 1942-46), on es titulà (1946). Durant la Guerra Civil, fou arrestat (1936-37), a Felanitx, per pertànyer a les Joventuts d'Esquerra Republicana Balear i internat (1937-40) a diversos camps de concentració de Mallorca, Madrid i Tetuan. Fou biòleg-oceanògraf (1947-53), director del laboratori del Centre Oceanogràfic de Balears (1953-68), cap del departament de Biologia Aplicada (1968-71), subdirector (1971-80) i director (1980-82) de l'Institut Espanyol d'Oceanografia. Com a Secretari General de Pesca Marítima (1982-87), intervingué en les negociacions pesqueres amb el Marroc i la Comunitat Europea. Fou vice-president (1968-69) i president (1970-71) del Consell General de Pesca de la Mediterrània i coordinador general per a l'estudi del Mediterrani (1970-71). Des de 1946, ha participat en 26 campanyes oceanogràfiques dedicades a la biologia pesquera, oceanografia física i aixecament de cartes de pesca, sobretot a les costes de les illes Balears, Catalunya i el País Valencià. En el *Boletín del Instituto Español de Oceanografía* i els *Trabajos del Instituto Español de Oceanografía* i a altres revistes especialitzades ha publicat nombrosos treballs d'investigació oceanogràfica, sobretot dedicats a la problemàtica de la sardina. Com a polític, milità en la Joventut d'Esquerra (1934-36). Ingressà en el Partit Socialista Obrer Espanyol (1975) i en fou candidat al Congrés de Diputats (1977) i al Senat (1979), però no obtengué l'escó. Fou diputat del Parlament de les Illes Balears (1987-91) i portaveu del grup socialista en temes de pesca. És, des de 1991, director del Patronat del Parc Nacional de Cabrera. (DF)

→ Cosme
Oliver
Monserrat

OLIVER MONSERRAT, COSME (Felanitx 1941) Politic. Llicenciat en filosofia per la Universitat de Salamanca (1966). El 1977, s'incorporà a la Unió del Centre Democràtic —UCD— i, el 1979, fou elegit regidor de Felanitx. El 1983, féu part de la candidatura Unió Felanitxera i tornà a ésser elegit regidor. El 1987, passà al Partit Demòcrata Popular —PDP— i continuà com a regidor de l'Ajuntament de Felanitx. El setembre d'aquell mateix any, per dimissió del batle, accedí a la batlia. Durant la seva administració, impulsà un pla d'embelliment de Portocolom i Cala Ferrera, la construcció del clavegueram de la zona de sa Capella (Portocolom), creà el Centre Cultural de Felanitx (1989), rehabilità l'escorxador i adquirí el cinema Felanitx, que fou convertit en un auditori municipal. El 1988, s'incorporà al Partit Popular —PP—. A les eleccions municipals de 1991 fou elegit regidor pel Partit Popular. Des de 1992, és tinent de batle.

→ Antoni
Oliver
Montserrat

OLIVER MONTSERRAT, ANTONI (Vilafranca de Bonany 1926 - Palma 1994) Historiador. Professà (1943) de teati i s'ordenà (1950) de prevere. Es doctorà (1954) en història de l'Església a la Pontificia Universitat Gregoriana, de Roma. Amplià estudis (1959-63) a l'Institut Catòlic de París i a la Facultat de Teologia de la Universitat de Friburg

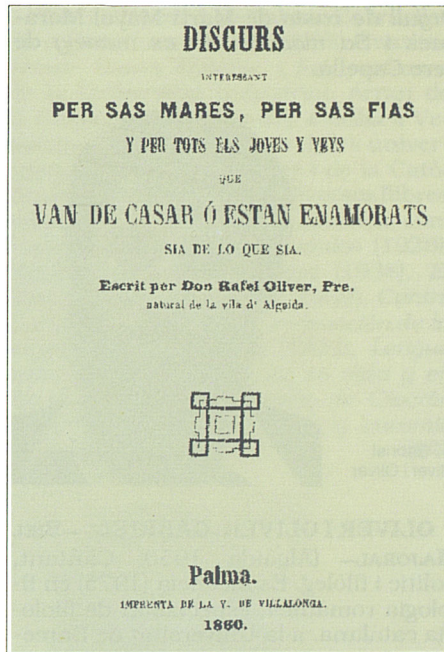
(Alemanya). Becat per la *Deutsche Forschungsgemeinschaft* (1959-64), preparà el volum XVIe de l'edició crítica de l'obra de Ramon Llull, *Raimundi Opera latina*, publicat el 1988. El 1963, fou nomenat *magister* de la *Maioricensis Schola Lullistica* de Palma. Fou vocal (1971-94) del Consell Rector de l'Estudi General i professor ordinari (1965-94) d'història de l'Església al Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. És autor de *Táctica de propaganda y motivos literarios en las cartas antiheréticas de Inocencio III* (1957), *El beato Ramón Llull en sus relaciones con la Escuela franciscana de los siglos XIII-XIV* (1965-69), *José María Tomasi, el hombre, el sabio, el santo* (1986). És coautor d'*Historia de la Iglesia en España II* (1982). Col·laborà en diferents publicacions, com *Estudios Lulianos*, *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, *Gran Enciclopèdia Catalana*, *Gran Enciclopèdia de Mallorca* i *Dizionario degli Istituti di perfezione*.

← Antoni Oliver Morey

OLIVER MOREY, ANTONI (Palma 1891 - 1962) Actor de teatre. Treballà per a diferents companyies, com la de Catina-Estelrich i l'Artis. Participà en les obres *L'amo en Sion* i *Es metge nou*, de Miquel Puigserver, *Mestre Lau es taconer*, de Josep Maria Tous i Maroto, entre d'altres peces teatrals.

OLIVER MUDOI, RAFEL —Es CAPELLÀ MÀGUINA— (Algaida 1810 - 1877) Escriptor i inventor. Fou beneficiat i sots-cabiscot de la Seu. És autor d'escrits de controvèrsia i de fulletons humorístics en català com *Discurs interessant per ses mares, per ses fies i per tots els joves i veis que van de casar* (1860), que fou retirat perquè, segons el bisbe, contenia expressions malsonants, injurioses i ofensives, i de quatre fulletons amb el títol genèric de *Misèries humanes* (1860-62); *Desafio general de molins de vents, de bombes i de sínies contra els aficionats a fer sa moneia i sa rata* (1868); *Discursos morals-filosòfics per combatre els errors*

↑ Obra de Rafel Oliver Mudoí (BBM)

polítics que perverteixen sa societat i l'arresten a sa confusió infernal (1869) i *Un agredolç no esmussa ni embafa* (1877), entre d'altres obres. Afeccionat a la mecànica, destacà com a constructor de molins de vent i d'aigua. Segons Gabriel Llabrés, fou el director i redactor del diari quinzenal *El liberal desengañado*, aparegut el maig de 1872. Col·laborà al *Diario de Palma*.

→ Gabriel Oliver Mulet

OLIVER MULET, GABRIEL (Algaida 1847 - Palma 1934) Metge i polític. Es doctorà en medicina i cirurgia a la Universitat de Barcelona (1871). Fou director (1919-1934) de la Beneficència Municipal i de la Casa de Socors de Palma. Va ésser batle de Palma pel Partit Conservador (1877-78). Fèu part de diverses juntes de caràcter mèdic i benèfic. Col·laborà a la *Revista Balear de Ciencias Médicas*, al *Boletín del Colegio Provincial de Médicos de Baleares* i a la *Revista Balear de Medicina*. És autor de diversos treballs sobre hi-

gienisme, com *Digresiones sobre higiene. Higiene urbana e higiene escolar* (1902), *El derribo de las murallas en el problema de higienización de Palma* (1902), *La higiene y la canalización* (1909), *Colonias escolares* (1918) i *Escuelas al aire libre* (1923). Fou (1916) acadèmic numerari i president de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia.

→ Gaspar Oliver Mut

OLIVER MUT, GASPAR (Llucmajor 1952) Polític. Es llicencià en ciències econòmiques i empresarials a la Universitat de Barcelona (1976). El 1981, ingressà en el Partit Popular —PP—. Fou diputat (1983-87 i 1987-91) del Parlament de les Illes Balears. Entre 1983 i 1991, fou conseller de Comerç i Indústria del Govern Balear. El 1991, fou elegit batle de Llucmajor amb el suport de l'Agrupació Social Independent —ASI—. Des d'aquesta batalla ha impulsat el polígon industrial de Llucmajor i la remodelació de la platja de s'Arenal de Llucmajor. És president del comitè executiu d'IFEBAL (des de 1982) i del comitè executiu del Centre de Formació Empresarial (des de 1987). Des de 1991, és president del Partit Popular a Mallorca.

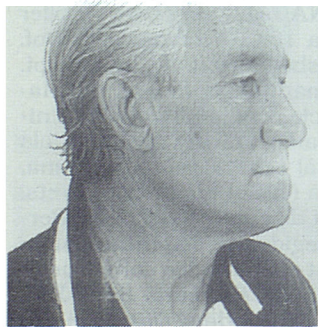
OLIVER NADAL, ANTONI (Sóller 1770 - Palma 1842) Advocat i filòsof. Nebot del bisbe Bernat Nadal Crespi. Estudià humanitats i filosofia a Madrid i a Múrcia, dret natural a la Universitat de València, dret civil a Oriola (País Valencià) i dret canònic a Palma, on es doctorà (1794) en ambdós drets. Fou secretari de cambra del bisbe Bernat Nadal i regidor de l'Ajuntament de Palma durant els períodes constitucionals dels primers decennis del s. XIX. És autor d'*El verdadero filosofismo en defensa de la religión, que para confusión de los libertinos da a luz un filósofo liberal* (1813) i de *Tratado de la religión útil para la instrucción de la juventud cristiana* (1836). Publicà diversos sil·labaris, com el *Silabario práctico para el uso de las escuelas de primeras letras* (1836) i *Cartilla para el uso de las escuelas de primeras letras y para*

instrucción de la juventud cristiana (1814, reeditat el 1836 i el 1837). Deixà inèdites diverses obres, com *Disertación sobre la libertad con que debe contraerse el matrimonio*, *Tratado de las regalías* (1830), obra escrita per als seus deixebles de la càtedra de dret canònic de la Universitat Literària de Mallorca, *Historia de la esgrima y de los desafíos* i *Carta de un filósofo moderno a un peripatético* i una *Gramática de la lengua latina*.

↑ Catalina Oliver Nicolau, *Vermada*

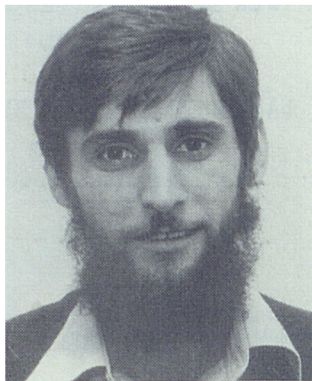
OLIVER NICOLAU, CATALINA (Consell 1948) Pintora. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics i a l'Escola de la Mediterrània, de Palma. Ha fet exposicions individuals a Consell (1980-85 i 1991), Palma (1983, 1987-89 i 1990-91), Inca (1986), Formentor (1988), València (1989), Barcelona (1990) i Manacor (1991). Els seus olis, de temàtica paisatgística, s'inclouen dins un postimpressionisme d'influència local.

← Antoni Oliver i Oliver

OLIVER I OLIVER, ANTONI (Felanitx 1930) Actor de teatre. Ha treballat amb diferents companyies, com la Ínsula, Artis i La lluna de teatre. Ha pres part en diferents muntatges, entre els quals destaquen *Foc colgat* d'Aleixandre Ballester, *L'inspector* de Baltasar Porcel, *Sa Padrina* de Joan Mas,

Orgull de casta de Martí Mayol Moragues i *Sa madona du es maneig* de Pere Capellà.

→ Gabriel Oliver i Oliver

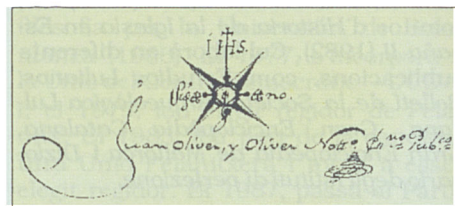
OLIVER I OLIVER, GABRIEL —BIEL MAJORAL— (Algaida 1950) Cantant, polític i filòleg. Es llicencià (1975) en filologia romànica, especialitat de filologia catalana, a la Universitat de Barcelona. Fa part, amb Antoni Artigues i Delfi Mulet, del Grup Biel Majoral, amb el qual ha actuat per Catalunya, Suècia, Gal·les i França. Es dedica a la música popular. Algunes cançons reflecteixen una preocupació política centrada en Mallorca i la resta de terres de parla catalana. Col·laborà amb Maria del Mar Bonet en el disc *Cançons de festa* (1975). Des de 1977, és professor de cultura popular i llengua catalana de l'Escola Universitària de Formació del Professorat d'Educació General Bàsica. Fou vice-rector (1984-87) de la Universitat de les Illes Balears i participà en la redacció dels primers estatuts de la Universitat. Durant els anys setanta milità en el Partit Socialista d'Alliberament Nacional —PSAN—. El 1979, es presentà a les eleccions pre-autonòmiques dins la llista del Partit Socialista de Mallorca —PSM— i fou elegit conseller del Consell Insular de Mallorca (1979-83) i del Consell General Interinsular (1979-83). Fou (1983-87) regidor de l'Ajuntament d'Algaida pel PSM. Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya —ERC— fou candidat a les eleccions generals de 1993. Interessat per la cultura popular, ha publicat articles a les revistes *Lluc* i *Maina*. Participà en la restauració (1972) dels cossiers d'Algaida, dels quals és membre. (CM/GEM)

OLIVER I OLIVER, JAUME (Felanitx 1919) Escriptor. Conegut amb els noms de Jaume Oliver d'Albocàsser i Joan d'Algorefa, és autor d'obres narratives, com *Llunari pagès*, premi Ciutat de Palma 1964 (1966) i *Encara vos hem mester. Homenatge a la vellesa* (1980). Ha estat director de Ràdio Jo-

→ Jaume Oliver i Oliver

ventut de Felanitx i batle de Felanitx (1971-72).

↑ Signatura del notari Joan Oliver i Oliver

OLIVER I OLIVER, JOAN (Palma 1741 - 1815) Notari. Successor del seu pare *Joan Oliver Roig* (→), accedí al notariat el 1766. Fou notari dels mercaders Pelegro i Enric Fonticelli i dels germans Cassares, a Sineu i a Algaida. La seva labor es projectà sobre l'activitat de diversos gremis, com el dels fusters i paraires, dels quals era sindic, i el dels velluters, sabaters i carnisers, i sobre la de diverses institucions religioses. Des de 1770, fou notari i sindic de la confraria de Nostra Senyora dels Àngels i del monestir de les monges de Sant Jeroni; des de 1773, actuà com a notari del convent de Jesús i de la Confraria Nostra Senyora de Betlem. Fou sindic i secretari dels convents de Sant Francesc (des de 1774); del Sant Esperit i de Nostra Senyora del Carme, des de 1796, i del de Santa Magdalena (des de 1798). Llegà 34 protocols (1766-1815). (AFo)

OLIVER I OLIVER, REGINALD (Felanitx 1573 - València 1642) Religiós i escriptor. Membre de l'orde dels dominics, fou lector d'arts i de teologia, del convent de Palma i prior del convent del Pilar de València. Escriví *Rosario de la Soberana Virgen N. S. con las indulgencias y privilegios concedidos a su cofradía* (1647).

OLIVER I OLIVER, SEBASTIÀ (Campos s XVII - 1722) Religiós. Professà (1667) de mínim. El 1711, era provincial del seu orde. Féu de lector de filosofia i de teologia. Fou nomenat examinador sinodal i consultor i qualifi-

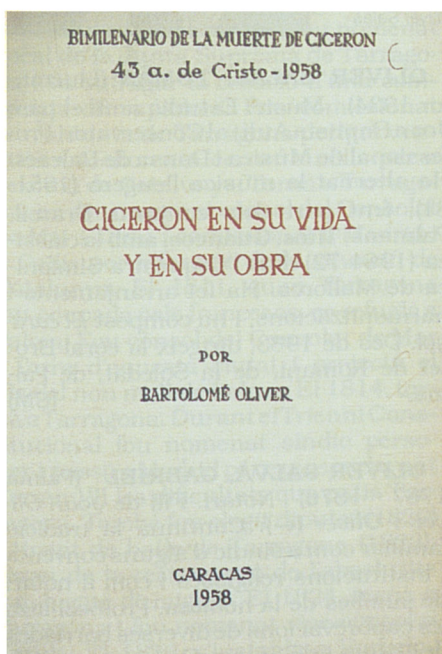

↑ Obra de Sebastia Oliver i Oliver (BBM)

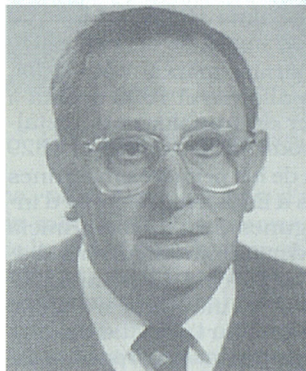
cador de la Inquisició. Publicà, en quatre volums, *Exercicio de confesores y escrutinio a modo de diálogo* (1705, 1708, 1709 i 1716).

OLIVER ORELL, BARTOMEU (Binissalem 1893 - Caracas 1972) Filòleg i pedagog. Es llicencià (1921) en filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona i es doctorà (1923) a la de Madrid. Fou professor de pedagogia i metodologia, i catedràtic de llengua i literatura

↓ Obra de Bartomeu Oliver Orell (BBM)

a l'Escola Normal, de Palma. Es traslladà a Barcelona, fundà (1925) l'Institut Tècnic Santa Eulàlia, i fou professor de la Universitat Industrial. Arran de la Guerra Civil (1936-39), s'exilià a Venezuela, on fou professor de les universitats Central de Caracas i de la Catòlica Andrés Bello. Escriví diversos llibres sobre pedagogia i cultura clàssica, com *Historia del Arte. Arte clásico* (1928), *Mitología griega y romana* (1938), *El libro del niño americano* (1939), *Contribución al estudio de la renovación de la enseñanza secundaria* (1943), *Lengua latina* (1957), *Cicerón en su vida y en su obra* (1958), *El legado de Cicerón* (1958) i *Apología del latín y encomio del humanismo* (1959). (ST)

← Sebastia Oliver Pujol

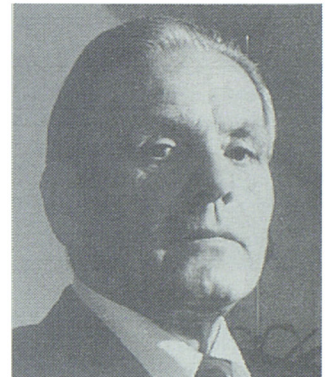
OLIVER PUJOL, SEBASTIÀ (Mar-ratxí 1926) Músic. Estudià música amb Bartomeu Oliver Martí. Fundà el grup Los cuatro de Palma. De 1955 a 1975, tocà amb els conjunts Palmans, Els Comets i Los Pankis. Després passà a la música folklòrica i compongué *Jota Taujana*, *Jota des roters*, *Estellencs canta i balla*, *Sa lloritana*, *Es pastoret*, *Aquests sons de guitarra*, *Jota des carboners* i *Jota portolana*. (CM)

← Llorenç Oliver Quetglas

OLIVER QUETGLAS, LLORENÇ (Muro 1930) Polític i empresari. Pertanyia a Falange Espanyola i va ocupar diversos càrrecs, com el d'inspector provincial del Moviment. Entre 1975 i 1990, fou delegat de la Companyia Transmediterrània. Afiliat al

Partit Popular, fou (1991-93) conseller de Treball i Transports del Govern Balear. Durant la seva administració s'ha realitzat el Pla director de transports terrestres i s'ha regulat el transport de mercaderies de servei públic.

→ Antoni Oliver Ramis

OLIVER RAMIS, ANTONI (Petra 1923 - 1987) Polític. Fou batle de Petra (1979-87) per l'Agrupació d'Agricultors. Durant la seva gestió, fou construïda la unitat sanitària del poble. Fou vice-president de la Mancomunitat del Pla.

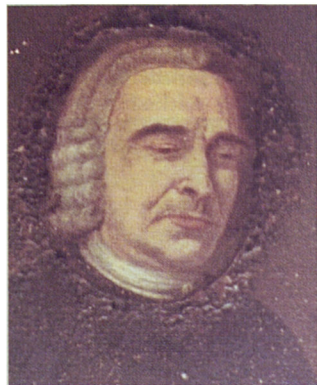
OLIVER RAMON, JOAQUIM (Felanitx s. XVII - 1765) Metge. Fou catedràtic de medicina de la Universitat Lul·liana de Mallorca. Exercí la professió a Palma i Felanitx. Publicà (1742) el discurs *Disertación en defensa de una impugnación del Dr José Ferrer a las conclusiones del Dr Cristóbal Serra*.

→ Gabriel Oliver Roca

OLIVER ROCA, GABRIEL (Palma 1880 - 1958) Advocat i polític. Fill de Gabriel Oliver Mulet. Fou (1909-23) regidor de l'Ajuntament de Palma pel Partit Conservador. En escindir-se aquest partit, fou cap de la Minoria Maurista. Sortí elegit batle de Palma el 1923. Va ésser professor de l'Escola Mercantil i secretari (1912) de la Societat Econòmica d'Amics del País, entitat per la qual fou diputat provincial el 1930. Es reti-

rà de la política en proclamar-se (1931) la II República.

← Joan Oliver Roig

OLIVER ROIG, JOAN (Palma 1703 - 1773) Notari. El 1744, accedí al notariat, que exercí a Palma i a diverses viles. Succeí en la notaria el seu cunyat *Gabriel Oliver Moia* (←). Fou escrivà major d'algunes institucions religioses i mercantils. A la Part Forana, fou rellevant la seva actuació a Sencelles, Muro i Algaida. A Sencelles, de l'Ajuntament del qual era notari, protocol·litzà l'establiment de Son Pou i la capbrevació de les possessions de Marc Antoni Nét; a Muro capbrevà la de Lloscos, i a Algaida la de Son Mesquida. En aquesta vila, actuà com a notari en el pacte entre l'Ajuntament, el rector Francesc Togores i el superior dels ermitans de Randa, Pau de Santjaume, per tal d'obrir l'oratori de Sant Honorat al culte públic. Des de 1752, fou escrivà major del Consolat de Mar i treballà en l'administració tributària. Tenia la casa pairal i la notaria a la parròquia de Sant Jaume (Palma), davant la carnisseria del Mercat. Llegà nou protocols (1744-72). El succeí en la notaria el seu fill *Joan Oliver i Oliver* (←). El 1753, 1758 i 1765, fou multat per diverses irregularitats formals en els llibres de protocol. (AFo)

OLIVER ROSSELLÓ, JOAN (Felanitx 1731 - 1799) Lul·lista. S'ordenà (1755) de prevere. Participà en les controvèrsies del seu temps sobre les doctrines de Ramon Llull i per aquesta intervenció li foren retirades (1777) les llicències, que no recuperà fins quatre anys més tard. Es dedicà a la gnomònica i féu molts de rellotges solars i lunars a diferents indrets de Mallorca. És autor de *Calendario perpetuo*, *Breu explicació i descripció de la genealogia de la possessió Son Oliver* i *Manual de relojes y sus reglas más fáciles y regulares para su formación*.

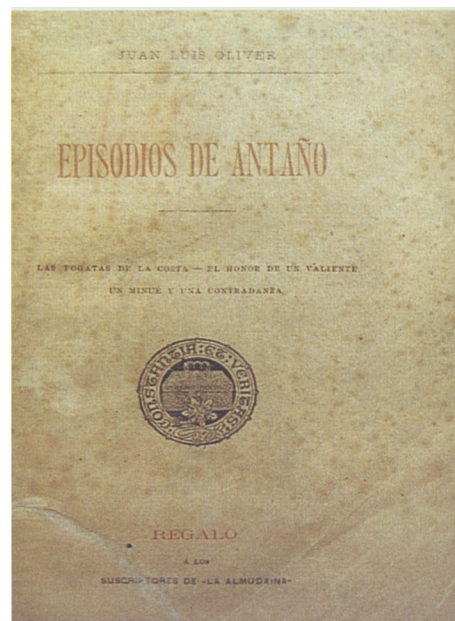
OLIVER RUL-LAN, FRANCESC (Sò-

ller 1803 - Palma 1872) Prevere i músic. El 1833, fou ordenat de prevere. El 1842, fou professor de música del Seminari Conciliar de Sant Pere i xantre de la Seu de Mallorca. Deixà editades diverses obres de cant pla o gregorià, com *Dom. III Post Pentecostes. In festo Purissimi Cordis B.V.M.* (1863) i *Die VIII decembris. In festo Immaculae Conceptionis B.V.M. Ad Missam etiam ad Votivas per annum* (1864). Escriví (1847) *Explicación teórico-práctica del canto llano y figurado con muestra de todas las entonaciones de la salmodia y un ejemplo de cada uno*, publicat (1991) per Joan Rosselló Lliteras. (CM)

OLIVER RUL-LAN, JOAN —MANEU— (Sóller 1804 - Palma 1872) Industrial ferrer. El 1824, fugint de la persecució contra els liberals, marxà a Marsella. De retorn a Mallorca, el 1826 muntà a Sóller el taller de transformats metàl·lics *Foneria Joan Oliver* (←), on el 1829 construí una de les primeres màquines de vapor fetes a Espanya. Després d'introduir-hi algunes innovacions, inicià la producció de maquinària diversa basada en l'ús de la caldera a vapor. El 1843, traslladà la indústria a Palma, on aconseguí ampliar l'activitat de l'empresa i diversificar-la. Incorporà la fabricació d'elements metàl·lics per a l'edificació i, sobretot, la de maquinària agrícola destinada a la mòlta del gra pel sistema de tracció mecànica a vapor en substitució dels tradicionals molins de vent. El centre de producció era situat en terrenys de l'antic hort d'en Moranta, amb accés pel carrer de Bonaire. (MA)

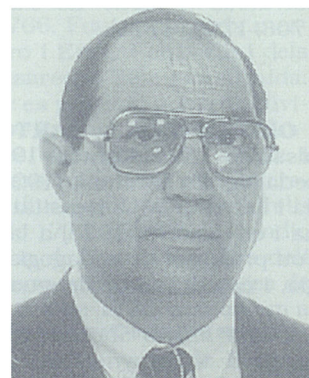
OLIVER RUL-LAN, NICOLAU —AMBRÓS— (Sóller 1799 - 1862) Músic. Professà (1817) a l'orde agustí i, arran de la supressió d'ordes religiosos, ocupà el càrrec de substitut de cabiscol a la Seu de Mallorca. És autor del *Graduale Romanum juxta ordinem missalis Romani* (1862), que és un cantoral de tot l'any.

OLIVER SABRAFÍN, JOAN LLUÍS (Palma 1836 - 1897) Periodista i escriptor. Pare de Miquel dels Sants Oliver. Tengué una participació activa en els grups progressistes que provocaren la revolució de 1868. Fou venerable mestre de les lògies maçòniques Primera Llum (1878) i Prudència (1881). Tengué un pes important en la introducció del periodisme modern a Mallorca. Començà treballant al *Diario de Palma* i, posteriorment, dirigí el diari progressista *El Correo de Mallorca* i el seu continuador *El Progreso*. Participà en la fundació i direcció d'*El Anunciador Balear*

↑ Obra de Joan Lluís Oliver Sabrafín

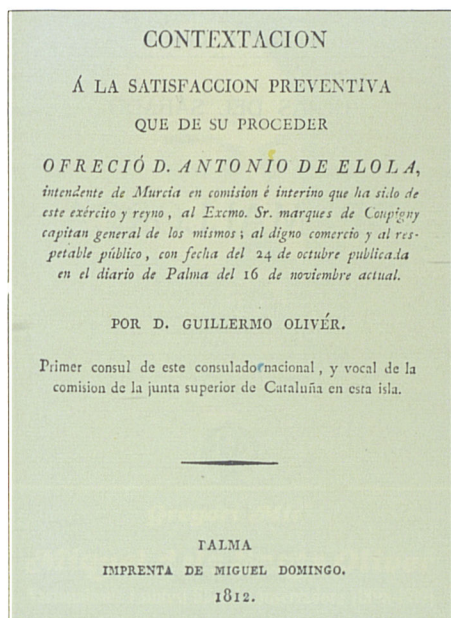
i de *La Almudaina*. A més dels seus escrits periodístics, publicà l'obra narrativa *Episodios de antaño* (1887).

→ Tomàs Oliver Salas

OLIVER SALAS, TOMÀS (Llucmajor 1934) Músic. Estudià amb el pare Joan Baptista Aulià al Conservatori Professional de Música i Dansa de Balears. Ha alternat la música lleugera (1951-81), fent part dels conjunts Brassil, Palmans, Titos, Guancos, amb la clàssica (1964-72) dins l'Orquestra Simfònica de Mallorca. Ha fet arranjaments i harmonitzacions, i ha compost *El caracol*. Des de 1983, dirigeix la coral Brotet de Romani, de la Soledat, de Palma. (CM)

OLIVER SALVÀ, GABRIEL (Palma 1787 - 1876) Notari. Fill de Joan Oliver i Oliver (←). Continuà la tradició familiar com a síndic d'alguns convents i institucions religioses i com a notari de famílies de la noblesa. Protocol·litzà les capbrevacions de diverses barriades de Palma i de Sineu. De la seva activi-

↑ Obra de Guillem Oliver Salvà

tat professional (iniciada el 1813) se'n conserven 45 llibres d'actes i protocols (1813-76). (Afo)

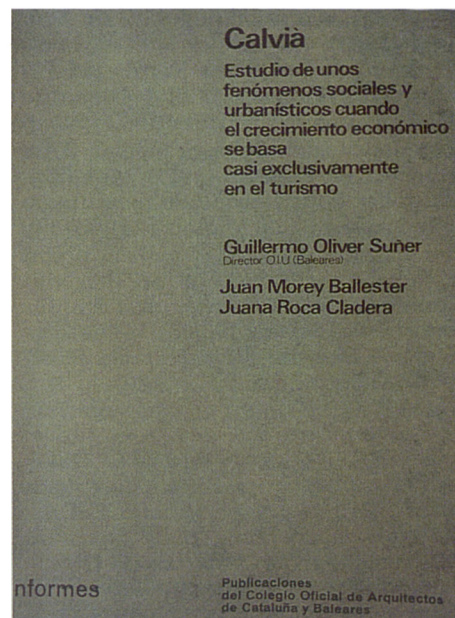
OLIVER SALVÀ, GUILLEM (Palma 1775 - Barcelona 1839) Politic i empresari. De jove, viatjà per França i Itàlia. Devers 1795, s'instal·là a Barcelona per administrar els béns de Nicolau d'Armengol i Ram de Viu. Feu part del despatx de l'escrivà Cortadella. Al principi del s. XIX, es traslladà a Tarragona, on es dedicà al comerç de gra. A més, invertí en agricultura a Lleida i s'oposà als drets senyorials que dificultaven l'expansió de l'agricultura. En aquesta època ja era d'ideologia liberal. Quan s'inicià la Guerra del Francès, fou nomenat vocal de la Junta Suprema de Tarragona i va sufragar la creació d'una companyia de sapadors. Fou comissionat per la Junta de Tarragona perquè vengués a Mallorca a cercar auxilis per a l'exèrcit de Catalunya. Tornà a Tarragona, on fou nomenat cònsol del Consolat de Mar i Terra i comissionat a Madrid i a Cadis per informar de la situació de Catalunya. El 1811, quan Tarragona fou ocupada pels francesos, es refugià a Palma. Fou cònsol del Consolat de Mar i Terra d'aquesta ciutat i projectà el pla del nou moll de Palma. El 1814, tornà a Tarragona. Durant el Trienni Constitucional fou nomenat síndic persona i passà a Madrid per exposar davant Ferran VII les dificultats que patia Tarragona. També fou elegit diputat (1820) i tinent de batle de Tarragona (1823). Arran de la restauració de l'absolutisme, hagué d'emigrar. El 1824, tornà a Tarragona i fou nomenat vice-cònsol a Nàpols. El 1826, s'instal·là a Barcelo-

↑ Antoni Oliver Sitjar, *Rubén Darío*

na, on tenia fàbriques d'aiguardent i de sabó. El 1835, fou nomenat membre de la Junta Auxiliar Consultiva de Barcelona i, el 1837, va ésser elegit primer batle constitucional de Barcelona. Va promoure diverses obres d'embelliment i l'obertura del carrer de la Unió. Aquell mateix any, fou acusat de fer part d'una conspiració contra el govern i fou desterrat a Mallorca, on residí fins poc abans de morir. Se'l considera un representant típic de la burgesia liberal. És autor de diverses obres de caràcter polític, com *Contestación a la satisfacción preventiva que de su proceder ofreció D Antonio Elola, Intendente de Murcia* (1812), *Memorias económico-políticas escritas en diversas épocas y con diferentes motivos para la prosperidad de España* (1820), *Testimonio de verdad, gratitud y confianza (...) a la memoria de los honrados barceloneses* (1837, reeditat el 1841) i *Recurso de queja interpuesto ante S M la Reina Gobernadora contra el jefe político de Barcelona D José María Cambrónero* (1839, reeditat el 1841).

OLIVER SITJAR, ANTONI (Porreres 1926) Escultor. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics de Palma, i a l'Academia de Bellas Artes de San Fernando, de Madrid. Alternà (1944-47) els estudis oficials amb el treball al taller de Marià Benlliure. Estudià (1948-51) a París. Féu (1945 i 1950) exposicions individuals a Palma. Obrà (1951) el monument a Rubén Darío, del passeig de Sagrera, de Palma. És autor (1963) de l'altar, el sagrari i la imatge de la Mare de Déu del Carme, per a l'església de Portocristo (Manacor). A

↑ Obra de Guillem Oliver Suñer

partir de 1968, ha esculpit petites figures d'alabastre i, per a l'església de Sant Josep Obrer, de Palma, obrà un Santcrist de fusta de noguer i un diví Pastor, en relleu, de pedra de Bunyola. La seva obra és de caràcter figuratiu i presenta influències classicistes.

OLIVER SOLER, GABRIEL (Felanitx s. XVII - 1690) Escultor. De posició benestant, tenia la casa pairal, amb botiga, celler i alambins, al carrer Major, de la vila de Felanitx. Dins el terme de Felanitx, era titular de 23 quarterades de sementers i 4 de vinya. Dins el corrent del barroc, realitzà escultures de temàtica religiosa per a les esglésies i convents de Felanitx i de Lluçmajor. El notari Antoni Obrador Bordoi n'elaborà (1690) l'inventari. (DF)

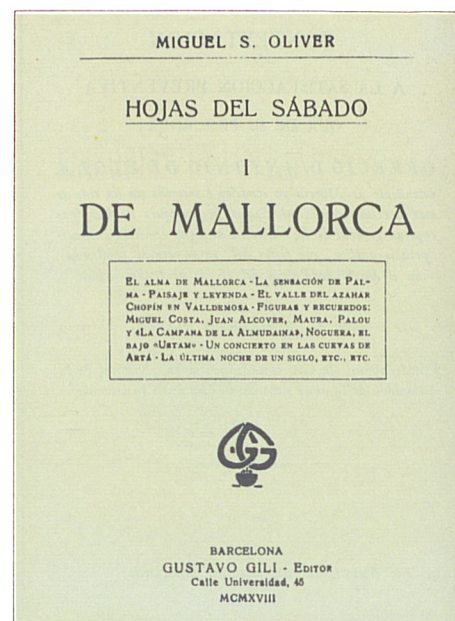
OLIVER SUAU, MELCIOR (Palma 1806 - 1861) Fabricant d'instruments musicals. Viatjà a Londres i París per tal de conèixer els darrers avenços tecnològics. Fou el primer constructor de pianos de Mallorca i hi introduí el vertical.

OLIVER SUÑER, GUILLEM (Manacor 1943) Arquitecte. Titulat (1969) per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura, de Madrid. Ha dedicat part de la seva activitat a la restauració de monuments. Projectà i dirigí, amb Neus García Inyesta, la restauració de la torre de ses Puntes, la torre des Enagistes i el moli d'en Fraret, de Manacor. És coautor dels estudis *Cases de pagès a la zona de l'Alqueria Blanca* (1981), Ca-

ses vilatanes a la vila i pobles de Santanyí (1983), *Estudi per a l'Ordenació Territorial de les Àrees Rurals pel Pla General de Palma* (1983) i *Cases de molí* (1990). Dirigi l'oficina d'informació urbanística del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears (1970-74) i l'Escola-taller Ponç Descoll de restauració de monuments, de Manacor (1985-88). El 1989, fou guardonat amb el premi de Rehabilitació concedit pel Patronat Municipal de l'Habitatge, de l'Ajuntament de Palma, pel *Projecte de millora-ment de façanes del carrer del Sindicat*, de Palma.

OLIVER TOLRÀ, MIQUEL DELS SANTS (Campanet 1864 - Barcelona 1920) Escriptor i periodista. Fill del periodista Joan Lluís Oliver Sabrafín. Es llicencià en dret a Barcelona (1892). De molt jove, començà a col·laborar en diverses publicacions mallorquines. S'incorporà a la Renaixença i fou influït per Josep Maria Quadrado, Josep Lluís Pons i Gallarza i Marià Aguiló. Col·laborà en el diari *La Opinión* (1880), a l'almanac d'*El Isleño* (1883), i a la segona època de *Museo Balear* (1884). El 1887, fundà i dirigí el setmanari *La Roqueta* i el 1888 començà a col·laborar a *La Almudaina*. En aquest diari, el 1890, inicià una sèrie d'articles contra el provincianisme de la societat mallorquina, per la reivindicació de la personalitat històrica i cultural de Mallorca i per la modernització econòmica de l'illa. Alguns d'aquests articles són considerats els textos fundacionals del mallorquinisme polític. En aquesta mateixa època feu part d'un grup d'intel·lectuals anomenats els *Insensats* (←). El

1892 ingressà, com a secretari, en el banc Foment Agrícola de Mallorca. El 1897, pronuncià un discurs en català a l'Ajuntament de Palma arran d'un homenatge a Marià Aguiló. Aquell mateix any fou nomenat director de *La Almudaina*. El 1898, inicià una campanya a favor del regionalisme. Després de la pèrdua de les colònies, constatà el fracàs del centralisme i proposà un regeneracionisme que començàs a la regió per acabar a l'estat. Les nacionalitats històriques, com Mallorca, tenien dret a organitzar-se segons les seves necessitats. S'havia de seguir l'exemple de Catalunya, però rebutjava la unió entre Mallorca i Catalunya. Aquesta teoria regionalista mallorquina no fou assumida pels partits dinàstics mallorquins i només els republicans federals i els carlistes s'hi mostraren favorables. El seu regionalisme estava influït pel federalisme de Valentí Almirall i el positivisme i anticentralisme d'Hippolyte Taine. Col·laborà a *La Roqueta* en la seva tercera etapa (1898-1901). El 1899 fou nomenat gerent del Foment Agrícola Balear. En aquests anys, era el capdavanter d'un grup d'intel·lectuals modernistes mallorquins, format principalment per Gabriel Alomar, Bartomeu Amengual, Félix Escalas, Antoni Noguera i Joan Torrendell. El 1904, abandonà Mallorca. S'instal·là a Barcelona, on fou redactor del *Diario de Barcelona* i oficial de secretaria de l'Ateneu de Barcelona. Des d'aquest diari propugnà un nacionalisme català compatible amb la diversitat cultural d'Espanya. Participà en diverses publicacions com *Empori* i *La Il·lustració Catalana*. El 1906, abandonà amb Joan Maragall i altres redactors el *Diario de Barcelona*, perquè els propietaris s'oposaven a la Solidaritat Catalana. Poc després entrà a fer part de la redacció de *La Vanguardia*, des d'on intentà conciliar el catalanisme conservador de la Lliga de Catalunya amb el maurisme. En aquesta època començà a col·laborar a *ABC*, de Madrid. El 1907, fou un dels membres fundadors de l'Institut d'Estudis Catalans. El 1909, com a reacció a la Setmana Tràgica, que condemnà enèrgicament, accentuà el seu conservadorisme. Devers 1914 es distancià del catalanisme hegemònic de la Lliga i abandonà l'Institut d'Estudis Catalans. Llavors es convertí en el primer teòric del maurisme, sense abandonar el catalanisme. Es va convertir en l'ideòleg dels sectors conservadors catalans disconformes amb la Lliga. El 1916, fou nomenat director de *La Vanguardia*, que es va convertir en el diari de Catalunya amb més tiratge. El 1917, va ésser elegit president de l'Ateneu de Barcelona. Aquell mateix any pronuncià, a Palma,

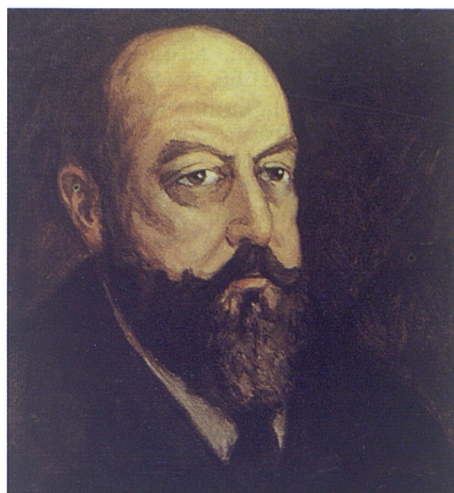

↑ Obra de Miquel dels Sants Oliver Tolrà

el discurs presidencial dels jocs florals organitzats per Nostra Parla. Va escriure nombrosos pròlegs i centenars d'articles, a més d'un gran nombre de llibres. La seva obra de caràcter històric, polític i periodístic sol ésser escrita en castellà, mentre que la seva obra com a poeta i narrador és en català. Va publicar diversos llibres de tema polític com *Cosecha periodística* (1891) i *La Cuestión regional* (1899), que són reculls d'articles de tema regionalista publicats a *La Almudaina*, *Entre dos Españas* (1907), en què proposa la intervenció del catalanisme dins Espanya, *El caso Maura* (1914) i *Comentarios de política y patriotismo* (1918). També té un caràcter en part polític el recull d'articles de *La Vanguardia* publicats en sis volums amb el títol d'*Hojas del sábado* (1918-20). És autor de diversos llibres d'història, com *Mallorca durante la primera revolución* (1808-1814) (1903), *Notes històriques sobre Catalunya en temps de la Revolució Francesa* (1911-12), *Los españoles en la Revolución Francesa* (1914), *La herencia de Rousseau* (1919) i *Historia de los tiempos terribles* (1920). Els dos darrers fan part de la sèrie *Hojas del sábado*. També té un caràcter històric *Treinta años de provincia* (1924). Com a crític i investigador literari va publicar *Marian Aguiló. Estudi biogràfic i crític* (1900), *La literatura en Mallorca 1840-1903* (1903) i *Vida y semblanza de Cervantes* (1917). Publicà les obres narratives de caràcter costumista *L'hostal de la Bolla* (1903), *Illa daurada, la Ciutat de Mallorques* (1906) i, dins l'estètica modernista, el recull *Poesies* (1910). També és autor de *Dues conferències sobre Balma* (1915) i *El fet i la idea de la civilització* (1918).

↓ Miquel dels Sants Oliver Tolrà

Gregori Mir

Miquel dels Sants Oliver

Nacionalisme i síntesi liberal-conservadora (1898-1919)

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

↑ Obra sobre Miquel dels Sants Oliver, de Gregori Mir

El 1922, foren editades les seves *Obres Catalanes*, reeditades el 1948 amb el títol inexacte d'*Obres Completes*. El 1974, es publicà *La literatura del desastre* i, el 1975, *Història i política*, que són reculls d'articles que no s'havien editat en forma de llibre. El 1987, Josep Estruch Traité traduí al català *La qüestió regional*. Els ajuntaments de Campanet i Palma el nomenaren fill il·lustre a i li dedicaren un carrer. El 1971, l'Associació de la Premsa de Palma li erigí una escultura, obra de Pere Martínez Pavía, que fou cedida al poble de Campanet. La seu d'aquesta associació, situada on hi ha (1994) el Palau de la Premsa, va rebre el nom de Casa Miquel dels Sants Oliver. La seva obra i biografia ha estat estudiada per Joan Lluís Marfany, Damià Pons i Gregori Mir, autor de *Miquel dels Sants Oliver. Nacionalisme i síntesi liberal-conservadora (1898-1919)* (1992). (AM/GM)

OLIVER VELL, SON Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Fullana, Moreió, ses Argiles i l'hort Gran. (M)

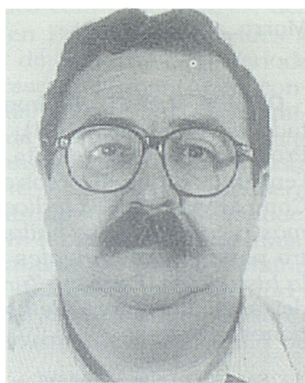
OLIVES, TORRENT DE SES Al terme de Deià, recull les aigües del vessant de mestral del puig des Caragoli. Davalla cap a Son Rul·lan i ses Cases Noves i desemboca, després de recórrer uns 2 km, entre la punta de sa Forada i l'escull des Guix. (M)

OLIVES MERCADAL, JOAN (Alaior, Menorca 1949) Enginyer tècnic i em-

LA DOCTRINA REGIONALISTA

La doctrina regionalista és, segons veurem, una doctrina de concordança, entre les parts i el tot. Tendeix a donar a l'Estat, no aquella uniformitat abstracta i fúnebre que Menéndez y Pelayo anomena «*verdadera uniformidad de la muerte*», sinó la fecunda unitat, «orgànica i viva», d'un cos en el qual les regions representen òrgans actius, amb funció pròpia. No volem simples demarcacions geodèsiques, inerts, fetes amb quadrícula; no volem aquelles «deveses» i «pletes» que satiritzava Capmany referint-se a la divisió departamental de la França napoleònica. La província actual no és res; és un tros de territori i un grup de població, sense caràcter ni diferència específica, feta per mà del geòmetra ansiós de simetria, però oblidant-se qualsevol llaç d'interessos, d'història, de tradicions, de costums especials. Aquest punt de vista no és aplicable a les Balears, que formen per elles mateixes una província, pel que fa a l'aspecte d'extensió geogràfica; però sí pel que fa a la funció *qualitativa*, a la intensitat d'atribucions que els correspon. El regionalisme, doncs, en tesi general, vol coordinar els nuclis naturals de població *com a tals*, en la unitat superior de l'Estat; donar una solució de coexistència entre la societat local i el conjunt de la nació, més perfecta i estable que la present.

Miquel del Sants Oliver, *La cuestión regional* (1899), traducció de Josep Estruch i Traité (1987)

→ Joan Olives Mercadal

presari. Es diplomà (1971) com a enginyer tècnic en mines a l'Escola Tècnica Industrial, de Manresa. Entre 1973 i 1977, fou secretari de finances del Partit Comunista d'Espanya —PCE— a les Illes Balears. El 1978, fundà Multicines Chaplin, primera multisala creada a Mallorca. Afeccionat a la gastronomia, fou fundador (1986) de l'Acadèmia de la Cuina i el Vi de Mallorca.

OLIVÓ NOU, S' Propietat rústica del terme de Santanyí, situada entre el camp d'en Bover, es Velar, can Nin i Son Danús. (M)

OLIVÓ VELL, S' Propietat rústica del terme de Santanyí, situada entre el camp d'en Torrella, Son Danús, s'Olivó Nou i es Velar. (M)

OLLA, COVA DE S' Al terme d'An-

dratx, situada a les rodalies de la coma des Sellers. És una cavitat subterrània natural, que presenta un desenvolupament horitzontal de 125 m. Té aixecament topogràfic. (FBE)

OLLA, FONT DE S' Al terme de Sóller, situada prop del nucli urbà, entre la font de na Gareta, el torrent Major, la font des Lledoners i la cova des Estudians. És una petita cova per la qual sorgeix a l'exterior un corrent hidric. Aquesta cavitat es comunica amb la co-

↓ S'Olivó Vell (Santanyí)

↑ Font de s'Olla, Sòller (obra de Cristòfol Pizà)

va des Estudiants (←) mitjançant una galeria natural inundada en la seva totalitat. Aquest conducte és practicable únicament utilitzant tècniques d'espeleologia subaquàtica. Té aixecament topogràfic. (FBE/M)

OLLA, GORG DE S' Al terme d'Escorca, en el torrent de Pareis, situat entre la font Salada i el pas de s'Argamassa. (M)

OLLA, L' Terrenys i indret de la costa de l'illa de Cabrera, situats entre el cap de sa Carabassa i l'Olló. El 1583, era anomenat port de l'Olla. ■ Indret de la costa del terme de Calvià, situat entre la punta de na Cerdana i el caló d'en Monjo. ■ Al terme de Capdepera, entre ses Bel·les i na Traïdora. ■ Al terme de Santanyí, situat entre cala Llonga i es Mirant. (M)

OLLA, PESQUERA DE L' A la costa de l'illa de Cabrera, situada entre el cap de sa Carabassa i l'Olló. (M)

OLLA, RACÓ DE S' Indret de la costa del terme de Manacor, situat entre cala Varques i cala Engana Pastor. (M)

OLLER, CAN Propietat rústica del terme de Llucmajor, situada entre Son Pieres, Son Pere Negre, can Pola i el seralet de na Cotó. ■ Al terme de Mana-

cor, entre el torrent de na Borges i es Morro. (M)

OLLER, RAFEL (Palma 1566 - Ciutadella, Menorca 1621) Historiador. Professà (1585) de jesuïta. Es dedicà a l'ensenyament a diversos col·legis de la Companyia. Publicà *Índice de las cosas más notables que se hallan en las cuatro partes de los Anuales y las dos de la historia de Jerónimo Zurita...* (1604) i deixà inèdita l'obra *Rethoricae Institutiones*.

↓ Ses Olleríes (Santa Eugènia)

OLLER, SON Antiga possessió del terme de Pollença, situada a la vall de Colonya. El 1655, pertanyia a Joan Oller Bosc, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb Colonya, el rafal d'en Serralleta, can Sion, el camí de Colonya, cal Hereu i Son Fanals. Tenia cases, amb tafona, celler i molí de sang. Era dedicada a olivars, garroverars, conreu de cereals i lleguminoses. Tenia vinyes i extensos alzinars i garrigues. Feia una renda anual de 396 lliures, 20 quintars de garroves, 16 quarteres de blat, una quartera de faves i dos cabrits. La casa pairal dels Oller era al carrer de l'Estel, a la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma. Tenia posada a la vila de Pollença, al carrer de mossèn Antoni Alemany. Des del s XVII, fou denominada Son Bosc de Colonya, Son Bosc i can Bosc. (DF)

OLLERIES, SES Llogaret agregat al terme de Santa Eugènia, situat al Pla, entre Pontiró (SW) i Santa Eugènia (NE). Tenia una població (1991) de 87 habitants de dret (ollerians). La contrada, d'aproximadament 2,46 km² de superfície, es troba al coster de Son Tano —a la falda de xaloc del puig de Son Seguí—, limitant amb el comellar de can Palou, can Palles, el camí de Sonarossa o de can Palles, la carretera de Palma-Sineu, el terme de Palma i l'esmentada elevació. Quant al clima, sec subhúmit, té una temperatura mitjana de 16-17°C, entre 14,5-15°C d'oscil·lació tèrmica i 500-600 mm de precipitacions. Els vents predominants són el llebeig,

↑ Ses Olleries, aljub (Santa Eugènia)

la tramuntana i el llevant. L'àrea és arrecerada, per la qual cosa no s'hi registren valors termomètrics tan extremats com els dels indrets més baixos del Pla. Pel que fa a la geologia, hi ha molasses blanques de l'elvecià tortonià a la part més elevada del coster i llims vermells quaternaris a la resta de l'àrea. Aquests materials, d'origen al·luvial, procedeixen del puig de Son Seguí i hi foren transportats i depositats per l'aigua. La contrada, que s'integra al vessant hidrològic de Palma, aboca les aigües en un afluent del torrent de la Siquia de Sant Jordi. L'afluent solament presenta curs definit a partir del sud de la possessió de sa Cova —fora de la contrada— i dona lloc, en davallar cap al Prat de Sant Jordi, a un dels barrancs de més dimensions de Pontiró. Respecte a la vegetació, el pinar creix a les cotes més elevades del citat coster, mentre que la garriga, mesclada amb la pineda, apareix tant als indrets alts com als baixos de la possessió de Son Tano. D'altra banda, al peu de la falda del puig i al camp d'en Gall es practica l'agricultura de secà, representada pel garrover i l'ametler. Aquests cultius hi troben les condicions climatològiques apropiades. Les propietats predominants són les de menys d'una quarterada de superfície. Solament destaca la possessió de Son Tano, de 144 quarterades. El nucli, situat a 150 m d'altitud, es troba al llarg de l'enllaç que uneix la vila amb la carretera de Palma-Sineu. La prehistòria i la història antiga de la contrada estan documentades a través de dos jaciments arqueològics. Del període pre-talaiòtic se'n conserven les co-

ves, utilitzades com a habitatges, des Bufador i d'en Pelleringo, ambdues a la possessió de Son Tano. El període romà hi representà l'expansió del conreu de cereals. Durant l'època islàmica, féu part de l'alqueria de Benibahari, que pertanyia al *juz'* de *Qanarusa*. Probablement, l'activitat terrissera s'hi pot remuntar en aquest període, tot i que no hi ha restes documentals. L'expedició catalana de Jaume I dominà (1229) sense dificultats tot el territori i en el *Llibre del repartiment de Mallorca* (1232) es documenta la concessió de

↓ Camí de ses Olleries (Santa Eugènia)

les terres de ses Olleries al vescomte de Bearn. Pel que fa a l'etimologia, el topònim deu el nom als antics ollers que fabricaven atuells de terrissa. El 1784, s'hi documenten deu gerrers. Aquesta activitat, que s'hi desenvolupà fins al s XIX, sembla que fou implantada (s XVII-XVIII) a Pòrtol pels ollarians. El 1994, hi resten els forns d'oller de can Freixura, Son Garrit, can Planiol, Son Pericàs i Son Rigo, que fou el darrer que funcionà. El s XVIII o al principi del s XIX, s'implantà el sistema de rotes a l'antic rafal de *Son Negre* (←) i a una part de la possessió de Son Tano, la qual cosa provocà probablement un increment del nombre de cases i d'habitants. El 1860, hi havia quinze edificacions i 53 habitants. La base econòmica ha estat l'agricultura, fonamentada en els cultius del garrover, l'ametler, la vinya i els cereals, tot i que es complementava, a més de la terrisseria, amb la ramaderia ovina i les guardes d'indiots. Les dones, a més de les tasques agràries, també es dedicaren, entre 1900 i 1930, a la fabricació de bosses de plata. El 1933, es tancà l'hostal de Cas Penós, de la carreterra de Palma-Sineu, en el qual s'aturaven els carreters i els pallolers del Pla. Durant el decenni dels 60, s'hi produí un canvi en l'estructura econòmica. La població jove, que no continuà amb les activitats agràries tradicionals, cercà feina en el sector terciari, sobretot a Palma. Paral·lelament, es produí una disminució de la població, més per causa de l'envelliment que per l'exòde rural, i es passà de 101 habitants (1960) a 74 (1981). No obstant això, s'hi dona, des del decen-

↑ Casa de ses Ollerries (Santa Eugènia)

ni de 1980, un lleuger creixement demogràfic en esdevenir, per la proximitat de Palma, llogaret dormitori. També hi són nombroses les segones residències. El 1993, a la contrada hi ha una seixantena d'edificacions, 25 de les quals fan part del nucli. D'aquestes cases destaquen l'hostal de Cas Penós, sa Cova, Son Móra, can Prim, can Planiol, Son Pericàs, Son Rigo, Son Ponç, can Freixura, can Palou, can Rom, can Cotà, ses Rotes Velles, can Vidal i Son Garrit. Té electricitat (1964) i telèfon (1982). Des de 1990, disposa d'aigua corrent, subministrada pel pou del camp d'en Sec, el qual també proveeix la vila i ses Alquerries. Tot i que hi ha instal·lada la xarxa de clavegueram, encara no ha entrat (1993) en funcionament. Quant als establiments de restauració, s'obrí, entre 1979 i 1990, el restaurant Ses Ollerries, a l'antiga casa de can Planiol. El 1989, s'inaugurà el de Can Puceta, situat al camí de can Palles. Al llarg de la segona meitat del decenni de 1960, se celebrà, el segon diumenge d'agost, una festa popular a l'era de ses Rotes Velles. (ACo/BeC)

OLLERS, CAS Conjunt de cases del nucli de Pòrtol, en el terme de Marratxí, que se situa vora el camí de Sant Jordi. Probablement constituï el centre primitiu de Pòrtol, que sorgí de l'establiment de la possessió de Pòrtula, entre els s XVII i XVIII. En aquesta mateixa època, s'hi concentraren els terrissers procedents de ses Ollerries (San-

ta Eugènia), dels quals agafà el nom. Durant el s XIX, hi havia les ollerries de can Bernadi, can Maseo, can Palou, sa Peña i es Porxet, de les quals can Maseo i can Palou tancaren al principi del decenni de 1950. El 1993, hi restaven obertes les de can Bernadi, sa Peña i es Porxet. El mateix any, hi havia devers 20 habitatges i tenia una població aproximada de 70 habitants. (BMM/JMB)

OLLERS FULLANA, MIQUEL (Campos 1906 - Palma 1966) Religios i mû-

↓ Cas Ollers (Pòrtol, Marratxí)

sic. Ingressà a la congregació de Missioners dels Sagrats Cors. El 1930, fou ordenat de sacerdot. Es llicencià (1931) i es doctorà (1933) en teologia a la Universitat Gregoriana de Roma. Tornà a Mallorca, on fou professor de sagrades escriptures al Seminari dels Missioners dels Sagrats Cors i al Seminari Diocesà de Mallorca (1938-40). Fou prior del santuari de Lluc (1960-63). Publicà nombrosos articles sobre temes bíblics a la revista *Lluc* i deixà inèdita una traducció dels evangelis al català. Com a músic, fou mestre de la capella del santuari de Lluc (des de 1942), on fundà (1957) l'*Schola Lucana*. Compongué diverses peces musicals, com *Ofertori del Dijous Sant*. (MiR)

OLLES, PORT DE LES Al terme d'Alcúdia, situat a la badia de Pollença, entre s'Albufereta i es Barcarès. Pren aquest nom pels nombrosos fragments de recipients d'argila que s'hi trobaren, probablement àmfores i altres tipus de ceràmica romana. (M)

OLLES, PUNTA DE SES Indret de la costa del terme de Llucmajor, situat entre ses Olles i es Ribell. (M)

OLLES, RACÓ DE LES Indret de la costa del terme de Pollença, situat entre cala Solleric i la pesquera Plana. Probablement pren aquest nom pels fragments de ceràmica trobats al fons de la mar. (M)

OLLES, SES Indret de la costa del terme de Llucmajor, situat entre es Ribell i el racó d'en Boronat. Pren aquest nom pels nombrosos fragments d'àmfora i vaixel·la romana trobats al fons de la mar. (M)

OLLÓ, L' Indret de la costa de l'illa de Cabrera, situat entre l'Olla i l'illot des Fonoll. (M)

OLLOC Alqueria del terme de Llucmajor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1230. (M)

OLMA Alqueria del terme de Llucmajor. Situada entre Son Eriçó, Son Jordi Noguera, Puigderros de Dalt i ses Cabanes Vells. És documentada el 1446. (M)

OLÓNDRIZ JUAN, ESTHER (Palma 1949) Pintora. Cursà estudis a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma. Des de 1978, ha exposat, individualment, a Palma. Participà (1981-83) en exposicions de *mail art*. Exposà en la III Biennal d'Art Contemporani, de Barcelona (1980), a la fira d'Art Contemporani —ARCO—, de Madrid, (1986) i a l'Exposició Universal, de Sevilla (1992). La seva obra s'inscriu en el corrent del neoexpressionisme.

OLORS, CALS Casal senyorial de tipologia residencial urbana, situat al carrer de la Campana, de Palma, anomenat també cals Font dels Olor.

↓ Esther Olóndriz, *Sense títol*

→ Cals Olor
(Palma)

menat també cals Font dels Olor. És una construcció gòtica tardana del s XVII, feta probablement sobre una altra de més antiga, de concepció tradicional tant en el seu exterior com en l'interior. En el s XVIII, fou reformat, encara que conserva restes gòtiques, com els dos arcs del vestibul. S'hi dugué a terme una altra renovació en el s XIX, en la qual se substituïren les peces originals de l'escala per altres de marbre negre i la barana antiga per una altra de ferro forjat amb temes florals. Aquesta casa pertangué a la família Penyaflor i, a través de la filla i hereva de Miquel de Penyaflor, passà a la família Font dels Olor, d'Artà, i d'aquesta als Morell.

↓ Els Olor (Artà)

OLORS, ELS Possessió del terme d'Artà, situada entre Son Not, Sos Sanxos, sa Duaia de Dalt i es Racó. El 1787, pertanyia a la família Font dels Olor. Tenia grans cases, amb tafona i moli de sang. Era dedicada a olivars i conreu de cereals i hortalisses. Hi havia un hort, proveït per la font de s'Alzi-

↑ Oms (*Ulmus minor*)

nar. Tenia ramaderia ovina. El 1864, pertanyia a Pere Francesc Font dels Olors i tenia 563 quarterades. El 1953, era de Joana Maria Font dels Olors i Olesa. (DF/M)

OM (*Ulmus minor*) Arbre de la família de les ulmàcies. És cultivat i subespontani. Es fa ben alt, amb el tronc dret i les branques ascendents. Les fulles són ovato-el·líptiques, acuminades a l'àpex i dentades. Les flors són hermafrodites, petites, de color verd. Floreix els mesos d'hivern, les flors surten abans que les fulles. El fruit, en sàmara, madura els mesos d'abril i maig. La llavor és situada just davall l'escotadura. Es fa pels marges, els torrents, vora les fonts i les siques. La fusta és apreciada per la seva duresa. L'escorça és utilitzada per tenyir de color groc. La grafiosi, malaltia que ha afectat gran part de la població d'oms d'Europa, no s'ha detectat a Mallorca. En la fraseologia popular es troben locucions, com 'Esser més variable que la fulla de l'om' o 'Esser com la fulla de l'om, que allà d'on ve el vent se gira'. (FB)

OM, CAMP DE L' Al terme de Muro. De l'existència d'aquest topònim hi ha notícies per documentació datada el 1319. ■ Al terme de Pollença, situat entre el torrent de Sitges, Son Brull i el puig de Santuiri. (M)

OM, POU DE L' A la Cala de Sant

↑ S'Ombrívol (Mancor de la Vall)

Vicenç, del terme de Pollença, situat entre cala Barques i la punta de les Coves Blanques. (M)

OM, RAFAL DE L' Al terme de Manacor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1408. (M)

OMAR, ALQUERIA Al terme de Llucmajor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1388. (M)

OMBRETA, S' Indret de la costa del terme de Capdepera, situat al cap des Freu, entre la penya Roja i sa Barra. (M)

OMBRÍVOL, S' Comellar del terme de Mancor de la Vall, situat a la vall de Massanella, en el vessant SW de la serra Morena. És ocupat per un alzinar dens que hi determina un microclima humit i ombrívol, d'on deriva la seva denominació. (DF)

OMS Família de pintors i escultors documentada a Mallorca els s XVI-XVIII. La identificació precisa dels seus membres i l'atribució certa de les obres és dificultada per la forta homonímia familiar, que reitera els noms Gaspar i Joan Antoni, i per la degradació sofrida pels llibres sacramentals dels s XVI-

XVII corresponents a la parròquia de Santa Creu, de Palma, d'on era originària la família. El genearca fou el mariner Gaspar Oms (Palma s XVII), probablement, de família originària del País Valencià. Fill seu fou Gaspar Oms—Major— (Palma s XVI - 1614), pintor. Gaspar Oms—Menor— (Palma s XVI - ~1650), fill de l'anterior, fou també pintor. Es casà amb Magdalena Amorós Rabassa (? - Palma 1653). Fills d'aquest matrimoni foren Pere Joan Oms Amorós (Palma s XVII - 1659), que morí jove, i el pintor Gaspar Oms Amorós (Palma 1637 - 1702). A la mort dels seus pares, els béns foren administrats (1653-62) pel seu oncle Joan Antoni Oms (Palma s XVII - ~1667), que es casà amb Isabel Bestard. D'aquest matrimoni nasqué Antònia Oms Bestard, la qual es casà amb Miquel Ballester. A mitjan s XVII, els Oms gaudien ja d'un prestigi incontestat i ocuparen sovint els càrrecs de sobreposat, prohoms i clavari del Col·legi de Pintors i Escultors de Mallorca. Gaspar Oms Amorós es casà amb Joana Aina Batle (Palma s XVII - 1673). Fill d'aquest matrimoni fou Marià Oms Batle (Palma s XVII - 1725), sots-diaca. Un altre fill, Joan Antoni Oms Batle (Palma s XVII - 1748), fou escultor i es casà amb Maria Font. D'aquest matrimoni nasqueren Gaspar, Joan i Joana Aina. L'altre fill, Gaspar Oms Batle (Palma s XVII - 1726), fou escultor. Es casà amb Joana Barrera Calders (Palma s XVII - 1726). En fou hereu el seu fill Gaspar Oms Barrera (Palma s XVIII). Un altre membre destacat de la família fou l'escultor Joan Oms Amengual (Palma s

XVII - 1733), que es casà amb Francesca Gomila. D'aquest matrimoni nasqueren els fills Antoni i Joan. Un escultor de relleu fou també Gaspar Oms Picornell (Palma s XVII - 1745). En continuaren l'ofici els seus fills Pau Oms (Palma s XVIII) i Jaume Oms (Palma s XVIII). Ambdós moriren joves i s'extingí la família d'escultors Oms. A la fi del s XVII, els Oms eren estretament relacionats amb el convent de Sant Domingo, de Palma, on tenien la tomba familiar. En contrast amb la penúria econòmica dels pintors i escultors de l'època, els Oms tenien, ja al s XVII, una posició relativament benestant que els permetia d'establir disposicions testamentàries amb una mitjana de 200 misses, a més d'altres deixes pies. Una branca mantengué la casa pairal i el taller al carrer dels Apuntadors, a la parròquia de Santa Creu, de Palma. Una altra s'establí, a mitjan s XVII, a la parròquia de Sant Miquel, amb taller davant l'església de Sant Antoni de Viana. L'obra dels Oms és fonamental en la pintura i escultura del Barroc a Mallorca. (DF)

→ Gaspar Oms -Major-, *Pentecosta*

OMS, ALQUERIA DE N' Al terme de Llucmajor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el s XIV. (M)

OMS, CAN Casal senyorial de tipologia residencial urbana, situat al carrer de l'Almudaina, de Palma, anomenat també can Berard i can Trullols. S'articula entorn d'un pati, que es compon d'un vestibul, un espai rectan-

gular i una escala al fons. Tant l'exterior com l'interior mantenen la distribució tradicional de la mansió urbana. La façana posterior conserva una volada de fusta tallada, on apareixen diversos escuts dels Oms. La construcció fou iniciada el s XVI a instàncies de la família Berard i finalitzada el segle següent pels Oms. Posteriorment, passà als Chauveron i als Trullols. Una part de l'edifici fou adquirida (1982) per l'Ajuntament de Palma i reformada per

Elies Torres. Des de 1991, és la seu de la regidoria de cultura. L'altra part del casal és (1994) propietat de Francesc Truyols i Ramis d'Ayreflor. (AS)

OMS, COMA DELS A la serra de na Burguesa, del terme de Palma, situada entre es Caragol de Beiana, Gènova i s'Àguila d'en Macip. (M)

OMS, FONT DES Al terme d'Escorca, situada entre el racó de ses Cigales, es Pixarells i el penyal des Clots. ■ Al terme d'Estellencs, entre Son Lloret, Son Fortuny i Son Jover. ■ Al terme de Manacor, entre la mola d'en Vives, el puig de na Fogassot, can Barberà i can Llarg. (M)

OMS, GASPAR —MAJOR— (Palma s XVI - 1614) Pintor. Fill de Gaspar Oms (Palma s XVI), mariner del barri de Santa Creu, de Palma. És el progenitor de les generacions d'Oms, amb figures rellevants d'escultors, pintors i gravadors, documentades a Mallorca els s XVI-XVIII. Fou deixeble de Mateu López. Tenia la casa pairal i el taller al carrer dels Apuntadors, de Palma. És autor de *La Flagel·lació del Senyor* (1580) per a la casa del marquès de Campofranco; del retaule *El Nom de Jesús* (1587), obra que influí en retaules posteriors sobre el mateix tema, realitzats a gairebé totes les esglésies de Mallorca; del retaule del Roser (1593), per a la mateixa parròquia; del

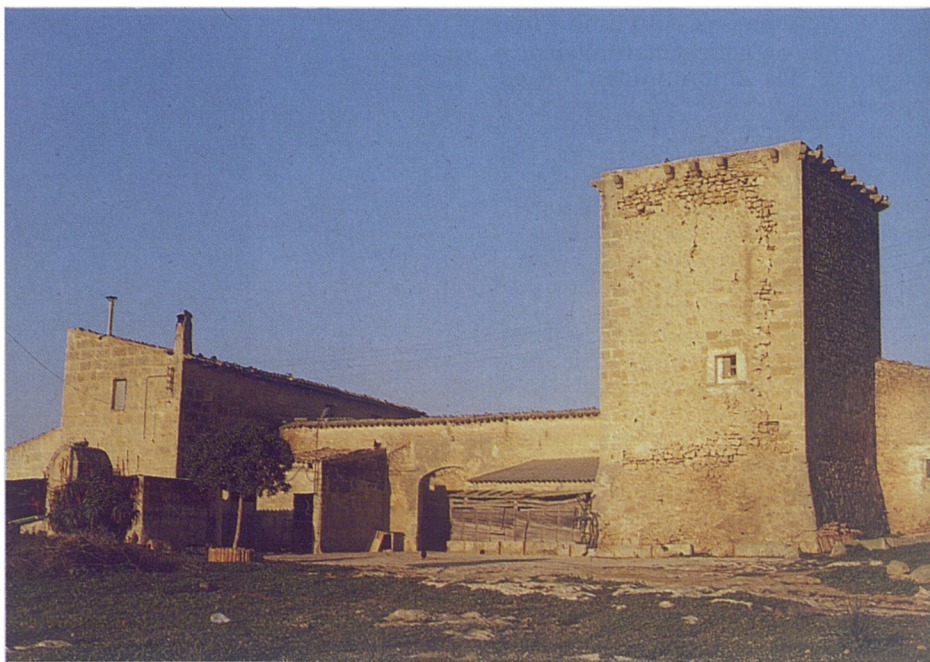
↓ Can Oms (Palma)

de *La Mare de Déu de Loreto*, de caràcter italianitzant, per a l'església parroquial de Puigpunyent; d'una *Pentecosta*, per a l'església de Montis-sion i d'una altra per al cor de l'església de la Concepció, ambdues de Palma; del *Davallament de la creu* (1597) per al retaule de sant Roc de l'església del convent de Sant Bonaventura (Llucmajor), i de *Sant Onofre* (1601), per a l'església del monestir de Santa Maria de la Real, de Palma. L'inventari de la seva casa, el taller, la biblioteca, les obres i els albarans, elaborat (1614) pel notari Pere Ribot, és de gran interès per a l'estudi de la pintura a Mallorca els s XVI-XVII. (DF/RP)

OMS, GASPAR —MENOR— (Palma s XVI - 1650) Pintor. Fill del pintor *Gaspar Oms —Major—* (←), del qual heretà la casa pairal i el taller del carrer dels Apuntadors, de Palma. El 1631, els jurats de la Universitat i del Regne de Mallorca li encarregaren diversos retrats de personatges mallorquins, com els del doctor Joan Salvador Abrines, inquisidor i canonge de la Seu de Mallorca; Rafel Serra, franciscà d'Inca, i Julià Fontirroig, religiós del convent de Sant Domingo, de Palma. Sobre taula, pintà (1640) les santes Isabel d'Hongria, Úrsula i Clara, que es conserven a l'església del convent de Sant Bonaventura, de Llucmajor; per a la mateixa església feu el retaule de sant Roc. És autor de la *Santa Bàrbara*, pintura sobre taula, de la possessió de Sant Martí (Vilafranca de Bonany). Per encàrrec del noble Ramon Fortuny de Ruescos i García pintà un sant Crist i

↓ Gaspar Oms -Menor-, *Santa Elisabet* (convent de Sant Bonaventura, Llucmajor)

↑ Son Oms (Palma)

Ramon Llull. Li són atribuïdes les taulles dels sants Cosme i Damià, de la parròquia d'Artà; el retaule de la *Transfiguració del Senyor*, de la capella de la possessió de Son Catlar (Campos), i la *Coronació de la Mare de Déu*, conservada en una cel·la de la cartoixa de Jesús Natzarè, de Valldemossa. Es relaciona amb els escultors Pere Pou i Rafel Torres i amb els pintors Guillem Colom i Pere Antoni Socies. Treballà en col·laboració amb els fusters Antoni Amorós, Miquel Bosc i Bernat Penya. Morí intestat. A la mort (1653) de la seva esposa Magdalena Amorós Rabassa, el seu germà, *Joan Antoni Oms* (→) esdevingué curador (1653-62) dels fills i de l'heretat. (DF/RP)

OMS, JOAN ANTONI (Palma s XVII - ~1667) Escultor. Fill del pintor *Gaspar Oms —Major—* (←). Tenia casa i taller a la parròquia de Sant Miquel, de Palma. Fou sobreposat menor (1651) i prohoms (1652) del Col·legi de Pintors i Escultors de Mallorca. En morir el seu germà (1650), el pintor *Gaspar Oms —Menor—* (←) i la seva cunyada Magdalena Amorós Rabassa, fou curador (1653-62) de les persones i béns dels seus nebots, el pintor *Gaspar Oms Amorós* (→) i Pere Joan Oms Amorós (s XVII - 1659). Inscrit dins el corrent del Barroc i dedicat a la temàtica religiosa, fou considerat un dels més importants escultors de la Mallorca del s XVII. Realitzà diverses obres per a les esglésies i convents de l'illa, particularment per la de Sant Miquel i el de Sant Domingo, de Palma. Treballà en col·laboració

amb el fuster Miquel Bosc i el pintor Bartomeu Domenge Llobet. Es casà amb Isabel Bestard i d'aquest matrimoni nasqué Antònia Oms Bestard, que es casà amb Miquel Ballester. Durant l'administració (1653-62) del patrimoni familiar per Joan Antoni Oms, la casa pairal del carrer dels Apuntadors fou profundament reformada sota la direcció dels mestres d'obres Antoni Company i Josep Gelabert, fet documentat per la comptabilitat dels Oms, protocol·litzada (1663) pel notari Joan Antoni Parets. (DF/RP)

OMS, MOLÍ DELS Antic molí d'aigua, fariner, de Palma, situat a la parròquia de Sant Miquel, al capdavant del carrer dels Oms. El 1629, pertanyia a la senyora Antònia Ballester. Rebia l'aigua de la siquia del carrer dels Oms. Feia una renda anual de 125 lliures, més 18 lliures al Patrimoni Reial, i havia de moldre, de franc, una quartera setmanal per al senyor. L'arrendatari tenia l'obligació d'escurar la siquia del pla del Carme. El s XVII, era denominat també molí del Carme. (DF)

OMS, SON Antiga possessió del terme de Palma, situada al pla de Sant Jordi, confrontada amb Son Sunyer, de la qual era pertinença. El 1632, pertanyia al senyor Joan Sunyer. El 1653, era del senyor Francesc Sunyer i Joan de Pueyo, de l'orde de Calatrava. Tenia cases i hort. Era dedicada a conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Feia una renda anual de 90 lliures. El 1723,

pertanyia al noble Antoni de Pueyo, marquès de Campofranco. Tenia cases, sinia i hort. Hi havia una mula i un cavall, com a bestiar de feina, i una guarda de vuit bous. Era dedicada a la producció de cereals, hortalisses, lleguminoses i alfals. Tenia la denominada garriga del Prat. Feia una renda anual de 225 lliures. El 1743, era del noble Nicolau de Pueyo i Rossinyol, marquès de Campofranco i cavaller de l'orde i milícia de Calatrava. Confrontava amb sa Torre Rodona, es Botxar de Son Mossó, Son Llebre, Son Sunyer i el camí de Palma a Llucmajor. El 1994, en deriven *Son Oms Nou* (→) i *Son Oms Vell* (→). ■ Antic conjunt de dos rafals del terme de Palma, que era situat vora el torrent de sa Riera. El 1740, pertanyia al senyor Joaquim d'Oms i Bestard. De 22,5 quarterades, tenia cases i hort. Era dedicat a figuerals, ametlerars, morers de fulla, fruiters i conreu de cereals, lleguminoses, alfals i hortalissa. Feia una renda anual de 115 lliures, 24 melons, 24 sindries, quinze lliures de tàperes, 50 peces de formatge i 12,5 cavallons de palla. El 1740-41, s'hi plantaren 200 figueres. ■ Possessió del terme de Porreres, confrontada amb Bellaguarda, Son Centsoles, el camí de Porreres a Sineu, Mianes, el rafal d'en

Cervera, el rafal d'en Móra, la pobla de na Font, la comuna d'en Far, Son Móra des Salmaters, Son Morlà i Son Castanyer. Documentada el 1563, pertanyia al senyor Miquel Jeroni d'Oms. Tenia cases, renovades a mitjan s XVI, celler, molí de sang i alambins de fer aigua d'olor. Era dedicada a vinya, cereals i ramaderia ovina. Hi havia quatre esclaus i 340 ovelles. S'hi troben els pous dits de sa Cigonya i Nou. Tenia la posada a la vila de Porreres. Fins al s XVII, fou denominada Son Centella. (DF)

OMS AMENGUAL, JOAN (Palma s XVII - 1733) Pintor. Tenia la casa i el taller a la parròquia de Sant Miquel, de Palma. El 1693, fou presentat a l'examen de pintor per Miquel Ferrer. Pintà la figura de sant Miquel per al retaule de sant Sebastià, de l'església de Santa Eugènia, i els arcàngels sant Miquel i sant Gabriel situats als murs laterals de la capella de la Comunió. Pintà i decorà el retaule de la capella de l'ermita de la Trinitat, de Valldemossa (1707). (DF)

OMS AMORÓS, GASPAR (Palma 1637 - 1702) Pintor i escultor. Fill de *Gaspar Oms —Menor—* (←). A la mort

↑ Gaspar Oms Batle, retaule de la Pietat (església de Santa Eulàlia, Palma)

del seu pare (1650), fou acollit pel seu oncle, el pintor Pere Antoni Socies, que li ensenyà l'ofici. A la mort de la seva mare (1653), el seu oncle, l'escultor *Joan Antoni Oms* (←), en fou curador de l'heretat (1653-62). Assolida la majoria d'edat, heretà la casa pairal i el taller del seu pare, al carrer dels Apuntadors, de Palma. El 1662, sortí fora de Mallorca per dur a terme treballs del seu ofici. Retornat a l'Illa, realitzà diverses obres per a convents i esglésies, particularment a Sant Domingo, de Palma. Treballà sovint en col·laboració amb els fusters Miquel Bosc i Joan Sastre i els escultors Gabriel Carbonell i Jaume Gallard. El 1702, nomenà hereu universal el seu fill *Joan Antoni Oms Batle* (→). Un altre fill, *Gaspar Oms Batle* (→) rebé la botiga del carrer de Sant Miquel, de Palma, que confrontava amb la casa major dels Oms. Un tercer fill, *Macià Oms Batle*, que morí jove, n'heretà l'estudi i una botiga. La seva obra s'inserí dins la imatgeria religiosa del Barroc. (DF)

OMS BATLE, GASPAR (Palma s XVII - 1750) Escultor. Fill de l'escultor *Gaspar Oms Amorós* (←). Tenia la casa i el taller davant l'església de Sant Antoni de Viana, a la parròquia de Sant Miquel, de Palma. El 1709, un informe sobre els escultors el valorà com un dels millors de Mallorca. Inscrit dins el corrent del Barroc, es dedicà a la temàtica religiosa. És autor del retaule de la Pietat (1707), de la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma; del retaule major (1720) i del retaule de sant Joan

← Joan Oms Amengual, arcàngels de la capella de la Comunió (Santa Eugènia)

↑ Joan Antoni Oms Batle, Sant Josep (església de Sant Miquel, Palma)

(1729), de l'església parroquial de Vall-demossa; dels relleus de les claus dels arcs de l'església parroquial de Santa Maria del Camí, i del retaule de Nostra Senyora del Socors, fet entre 1748-50 i acabat amb l'ajuda del fuster Antoni Planes i de l'aprenent d'escultor Miquel Tomàs. El seu fill, **Gaspar Oms Barrera** (Palma s XVIII), n'heretà la casa i el taller i és documentat com a escultor, el 1772, a Palma. (DF)

OMS BATLE, JOAN ANTONI (s XVII - Palma 1748) Escultor. Fill de l'escultor **Gaspar Oms Amorós** (←). Tenia la casa i el taller a la parròquia de Sant Miquel, de Palma. És considerat com un dels millors escultors de Mallorca del s XVII. Fèu un crucifix de vori (1694) per al convent dels dominicans, de Palma, i la imatge del patriarca sant Josep de l'església parroquial de Sant Miquel, de Palma. Fèu (1740-48) el retaule major de la capella major de l'església de Nostra Senyora del Socors, de Palma, per valor de 1.056 lliures. L'obra, inacabada a la seva mort, fou continuada i acabada (1748-50) pel seu germà Gaspar Oms Batle. (DF)

OMS I DE MURA, BERENGUER D' (Rosselló s XIV - ? 1388) Cavaller i conseller reial. Senyor de la casa d'Oms i de Montescot (Berenguer III d'Oms). En la guerra entre Jaume III de Mallorca i Pere el Cerimoniós fou fidel al monarca mallorquí (1343-44). Després de la derrota de Jaume III, reconegué com a rei Pere el Cerimoniós. Participà en la campanya de Sardenya (1354-55).

↑ Es Oms d'en Duai (Sant Llorenç des Cardassar)

OMS D'EN DUAL, ES Possessió del terme de Felanitx, situada entre can Roques Blanques i el comellar de l'Infern. (M)

OMS I DE SANTAPAU, BERENGUER D' (s XIV - ? 1468) Governador de Mallorca. Baró de Santapau i de Montescuiu (Catalunya), varvassor de Montescot i senyor de la casa d'Oms (Berenguer V d'Oms), al Rosselló. Oficial reial, el 1420 participà en la campanya del rei d'Aragó Alfons el Magnànim contra Còrsega. També prestà serveis a la monarquia catalano-aragonesa a Sicília, Sardenya i Nàpols. Fou recompensat amb la batlia de Cotlliure (Rosselló). Entre 1425 i 1451, ocupà el càrrec de governador general de Mallorca. Durant el seu comandament continuaren les dificultats financeres de la Universitat de Mallorca, la qual el 1431 signà la *Concòrdia* (←) de Barcelona. El 1436, envià una força de quatre galeres i de 1.300 homes i un donatiu de 3.000 lliures a Alfons el Magnànim, que es trobava a Gaeta (Itàlia). El 1450, hagué d'afrontar la Revolta Forana i, el mes d'agost d'aquell mateix any, aconseguí que els forans aixecassin el primer setge de Palma, mitjançant la mediació del bisbe d'Urgell, aleshores a Mallorca. A causa de la Revolta, el febrer de 1451, Alfons el Magnànim li atorgà plens poders i el nomenà lloctinent general de Mallorca. El mes d'abril, davant alguns representants dels forans, va llegir a Palma una sentència que condemnava les viles al pagament

↑ Joan Manuel d'Oms i de Santapau

d'una multa perpètua de 2.000 lliures anuals. Aquest fet provocà un gran malestar a tota la Part Forana. Llavors, ordenà la mobilització de les viles i anà a Binissalem. Una gran concentració de forans armats l'obligà a retirar-se dins les murades de Palma, on ordenà executar dos caps forans, Miquel Renovard i Guillem Nadal. Entre el 18 i el 22 d'abril, els forans tornaren a assetjar Palma. Després, envià Jaume Cadell a combatre els forans, i a causa del seu fracàs hagué d'afrontar el tercer setge de Palma (maig de 1451). Sol·licità l'enviament d'efectius militars per reprimir la insurrecció. El setge només finalitzà amb les negociacions dutes a terme per dos enviats de la reina Maria, esposa d'Alfons el Magnànim. Aquesta, l'agost de 1451, substituï d'Oms per Arnau de Vilademany, com a regent de la governació. A partir de 1462, participà en la Guerra Civil Catalana al costat monàrquic.

OMS I DE SANTAPAU, JOAN MANUEL D' (Palma 1687 - Barcelona 1754) Militar. Marquès de Castellldosrius, baró de Santapau i Gran d'Espanya. Fill de *Manuel d'Oms de Santapau i de Lanuza* (→). Acompanyà el seu pare al Perú i fou capità de la guàrdia d'alabarders (1707-10). Tornà a Espanya el 1734 i fou destinat a Ceuta fins a 1737. El 1747, ascendí a mariscal de camp. És fill il·lustre de Palma. (DJ)

OMS I DE SANTAPAU, MANUEL D' (Barcelona 1730 - Palma 1796) Mi-

litar. Marquès de Castelladosrius. Era nét de Manuel d'Oms de Santapau i de Lanuza, virrei del Perú, i germà del cardenal Antoni. Fou nomenat comandant general de Mallorca per substituir Bernat de Tortosa i arribà a l'Illa el juliol de 1793 amb la graduació de tinent general. Per causa de la Guerra Gran (1793-95), durant el seu govern varen partir dos batallons de milícies per lluitar al Rosselló. (DJ)

OMS DE SANTAPAU I DE LANUZA, MANUEL D' (Barcelona 1651 - Lima 1710) Militar i polític. El 1675, fou nomenat mestre de camp d'infanteria a Barcelona i, el 1677, governador de Tarragona. Fou (1681-88) lloctinent general del regne de Mallorca. El 1691, fou designat ambaixador a Portugal, i el 1696 va rebre el títol de marquès de Castelladosrius. El 1698, fou nomenat ambaixador a París. Felip V li atorgà la grandesa d'Espanya (1701) i el nomenà virrei del Perú (1706). Durant la Guerra de Successió donà suport a Felip V, al qual envià diners.

OMS DE SANTAPAU I DE SALBA, ANTONI D' (Catalunya? - Palma 1582) Virrei. Senyor de la casa d'Oms i baró de Santapau. Fou nomenat per Felip II lloctinent general i virrei del regne de Mallorca al final de 1577. Desembarcà en el port d'Alcúdia el desembre de 1577 i jurà el seu càrrec el gener de 1578. Durant la seva lloctinència, hagué d'afrontar el problema de la manca de queviures, en especial de blat i de carn, i el finançament de les seves importacions. Va prohibir l'ús de l'or i de l'argent per poder batre moneda per pagar les importacions bladeres. A fi de solucionar la manca de forment, també s'importaren des de València arròs i llegums. El 1578, s'inicià la confecció de la primera estimació general de béns rústics i urbans de tota l'Illa en compliment de la sentència arbitral de Ferran el Catòlic dictada a Burgos el 1512, que havia estat tema de discussió dels agermanats i va ésser base d'un nou sistema de distribució impositiva. Intentà redreçar la pesca a Mallorca i alleugerí els drets que la gravaven. Facilità la immigració de Catalunya i València de mestres velluters per ensenyar l'art de teixir la seda a Mallorca. Per afrontar els desembarcaments dels turcs i nord-africans promogué la construcció de torres de defensa i talaies a tota la costa de l'Illa i sobretot prosseguí l'edificació de la murada de Palma, en la qual introduí algunes modificacions al projecte fet per Giacomo Paleazzo —Fratin—. Va fer col·locar les seves armes en la nova porta de Santa Catali-

↑ Son Oms Nou (Palma)

na, la qual cosa féu que els jurats enviassin una protesta al rei. Dictà una sèrie de pregons per reprimir el bandolerisme. Morí el setembre de 1582 i fou enterrat a la capella del Roser del convent de Sant Domingo, de Palma. A la seva mort, quan el procurador reial es disposava a designar el virrei interí, els doctors de la Reial Audiència argumentaren que havia d'exercir com a lloctinent interí el mateix procurador reial. Després de diverses disputes entre els jurats i l'Audiència, jurà el càrrec el procurador Miquel de Pacs. (JJ)

OMS NOU, SON Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Jaume, Son Oms Vell, la siquia Gran o de Sant Jordi i can Calafat. (M)

OMS PICORNELL, GASPAR (Mallorca s. XVII - 1745) Escultor. Tenia casa i taller a la parròquia de Sant Miquel, de Palma. Treballà a Eivissa on féu alguns retaules de la catedral i els ornaments de l'orgue i la capella de Sant Tomàs d'Aquino, del convent de Sant Domingo. A Palma, esculpi la figura de sant Miquel de la torre de l'església del mateix nom, de Palma, que fou instal·lada el 1704. També féu la capella del Cor de Jesús de l'església de les Caputxines (Palma). En continuaren l'ofici d'escultor els seus fills **Pau Oms** (Palma s. XVIII) i **Jaume Oms** (Palma s. XVIII). Aquest féu un betlem per a l'església parroquial de Felanitx. Ambdós moriren joves i s'extingí la família Oms d'escultors.

OMS VELL, SON Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Oms Nou, es Cutilar, s'Aigo Nova i la siquia Gran o de Sant Jordi. Té una torre de defensa del s. XVII. Als seus terrenys hi va estar situat el **jaciment prehistòric de Son Oms**, les restes del qual s'estenien, també, per Son Oms Nou, can Pinya, Son Alegre, es Cutilar, Son Santjoan i ca sa Santamariera. Ben conservat fins al principi del s. XX, la parcel·lació dels terrenys i la seva rompuda i conversió en horta provocaren l'inici de la destrucció del

↓ Gaspar Oms Picornell, figura de sant Miquel (església de Sant Miquel, Palma)

↑ Santuari de Son Oms, abans de 1971

conjunt arqueològic, que continuà al llarg d'aquesta centúria i que, amb la construcció (1971) de la segona pista de vol de l'aeroport de Palma, quedà destruït totalment. Les referències que es tenien del jaciment des de principi de segle, que esmenten centenars de construccions, i les primeres excavacions arqueològiques que s'hi feren (1959-62) posaren de relleu que, per la seva extensió, el nombre de construccions i la variada tipologia d'aquestes es tractava del jaciment prehistòric més important de Palma i d'un

dels més destacables de l'Illa. Declarat Monument Històrico-Artístic (1963), aquesta protecció legal no el salvaguardà del perill que suposava l'ampliació de l'aeroport, per la qual cosa s'hi feren noves excavacions arqueològiques (1969-71) per traslladar les escasses construccions que encara hi quedaven. Tanmateix, el seu estat de conservació sols va permetre el trasllat del santuari talaiòtic, que fou emplaçat i reconstruït vora l'autopista Palma-s'Arenal, a l'altura de la desviació cap a l'aeroport. El nucli del conjunt el

↓ Santuari de Son Oms, després del seu trasllat

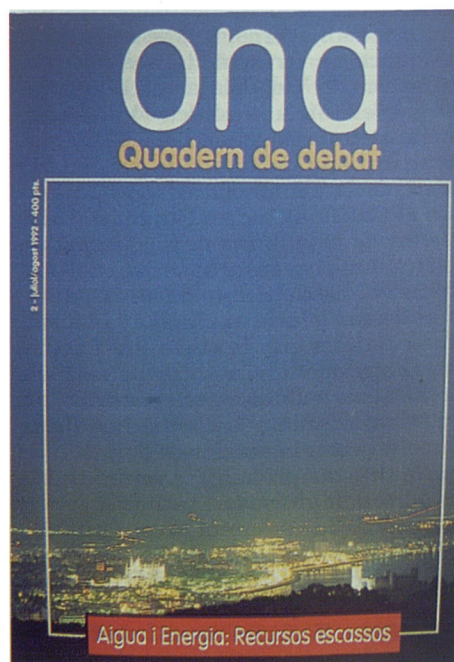

constituïa un poblat talaiòtic aixecat en un petit turó. Protegit per una murada feta amb grans blocs de pedra disposats verticalment, tenia un talaiot al centre del recinte i altres construccions de tipus divers. Extramurs del poblat, hi havia nombroses construccions pre-talaiòtiques i talaiòtiques i diferents necròpolis. Els materials arqueològics que s'hi trobaren, tant els procedents de troballes casuals com els de les excavacions, són al Museu Arqueològic de Barcelona i al Museu de Mallorca. En aquest darrer, hi ha, també, les maquetes d'alguns sectors del jaciment. (LM/M)

ONA Quadern de debat editat a Palma (des de juny de 1992) per la Fundació per al Desenvolupament del Cooperativisme i l'Economia Social —FUNDESCOOP— de les Balears. N'apareixen deu números cada any. N'és director Sebastià Verd.

ONA DIGITAL, SOCIETAT LIMITADA Editorial discogràfica fundada a Palma el 1992, a partir de la fusió dels segells discogràfics *Digitals* (←) i Ona Edicions Musicals. Es dedica essencialment a la creació, producció i difusió musical. Té els estudis de gravacions a Son Serra (Bunyola) i a Cas Català Nou. Ha duit a terme enregistraments de diversos grups d'interèrets balears, tant de música clàssica, com tradicional, de cantautors, infantil, *pop* *rock* i *jazz*. (CM)

↓ Revista Ona

O'NEILL, CAN Edifici urbà de tipologia residencial, situat al carrer de les Caputxines, de Palma, anomenat també can Dameto-Simonet i can Gamarra. D'origen gòtic, fou reformat el s XVIII. Té l'estil arquitectònic i la distribució interior propis de la mansió tradicional urbana del s XVIII. En el seu pati, destaquen els blasons de Nicolau Dameto i de Pueyo. A la illeta adjacent, hi havia un jardí, unit a la casa mitjançant un pont que travessava el carrer de la Sagristia de Sant Jaume. Durant els s XVI - XVII, fou propietat de la família Torrella. El 1725, fou venut als Dameto-Simonet i, posteriorment, passà als O'Neill i, en el s XX, als Gamarra. (AS)

↑ Joan O'Neill, *Paisatge*

O'NEILL ROSSINYOL, JOAN (Palma 1828 - 1907) Pintor i escriptor. Fou deixeble de Carlos de Haes, que va conèixer a la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, de Madrid, d'Agustí Buades i probablement de Salvador Torres i de Bartomeu Sureda. Es relacionà amb l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria i passà temporades a Miramar. Seguidor de l'escola de pintura francesa i sobretot de Claude Lorrain, el tema principal de la seva obra fou el paisatge, caracteritzat pel detallisme i per la contemplació fidel de la natura. Els quadres són de petit format i poden considerar-se les primeres pintures de paisatge mallorquí en el s XIX. Hi predominen els paisatges pollencins, lloc on passava llargues tempo-

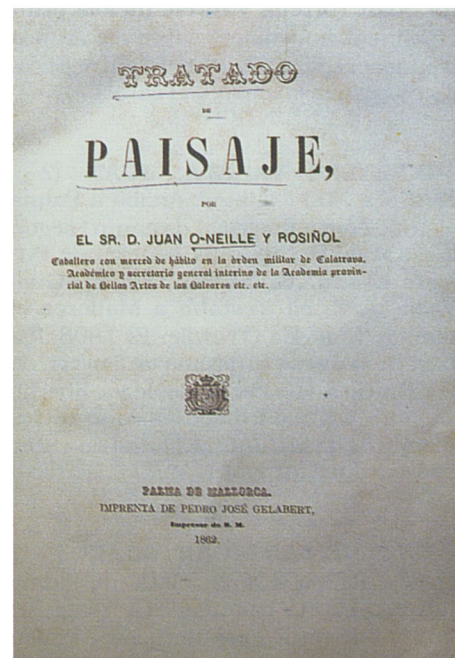
rades, sobretot en els darrers anys de la seva vida. Ricard Anckermann i Antoni Ribes foren deixebles seus. La relació amb l'academicisme i el seu afany per les normes en la pintura es posen de manifest en el *Tratado del paisaje*, publicat el 1862. Presentà la seva obra a Barcelona (1860), a les exposicions nacionals de Belles Arts de Madrid (1862, 1884, 1895 i 1897) i a les exposicions del Foment de Pintura i Escultura de Mallorca. Fou acadèmic i secretari general de l'Acadèmia de Belles Arts de Sant Sebastià, de Palma, i membre corresponent de la de San Fernan-

do (Madrid). La seva obra es troba entre el paisatgisme de caire romàntic i el de caire realista, que és el punt de partida de la pintura actual de Mallorca. Com a escriptor és autor de *Poesías* (1853) i de *Relaciones que deben existir entre las academias de Bellas Artes y las escuelas especiales* (1866). A més, escriví alguns drames, com *La solución* i *La gitana*, inèdits. Dirigi el diari de tendències carlistes *La Almu-daina* (1869). Exercí de crític teatral, musical i plàstic a la revista *Museo balear de historia, literatura, ciencias y artes* i a la *Revista balear de literatura*,

↓ Can O'Neill (Palma)

↓ Joan O'Neill, *Tratado del paisaje* (1862)

EL PAISATGE I LA PINTURA

No hem de parlar ara dels paisatges que pinten els afeccionats, si és que a aquestes obres se les pot anomenar pintura; com diuen ells mateixos, aquesta ocupació sols els serveix per passar una estona entreten-guts. No hem de parlar ara d'aquella "educació artística superficial i apa-rent (qualificada així per un artista modern) que ha estat envaïda per aquests, *talents de societat*, sense principis fonamentals, sense regles ni estudi. Si bé no s'han de sentir al·ludits alguns que, amb noble afany i es-forç digne d'elogi, procuren estudiar profundament el paisatge, i en el pit dels quals batega un cor artístic". Si hem d'anomenar pintura a aqueixes produccions incorrectes, ridícules, cridaneres i vertaders mamarratxos, tendran raó els que diuen que el paisatge és fàcil. Però comparem a això un paisatge de Berchem, de Vernet, de Claude Gellé —le Lorrain— i de tants d'altres bons mestres, contemplem aquests quadres i no quedaran demostrats ni aquesta facilitat, ni la senzillesa ni l'estudi superficial que alguns diuen que sols es requereix per al paisatge... Qui serà d'entre els vertaders artistes, dels pintors d'història o figura, profund coneixedor de l'art, que vulgui encarregar-se d'aquesta demostració? Cap, respectant el seu talent i el seu mèrit, no voldrà exposar-se al ridícul de defensar tal absurd.

Joan O'Neill Rossinyol *Tratado del paisaje* (1862)

Traducció: GEM

ciencias y artes. Segons el Real despa-cho confirmatorio de hidalguía y blas-ones del MNS don Juan O'Neill y Rosi-riol li era reconegut, entre d'altres tí-tols, el de successor legítim del regne d'Irlanda. (BeR/PR)

ONES Butlletí de l'Associació Ecça de les Balears editat a Palma entre abril de 1983 i desembre de 1984. N'a-paregueren vuit números. N'era direc-tor Joan Torrens Vanrell. Incloua prin-cipalment informació sobre els cursos d'educació per a adults del Centre Ecça. Es redactava en castellà i català.

O'NEYLE VARELA, JUAN (? s XVIII - s XIX) Militar. Arribà a Palma el 1805 com a mariscal de camp i segon caporal de la capitania general de Ba-lears. El 1807, es casà amb Vicenta Gual Vives. Amb ell s'establí a Mallorca el llinatge irlandès O'Neyle. El 1808, feu part de la Junta Suprema de Govern de les Balears (1808). D'ideologia liberal, va tenir algunes disputes amb altres membres de la Junta. El juliol de 1808, passà a Jaca (Aragó). (DJ)

ONÍS DE SANTJOAN, JOANOT (? s XV - Palma s XVI) Batle de Palma durant les Germanies. El maig de 1521, substituï Pere de Pacs i es féu càrrec de la regència de la governació.

Durant la seva gestió, es produí (agost de 1521) un avalot a la Llotja, on hi hagué un mort i diversos ferits. El se-tembre, abandonà el càrrec i fugí a Ei-vissa, on fou l'administrador dels ca-vallers i gentilhomes refugiats en aques-ta illa. (JJ)

ÒNIX, COVA DE S' Al terme munici-pal de Manacor, situada prop de les cases de can Olesa, en les proximitats de les coves des Hams. En algunes pu-blicacions de la primera meitat del s XX, apareix citada sota la denomina-ció d'avenc des Hams o cova des To-massos, en aquest últim cas probable-ment per deformació del topònim del conjunt de cavitats properes conegudes per coves des Fumassos. Presenta un desenvolupament horitzontal su-perior als 300 m. Per causa de l'abun-dància de dipòsits estalagmítics en el seu interior, ha estat utilitzada com a pedrera per a l'extracció de pedra cal-cària ornamental, popularment mal anomenada ònix. Té aixecament topo-gràfic. (FBE)

ÒNIX, PEDRERA DE S' Al terme municipal de Manacor, situada prop de les coves des Hams, en terrenys de can Ladària. Consisteix en una depressió del terreny relacionada amb l'extrac-ció de pedra ornamental calcària, co-neguda popularment per ònix. És un important jaciment paleontològic, que

ha subministrat material sobre el *Myo-tragus Kopperi*, espècie de mamífer en-dèmic situada cronològicament en el pliocè inferior o fins i tot en el límit plio-quaternari. (FBE)

ONOFRE, SON Antic rafal del ter-me de Palma, situat al lloc des Portit-xol. El 1890, confrontava amb es Por-titxol, can Pere Antoni i, vorera de mar, amb la caleta des Portitxol i el lloc de Set Arenes. Tenia cases i hort. A la fi del s XIX, se n'inicià la urbanització, amb cases d'estiueig, al lloc de Set Arenes. El 1994, és completament urba-nitzat. (DF)

ONTIVEROS RUBIO, RAMÓN —RON-TI— (Lúcar, Andalusia 1919) Pintor. De formació autodidàctica. El 1942, fi-xà la seva residència a Barcelona i el 1960, a Palma. A partir de 1947, comen-çà la seva activitat artística. Ha fet una exposició individual (1979) a Pal-ma i un centenar de col·lectives per Europa i Amèrica. La seva obra, inclo-sa dins un primitivisme idealitzat, es caracteritza per la creació d'uns pai-satges imaginaris, plasmats amb la tècnica del pastel.

ONXA, RAFAL Antic rafal del ter-me de Campos. Després de la conquesta de Mallorca fou propietat de Bonmacip de Tarragona. Comprénia les actuals possessions de Son Sala, Son Sala Ba-nya, Son Saleta i Son Sali. (M)

ONZE, COMISSIÓ DELS Delegació encarregada d'elaborar un projecte d'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears en el marc de la Constitució Espanyola de 1978. Fou constituïda per

↓ Ramón Ontiveros, *Paisatge*

↑ Comissió dels Onze

iniciativa de Jeroni Albertí, president del Consell General Interinsular, el 3 de juliol de 1980. Era integrada per onze membres, designats per les forces polítiques amb representació als Consells Insulars. En feren part, Rafel Gil Mendoza, Lluís Pinya, Joan Josep Ribas i Francesc Tutzó, per la Unió de Centre Democràtic; Gregori Mir i Fèlix Pons, pel Partit Socialista Obrer Espanyol; Damià Ferrà-Ponç, pel Partit Socialista de Mallorca; Andreu Muriello, pel Partit Socialista de Menorca; Ignasi Ribas, pel Partit Comunista de les Illes Balears; Josep Cañellas Fons, per Aliança Popular, i Vicent Ferrer Castelló, pels Independents al Consell d'Eivissa i Formentera. L'objectiu era aconseguir el màxim consens sobre el futur Estatut d'Autonomia. Foren matèries particularment polèmiques la representació proporcional o paritària i la figura institucional dels Consells Insulars. Celebrà sessions, de periodicitat setmanal, a la seu del Consell General Interinsular, de Palma. No aconseguí el consens que era la seva raó fonamental i perdé la seva funcionalitat quan la crisi de la UCD i el cop d'estat del 23 de febrer de 1981, imposaren una girada radical en l'elaboració dels Estatuts d'Autonomia. La recerca del consens fou abandonada i substituïda pels acords entre la UCD i el PSOE. Fou dissolta per decisió de Jeroni Albertí el 8 de maig de 1981. El 15 de juliol del mateix any, Jeroni Albertí (UCD) i Fèlix Pons (PSOE) arribaren a un acord sobre l'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears, així fou constituïda l'Assemblea Mixta de Parlamentaris de Balears i Consellers, que impul-

sà l'elaboració de l'Estatut per la via de l'article 143, aprovat per les Corts Generals el 1983. (DF)

ONZE, RAFAL Al terme de Manacor, situat entre sa Franquesa Nova, el rafal Nou, el rafal Deu i Boscana. (M)

OOSTERLYNCK, JEAN (Paris 1915) Pintor. D'ascendència flamenca. Estudià, a Bèlgica, a l'Acadèmia de Belles Arts, de Kortrijk, i a l'Institut Superior

↓ Jean Oosterlynck, Autoretrat

de Belles Arts, d'Anvers. El 1980, fixà la seva residència a Mallorca. Fèu (1936) la primera mostra individual a Kortrijk (Bèlgica). Posteriorment, ha exposat a París, Brussel·les, Florència, Milà, Minneapolis, Colònia, Palma (1980, 1982 i 1986) i Pollença (1983). La seva obra s'inclou dins un expressionisme estructuralista, amb influències cubistes. Cultiva el paisatge i la natura morta.

OPCIÓ INDEPENDENT PER A MANACOR Candidatura independent de caràcter centrista i nacionalista. Es va presentar a les eleccions municipals de 1979 a Manacor. Va obtenir 1.450 vots i tres regidors. Pactà amb la Unió del Centre Democràtic —UCD— i la Candidatura Democràtica Independent —CDI— i va donar suport a Llorenç Mas Suñer, del CDI, que fou elegit batle. N'era cap de llista Antoni Sansó Barceló. Va desaparèixer el 1983.

OPINION, LA Diari en castellà editat a Palma de maig de 1879 a agost de 1890. Se subtitulà *Periódico literario de noticias e intereses locales* (maig-juny 1879) i *Periódico político* (juliol 1879-agost 1890). Inicialment sortia tres dies a la setmana, però a partir del febrer de 1880 començà a publicar-se diàriament. Era l'òrgan del Partit Demòcrata Possibilista i fou fundat i dirigit per Joaquim Fillol Pujol. En un principi, tengué com a redactors Joan Alcover, Antoni i Gabriel Maura i Pasqual Ribot, entre d'altres. La filiació

↓ Diari La Opinion

↑ Opus Dei, casa de recessos i convivències de sa Carroja (Campos)

d'Antoni Maura al Partit Liberal-fusio-
nista de Sagasta (1881) afavorí la in-
corporació al diari de figures com Eu-
sebi Pasqual, Miquel dels Sants Oliver
i Gabriel Vidal. La quasi total accepta-
ció per part dels possibilistes mallor-
quins del cabdillatge d'Antoni Maura
provocà la seva desaparició.

OPUS DEI Institució de l'Església
catòlica fundada (1928) a Madrid pel
beat José María Escrivá de Balaguer.
Fou erigida (1982) en prelatura pers-
onal pel papa Joan Pau II. És constituï-
da per un prelat, amb el seu clergat, i
per laics. Les primeres tasques apos-
tòliques a Mallorca es dugueren a ter-
me el decenni de 1950. El 1967, es creà
a Palma el Centre Cultural Ariany, des-
tinat a joves estudiants i obrers. Pos-
teriorment es crearen, també a Palma,
el Club Massanella, el Club Alfàbia, el
Club Randa i l'Aula de Teologia. El 1991,
s'inaugurà la casa de recessos i con-
vivències de sa Carroja (Campos). Actual-
ment (1994) alguns sacerdots mallor-
quins de la Prelatura de la Santa Creu
i Opus Dei exerceixen els ministeri a di-
ferents parts del món. (RP)

OGUENDO, ANTONIO DE (Sant
Sebastià 1577 - La Corunya 1640) Al-
mirall. Al capdavant de l'esquadra de
la monarquia hispànica va dirigir nom-
broses accions contra estols corsaris i
esquadres estrangeres enemigues. En-
tre 1637 i 1638, foren allotjats a Ma-
llorca alguns dels homes que anaven
a fer part de l'esquadra d'Oquendo.

allotjament de 3.600 homes d'una es-
quadra que, des de Nàpols, enviava a
Oquendo el comte de Monterrey. Aques-
ta va restar entre Mallorca i Menorca
fins a juliol de 1638, originant nom-
broses despeses al Regne. (JJ)

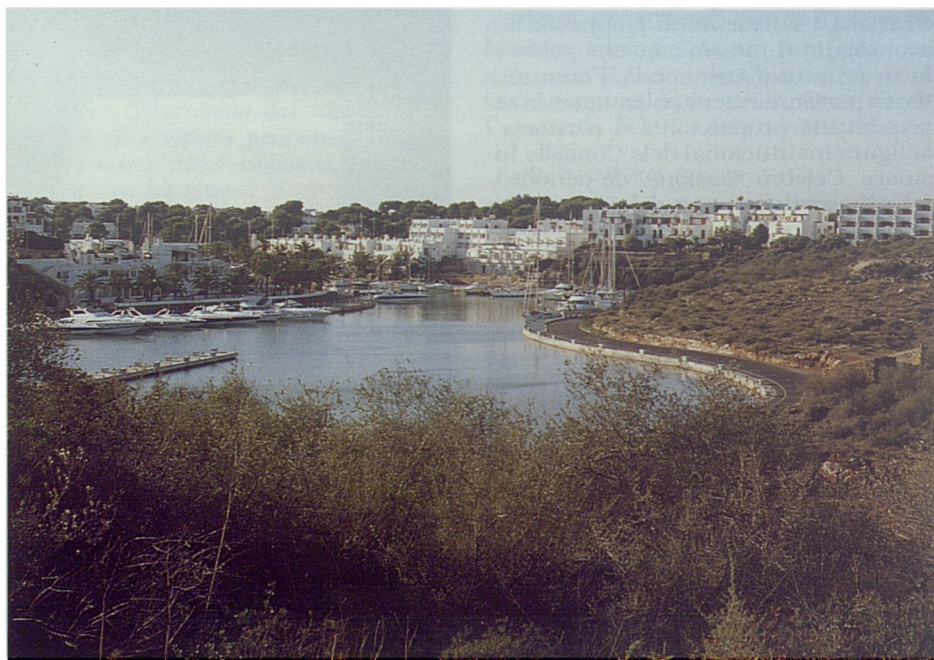
OGUENDO, JOAQUÍN DE (? s XVIII
- XIX) Militar. Va arribar a Palma el
novembre de 1798 com a capità gene-
ral de Mallorca i Eivissa. Tenia la gra-
duació de tinent general. Aquell ma-
teix any els anglesos havien ocupat
Menorca i es temia un atac contra Ma-
llorca, de manera que va preparar la
defensa de l'Illa. Va cessar el setembre
de 1799. (DJ)

OR, BOSSA D' Renda atorgada pel
rei a favor d'un particular sobre els
drets d'encunyament de moneda a
Mallorca. Sovint es tractava de com-
pensacions concedides per la monar-
quia, a canvi de préstecs rebuts, i in-
cloïa altres privilegis, com l'exempció
del pagament d'imposts. Alfons el Mag-
nànim la concedí, al començament del
seu regnat, a Bartomeu Guitart, en pa-
gament d'un préstec de dos mil florins.
Devers 1440, l'atorgà, amb caràcter per-
petu, a Pere Descatlar. Des de llavors i
fins al s XVIII, la família Descatlar pos-
seï aquesta renda. (PaC)

OR, CALA D' Urbanització del ter-
me de Santanyi, situada a *cala Llarga*
(←), entre Portopetro i *cala Ferrera*. El
1933, Josep Costa Ferrer —Picarol—

Aquest fet va suscitar l'oposició del
Gran i General Consell i de la Inquisi-
ció. Argumentaren que anava contra els
privilegis del regne, que contribuiria a
aguditzar l'escassetat de cereals a l'Illa
i que produiria inestabilitat social
entre els seus habitants. A més, els
exempts es negaren a contribuir a les
despeses que l'allotjament produï,
malgrat el dictamen de la Reial Au-
diència. El virrei Cardona procedí, el
març de 1637, a efectuar un primer
allotjament d'homes. El desembre del
mateix any es va produir un segon

↓ Cala d'Or (Santanyi)

↑ Cala d'Or, Caló des Pou (Santanyí)

hi inicià el procés urbanitzador. Comprà els terrenys, que fins aleshores eren propietat, majoritàriament, de veïns de Calonge, i els anomenà Cala d'Hort, recordant la localitat eivissenca d'on era natural. Això no obstant, passà a denominar-se Cala d'Or. Continuen la urbanització les empreses Immobiliària Roig, Extumesa, Marina de Cala d'Or, Punta des Port, Urbanitzadora Esmeralda i la societat Urbanització Punta Grossa. Devers 1966, fou ordenada urbanísticament a través del Pla d'extensió de Cala d'Or. El 1985, aquest planejament es va veure afectat per la redacció de les Normes subsidiàries de Santanyí. El 1993, l'esmentada àrea ocupava una superfície urbana de 154,24 ha i tenia una població de 2.023 habitants de dret. Des de 1950, disposa d'aigua corrent i a partir de 1974, de clavegueram. Les aigües brutes són tractades a la depuradora de sa Punta (1992). Hi predominen tant els habitatges turístics (apartaments), com els unifamiliars, a més d'establiments comercials. Quant a la infraestructura turística, tenia (1993) 1.700 apartaments i sis hotels, amb 4.285 i 4.072 places, respectivament. Hi destaca la presència de turistes de nacionalitats alemanya, anglesa i francesa, tot i que també hi tenen una important incidència els visitants procedents dels països nòrdics. El 1957, s'iniciaren les obres de l'església de Santa Maria del Mar, que es perllongaren fins a 1973, ja que quedaren aturades entre 1965-72. El projecte fou realitzat per Antoni Ferragut, Jeroni Juan i Josep Costa. El seu estil

reprodueix el de les esglésies tradicionals d'Eivissa. El 1987, s'erigí en parròquia. Hi destaquen pel seu valor artístic una imatge de la Mare de Déu, que data del s XVII o XVIII. Del mateix període és un sant Crist que procedia de l'església de Jesús, de Palma, i que fou

donat a la parròquia per Josep Costa. Pel que fa a l'ensenyament, el primer centre docent que hi va haver fou el col·legi Cala d'Or (1984-90), que s'instal·là al centre civí. Aquesta escola només tenia quatre aules. El 1990, s'inaugurà el col·legi Santa Maria del Mar, del carrer de Sant Antoni. El 1994, s'impartien classes d'Ensenyança General Bàsica —EGB— i Educació Infantil, amb tres i quatre aules, respectivament. El curs 1992-93, hi estaven matriculats 350 alumnes. Quant a l'ensenyament privat, hi ha la guarderia Antoni Costa, que fou construïda a l'inici del decenni de 1970, al carrer de Sant Antoni, a uns terrenys que foren cedits per Antoni Costa. El 1975, s'inaugurà aquest centre i, des de llavors, en tenen cura les monges franciscanes. El 1993, tenia dues aules i devers 70 alumnes. Pel que fa a la vida associativa i cultural, el 1989 es creà l'associació Trenc d'Alba, integrada al Moviment d'Infants i Joves d'Acció Cristiana —MIJAC—. Tenia (1993) la seu al local parroquial de la plaça de la Figuera i disposava de dotze monitors i devers 100 membres. Des de 1991, l'associació Amics de la Música, Vila de Santanyí hi du a terme el Curs de Música Internacional. Les classes s'imparteixen al col·legi Santa Maria del Mar. Respecte a la sanitat, té una unitat sanitària, que es troba a l'avinguda

MEMÒRIA PERSONAL DE CALA D'OR

El primer plànol que vaig fer de Cala d'Or, que comprenia des de la meitat de l'actual avinguda de Tagomago fins a la punta Pirata i de cala Gran, amb part de les Marines, fins al caló de ses Dones, el vaig dividir en 48 solars. D'aquests solars en cedia, per 1.500 pessetes, tres, un a la vorera de la mar i els altres dos en segona línia. Sense fer propaganda de cap casta, vaig convidar alguns amics a col·laborar amb mi amb el nom de 'fundadors'. Varen esser dotze: un 'apostolat' en aquell paradís.

El primer fou Antoni Mulet, entusiasta del folklore i del turisme, que fou qui més treballà amb mi; Miquel Barceló —Cordella—, de qui ja he parlat detingudament; Climent Puig, de l'establiment de brodats Mirador; Oleguer Junyent, escenògraf del teatre del Liceu, de Barcelona; Ramon Balet, de les pel·lícules; Anglada Camarasa, mestre de pintors; Nataixa Rambova, que va esser muller de Rodolfo Valentino; els pintors Domingo Carles, Lene Sneider, Sebastià Junyer, Felip Bellini, urbanista de jardins, que va prendre part, amb Adan Diehl, en la construcció de l'hotel Formentor, i Pere Batle. A aquests 'fundadors' els vaig posar la condició que havien de construir una casa o, almanco, havien de tancar el solar, abans d'un any.

(...) I el nom de Cala d'Or, d'on ve? em demanaven moltes vegades.

La cala més maca d'Eivissa és cala d'Hort... Cala d'Hort; però no acabava d'anar aquest nom. I, de boca en boca, es transformava en Cala d'Or. Cansat de rectificar, el vaig deixar a l'arbitri de la gent. Així és com es va posar el nom per votació i majoria pública.

Que no se'm culpi, a mi, de somiar amb or!

Josep Costa Ferrer Revista *Santanyí*, núm 62

Traducció: GEM

de Cala Llonga. Depèn del Punt d'Actuació Continuada —PAC—, de Santanyí. El 1993, la plantilla era formada per un metge, una infermera i un administratiu. Quant als esports, el 1983 José María Allo Valiña fundà el Club Esportiu Cala d'Or. Entre les temporades 1988 i 1992 jugà a tercera divisió. El 1993, ho feia a primera regional i tenia la seu social a la plaça d'Eivissa. Aquell mateix any es creà l'Atlètic Cala d'Or, que jugava a tercera regional. Pel que fa a la infraestructura esportiva, des de 1974 disposa del Port Esportiu Marina de Cala d'Or, propietat de la so-

cietat homònima. Tenia (1993) una superfície total de 66.560m² i 565 amarraments. El 1986, s'inaugurà el Camp Municipal de Futbol, devora la carretera Calonge-Cala d'Or. Entre 1990 i 1992, construïren al seu costat dues pistes d'esquai. El 1987, es bastí una pista poliesportiva al carrer de Sant Antoni 1, el 1990, se'n va construir una altra al col·legi Santa Maria del Mar. Ambdues permeten la pràctica de futbol, bàsquet i tennis. El 1964, es fundà l'Associació de Veïns i el 1977, l'Associació Hotelera de Cala d'Or, Portocolom, Portopetro i Cala Montdra-

gó. Hi han residit els pintors Joan Riera Ferrari, Medard Verburgh; l'escultora Ana Berthelot; l'escenògraf i pintor Oleguer Junyent Sans; l'escriptor Joan Bonet; els cantants Maria del Mar Bonet, Rita Pavone, Alfonso Sainz i Joan Manuel Serrat; l'actriu, i muller de Rodolfo Valentino, Nataixa Rambova; l'editor i periodista Lluís Ripoll; el distribuïdor cinematogràfic Ramon Balet Rausich i l'ex-president de la Confederación Española de Organizaciones Empresariales —CEOE— José Antonio Segurado, entre d'altres. (JMB)

OR, CAMP DEL' Antic rafal del terme de Palma, situat al camí del Portitxol. El 1663, pertanyia a Bartomeu i Onofre Tries. Tenia cases i hort. Era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Feia una renda anual de 40 lliures. El s XVII, era denominat també ses Figueres Baixes. (DF)

OR, CLOT D' Al terme de Pollença, situat entre el pla del Conill i els Engolidors. (M)

ORADA (*Sparus aurata*, Linné 1758) Peix de l'ordre dels perciformes, de la família dels espàrids. Té el cos ovalat i comprimit lateralment; el capès curt. Té una sola aleta dorsal amb onze radis espinosos que poden abaixar-se en un solc dorsal. Té una taca molt característica de color daurat al morro que arriba als ulls, una altra de negra al començament de la línia lateral i una altra de vermella a la vorera de l'opercle. És de color gris argentat, més clar al ventre. Pot fer una talla màxima de 70 cm i un pes de 5 kg. Es reproduïx entre octubre i desembre. És hermafrodita. És una espècie carnívora que s'alimenta especialment de mol·luscs i

crustacis. És enemic d'ostreicultors i miticultors. És costaner, viu a les praderes de posidònies i en profunditats que no superen els 30 m. Entra als estanyos salobrosos, però torna a la mar per a la reproducció. S'agrupa en bancs nombrosos i es dispersa a l'èpo-

ca de reproducció. És molt sensible a les temperatures baixes. Es pesca amb aparells d'ham, arts d'encerclament, tremalls, palangres de superfície a poca profunditat i fins i tot amb arts d'arrossegament en zones d'arena. També amb fusell submari. Es tro-

↓ Orada (*Sparus aurata*, Linné 1758)

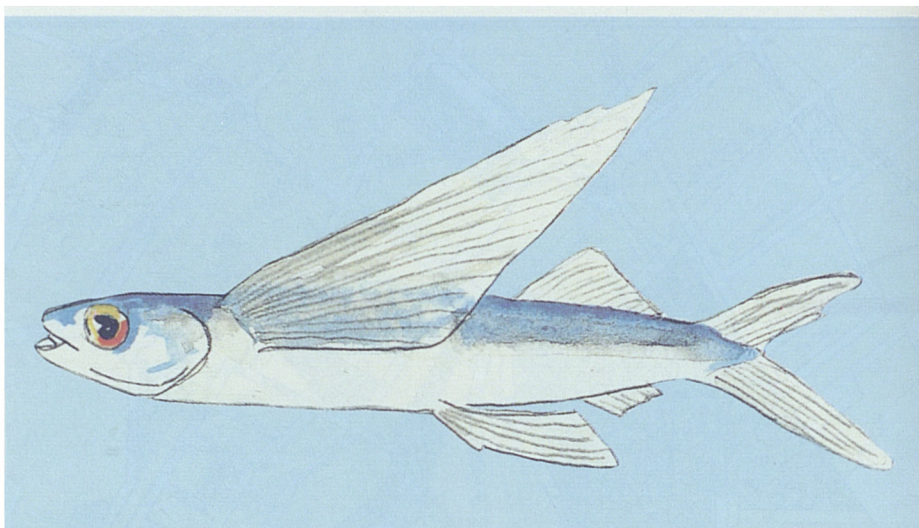

ba per tota la Mediterrània, a l'Atlàntic oriental, des d'Anglaterra fins a la badia de Río de Oro, al litoral africà. Té una carn molt apreciada. A les estadístiques, no hi figura específicament. Als mercats procedeix de les piscifactories de les Balears, ja que és l'espècie que s'hi cria més. (MM)

ORANELLA, L' Publicació mensual fundada a Buenos Aires, el 1916, pels pollencins Joan Bauzá i Josep Solivellas. Era l'òrgan de la col·lectivitat de Pollença a l'Argentina. Es publicà fins a 1918. Oferia sobretot informació de Pollença, a més d'un consultori jurídic i classes de piano i solfeig, gratuïts per als subscriptors. En fou director Miquel Campins i administrador Francesc Barcia. Es redactava majoritàriament en castellà amb alguns articles en català. (SS)

ORANOL, PUNTA DE S' Accident de la costa del terme de Llucmajor, dit també punta de s'Arenal, situat entre es Rentador de sa Senyora i cala Mosques. (M)

ORANYOLA (*Exocoetus volitans*, Linné 1758) Peix de l'ordre dels beloniformes de la família dels exocèdids. Té el cos allargat. El cap és gruixat amb el morro curt i els ulls grossos. Només té una aleta dorsal, situada a la meitat posterior del cos, a la mateixa altura que l'anal. La caudal és bilobulada, en forma de forca, el lòbul inferior és més

↑ Oranyola (*Exocoetus volitans*, Linné 1758)

desenvolupat que el superior. Les aletes pectorals són molt llargues i arriben fins a la base de la caudal, les ventrals estan poc desenvolupades. Pot arribar a fer una talla màxima de 180 mm. És de color blau molt fosc amb reflexos verds al dors, els costats i la zona ventral són de color blanc grisós i l'anal groguenca, amb una franja més fosca a la base. Les aletes pectorals són grises i les ventrals blanquinoses. Arriba a la maduresa sexual els mesos de maig i juny. S'alimenta exclusivament de plàncton. És una espècie pelàgica, no s'acosta mai a la costa. Generalment es troba en els bancs de sardina. És capaç de volar planant sobre la superfície de la mar. Viu al talús i a la plataforma continentals. Només es pesca

ocasionalment, i sol fer-se amb arts d'encerclament. No és comú a la Mediterrània, només es troba al sector occidental i oriental. Geogràficament es distribueix a les regions tropicals dels oceans Índic i Pacífic i a l'Atlàntic oriental des del Regne Unit fins al Senegal. No té valor comercial. (*Cheilopogon exiliens*, Linné 1771) Té el cos allargat. L'aleta dorsal és molt avançada, darrera de l'opercle. L'anal és més curta i més baixa que la dorsal. Les aletes pectorals estan molt desenvolupades, arriben fins al costat de la base de la caudal. Les ventrals també són grosses. Pot arribar a fer una talla màxima de 550 mm. La zona dorsal és de color bru o blau fosc, la resta del cos és de color argentat. L'aleta dorsal és de color blanc i negre; les pectorals i les ventrals són negres amb franges més clares. Es reproduïx els mesos d'estiu. S'alimenta exclusivament de plàncton. És una espècie pelàgica, viu al talús continental. Es pesca ocasionalment amb arts d'encerclament. Geogràficament es distribueix per tota la Mediterrània, llevat de la mar Negra, a l'Atlàntic oriental, des de Portugal fins a Mauritània. No té valor comercial. (*Cheilopogon heterurus heterurus*, Rafinesque 1810) Té el cos allargat i fusiforme. Les aletes pectorals, els tres primers radis de les quals són simples, estan molt desenvolupades, com també les ventrals. La dorsal és quasi igual a l'anal. L'aleta caudal té el lòbul inferior més desenvolupat que el superior. No hi ha dades sobre l'època de la reproducció. S'alimenta de plàncton, exclusivament. És una espècie pelàgica. Pot fer vols llargs sobre la superfície de la mar. Viu a la plataforma continental. Es pesca ocasionalment amb arts d'encerclament i amb llum. Es troba per tota la Mediter-

↓ Punta de s'Oranol (Llucmajor)

VERDADEROS ENTRETENIMIENTOS ORATORIO SACRO.

Que se cantará en la Iglesia de la
Congregación
DE SAN PHELIPE NERI
de la Ciudad de Palma Domingo de
Carnestolendas año 1718.

Reducido à concerto musico

Por el Licenciado Miguel Suau Presbi-
tero Organista y Lugartiniere de Maes-
tro de Capilla de la Iglesia Cathedral
de la misma Ciudad.

CON LICENCIA.

En Palma. Por Miguel Capò Impref-
sor. Año 1718.

↑ Oratori de Miquel Suau (1718)

rània, llevat de la mar Negra. No es co-
mercialitza, tot i que la seva carn és d'òp-
tima qualitat. (MM)

ORATGE, S' Terrenys del terme de
Porreres, situats entre Son Cudem, sa
Bastida i na Rosta. (M)

ORATORI Drama musical de tema
religiós. Inicialment fou creat per esser
representat, si bé aviat perdé l'acció es-
cènica. Per extensió es qualifiquen
d'oratoris les cantates de grans dimen-
sions i els drames lírics sense acció, ja
siguin profans o no. Fou conreat a par-
tir del primer quart del s XVIII. José de
San Juan, amb *Afectos de un alma reco-
nocida al beneficio de su justificación en el
ejemplar de santa Maria Magdale-
na* (1715), en fou el primer composi-
tor. Entre els autors mallorquins des-
taquen Miquel Suau Garcias, que com-
pongué *Verdaderos entretenimientos. Oratorio
sacro* (1718); Antoni Lliteres Carrió, *Oratorio
sobre la vida de san Vi-
cente* (s XVIII); Miquel Jaume, *Oratorio
sacro de las lágrimas de santa Mónica
y de la conversión de San Agustín* (1792);
Jaume Sancho, *Poema sacro que en ho-
nor de la extática Virgen de la Beata
Mariana de Jesús religiosa mercedaria
descalza* (1797); Miquel Sanxo Vicenç,
A la virgen santa Eulalia (s XIX), i Gui-
llem Amengual, *Oratorio en obsequio a
la Santísima Trinidad* (1850). El s XX,
hi ha obres amb argument sacre que es
poden qualificar d'oratoris, com *Orato-
ri Lluc* (1943), de Rafel Vich Bennàs-
sar, i *La fuente de agua viva* (1966), de
Bernat Julià Rossell. (CM)

↑ Congregació de l'Oratori, claustre de la residència de Palma

ORATORI, CONGREGACIÓ DE L'
Societat clerical de dret pontifici, sen-
se vots. Fou fundada (1564) a Roma
per sant Felip Neri i aprovada (1575)
pel papa Gregori XIII. Les seves consti-
tucions varen esser confirmades (1612)
per Pau V. Nasqué com una congregació
de preveres seculars, sense cap altre
vinde que la caritat i l'apostolat de ca-
ra al poble cristià, basat en obres de mi-
sericòrdia, predicació, confessió, músi-
ca sagrada i foment de la pietat popu-
lar. Les fundacions posteriors no te-
nien cap dependència jurídica de la de
Roma, sinó que eren regides indepen-
dentment per un preposit, sense supe-
riors generals o provincials. A Palma,
el rector de la parròquia de Santa Eu-
làlia, Martí Ballester, començà a cons-
truir (1690) una església i una casa a
la plaça Major, destinades a acollir la
comunitat. Morí el 1693 i deixà tots els
seus béns a la projectada fundació, en-
cara inacabada. Després de l'exclaus-
tració de 1836, el prevere Francesc Frau
restablí (1853) la congregació i pren-
gué possessió de les antigues residèn-
cia i església. El 1854, l'Ajuntament
de Palma, per engrandir la plaça, der-
ruí aquest edifici, i la petita comunitat,
composta per dos preveres i un frare
llec, hagué d'anar a viure a una casa
particular. El 1859, passaren a ocupar
el convent vell amb l'església dels trini-
taris, on encara (1994) resideixen. A
Porreres, fou fundada una comunitat el
1891 i a Sóller el 1952, encara que
aquesta darrera s'inicià al principi del
s XX sense aprovació papal.

ORBANEJA, VICENTE SERGIO Ve-
geu *Sergio Orbaneja, Vicente*.

ORDI (*Hordeum vulgare*) Planta de
la família de les gramínies. És anual.
Té les tiges solitàries o fasciculades,
dretes, de 60-90 cm, estriades, glabres
i llises. Les fulles són llargues, planes,
atenuades en punta aguda, glabres, as-
pres, amb el nervi mitjà sortint. L'espiga
és més o menys llargament peduncula-
da, primer dreta i després tombada, de
6 a 10 cm de llargària amb les arestes

↓ Ordi (*Hordeum vulgare*)

ordinacions i sumari dels privilegis

no compreses. Es cultiva a totes les regions temperades de l'hemisferi nord. El 1993, hi havia registrades a la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern Balear 10.282 ha de superfície de secà cultivades i 125 de reguïu, i es produïen un total de 16.964 t. Pel que fa a la producció de palla d'ordi, el mateix any era de 22.053 t. El preu oscil·lava sobre les 28 pts/kg. És un dels principals aliments del bestiar. En èpoques de fam també s'ha utilitzat com a aliment per als humans. El gra torrat és un bon succedani del cafè. La medicina popular li atribueix, pres en bullidura, propietats refrescants i febrífugues. En la fraseologia popular hi ha nombrosos refranys. (FB/GEM)

ORDINACIONS I SUMARI DELS PRIVILEGIS, CONSUETUDS I BONS USOS DEL REGNE DE MALLORCA

Recopilació jurídica feta pel notari i arxiver Antoni Moll. Fou impresa a Palma el 1663 per Pere Guasp. A la primera part inclou la transcripció d'ordinacions de caràcter especialment processal, com les de Pelagi Unis (1413), Berenguer Unis (1439) i Bernat Joan Pol. També conté la pragmàtica de 1576, que va instituir la Reial Audiència de Mallorca i una pragmàtica sobre el que s'havia d'observar quan el càrrec de virrei era vacant. La segona part és un repertori jurídic per ordre alfabètic que completa l'obra de Teseu Valenti. El recull es complementa amb una taula de fires i festes i una llista dels drets que cobraven els notaris. Va ésser l'única recopilació jurídica que va tenir caràcter oficial a l'antic regne de Mallorca. Malgrat això, aviat fou pràcticament introbable i no va poder ésser utilitzada sistemàticament pels professionals ni pels tribunals de justícia. És una obra important per al coneixement de la societat mallorquina i dels seus furs, usos i costums en els s XIV, XV i XVI.

ORDINAS FERRIOL, JOSEP (Sineu

← Josep Ordinas Ferriol

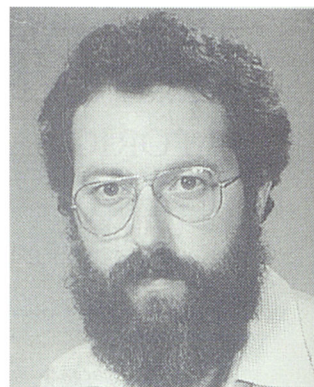

↑ Obra d'Antoni Ordinas Garau

1938) Músic. Va fer estudis de piano al Conservatori Professional de Música de València (1961). És director de la banda de música Unió Artística Murena. Ha compost *Goigs a sant Vicenç Ferrer* (1990), *Ave Maria* (1992) i els pasdobles *Marxa Muro* (1987), *Casta Algebelina* (1991), *Pont de Morell* (1992) i *Muro de sol a sol* (1993). (CM)

ORDINAS GARAU, ANTONI (Caimari, Selva 1961) Geògraf. Es llicencià (1985) en geografia per la Universitat de les Illes Balears. És, des de 1990, professor associat del Departament de Ciències de la Terra, de la UIB. És autor de *La Cooperativa Agrícola de Caimari* (1913-1988), 75è aniversari (1988), *Els noms de lloc del terme de Selva* (1989) i del *Mapa toponímic del terme de Selva* (1989). Ha publicat nombrosos articles, especialment sobre toponímia i antroponímia, a *Palau Reial*, *Bulletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, *El Mirall* i *Treballs de Geografia*.

ORDINAS LLOBERA, JAUME (Campanet 1953) Pedagóg. Mestre d'escola (1973), es llicencià en pedagogia (1981) a la Universitat de les Illes Balears. Fou director del col·legi públic Es Rafal Vell, de Palma, (1979-86), en duugué a terme el primer programa d'immersió lingüística en català a les illes Balears, amb el qual obtingué el premi Baldori Reixach 1984. En col·laboració amb altres pedagogs, és autor de nombrosos textos per a l'ensenyament del català a les illes

→ Jaume Ordinas Llobera

Balears. Adaptà set rondalles populars recollides per Antoni Maria Alcover per a la col·lecció *Això era i no era* (1986-93). Elaborà dotze volums de *Matemàtica* (1987-89), destinats a l'ensenyament de les matemàtiques en català a l'educació primària. És autor de la sèrie, de cinc llibres per a alumnes i dos per a mestres, *Niu* (1988-89) i de la sèrie, de quatre llibres per a alumnes i quatre per a mestres, *Lluerna* (1993). És col·laborador de les revistes *Pissarrai Campanet*. (DF)

→ Antònia Ordinas Marí

ORDINAS MARÍ, ANTÒNIA (Consell 1950) Escriptora. Especialitzada en cultura popular, organitzà (1983) les *Feriae Latinae Hispaniae* (Monestir de la Real, Palma). És coautora dels llibres *Llibre de cuina de can Cames Seques* (1977), *Alaró, aspectes històrics, costums i tradicions* (1979), *Parroquia de Nuestra Señora de la Visitación de Consell* (1984), *Consilium* (1989) i autora de *Caramells de l'auba* (1993). Des de 1987, és regidora de l'Ajuntament de Consell pel Partit Popular. Ha col·laborat a *Ultima Hora* i *Diario de Mallorca*.

ORDINES, PERE (Alaró s XVI - XVII) Escriptor. És autor de cançons en vers de tema amorós i d'algunes transcripcions de cançons populars útils per a l'estudi del folklore.

ORDINES, SON Possessió del terme

↑ Son Ordines (Alaró)

d'Alaró, situada en el clot d'Almadrà. Documentada el s XVII, tenia cases, amb tafona, celler i molí de sang. Era dedicada a olivars, vinyes i conreu de cereals. El 1669, fou renovada la tafona. El 1823, foren ampliades les cases. El 1993, pertanyia a la família Vilallonga. Té 350 quarterades, amb extensos pinars i alzinars. És documentada també amb el nom de Son Ordines d'Almadrà. ■ Antiga possessió del terme de Consell. El 1553, pertanyia a l'honor Antoni Ordines, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb el camí de Ciutat, es Velar, es Puig Ventós i el torrent de Solleric. Tenia cases, amb tafona, celler i molí de sang. Era dedicada a olivars, vinyes i conreu de cereals. (DF)

ORDINES BAUCÀ, BARTOMEU (Santa Maria del Camí ? s XIX - Palma 1929) Mestre d'escola i músic. Fou director del col·legi de Santa Teresa, del Pont d'Inca (Marratxí), i, des de 1895 a 1929, secretari del Banc de Crèdit Balear. Escriví *Guia del Mallorquí inexperienced en el uso de la lengua castellana* (1907) i compongué música religiosa, com *Motete en honor del Smo. Ecce Homo* (1928), *Anima Christi*, *Pare nostro*, *Avemaria*, *In te Domine*, *Ave Maris Stella*, *O Salutaris*, *Trisagio de la Sma Trinidad* i *Coplas a santa Rita*. (CM)

ORDINES D'ALMADRÀ, CAN Casal senyorial de tipologia residencial urbana, situat al carrer de can Morei, de Palma, anomenat també can Alabern,

can Proens i can Vivot. D'origen gòtic, fou reformat al principi del s XVI i al decenni de 1940. Està organitzat en quatre plantes. A la façana, hi destaquen les finestres de la planta baixa. La de l'esquerra és de factura gòtica, amb un repertori decoratiu que constitueix un dels primers exemples del Renaixement a Mallorca. La de la dreta, incorporada amb la reforma de 1940, reproduïx la factura de l'anterior. A la planta noble i situada entre els balcons, hi ha una finestra d'estil gòtic, definida per un arc conopial i emmar-

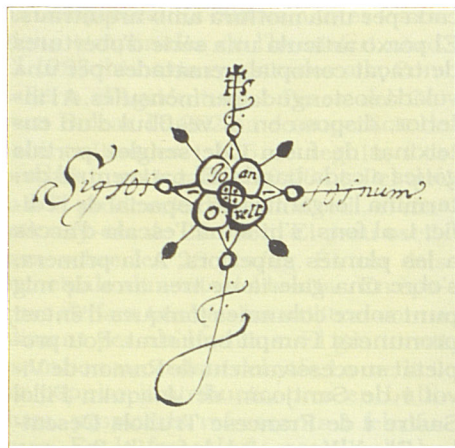
↓ Can Ordines d'Almadrà (Palma)

cada per una motllura amb arquitrans. El porxo articula una sèrie d'obertures de traçat conopial, rematades per una volada sostenguda per mènsules. A l'interior, disposa en el vestibul d'un enteixinat de fusta i de sengles portals gòtics a cada banda. El pati central determina l'organització espacial de l'edifici i, al fons, s'hi situa l'escala d'accés a les plantes superiors. A la primera, s'obre una galeria de tres arcs de mig punt sobre columnes jòniques d'èntasi pronunciat i amplit balustrat. Fou propietat successivament de Ramon de Vivot i de Santjoan, de Joaquim Fillol Sastre i de Francesc Trullols Descallar. El s XIX, passà de la família Proens a l'Ordines d'Almadrà. (AS)

ORDINES TOUS, JOAN (Santa Margalida 1839 - Girona 1899) Baix. Estudià cant a Palma amb Andreu Morei Bonet, i a Barcelona amb Joan Barrau Esplugues. Debutà (1864) al teatre del Liceu, de Barcelona. Destacà en la interpretació del paper de Mefistòfil, de l'òpera *Faust*, de Gounod. Actuà a Nova York (EUA), Buenos Aires i arreu d'Europa. Fou professor honorari del conservatori de Milà (Itàlia) i obri una escola de cant a Barcelona. (CM)

ORELL Família notarial de Mallorca, originària de Felanitx. **Cosme Orell** (Felanitx s XVI - 1634), exercí el notariat a la vila nadiua i llegà sis protocols (1624-34), amb dades interessants sobre Felanitx i contractes de la possessió

↑ Signatura del notari Joan Orell

de Binilassar (Santanyi). N'heretà l'arxiu notarial i en continuà l'exercici de la professió el seu fill **Joan Orell** (Felanitx s. XVII - Palma 1667). Tenia la casa pairal al lloc del Raval, de la vila de Felanitx. El 1660, accedí al notariat, a Palma. Exercí a Felanitx i tenia l'arxiu de la cavalleria de Pacs. Llegà quatre protocols, amb dades d'interès sobre Artà, Capdepera i Felanitx. (DF)

ORELL, SON Antic rafal del terme de Palma, que confrontava amb el camp d'en Jeroni Andreu, Son Vedell, Son Coc i Son Canals. El 1666, pertanyia a l'heretat de Miquel Joan, doctor en ambdós drets. El 1694, pertanyia al tintorer Pau Orell, titular també dels rafals de Son Coc i de Son Vedell, de qui prengué el nom. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hor-

↓ Son Orell (Porreres)

↑ Orella (*Haliotis tuberculata lamellosa*, Lamarck 1822)

talisses. Tenia dret d'aigua de la siquia de la ciutat, que rebia, a raó d'una hora cada vint dies, de la tanda catorzena dita es Pont. El 1769, el notari Pere Joan Canals adquirí el camp d'en Jeroni Andreu, Son Vedell i Son Orell. El 1794, totes aquestes propietats, amb Son Coc, passaren al seu fill, el doctor en ambdós drets Marià Canals. El 1808, les va vendre al doctor en ambdós drets Ignasi Maria Serrà. A la mort d'aquest (1810) passaren a la seva filla Marcel·lina Serrà, muller de Joaquim Jaquotot Ferrer. El 1853, l'heretà la filla d'a-

quests Joaquima Jaquotot Serrà, la qual vengué les propietats esmentades (1861) a Llorenç Vicenç Bordoi. ■ Possessió del terme de Porreres, situada entre Son Morlà, Son Barbut i Son Móra. Els s. XVI-XVII, és documentada indistintament com a possessió i com a rafal. El 1568, pertanyia al senyor Cosme Orell, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb es Camp Roig, es Pi, sa Comuna de Campos i el rafal d'en Móra. Tenia cases i era dedicada a conreu de cereals. Hi havia una guarda de 43 ovelles. El 1605, era del senyor Jeroni Orell. Tenia 100 quarterades, entre sementers i garrigues, i confrontava amb el camí de Porreres a Santanyi, ses Comunes, Son Mesquida, Son Verdera i el rafal de Son Barbut. Tenia cases i celler. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. Hi havia una guarda de 25 ovelles i nombrosos aviram. (DF)

ORELLA (*Haliotis tuberculata lamellosa*, Lamarck 1822) Mol·lusc gastròpode de la família dels haliòtids. Es caracteritza per tenir les conques planes, ovals i amb un reduït nombre d'espirals que creixen ràpidament. És carenada i proveïda d'una sèrie d'orificis arrodonits, molt característics. Té, així mateix, uns plecs radials ondulats, molt irregulars en nombre i disposició. L'obertura és molt grossa, en forma d'orella; a la vorera d'un dels costats, hi té un plec. És de color bru verdós amb taques de color vermellenc, a l'exterior; a l'interior és nacrat i iridescent. És una

↑ Orella de llebre (*Alisma plantago-aquatica*)

espècie molt comuna a tota la costa de la Mediterrània, viu sobre fons durs i rocosos dels nivells infralitoral i circalitoral. És fitòfag, abundant on hi ha vegetació i escassa profunditat. Els sexes són separats. La fecundació és externa. Es captura amb la mà, a peu o en immersió, i ocasionalment amb dragues. A França, Sicília, Grècia i Turquia n'hi ha, de tant en tant, als mercats. Es consumeix fresc. A Itàlia i a les costes atlàntiques de França hi ha instal·lacions d'aquicultura d'aquesta espècie. A les Balears, sovint es troben a la zona costanera, només, però, les conques buides. No té cap valor comercial, ni és objecte de pesca. (MM)

ORELLA DE LLEBRE (*Alisma plantago-aquatica*) Planta de la família de les alismatàcies. És vivaç, aquàtica, glabra i de rizoma subglobulós i tuberiforme. La tija, de 20 cm a 1 m, és dreta o ascendent. Les fulles són radicals en roseta, de limbe oval, oblong o lanceolat, arrodonit o atenuat a la base, acuminat a l'àpex i llargament peciolat. Les flors són bastant petites, de devers 4-5 mm de diàmetre; són hermafrodites, llargament pedicel·lades, en panícula piramidal ampla, molt més llarga que les fulles; es fa en verticils de vuit flors. Floreix el mes de maig. És freqüent a les síquies, basses i llacunes. (*Scorpiurus muricatus*) Planta de la família de les papilionàcies. És anual. Fa les tiges d'entre 10 i 30 cm, postrades o ascendents, ramificades. Les fulles són lan-

↑ Orella de llebre (*Helvella lacunosa*)

ceolato-espatulades, agudes i peciolades, amb 3 o 5 nervis. Les flors són petites, de color groc, de vegades amb l'estendard de color purpura. Es fan sobre peduncles relativament robusts, més llargs que la fulla, i continuen creixent després de la floració. El fruit, un llegum, és glabre o pilós. Floreix entre els mesos de març i maig. És comuna per camps conrats i incultes. El nom prové de la semblança de les fulles amb les orelles de les llebres. (FB)

ORELLA DE LLEBRE Bolet de la família dels pezizals. N'hi ha de diversos tipus, com **orella de llebre blanca** (*Helvella crispa*) i **orella de llebre negra** (*Helvella lacunosa*). En lloc de capell té uns plecs irregulars que tenen forma d'orella de llebre o de conill. El peu és cilíndric, sòlid i és solcat per plecs soldats els uns amb els altres. La carn és elàstica i no té ni olor ni gust especial. És comestible si és ben cuit, tot i que ha estat un dels més poc apreciats en la gastronomia tradicional mallorquina. Menjat cru pot ésser tòxic. Es fa als alzinars. A Mallorca es menja amb sopes, arròs brut o frites de bolets mesclats. (CC)

ORELL ALCOVER, LLUC (Palma s. XVIII - 1815) Mari de guerra. S'incorporà a l'exèrcit el 1762. El 1768, va ésser nomenat tinent de navili a canvi de sufragar un pontó i dos gànguils per a netejar el port de Palma. A partir de

1775, va armar i comandar diversos xabecs corsaris que varen lluitar contra embarcacions algerianes, franceses i angleses. El 1782, va presentar al Suprem Consell de Castella un projecte per repoblar i sanejar Alcúdia. El 1804, va ascendir a capità de fragata. Té un carrer dedicat a Palma.

ORELLET, POU DE SON Al terme de Porreres, és situat al costat de les cases de la possessió homònima. És d'ús públic. (M)

↓ Pou de Son Orellet (Porreres)

↑ Son Orellet (Porreres)

ORELLET, SON Possessió del terme de Porreres, situada entre Son Carles, Son Servera i Son Morlà. (M)

ORELLETES, ESCULL DE SES A la costa del terme de Santanyi, situat entre es Degotis de ses Orelletes i es Buit. (M)

ORELLETES, SES Indret de la costa de l'illa de na Foradada, de l'arxipèlag de Cabrera, situat entre l'escala de Llevant i el pas de s'Illó. (M)

ORELL GINARD, GUILLEM (Campos s XVIII - Palma 1780) Lul·lista. Professà (1729) de franciscà. Fou qualificador del Sant Ofici, catedràtic lul·lista de la Universitat de Palma i provincial del seu orde a Mallorca. Deixà manuscrits *Sermones varios* i *Notas y exposiciones para ilustrar la santa Biblia*.

ORELL SALVÀ, ANDREU (Palma 1927) Pintor, escultor i dibuixant. Estudià (1947-48) belles arts a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma. Com a pintor, ha exposat individualment a Sòller (1970) i Palma (1979). Ha cultivat el paisatge i el retrat, a l'oli i a l'aquarel·la. Com a escultor, ha obrat (1952) l'estàtua de Ramon Llull que es troba al claustre del monestir de Santa Maria de la Real, de Palma. Com a dibuixant, ha col·laborat en diverses publicacions periòdiques, com *Baleares* (1960-61), *Fiesta Deportiva* (1962-63) i *Hoja del Lunes* (1977 i 1983).

ORENELLA, L' Publicació quinzenal editada a Buenos Aires, des de juliol de 1920, per la societat editorial l'Orenella. Es dirigia a la comunitat balear emigrada a l'Argentina i oferia informació de les Balears i de Catalunya. Probablement fou la continuació de l'Orenella. Tenia una secció titulada *La nostra gent a Amèrica*. En fou director Joan Torrendell i administrador Miquel J Font. Es publicava majoritàriament en català, amb alguns articles en castellà. (SS)

↓ Andreu Orell, estàtua de Ramon Llull (monestir de Santa Maria de la Real, Palma)

↑ Oregana (*Origanum virens*)

ORENGA (*Origanum virens*) Planta de la família de les labiades. És perenne, aromàtica i pilosa. Té les tiges d'uns 20 a 60 cm, dretes, ramificades, pubescents. Les fulles són peciolades, amplemment ovals, obtuses, enteres o denticulades, arrodonides a la base, de color verd o glaucescent per damunt i més pàl·lides i peludes per davall. Fa les flors subsessils, en espigues ovoides, que fan una panícula estreta, tricõtoma. Les bràctees són de color verd. La corolla és blanca, bilabiada, amb el llavi superior dret, pla i escotat; l'inferior té tres lòbuls iguals. Floreix entre els mesos de juny i setembre. Es fa per les muntanyes. En la fraseologia popular hi ha refranys i locucions, com 'Tant m'és moradui com oregana', que vol dir que és igual triar una cosa o una altra quan són semblants i 'Si vols que l'amor te prenga, dóna-li un ramet d'orenga', ja que es considera que l'orenga és eficaç per enamorar. (FB)

ORENGAR, PENYAL DE S' Al puig d'Alaró, situat entre la cova des Jai Môra i sa Presó des Moros. (M)

ORFE, RAFAL Antic rafal del terme de Llucmajor. El 1490, pertanyia a Baltasar Salvà. Tenia cases i era dedicat a vinya i conreu de cereals. (DF)

ORFEÓ Societat de cant coral. Amb aquesta designació s'inclouen també les capelles i corals. A Mallorca, aquestes agrupacions aparegueren durant el darrer trentenni del s

↑ Orfeó La Protectora (1918)

XIX. Fou promoguda per instruir el poble i per conservar la cultura pròpia inspirada en les corals franceses i en el corrent promogut per Josep Anselm Clavé a Catalunya. Al llarg del s XIX i fins a 1936, esdevingué una de les seccions de la majoria d'associacions recreatives, culturals, mutualistes, polítiques o religioses. Josep Anselm Clavé fou desterrat (1856) a Mallorca i es vinculà al republicanisme illenc. Relacionat amb el moviment musical que promogué a Catalunya, sorgí (1870), a Palma, l'Orfeó Republicà. Paral·lelament, els sectors catòlics crearen (1869) també la Coral de l'Associació de Catòlics a Palma. Durant la restauració borbònica (1875-1931), es produí una revitalització i renovació profunda del moviment musical, a diferents nivells. Els orfeons republicans, lligats a Clavé, servien per cohesionar i promoure el progressisme i el nacionalisme polític, a més de la formació estrictament musical. Al final del s XIX, aparegueren orfeons a la Part Forana (Porreres, 1893, i Pollença, 1897, entre d'altres). Durant el s XX, n'aparegueren de vinculats a l'Església i a les seves institucions socials, com l'Harpa d'Inca (1920), creada en el Cercle d'Obrers Catòlics d'aquella ciutat; a més, les societats recreatives o mutualistes, com la Protectora o el Mont de Pietat de l'Arraval de Santa Catalina, promogueren orfeons de relativa rellevància social. Entorn al primer socialisme mallorquí es formaren, també, masses corals, des del segon decenni del s XX, com una de les activitats de la Casa del Poble. Com a entitat independent destacà l'Orfeó

Mallorquí, creat el 1899. Durant la II República (1931-36), coincidint amb l'augment de participació social i política, es crearen un nombre considerable de corals de caràcter popular i obrer, com ara l'Orfeó Proletari de Lluçmajor o *El Lirio Rojo*. En aquesta època, els orfeons republicans es federaren amb l'Associació *Euterpense* dels Cors de Clavé. Després de la Guerra Civil, havien desaparegut les societats populars i obreres, i les religioses disminuïren el to de compromís envers la cultura autòctona. Des del començament del

↓ Orfeó d'Esquerra Republicana, de Santa Catalina (1932)

decenni de 1970, s'ha produït un renaixement coral, però les agrupacions aparegudes han preferit els noms de coral o capella que el d'orfeó. El 1986, es creà la *Federació de Corals de Mallorca* (←). Posteriorment, se n'han creades d'altres, a partir d'algunes experiències parroquials, com l'Orfeó Mayurqa, o gràcies a les ajudes municipals, com l'Orfeó Castellitx, d'Algaida i l'Orfeó d'Alaró. (CM/PF)

ORFEÓ ARTANENC Agrupació coral fundada (1952) al convent franciscà d'Artà pel pare Damià Nicolau i pel batlle d'aleshores, Joan Amorós Mòger. A mitjan decenni de 1960, prengué el nom de Cor Parroquial. El 1985, ressorgí gràcies a Bartomeu Ginard Palou, director de l'Escola de Música d'Artà. El 1986, es fundà l'Orfeó Infantil i Juvenil. Format per 40 membres, s'ha especialitzat, sobretot, en la música barroca i en el *lied*, sense oblidar la música tradicional mallorquina. Fa part de la Federació de Corals de Mallorca.

ORFEÓ CASTELLITX Agrupació coral creada (1987) a Algaida per l'Ajuntament. Es formà com una associació cultural independent dels vincles institucionals municipals, encara que dependent de la subvenció municipal. Ha fet concerts a diversos indrets de Mallorca. Des de 1988, fa part de la Federació de Corals de Mallorca. N'és president Bernat Sureda i director Antoni Mulet Barceló.

↑ Orfeó Mallorca (1910)

ORFEÓ D'ALARÓ Agrupació coral creada (1988) a Alaró per Lluís Forteza Bonnín, que n'és director. Oferí el primer concert el 1989. És membre de la Federació de Corals de Mallorca i el seu repertori consta de més de 50 peces, tant clàssiques com de cant popular. Ha cantat a diferents indrets de Mallorca. Era formada (1993) per més de 40 cantaires. (CM)

i Guillem Salleras. N'era director del cor Jaume Dalmau. (AM)

ORFEÓ LA PROTECTORA Entitat coral fundada a Palma (1899) pel president de la societat de socors mutus *la Protectora* (→) i per Bernat Amer

Ponç, Llorenç Vidal Rosselló (president de la secció coral) i Pau Coll Tomàs, que en fou director. El dia 29 de juliol de 1900, féu un gran festival amb motiu de la benedicció de la senyera, amb la participació de totes les associacions corals de Mallorca, i estrenaren *La Senyera*, *Himne Mallorquí*, dedicat als hono-

↓ Orfeó Proletari (1935)

ORFEÓ DEL MONT DE PIETAT DE L'ARRAVAL DE SANTA CATALINA Agrupació coral fundada a Santa Catalina (Palma) el 1930, com una secció del Mont de Pietat de l'Arraval de Santa Catalina. El seu objectiu era fomentar l'educació artística i organitzar excursions. La seva massa coral va actuar a Lluçmajor, Artà, Sóller, sa Pobla i altres pobles de Mallorca. El seu repertori es basava en cançons populars catalanes, però també incloïa partitures, com *La Balanguera* i l'*Himno de Riego*. El 1934, incorporà una càtedra de declamació. Feia part de l'Associació *Euterpense* dels Cors de Clavé i tenia un delegat a Barcelona, que el 1936 era Benet Tolós Colomina. El 18 de juliol de 1936, partí cap a l'Olimpiada Popular de Barcelona. A causa de l'inici de la Guerra Civil, va haver de quedar a Barcelona i es dissolgué. En foren presidents Gabriel Ferrer, Miquel Araque Comellas

L'ORFEÓ PROLETARI

Jaume García, assidu tertulià nostre, socialista dels temps heroics, coratge de revolucionaris, ens proposa anar a la Casa del Poble per assistir als assaigs de l'Orfeó Proletari. Acceptam gustosament la invitació. Quan entrem al teatre el nostre cor canta les darreres estrofes de *La Balanguera*, una de les millors poesies d'Alcover, admirablement musicada. No havia sentit l'Orfeó des de feia molt de temps. Ha progressat notablement. El regnat trist i sentimental de l'emigrant m'arribà a l'ànima, cant perfecte, ajust irreprotxable, sense una sola desentonació. Facem amb orgull la profecia: l'Orfeó Proletari serà, en la seva qualitat de lliure, el millor orfeó de Mallorca (...). La nostra profunda devoció pels cants populars ens indueix a atrevir-nos a formular alguns consells a l'Orfeó. En un article, publicat temps enrera, a *La Última Hora* proposàrem que en el primer pla del programa haurien de figurar les cançons mallorquines. Tornem a insistir-hi. Cal esgotar els nostres cants vernacles, alguns dels quals són vertaderament bells. Mitjançant aquests es projecta l'ànima mallorquina (...). Mallorca sense les traves que l'ofeguen, amb la llibertat que constitucionalment podria adquirir, seria un empori de riquesa. Per arribar a aquest fi, abans necessitam crear l'ambient propici. El nostre orfeó podria ésser l'herald d'aquest moviment alliberador.

Alexandre Jaume *El Obrero balear* (juliol 1936)

Traducció: GEM

rables coristes de la Protectora, amb lletra de Jaume Pomar Fuster i música de Pau Coll Tomàs. Actuà a París (1901), Sevilla i Còrdova (1902), Màlaga i Granada (1905), Barcelona (1912) i nombrosos pobles de Mallorca. El 1991, desaparegué. (CM)

ORFEÓ MALLORQUÍ Societat coral fundada (1899) a Palma, per Andreu Gelabert Cano, a l'Assistència Palmesana, a conseqüència de la venguda (1898) a Mallorca de l'Orfeó Català. El 1900, es desvinculà d'aquella societat. Tengué el local social a diferents indrets de Palma. Col·laborà sovint en actes culturals de caràcter regionalista, amb la Nostra Parla i l'Associació per la Cultura de Mallorca. El 1925, organitzà la I Festa de la Música a Mallorca. Durant la Dictadura de Primo de Rivera, el governador civil Pere Llores Badia prohibí l'estrena de *L'estiu*, de Baltasar Samper Marqués. El 1931, participà a la plaça de toros de Palma, amb l'Orfeó Republicà i l'Orfeó de la Protectora, en un concert per celebrar l'adveniment de la República. Durant la Guerra Civil, deixà les seves activitats musicals, i pocs anys després desaparegué. (CM)

ORFEÓ MAYURGA Agrupació coral creada (1992) a Palma per Bartomeu Poquet. Interpreta un variat reper-

tori, que va des del Barroc fins a temes populars i religiosos. Ha actuat a diferents indrets de Mallorca.

ORFEÓ PARE AULÍ Agrupació coral fundada (1922) a Felanitx per Pere Oliver Domenge, que n'era president, i Bartomeu Gayà Sagrera, com a director. El primer concert públic se celebrà el 1923 i es cantaren les obres *L'arbre sagrat*, *L'hereu Riera* i *Amor de Pàtria*. El 1927, s'organitzà en el si de la societat La Protectora, i en fou president Salvador Valldepadrines i director Miquel Manresa Gomila. Devers 1930, va desaparèixer. La primera etapa tengué 44 veus d'homes i després passà a 66 veus mixtes. (CM)

ORFEÓ PROLETARI DE LA CASA DEL POBLE Agrupació coral constituïda a Palma el 1935, per iniciativa del patronat de la Casa del Poble. Estava integrat per uns cent cantors militants o simpatitzants de les organitzacions polítiques i sindicals d'esquerra. N'era director Jacint Torrandell. El seu repertori incloïa temes com *La Balanguera*, *La Internacional*, *La Mar-*

ORFEONS A MALLORCA (1866-1936)

1866	Societat Coral Palmesana
1867	Orfeó Republicà Balear
1869	Coral de l'Associació de Catòlics a Palma
1870	Orfeó Republicà de Palma
1878	Secció Música Vocal del Cercle d'Obrers Catòlics de Palma
1885	Orfeó de la Misericòrdia de Palma
1886	Orfeó de la Societat Lul·liana de Porreres
1893	Orfeó de Porreres
1894	Societat coral la Campana (Santa Catalina)
1895	Orfeó Lluçmajorer
1897	Orfeó Pollencí
1897	Capella de Manacor
1899	Orfeó La Protectora de Palma
1899	Orfeó Mallorquí
1899	Massa coral La Constància
1899	Centre Instructiu Obrer
1900	Orfeó Mercantil de Palma
1900	Capella de Binissalem
1902	Societat coral Orfeó Inquense
1903	Orfeó del Convent de Manacor
1903	Capella Tortell de Muro
1904	La Nova Capella de la Seu
1905	Capella de Santa Cecília
1907	Capella Musical Nostra Senyora de la Salut
1909	Schola Cantorum del Seminari
1917	Orfeó del Cercle Recreatiu de Felanitx
1919	Orfeó de la Casa del Poble de Palma
1920	Orfeó Republicà de Pollença
1920	Orfeó l'Harpa d'Inca
1922	Orfeó Pare Aulí de Felanitx
1922	Orfeó Republicà del Cinquè Districte de Palma
1923	Orfeó de Sineu

(continua a la pàgina següent)

1927	Orfeó d'Alaró
1929	Orfeó de Deià
1931	Orfeó Republicà Federal del Tercer Districte de Palma
1931	Orfeó del Mont de Pietat de s'Arraval de Santa Catalina
1932	Capella Clàssica de Mallorca
1935	Orfeó Proletari de la Casa del Poble
1936	Orfeó Proletari de Llucmajor
1936	Orfeó Llucmajorer
1936	Orfeó Noguera de Sóller
1936	Orfeó Artanenc Minerva
1936	Orfeó Lul·lià
1936	Cor del Cercle d'Obrers Catòlics de Santa Catalina de Palma
1936	Orfeó de la Joventut Socialista de Palma
1936	El Lirio Rojo (orfeó del Centre Obrer de sa Vileta)

'Elaboració: Joan Parets i Serra

sellesa, Muntanyes pirenenques i Salut cantors. El juliol de 1936, s'embarcà cap a Barcelona per participar en l'Olimpiada Popular. Es dissolgué durant la Guerra Civil. (DG)

ORFEÓ REPUBLICÀ FEDERAL DEL TERCER DISTRICTE Agrupació coral constituïda a Palma l'octubre de 1931, per militants del Centre Republicà Federal del Tercer Districte. Era integrada per una vintena de veus. Dins el seu repertori incloïa temes com *La Balanguera* i *L'emigrant*. El 1936, feia part de l'Associació Euterpe dels Cors de Clavé. El juliol de 1936, bona part dels seus components embarcaren cap a Barcelona per actuar en l'Olimpiada Popular. En aquesta ciutat, els sorprengué l'aixecament militar contra la II República, i el grup es dissolgué. (DG)

↓ Organització Comunista Balear, editora de la revista *El Comunista*

ORGANITZACIÓ COMUNISTA BALEAR Grup polític marxista-leninista creat a Palma el 1988, a partir d'una escissió del Partit Comunista Balear —PCB—. S'oposà a la perestroïka i defensà l'estalinisme i el règim d'Albània. Des de juliol de 1988, edità quinzenalment la revista *El Comunista*. El març de 1990, s'integrà en el Partit Comunista d'Espanya (Marxista-leninista). (DG)

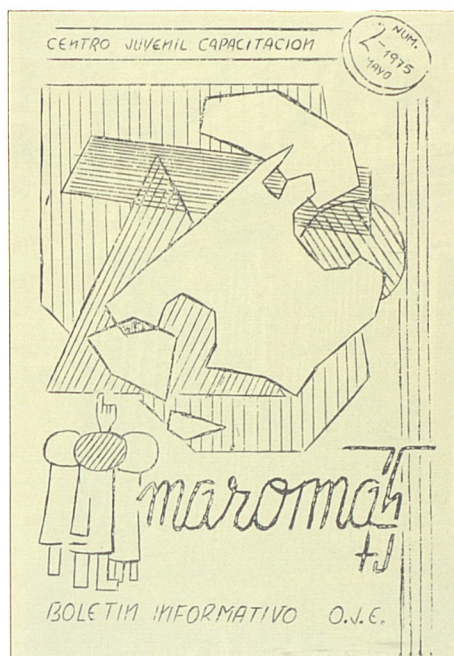
ORGANITZACIÓ COMUNISTA D'ESPANYA - BANDERA ROJA Partit polític d'ideologia marxista-leninista i maoïsta fundat a Barcelona el 1968, a partir de la fusió d'elements procedents del Partit Socialista Unificat de Catalunya —PSUC—. A Mallorca, s'organitzà devers 1969, amb persones procedents de l'Església Catòlica. Dins l'àmbit sindical, donà suport a les Comissions Obreres de Sector. En foren dirigents destacats Celestí Alomar, Francesc Obrador i Antoni Tarabini. Al començament de 1975, s'integrà en el Partit Comunista d'Espanya —PCE—. (DG)

ORGANITZACIÓ D'ESQUERRA COMUNISTA —OEC— Partit polític d'àmbit estatal, creat el 1974 amb el nom d'Organització d'Esquerra Comunista d'Espanya. Va sorgir de la fusió dels Cercles Obrers Comunistes —COC— i dels Nuclis Obrers Comunistes —NOC—. Poc després s'implantà a Mallorca, on ja hi havia militants del COC. De caràcter revolucionari i anticapitalista volia ésser una síntesi dels principals teòrics del comunisme. Propongué el boicot en el referèndum sobre la Llei de reforma política (desembre de 1976). El 1977, signà el Pacte Autonòmic i adoptà el nom d'Organització d'Esquerra Comunista. A les eleccions generals de juny de 1977, es va haver de presentar com a *Front de Treballadors*

↑ Organització d'Esquerra Comunista, editora de la revista *Democracia Proletaria*

de les Illes (←), perquè encara era il·legal. Va treure el 0,40% dels vots i no obtengué representació. Fou legalitzat el setembre de 1977. Poc després inicià un procés de fusió amb el *Moviment Comunista de les Illes* (←) i desaparegué al final de 1979. Aquesta fusió fou rebutjada per un nombre important de militants, alguns dels quals constituïren el *Col·lectiu Socialista i Nacionalista* (←). Va impulsar les *Plataformes Anticapitalistes* (→). Va tenir una secció juvenil, les Joventuts d'Esquerra Comunista de les Illes, de caràcter nacionalista i ecologista. Edità els periòdics *Democracia Proletaria* (1976-77), *La Batalla* (1977), *L'Espira* (1977) i *Puny Clos* (1978). Va arribar a tenir 200 afiliats i en foren dirigents Josep Capó Capellà, Aina Gomila Barber, Miquel López Crespí, Francesc Mengod Bonet, Antoni Mir Fullana, Mateu Morro Marcé, Jaume Obrador Soler i Martí Peral·lós Rosselló. (AM)

ORGANITZACIÓ JUVENIL ESPANYOLA —OJE— Associació de lleure d'àmbit estatal fundada el 1960. Fins a 1977, depengué del Moviment Nacional i era adscrita a la Delegació Nacional de la Joventut. Té els seus antecedents en el Front de Joventuts, institut (1940) amb l'objectiu d'aconseguir l'enquadrament ideològic dels joves en la doctrina de Falange Espanyola Tradicionalista i de les Junes d'Ofensiva Nacional Sindicalista —FET i de les JONS—. Entre 1960-77, assolí un paper rellevant com a associació juvenil

↑ Maroma, publicació de l'Organització Juvenil Espanyola

oficial i organitzà jornades i campanyes, preferentment a la Victòria (Alcúdia). Amb la reforma política (1976-77), esdevingué associació independent, sense cap tipus d'adscripció política o confessional. Compta amb tres llars a Palma, una a Inca i una a Eivissa. Organitza marxas, campaments d'estiu, albergs juvenils, espeleologia i escalada, entre d'altres activitats. Ha tengut com a butlletí informatiu la revista *Maroma*.

ORGANITZACIÓ REVOLUCIONÀRIA DE TREBALLADORS Partit polític d'ideologia comunista pro-xinesa, fundat a Madrid el 1969 a partir de l'evolució del grup catòlic Acció Sindical de Treballadors. El 1977, s'implantà a Mallorca. Es presentà a les eleccions generals de 1979, encapçalat per Maria José Echezarreta Bizmendi i obtengué 923 vots a Mallorca (0,35%). A les eleccions municipals del mateix any, presentà candidatures a Inca i Sencelles i no aconseguí cap regidor. Poc després es fusionà amb el Partit del Treball de les Illes —PTI—.

ORGANITZACIÓ SINDICAL ESPANYOLA —OSE— Organisme sindical verticalista establert a Espanya durant el règim franquista. Malgrat la seva teòrica voluntat d'assegurar la conciliació dels interessos de les diverses classes socials, tenia com a principal objectiu assegurar la disciplina laboral i evitar la reorganització dels sindicats de classe. El *Fur del Treball* (1938),

↑ Organització Sindical Espanyola, editora de *Baleares Sindical*

en la redacció del qual intervingué Bartomeu Quetglas Gayà, establí l'enquadrament unitari dels treballadors i d'empresaris per rams de producció, en sindicats verticals dependents de l'estat. El 1940, fou aprovada la Llei d'unitat sindical. El 1971, es liberalitzà el sistema, amb la Llei sindical. El 1976, fou dissolt. Dins l'àmbit provincial, l'organització sindical era dirigida pel cap provincial de la Central Nacional Sindicalista —CNS—, que era allora delegat provincial de sindicats. A Mallorca, les CNS varen prendre com a base la *Central Obrera Nacional Sindicalista* —CONS— (←), implantada el 1935, i amb escassa incidència a l'illa fins a la Guerra Civil (1936-39). Des de setembre de 1936, la CNS tengué un ràpid creixement, impulsada principalment per Ladislau López Bassa. El gener de 1938, tenia 84 seccions locals a Mallorca i més de 20.000 obrers afiliats. Promogué diverses activitats culturals, escoles professionals de treball, construcció d'habitatges i caixes compensadores de càrregues familiars. Durant els primers anys de la postguerra, mantengué una certa línia populista i defensà en determinats casos els interessos obrers davant els abusos patronals. El 1941, amb la destitució del delegat nacional Gerardo Salvador Merino i el seu desterrament a Mallorca, esdevengué un organisme burocràtic totalment dependent de l'Estat. Des de 1944, es feren eleccions sindicals. A les darreres, el 1975, triomfaren les candidatures unitàries i democràtiques, impulsades principalment per Comissions Obreres —CCOO—. Publicà diverses revistes sindicals, com *Ac-*

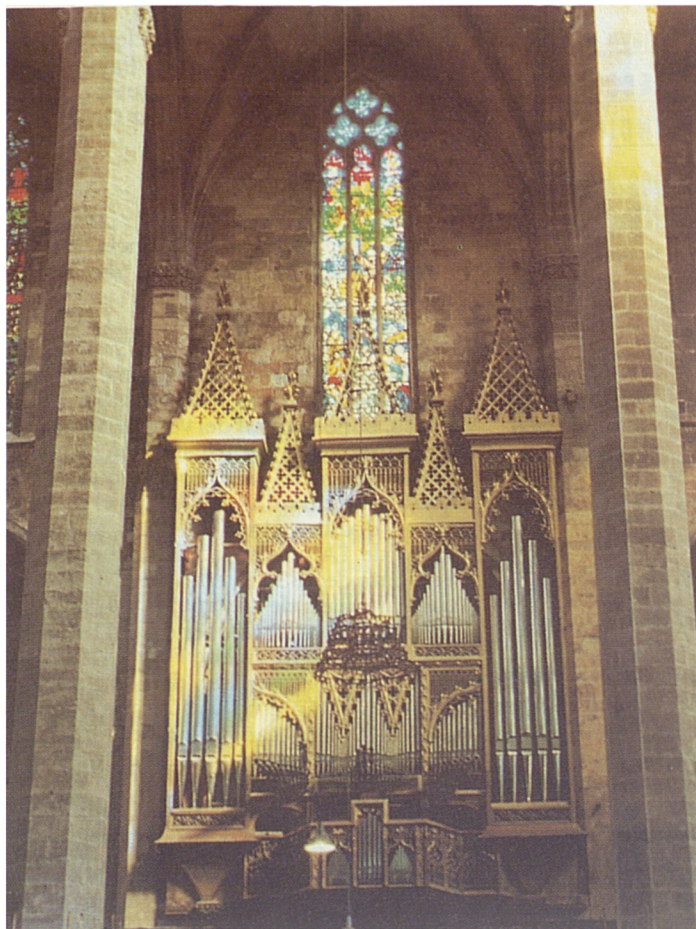
tividad, Actividad Sindical, Baleares Sindical i Red. En foren delegats provincials Francisco Agustí Payà, José Ramón de Cárdenas Rodríguez, Jaume Rotger Nadal i Fermin Sanz Orrio, entre d'altres sindicalistes.

ORGANYA, FONT DE N' Al terme d'Artà. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1460. (M)

ORGUE Instrument musical de vent que consta de tubs, que, en pitjar unes tecles, sonen al buf del vent generat per unes manxes o per un sistema elèctric. El mot prové del grec *organon* que significa 'instrument'. A Mallorca, el primer orgue documentat (1313) és al Palau Reial de l'Almudaina. El primer de la Seu data de 1334. Durant el s XV, es documenten els de Llucmajor (1414), Inca (abans de 1419) i Pollença (1419). A la vinguda de sant Vicenç Ferrer (1413) es documenta el lloguer d'un orgue. Es tractava sempre de petits instruments portàtils, dits també orgues de coll, que es tocaven només amb una mà mentre l'altra feia anar la manxa, o positius (més grans, però també portàtils). Durant el s XV, aparegueren els grans orgues gòtics tal com després seran coneguts. A la Seu de Mallorca, l'instrument, la caixa del qual encara es pot admirar el 1994, fou construït per l'orguener mallorquí Jaume Febrer entre 1491 i 1497. Seguien els orgues dels grans convents: Sant Domingo (Jaume Febrer, abans de 1491), Sant Francesc (Gaspar Roig,

↓ Orgue de l'església parroquial de Porreres

↑ Orgue de la Seu de Mallorca

↑ Orgue de l'església parroquial de Campos

1539), el monestir de la Real (Gaspar Roig, 1544) i les parròquies ciutadanes i foranes: Manacor (Jaume Febrer, 1494), Muro (Jaume Febrer, 1495), Sóller (Jaume Febrer, 1499), Sant Jaume (Esteve Sanxo, 1520), Sant Miquel (Esteve Sanxo, 1520), Sant Nicolau (Gaspar Roig, 1581), Porreres (Gaspar Roig, 1581) i Felanitx (Gaspar Roig i el seu fill, 1582). Es tractava d'orgues de caixa plana i policromada, amb els tubs dels flautats a la cara i els majors sempre als extrems. La seva sonoritat era la del *plenum* sense possibilitat de variació per l'absència gairebé absoluta de registres, com ho demostra la troballa d'uns fragments del secret gòtic durant la restauració de l'orgue de la Seu de Mallorca (1985-93). D'aquí la necessitat de disposar de diversos teclats per obtenir distints nivells sonors, dos o tres en la majoria dels casos (orgue major, cadireta, a l'esquena i com a seient de l'organista, i orgue d'ecos sobre l'orgue major) i excepcionalment fins a cinc teclats. La invenció de la corredora al final del s. XV enriqueix l'instrument amb la possibilitat de canviar de registre o, segons el sentit de l'època, pogué fer callar un rengle o l'altre del *plenum*. Aquesta innovació, com

tantes d'altres, arribà tardanament als orgues mallorquins. A la Seu, davant el fracàs de Pau Estada que hi treballava des de 1602, es decidí (1620) fer l'orgue nou no a registres, sinó com abans. Els primers orgues amb registres documentats varen ésser construïts a Porreres (1538) per Gaspar Roig i a Valldemossa (1625) per Jeroni Roig. El 1994, queden tres orgues d'aquesta època. El primer és l'instrument plateresc del convent de Sant Francesc de Sineu, que procedeix de l'antic cor de la Seu de Mallorca, construït (1600) probablement per Pau Estada, orguener català establert a Mallorca. El 1676, fou restaurat per Vicenç Pisà, dominic, i el 1772 dotat de secret nou i ampliat per Pere Josep Bosc. El 1905, arran de la reforma de la Seu per Antoni Gaudí, va ésser venut a Sineu per 5.000 pessetes i fou instal·lat per Julià Munar. Es troba (1994) en perspectives de restauració. El segon instrument és el de Son Servera. Va ésser construït per al convent de Sant Antoni de Pàdua, d'Artà, amb tota probabilitat per l'orguener al·cudienc Guillem Barrera, a la primera meitat del s. XVII. El 1843, el desferen i fou traslladat a Son Servera. El 1994, es troba arraconat al fons del cor. El

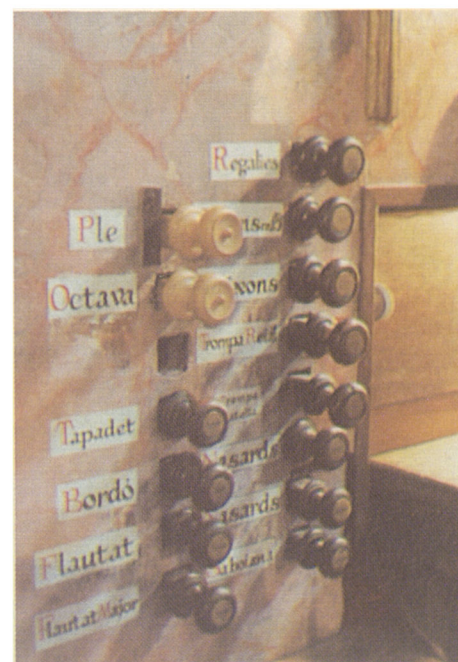
tercer instrument de l'època és l'orgue d'Algaida, que va ésser construït (1647-48) per Guillem Barrera, fill. El 1770, fou ampliat i dotat de secret nou per Jordi Bosc. Després d'unes petites reformes el s. XIX, ja cap a 1958 l'instrument va sofrir l'atemptat de dotar-lo de sistema pneumàtic amb conductes de plàstic i tubs de cartró. Està (1994) en procés de restauració. L'orgue barroc s'implantà a Mallorca al final del s. XVII. L'escola castellana hi aportà dues innovacions, la corneta amb secretet elevat i la trompeteria de batalla. La primera fou introduïda per Jordi Bosc als orgues de Sant Domingo (1762) i Sant Francesc (1771). La segona, que ja havia aparegut tímidament a l'orgue de Campanet (1735), construït per Lluís Navarro, fou consolidada també per Jordi Bosc als de Felanitx (1770) i Sant Francesc (1771). El Barroc perdurà a Mallorca fins ben entrat el s. XIX. Amb la desamortització (1835), acabà l'època dels grans instruments. Els orgues construïts després d'aquesta data solen ésser petits i freqüentment sense acabar (Santa Maria la Major, d'Inca, Llubi, el convent de Campos). Durant el s. XIX, aparegué l'orgue romàntic. Els primers jocs romàntics es

↑ Orgue de l'església parroquial de Llucmajor

↑ Orgue de la Porciúncula

↑ Registres de l'orgue de Santanyi

troben a l'orgue de Sant Felip Neri, construït (1878) per Julià Munar. Però l'orgue romàntic pròpiament dit arribà a Mallorca al començament del s XX: a Monti-sion (1904), Santa Eulàlia (1912), la Seu (1926) i Sóller (1926-28). Durant la tercera dècada, aparegué la transmissió pneumàtica: Lluc (1922), Almudaina (1934, avui al convent de franciscans d'Inca), la sala *Domus Artis* (1934, avui a la parròquia del Terreno). Poc després apareixia la transmissió elèctrica: casal Balaguer (1930), Seminari Vell (construït artesanalment per Mateu Bosch Caldentey el 1934-35, i avui a la parròquia de Sant Francesc de Paula). Després de la Guerra Civil s'alternaven els instruments de transmissió pneumàtica de tendència encara romàntica, Pont d'Inca (1946) i el convent d'Artà (1947), amb els de transmissió elèctrica de tendència eclèctica o neoclàssica (Sant Francesc, 1956), fins a la tornada a la transmissió mecànica: parròquia de Sant Agustí (Gerhard Grenzing, 1977), la Porciúncula (Gabriel Blancafort, 1984) i Campanet (Pere Reynés, 1985). Tots tres conjuguen l'estil barroc alemany amb l'espanyol. (AMB)

ORGUENER Dit també orguer i anti-gament organista. Persona que es dedica a construir, afinar i restaurar orgues. El primer orguener que es troba documentat a Mallorca és Pere Rosselló, que construï (1334) un orgue nou per a la capella del Rei, de la Seu de Mallorca. El 1402, es documenta Joan Mallol com a *organerius*, nomenat (1469) *magister*

organorum civitatis Maiorice. El 1412, apareix *Raimundus Palau, magister construendi organa civitatis maioricensis*, que segurament es tracta del conegut Ramon de Mallorca. El 1419, Perrot Comes, *habitant de la ciutat de Mallorca*, firmà contracte per fer un orgue nou a Pollença. El 1476, Jaume Febrer, de la ciutat de Mallorca, féu contracte d'aprenentatge a Aragó amb *maestre Johan Ximenez*. Construí, entre 1491 i 1497, l'orgue major de la Seu mallorquina, al mateix lloc i amb el mateix moble que es conserva avui (1994); el del convent de Sant Domingo (1491) i els de Manacor (1494), Muro (1495), el primer que hi hagué a Sóller (1499) i el del Palau Reial (1506). Posteriorment, s'establí a Barcelona, on construï (1510) l'orgue dels dominics de Santa Catalina. El 1510, Esteve Sanxo apareix com a organista a Manacor i probablement és el mateix *maestre Esteve*, conservador (1517-39) de l'orgue de la Seu. El 1520, la seva tasca s'estén als orgues de Sant Jaume i Sant Miquel, i entre 1529 i 1541, al de Santa Anna de l'Almudaina. A partir de la tercera dècada del s XVI, s'establiren a Mallorca els membres de la família Roig, orgueners catalans. Gaspar Roig construï orgues nous a Sant Nicolau (1536), Porreres (1538), Sant Francesc (1539) i la Real (1544). Entre 1541 i 1558, era a la Seu com a orguener. Es troba relacionat amb els orgues de Sóller (1545), Llucmajor (1549) i Lluc (1554). El 1562, ell mateix o un fill seu del mateix nom era posseïdor del benefici de l'orgue de Santa Eulàlia. Entre 1567 i 1578, era a la Seu com a orga-

nista i aquest darrer any, vengué un orgue a Campos. El 1580, el seu fill, Joan Gaspar, es presentà al benefici d'organista de la Seu. El 1581, mort el fill, tornà a entrar el pare com a organista. Entre 1581 i 1594, feia un orgue a Binissalem. El 1582, en començà un altre a Felanitx que continuà el seu fill (probablement Jeroni) fins a 1602. El 1582, en féu un a Pollença i el 1588, construï el primer del convent de Sóller. El seu fill Jeroni seguí l'ofici del pare com a orguener i organista. Al final del s XVI, Joanot d'Osona, de la vila de Muro, treballà en els orgues de Valldemossa (1575), Lluc (1579 i 1599), la Seu (1592), Muro (1592) i Sóller (1598 i 1610). També fou l'encarregat de 'trempar i espolsar ciscun any' l'orgue de la parròquia d'Alcúdia (1581), que restaurà entre 1595 i 1600. Aquest orgue l'acabaren (1604) els germans Barrera de la mateixa ciutat d'Alcúdia, que un any abans ja havien construït l'orgue del convent dels franciscans de la seva ciutat. Guillem Barrera treballà en els orgues de Sóller (1610), Sant Francesc de Ciutadella (1614) i el de la Seu de Ciutadella (1636). Entre 1647 i 1648, el mateix o un fill seu feren un orgue nou a Algaida. Al començament del s XVII, s'establí a Mallorca l'orguener català Pau Estada. Féu orgues nous a Sineu (1600) i a Sant Jeroni (1600) i Sant Domingo, de Palma (1603). El 1600, era el mantenidor del de la Seu de Mallorca. El 1629, era l'organista de Sineu. A Mallorca hi hagué, també, frares orgueners, com Felip Jacob dels Socors, que treballà en l'orgue de Sóller (1591 i 1595). Antoni Morlà, carmelità, adobà (1636) l'or-

← Pere Reinés, orguener

gue de Porreres i treballà (1640) en el de la parròquia d'Inca. Guillem Llitrà dels Socors treballà en l'orgue de la Seu de Ciutadella (1622) i en el de Sant Jeroni, de Palma (1645). També es troba un fra Alemany a l'orgue de la parròquia de Sóller (1661). Altres religiosos foren Pere Genovard de Sant Francesc (la Seu, 1685), fra Vinyes (Sóller, 1711, la Seu 1733), Vicenç Pisà (Santa Eulàlia 1633 i altres) i Bartomeu Triall (l'orgue de la Puríssima del convent de Sant Francesc i el de la Concepció, de Palma). El Barroc és l'època gloriosa de l'orgueneria mallorquina, en la qual destacaren dues famílies, els Caimari i els Bosc. Els primers construïren els orgues del convent de Sant Bonaventura (Llucmajor, 1671), del monestir de Sant Bartomeu (Inca, 1693), de la parròquia de Sant Nicolau (Palma, final del s XVII), a més del de Petra (1695), Felanitx (1696-99), Sant Salvador, d'Artà (1701), del convent dels Socors (Palma 1701), sa Pobla (1701) i de la parròquia de Santa Creu (1760). En canvi, els Bosc construïren el de la parròquia de Manacor (1743), el del monestir de Sant Jeroni (Palma, 1746), i el de Sencelles (1796), Selva (1750), Búger (1763), Binissaleu (1762), Alaró (1758), Santanyí (1762), Felanitx (1770), Algaida (1770) i el del convent de Sant Francesc

(Palma, 1771). Durant el s XVIII, dos orgueners valencians, Lluís i Agustí Navarro treballaren en els orgues de Sant Domingo (Pollença, 1732), Campanet (1735), Porreres (1737) i Santa Maria

del Camí (1737). El Barroc tardà acabà a Mallorca amb Gabriel Tomàs, deixeble de Jordi Bosc, que treballà en els orgues de la parròquia de Sant Joan, Pollença, Santa Maria la Major, d'Inca, Campos, Llubi i el del santuari de Gràcia. El suís Ludwig Sherrer, establert a Barcelona, construï els de Sóller (1798) i Santa Eulàlia (Palma, 1804). Des del començament del s XIX, tots els orgueners foren llucmajorers, probablement deixebles de Gabriel Tomàs: així Guillem Puig (1796-1875) treballà a Santa Clara (1830), Sant Domingo, Santanyí (1837) i Algaida. El seu fill Joan Puig, treballà a Algaida i fou el mantenidor de l'orgue de la Seu de Mallorca. Antoni Portell Fullana treballà a Porreres (1838), Sant Salvador d'Artà (1839), la Seu (1836-48), la parròquia de Sant Jaume de Palma (1837-53), Santa Eugènia (1840), Artà (1850), Randa (1852), s'Arracó (1853), Binissaleu (1854), Puigpunyent (1854-55), el convent de Petra (1855), Mancor de la Vall (1856-57), la Puresa (1859), Maria de la Salut (1860), Deià i Ariany (1861). Continua la tasca el seu fill, Antoni Portell, que ho féu a la Seu (1863-67), Estellencs (1865) i Fornalutx (1871). Julià Munar Puig, també de Llucmajor (1848-1929), emprà, en una primera època, l'esquema del Barroc tardà i construï els orgues de Moscarí (1869-73), l'Alqueria Blanca (1871-89), Sant Felip Neri, de Palma (1878), Sant Joan (1875), la Concepció de Sineu (1882), Pina (1871, 1880-86) i Capdepera (1889). En la segona època, introduí els jocs romàntics. Seguint aquest model, construï els orgues del convent de Sant Agustí

↓ Teclat de l'orgue de Santa Eugènia

← Orgue de Sant Jeroni (Palma), restaurat el 1970

de Felanitx (1889-90), de les parròquies de Felanitx (1892-93), Establiments (1893), Alcúdia (1896), Sóller (1900), Sant Francesc (1910) i del Socors (1910). La família Cardell, de Llucmajor, es l'última dinastia d'orgueners mallorquins. Miquel Cardell construí l'orgue de Porreres (1891), de Lloret de Vistalegre (1892), del convent d'Artà (1893) i de Sant Salvador, d'Artà (1894). El nebot Antoni Cardell Oliver, ajudant del seu cosí, l'oratorià Miquel Cardell, treballaren a Estellencs (1904), Mancor de la Vall (1906), Fornalutx (1904, 1907), Llucmajor (1912), Santa Clara (1914), Sencelles (1919), Consell (1922), la Seu (1923-24), Ariany (1926), Sant Joan, Campanet i Sineu. Construíren l'orgue de Sant Felip Neri de Porreres (1915). A partir del decenni de 1960, s'inicià una nova època en la restauració i conservació d'orgues. Es creà l'Associació Jordi Bosc d'Amics de l'Orgue. L'orguener alemany, establert a Mallorca, Gerhard Grenzing, restaurà els orgues d'Estellencs (1969), el Socors (1969), Sant Jeroni (1970), Calvià (1971) Banyalbufar (1971), Fornalutx (1971), Petra (1971), Deià (1972) i Puigpunyent (1972). Posteriorment, tot i que s'establí a Catalunya, restaurà els orgues del convent de Pollença (1977),

Moscari (1979), Santa Creu (1981), del convent de Campos (1983), Llucmajor (1984), Santanyi (1984 i 1986) i sa Pobla. Construí (1977) un orgue nou per a la parròquia de Sant Agustí (Palma). El català Gabriel Blancafort construí el de la Porciúncula (1984) i restaurà el de la Seu (1986-93). Actualment (1994) treballen com a restauradors Pere Reynés Florit (Campanet, 1951), que ha construït el de Campanet (1985) i ha restaurat els de Costitx (1986), Sant Domingo d'Inca (1987), Montuïri (1988) i Binissalem (1991). Ajudat per Antoni Mulet Barceló (Algaida, 1943) té en curs de restauració els orgues d'Algaida, Santa Maria la Major d'Inca, Muro i Sencelles. (AMB)

ORGUES, ES Indret de la costa del terme de Sóller, situat entre la punta de sa Creu i l'esclatxa des Codony. (M)

ORIENT Llogaret agregat al terme de Bunyola, situat a la serra de Tramuntana, entre Alaró (SE) i Bunyola (SW). Té una població (1991) de 12 habitants de dret (orientals). La contrada ocupa la part nord-est del terme de Bunyola —fins al coll d'Honor— i s'estruc-

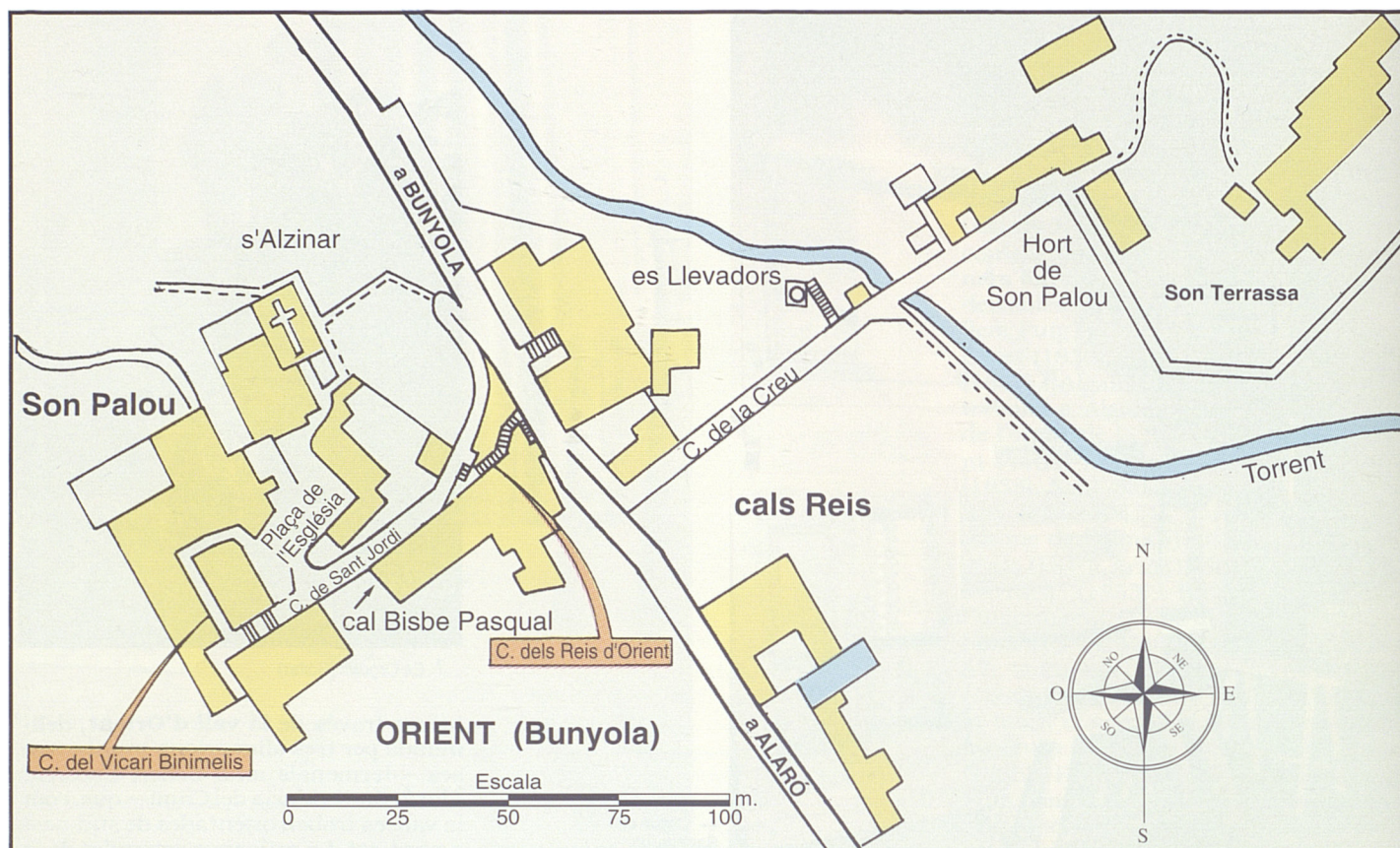

↑ Es Orgues (Sóller)

tura a través de la **vall d'Orient**, delimitada per tres alineacions muntanyoses —terminals amb Sóller, Escorca, Alaró i Santa Maria del Camí— que, com la vall, es troben orientades de sud-oest a nord-est. La primera s'estén des de la serra d'Alfàbia (1.067 m) —cota màxima de la contrada— fins al puig de sa Rateta (1.064), tot incloent el pas de Maria i el puig de l'Ofre (1.091 m), ja dins el terme d'Escorca, el puig de na Franquesa (1.067 m) i el coll des Gats (996 m). Al vessant de xaloc d'aquesta cadena, també hi ha el puig de Reig

↓ Orient, església parroquial

(611 m) i el puget de Son Vidal (664 m). La segona alineació és integrada per la mola de Lluç (628 m), es Castellot (639 m), la talaia de cals Reis (769 m), el puig de can Llenderina (777 m), el puig d'Alaró, ja dins el terme veí, i el penyal des Corbs (663 m). L'altra cadena de muntanyes, que tanca la vall cap al nord-est, es prolonga des de la mola de Son Montserrat (646 m) fins al puig de sa Cova des Carboners (843 m) i integra el puig de sa Font Fresca (836 m) i el puig d'Amós (817 m). El coll des Bosc (799 m) aïlla aquesta alineació de la primera cadena descrita. D'altra banda, s'hi troba es Picot (732 m), extrem septentrional del massís dels penyals d'Honor —comuna de Bunyola—, el qual és separat pel coll d'Honor, de la primera alineació, i pes Freu, de la segona. Al torrent des Freu, al seu pas pes Forellat, hi ha la cota mínima de 290 m. Quant al clima, humit, té una temperatura mitjana de 15-16°C, entre 15-15,5°C d'oscil·lació tèrmica i 900-1100 mm de precipitacions. La vall afavoreix que es registrin temperatures extremes, per la qual cosa, a l'hivern, les temperatures baixen força i hi són freqüents les gelades. També hi ha diferències termomètriques i pluviomètriques entre les obagues i els solells de les muntanyes. Els vents predominants són el llebeig, el mestral i el gregal. Pel que fa a la geologia, la vall fa de sepa-

ració entre la segona i la tercera gran zona plegada de la Serra. En aquesta àrea depressionària, tot deixant de banda els materials quaternaris d'origen al·luvial, hi ha materials formats per margues, carniols i dolomies del triàsic mitjà, calcàries fines del neocomià i calcàries —falses bretxes— del tithònic. D'altra banda, les alineacions muntanyoses són constituïdes bàsicament per calcàries grises, tot i que a la cresta de la serra d'Alfàbia hi ha també calcàries del lias superior. Segons l'inventari espeleològic, en aquesta àrea només hi destaca la cova de ses Meravelles, prop de Coma-sema. La contrada és recorreguda per tres cursos. El torrent des Freu, també anomenat de Coanegra o de ses Mates, neix al clot de sa Neu —entre la mola de Son Montserrat i el puget de Son Vidal—. Al nord del nucli, rep les aportacions dels cursos que provenen, d'una banda, del comellar situat entre la talaia de cals Reis i el puig de can Llenderina i, de l'altra, del també comellar que es troba entre el puget de Son Vidal i el puig des Coll des Jou. Travessa el camp d'en Llinars i s'endinsa en es Freu i en el comellar de Coanegra. Aquest curs allueix al torrent Gros, que fa part del vessant de Palma. El torrent de Solleric, també dit de Biniali o de Sencelles, neix a la depressió de Coma-sema, tancada per la primera i la segona cadena citades. Da-

valla pel barranc i per la possessió de Solleric —terme d'Alaró—, on repl'aportació del torrent Pregon, que recull les aigües del vessant meridional de la mola de Son Montserrat i de les fal·des septentrionals del puig de can Llenderina i del d'Alaró, com també del penyal

↓ Orient, clastra de cals Reis

↑ Orient (Bunyola), vista general

des Corbs. Aquest curs s'ajunta amb el torrent d'Almadrà, també anomenat de s'Estorell o de Rafalgarcés, que transcorre per l'extrem septentrional de la contrada —fent partió amb el terme d'Escorca— i al qual aflueixen els vessants orientals de la serra de la Ratea, del pla de s'Aigo i dels puigs de sa Cova des Carboners i d'Amós. Els torrents de Soller i d'Almadrà, amb el de Pina, formen el torrent de Muro, que fa part del vessant d'Alcúdia. Pel que fa a la vegetació, hi predominen els alzinars, entre els quals destaquen el bosc Gran, de Coma-sema, i el de Son Palou. El pinar es mescla amb l'alzinar a l'àrea del penyal des Corbs, el puig de Reig, es Picot, es Freu i es Planjols. A la primera alineació, per sobre d'aquestes comunitats, hi apareix la garriga de muntanya, endèmica de Balears. També es dona la garriga a la mola de Son Montserrat. L'agricultura és representada per les oliveres, als peus de les muntanyes, i pels cultius de cereals de secà i d'arbres fruiters de reguïu, al fons de la vall. Hi ha plantacions de pomeres, cirerers i melicotoners, a Son Vidal; de pomeres i cirerers, a cals Reis, i de pomeres a Son Bernadàs i Son Palou. Hi destaquen, per la seva

extensió, les possessions de Coma-sema, Son Palou i Son Vidal. Quant a xarxa viària, disposa d'enllaços amb Alaró i Bunyola, a través dels colls d'Orient i d'Honor, respectivament. Pel que fa a l'etimologia, el nom d'Orient apareix documentat per primera vegada 'Aurient' el 1233. Es tracta d'un mot mossàrab que tant pot provenir d'*oriri*, derivat d'*origo-inis* 'sortir -els astres-' o 'esser oriünd', com d'*areus* 'd'or'. El nucli, aixecat a 480 m d'altitud, es troba al fons de la vall, al peu del vessant de mestral de la segona cadena esmentada, i ocupa 3,44 ha de superfície. La prehistòria i la història antiga hi són documentades a través dels nou jaciments arqueològics que s'hi situen. La cultura talaiòtica queda ben constataada per un conjunt de talaiots aïllats, com els des Pins de sa Bassa, a Coma-sema; de sa Llegítima, a Son Perot, i des Pujol. Hi ha un turó fortificat a sa Talaià, de cals Reis. També es troben restes prehistòriques a ses coves de cals Reis; es Castellet; es Tancat, de Son Vidal, i es Porxo des Porcs des Bosc i es Forn de Calç des Bosc, de Son Palou. Del període romà daten algunes troballes a Son Vidal, com tègules i monedes. A l'època islàmica, feu part del *juz'* de

Bunyula-Musu. Com la resta de la serra de Tramuntana, no fou conquerit pels catalans fins a 1231. En el *Llibre del repartiment de Mallorca* (1232) es documenta la concessió de les terres de la contrada a Nunó Sanç. En morir aquest (1241), els béns passaren al seu parent més pròxim, que era el rei Jaume I. Nunó Sanç va cedir a Vicenç d'Exea l'alqueria de Coma-sema, aleshores anomenada Sema-coma. El 1233, Simó de Major vengué a Joan de Galiana l'alqueria de Lluc. Durant la segona meitat del s XIII, les terres de la contrada sofriren traspassos i censals. Referent a l'administració, el 1285, dels deu síndics de Bunyola, n'hi havia dos d'Orient, que eren Ramon de Lluc i Pere de Forn. El 1323, el rei Sanç I de Mallorca concedí la *cavalleria d'Orient* (→) a Assalit de Galiana. A mitjan s XIV, Orient començà a ésser afectada per la crisi general. Durant la Revolta Forana (1450-53), Guillem Palou de Coma-sema va tenir una missió conciliadora en el conflicte i anà com a emissari del Sindicat Forà davant la cort de Nàpols. Va recórrer els pobles de Mallorca, amb Jaume Colom, de Sòller, i Bartomeu Desmàs, de Valldemossa, tot incitant a l'obedièn-

↑ Orient, carrer de Sant Jordi

cia i a la restitució dels béns robats. Aquests fets concitaren les ires del capítost Simó Ballester —Tort—, que incendià el casal i les collites de Coma-sema. Guillem Palou s'hagué de refugiar uns quants mesos a les muntanyes. Durant la revolta de les *Germanies* (←) (1521-23), la possessió de Coma-sema es convertí en refugi de molts de mascarats. Aquest fet, en gran part, fou propiciat per Jaume Palou de Coma-sema. En els estims generals de 1578, les possessions més grans de la contrada eren Coma-sema, que era valorada en 5.600 lliures; Son Palou, en 4.700 lliures; Son Montserrat, en 3.700 lliures, i Son Terrassa, en 1.600 lliures. Durant els s XV-XVII, davant els perills dels atacs corsaris, els homes de Santa Maria del Camí i d'Alaró, que anaven a defensar Sóller, passaven per la vall i pel pas de na Maria, a baix de l'Ofre. Aquesta era la via que tradicionalment s'utilitzà per comunicar Sóller amb les viles properes de l'altra part de la serra de Tramuntana. El 1621, la possessió de Son Montserrat pertanyia al mercader Pere Domenge i era dedicada a olivars, alzinars i conreu de cereals. Hi havia una guarda de 135 ovelles. La possessió de Son Palou tenia (1688) cases, amb tafona i molí de sang. Les terres eren dedicades a olivars, lleguminoses i conreu de cereals. També disposava d'un petit hort, que es feia al voltant d'una font. A la part de la muntanya, hi havia a la finca un gran alzinar, destinat a agllanar porcs. Tenia una guarda de 369 ovelles i una altra de vint porcs. Al llarg del s XVIII, s'hi produí un augment de la població, a conseqüència del qual es

donà (1775) un creixement del nucli urbà. Al final del centenni, els llinatges més freqüents de la contrada eren Palou, Amengual, Cabot, Homar, Ripoll i Sastre. No mancaren les tensions entre Orient i Bunyola, que iniciaren una sèrie de plets arran de l'annexió (1789) de la comuneta de Sant Jordi a la de Bunyola. El 1846, la contrada tenia 50 cases i els principals productes eren blat, oli, glans, nous i seda. Pel que fa a la ramaderia, hi havia bestiar oví, porquí i asiní. El 1863, la possessió de Coma-sema pertanyia a Joan Palou de Coma-

↓ Orient, Coma-sema

sema i tenia una extensió de 582 ha. Son Palou era propietat de Joan Noguer i tenia 214 ha. L'agost de 1867, el vicari Josep Amengual demanà al bisbe de Mallorca que les possessions de l'Ofre, Cúber i Sollieric fossin agregades a la vicaria d'Orient a causa de la proximitat al nucli. La petició, però, no va ser concedida. Durant la segona meitat del s XIX, la població de la contrada experimentà una recessió, i passà de 230 (1867) a 176 habitants (1888). Al final del centenni, hi havia denou possessions. La base econòmica n'ha estat l'agricultura, fonamentada en el cultiu de l'olivera i dels cereals. Aquesta activitat es complementava amb l'explotació de recursos del bosc, com les feixines de llenya i la producció de carbó vegetal. A mitjan s XX, el nucli era format per 26 cases, entre les quals destacaven Son Palou, cals Reis, ca Don Bernat Batle, cal Bisbe Pasqual, cal Senyor Guillem, ca na Bàrbara, ca na Credo, ca na Ferrera, ca na Pulida, ca na Rea, can Borrasset, can Pulit, can Toni, can Verd, ca sa Germana del Bisbe i ca sa Mata. L'església parroquial és una de les edificacions més significatives. El 1346, apareix documentat un primer oratori sota l'advocació de sant Jordi, tot i que probablement és anterior. El visitador del bisbe Joan Vic i Manrique de Lara en la seva visita a la contrada (maig de 1594) constata l'existència d'un petit oratori amb un altar i un retaule. Les obres i reformes es perllongaren fins a la primera meitat del s XVII. El temple definitiu, que reemplaçà l'anterior, fou aixecat entre mitjan s XVII i 1813. Pel que fa a l'interior, de tractament neoclàssic, fa 16 m

↑ Orient, plaça de l'església

de llargària, 9 d'amplària i 12 d'alçària i té una planta rectangular d'una sola nau, amb dues capelles laterals, capçalera absidal i cor. La coberta és de volta de canó, encara que es féu ús de la d'aresta a la capella del Roser. Hi és rellevant pel seu valor el retaule barroc de l'altar major. Del s XVII, són el retaule manierista de la capella del Roser i l'escultura de sant Josep, obra (1686) per Pere Joan Peres, la qual hi va esser duita de l'església de Bunyola. Del centenni posterior, data el retaule de la capella del sant Crist de les Ànimes que és d'estil barroc tardà. El 1796, el bisbe Bernat Nadal Crespi erigí l'oratori en vicaria *in capite*. El primer vicari va esser (1796-1808) Pere Jeroni Ramis. Fou dependent de la parròquia de Bunyola, fins que, el 1974, el bisbe Teodor Úbeda l'erigí en parròquia i Jaume Capó Villalonga en fou el primer rector. Vora l'església, hi ha el cementeri parroquial, beneït el 1814 i ampliat el 1880. A la contrada, també destaca el casal de Coma-sema. Entre 1940-80, Sebastià Feliu de Cabrera tengué la residència particular a Son Bernadàs Vell, on es beneí (1966) una capella per al culte catòlic bizantí, la qual estava sota l'advocació de Santa Petronella —patrona de l'illa de Cabrera—. Amb l'arribada del turisme de masses, s'hi produí un canvi en l'estructura econòmica i una regressió demogràfica a causa de l'emigració dels seus habitants a Palma i a altres pobles dels voltants. Aquesta disminució de la població s'ha vist alentida, a partir de 1965, com a conseqüència de la compra, per

part d'estrangers, de diverses propietats per instal·lar-s'hi o com a segona residència. El 1994, dels 21 habitants de fet, no n'hi cap de nadiu. Entre 1952-59, hi hagué una fonda al carrer de la Carretera. El 1981, el casal de Son Bernadàs Vell fou reformat i reconvertit en l'hotel restaurant l'*Hermitage*. Disposa (1994) de vint habitacions corrents, quatre de luxe i un parc de 80.000 m², a més d'altres instal·lacions, com piscina i dues pistes de tennis. El sector de serveis es complementa (1994) amb l'Hostal de Muntanya i dos

↓ Orient, Son Terrassa al fons

restaurants. Pel que fa a l'ensenyament públic, el 1846 hi havia una escola d'instrucció primària, a la qual assistien vint alumnes. Al final del s XIX, n'hi havia dues. Una, era l'anomenada s'Escola, únicament per a nines i situada a la plaça de l'Església. La docència era impartida per les monges agustines. El març de 1886, el Ministeri d'Instrucció Pública nomenà Isabel Palmer Bosc —sor Oròsia— mestra en propietat de l'escola pública de nines d'Orient, amb un sou anual de 275 pessetes. L'altra era coneguda popularment com la casa des Mestre, al carrer de sa Creu i solament hi assistien nins. Aquesta esdevengué mixta i fou clausurada el 1978. Quant a l'assistència mèdica, és atesa pel dispensari de Bunyola. Té electricitat des de 1969 i disposa de cabina telefònica (1983). El 1994, es creà l'Associació d'Amics d'Orient. S'hi celebra la festa de la Mare de Déu de Lluc, la qual va esser implantada pels propietaris de Son Bernadàs, que, d'aleshores ençà, l'organitzen, i la de sant Jordi, de caràcter exclusivament religiós. També destaca la celebració de les matines de Nadal. Al llogaret, hi han residit o s'hi han vinculat personatges, com els bisbes Bernat Nadal i Bartomeu Pascual, els pintors Josep Coll Bardoleti i Hans Otto Poppelreuther, l'escriptor i prevere Bernat Batle Amengual i l'advocat Sebastià Feliu de Cabrera Quadreny. (ACo/BeC/JCV)

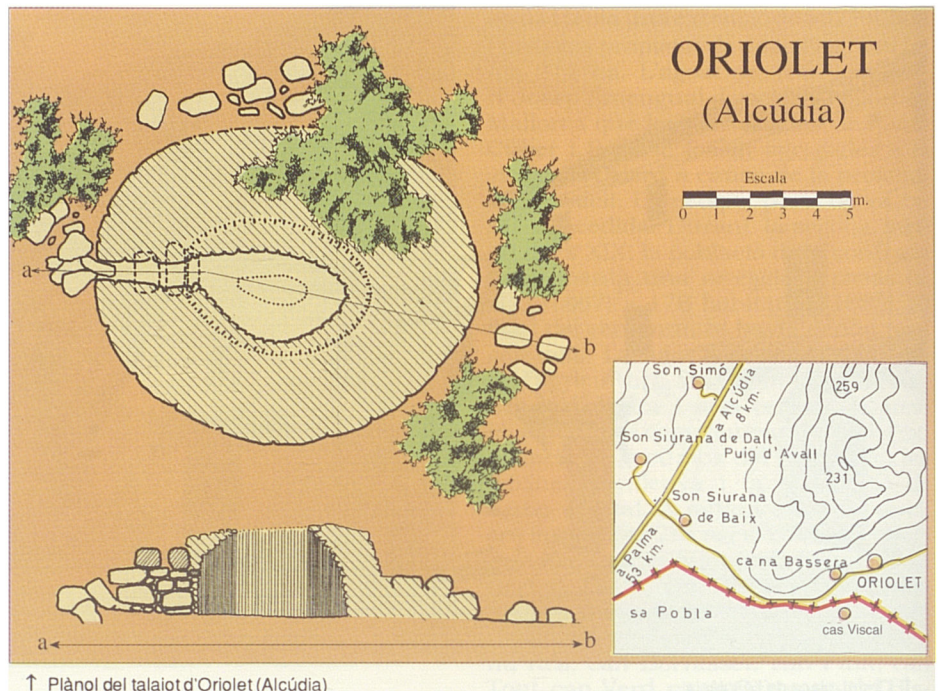
ORIENT, CAVALLERIA D' Antiga cavalleria del lloc d'Orient, en el terme de Bunyola. El rei Sanç I de Mallorca

va concedir (1323) la cavalleria d'Orient a Assalit de Galiana, que fou (1343) alcaid del castell d'Alaró per Jaume III de Mallorca. El 1389, la cavalleria fou capbrevada per Berenguer de Galiana. El 1432, va ésser comprada per Llätzer Lluçs, que la vengué (1442) a Hug Nunis. Després passà als Santjoan, Togores (1572) i Verí (1614). El 1657, passà del senyor Nicolau de Verí al senyor Antoni de Verí. El 1700, per fideicomís, l'obtingué el seu fill, Antoni de Verí i d'Olesa. Fou capbrevada (1700) pel notari Joan Baptista Móra. Afectava cases i closos dins el nucli d'Orient i les possessions de Son Bernadasso, Son Borràs, Son Garau o Son Cabot i Son Vidal. Consistia en l'alou i el dret al vintè de llüisme, presentació de fadiga en deu dies, tasca de tots els esplets i l'obligació de capbrevar en ésser requerits. El 1717, passà a la senyora Beatriu de Verí. El 1779, pertanyia al senyor Antoni Ferrandell Gual, capità del Regiment de Milícies de Mallorca, i feia una renda anual de 35 lliures. (DF/JCV)

ORIENT, COLL D' Al terme de Bunyola, situat entre el torrent Pregon i ca ses Bieles. (M)

ORIOLE (*Oriolus oriolus*) Ocell de l'ordre dels passeriformes. Fa devers 24 cm. Té un plomatge molt vistós. El mascle és de color groc, amb les ales i part de la cua negres. La femella és de tonalitats més verdoses. S'alimenta d'in-

↓ Oriol (*Oriolus oriolus*)

sectes grans, com erugues de papallona, borinos i escarabats, també consumeix fruita, com figues o cireres. És un nidificant comú a Europa, on arriba el mes d'abril. A Mallorca només es veu en migració, sobretot a la tardor, quan torna a l'Àfrica oriental. (CaV)

ORIOLE Nom amb què també és conegut el marfull (←).

ORIOLET Possessió del terme d'Al-

cúdia, situada entre la serra de Son Fe, Biniatria i s'Albufera de Mallorca. Fou el rasal islàmic Auriolhez, de vuit jovades, que en el repartiment correspongué a l'infant Pere de Portugal. Des del s XIII, és documentat sota les formes Oriola, Auriola i Oriolet, que finalment predominà. El 1592, pertanyia al senyor Francesc d'Aixartell. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals. Feia una renda anual de 60 lliures i 60 quarteres de blat. Fou valorada en 540 lliures. El 1647, era de Martí Rotger, que l'havia rebuda per donació del prevere Bernadí Calders, rector d'Alcúdia. El 1671, pertanyia al doctor Bernadí Rotger Serra, canonge de la Seu de Mallorca. El 1687, era del senyor Pere Onofre Rotger, ciutadà militar. Confrontava amb Son Pei, el camí reial d'Alcúdia a sa Pobla, el camí de Biniatria, Son Grau, Son Ferrer, les muntanyes de Son Fe i s'Albufera Gran. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals. Hi havia cinc cavalls, quatre bous i una mula, com a bestiar de feina, a més de guardes de porcs, 81 ovelles i 41 cabres. Tenia 54 quarterades de sementers. Feia una renda anual de 120 lliures. El 1720, pertanyia a la senyora Margalida Rotger, viuda del noble Armengol d'Iborra. A les cases fou instal·lat un molí de sang, destinat a la molla de cereals. Hi havia guardes de 78 cabres, 22 bous i 20 porcs. Feia una renda anual de 122 lliures, 37 quarteres de blat, 24 de xeixa, deu d'ordi, deu de civada, nou lliures de canem, deu de formatge, dotze gallines, dos

porcs, dos cabrits, dos anyells, dues peces de formatge i els brossats de la Setmana Santa. S'hi localitza un poblat taliòtic molt enrunat. Hi destaca una construcció de planta i cambra gairebé ovalades, que fan 11,80 m de llargària i 9,5 d'amplària. El corredor d'accés, orientat a gregal, té 3 m de llargària per 0,80 m d'amplària i 1,40 m d'alçària. La cambra es tanca per aproximació de filades, però la part superior és enderrocada i es desconeix per tant si acabava en cúpula o en falsa cúpula. Entre 1930 i 1933, s'hi trobaren diversos ganivets, tres o quatre puntes de fletxa i dues puntes de llança, tot de ferro. El 1994, es desconeix la localització d'aquestes troballes. (DF/M)

ORLANDIS, PUIG DE SON De 138 m d'alçària, fa part de la serra de Tramuntana. Es troba al terme d'Andratx, entre els colls Baix i d'en Boix i el puig Bordoï. Al cim hi fou construïda (1935) una ermita que és dedicada a la Mare de Déu del Roser. Per a la seva edificació s'aprofità la torre d'un vell molí i la casa del moliner. S'hi venera una escultura de la Mare de Déu, obra del s. XVII, que hi fou duïda de la parròquia d'Andratx. S'hi celebra una romeria a començament de maig. (M)

ORLANDIS, SON Possessió del terme d'Andratx, situada entre el torrent des Suluet, Son Vic, Andritxol i Biniorella. El 1401, pertanyia a Guillem Palmer. El 1451, passà de la família Pal-

↑ Son Orlandis (Andratx), detall de les cases

↑ Torre de Son Orlandis (Andratx)

mer a la Feixes. El s. XVI, era de la família Orlandis, de la qual prengué nom. Els s. XIV-XVII, fou denominada es Port. El 1621, pertanyia al senyor Jeroni Orlandis. Tenia cases, amb tafona i molí de sang. Era dedicada a olivars i conreu de cereals. Hi havia una guarda de 100 ovelles. El 1685, era del noble Pere Orlandis. A la segona meitat del s. XVII, es feren grans reformes a les cases, dotant-les d'un caràcter senyorial i reforçant-ne els elements defensius contra els atacs corsaris i piràtics. Aquest nou conjunt arquitectònic era integrat per

un gran casal, amb torre, tafona, celler i una capella consagrada a la Mare de Déu de la Concepció. Era dedicada a olivars, garroverars, vinyes i conreu de cereals i lleguminoses. Hi havia un hort dedicat a fruiters i hortalisses. Tenia una guarda de 273 ovelles, alguns porcs i nombrosos aviram. A les cases hi havia dos corns per avisar quan eren albirades naus corsàries musulmanes. L'armament consistia en tres mosquets, dues escopetes, dues carabines, un arcabús i dues llances. Hi havia també un tambor i un dipòsit de pólvora. Era valorada en 9.500 lliures. El 1787, els Orlandis en mantenien la titularitat. Entre 1990-93, les cases foren restaurades. ■ Antic rafal del terme de Palma, situat vora la creu i el camí de Sòller. El 1653, pertanyia al noble Antoni Orlandis, donzell. Era format per tres propietats, cadascuna amb cases pròpies i arrendades separatament, denominades les hortes o sa Torre de Son Orlandis, Son Orlandis d'Amunt i Son Orlandis d'Avall. Tenia dret d'aigua de la síquia de la ciutat, que rebia, a raó d'una hora i mitja cada vint dies, de la tanda tretzena dita es Figuerat. El 1656, el tenia el senyor Pere Orlandis. El 1659, passà a Rafel Proens, creditor de l'heretat del senyor Antoni Orlandis. Per transacció (1660) passà a la seva neboda Catalina Aina Proens. A la mort d'aquesta (1665) passà a la seva filla Catalina Aina Moià Simó, de qui l'heretà (1726) el seu fill Gabriel Simó Moià. A la mort d'aquest (1748) passà a la seva germana Maria Simó Moià, que el llegà (1752) al seu fill Nicolau Santandreu Simó, capità

↓ Capella de Son Orlandis (Andratx)

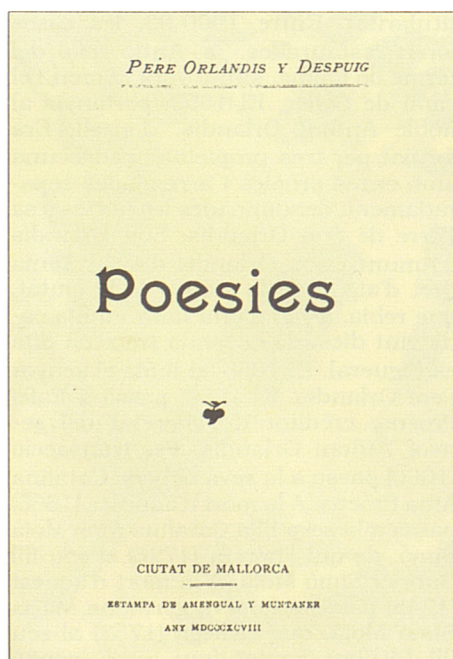
orlandis des coll, son

de milícies. Aquest el dividi i el llegà als seus fills (1805) Manuel Santandreu Pinós, capità, i (1808) Joaquim Santandreu Pinós. La part d'aquest passà (1838) a Ramon de Cirerol i Santandreu. El 1653, les hortes dites **sa Torre de Son Orlandis** eren terres de reguiu. Hi havia vinya, figueres agostenques i conreu de cereals, lleguminoses, cànem i hortalisses. Tenien una producció mitjana anual de 220 quarteres de cereals. El 1654, **Son Orlandis d'A-munt** tenia cases, amb pintures de temàtica religiosa i una capeila amb un retaule del Sant Crist. El 1722, era dedicat a garroverars, figuerals, vinya i conreu de cereals. Feia una renda anual de 140 lliures, 15 xàvegues de palla, 12 quarteres de mestall, una barcella de cendra del forn, un anyell i quatre pollastres. El 1735, l'hort feia una renda anual de 110 lliures, 24 sindries i quatre cavallons de palla. La casa pairal dels Orlandis, família de la qual agafà el nom, era a Palma, al cap d'amunt del Born, vora la casa del senyor Pere de Pacs. ■ Possessió del terme de Petra, situada entre can Coca, can Gotlet, can Fosc i can Xesc. (DF/M)

ORLANDIS DES COLL, SON Antic rafal del terme de Palma, situat en es Coll d'en Rabassa. El 1653, pertanyia al noble Antoni Orlandis, donzell. Tenia cases i set quarterades de sementers. (DF)

ORLANDIS DESPUIG, PERE (Pal-

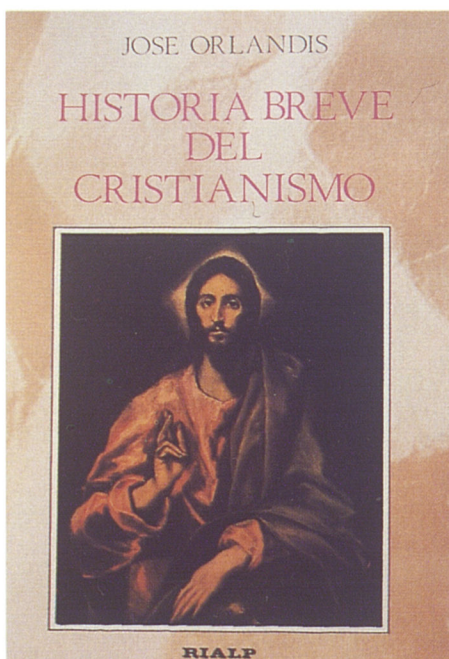
↓ Obra de Pere Orlandis Despuig

ma 1864 - Salamanca 1897) Poeta. El 1897, ingressà al Seminari Central de Salamanca amb la intenció d'entrar a la Companyia de Jesús, però morí poc abans. L'escassa producció que va deixar, onze poemes breus, fou reunida en el volum pòstum *Poesies* (1898), amb un pròleg de Miquel dels Sants Oliver, una complanta de Joan Alcover i dos articles necrològics de Tomàs Fortesa i d'Antoni Maria Alcover. Els poemes, influïts per Costa i Llobera, de qui fou amic, destaquen per la perfecció formal i per la puresa del llenguatge. Per l'estil i per la temàtica de les composicions, alguna de caràcter autobiogràfic, se'l pot considerar un poeta neoromàntic. (RP)

ORLANDIS ROVIRA, JOSEP (Palma 1918) Historiador. Prevere de la Prelatura de la Santa Creu i Opus Dei. Es doctorà (1941) en dret a la Universitat de Madrid, amb la tesi *La prenda como procedimiento coactivo en el derecho medieval*, i en dret canònic (1945) a la Universitat Lateranense, de Roma, amb la tesi *Traditio corporis et animae. La familiaritas en los monasterios de la Alta Edad Media*. Fou (1942) catedràtic d'història del dret, a la Universitat de Múrcia, i entre 1945 i 1969, catedràtic d'història del dret espanyol a la Universitat de Saragossa, on fou també vice-degà. Entre 1960 i 1968, fou degà de la Facultat de Dret Canònic de la Universitat de Navarra, i director (des de 1968) de l'Institut d'Història de l'Església de la mateixa universitat. Ha publicat articles sobre la història

↓ Obra de Josep Orlandis Rovira

del dret a revistes especialitzades i és membre de l'Instituto Nacional de Estudios Jurídicos, de l'Academia Spoleatina i de l'Academia Aragonesa de Ciencias Sociales. El seu interès com a investigador s'ha centrat en les institucions socials i jurídiques de l'Edat Mitjana. Ha publicat *Las consecuencias del delito en el derecho de la Alta Edad Media* (1947), *El poder real y la sucesión al trono de la monarquía visigótica* (1962), *Estudios sobre instituciones monásticas medievales* (1971), *Historia breve del cristianismo* (1983), *Hispania y Zaragoza en la antigüedad tardía*, *Estudios varios* (1984), *Historia del reino visigodo español* (1988), *La conversión de Europa al Cristianismo* (1988), *Semblanzas visigodas* (1992) i *Memorias de Roma en guerra 1942-1945* (1992), entre d'altres títols. (RP)

ORO, CAL Propietat rústica del terme de Llucmajor, situada entre Son Simó, can Cantó, Son Felip i cas Sireno. (M)

ORONELLA (*Hirundo rustica*) Ocell de l'ordre dels passeriformes, de la família dels hirundinids. Fa devers 20 cm. És de color negre, amb reflexos metàl·lics per damunt; el coll i el front són vermells i les parts inferiors blanques. Un caràcter distintiu és la cua profundament forcada. Viu prop de l'home. Nidifica en petits grups a recer de les granges, als sestadors i als porxos. Fa un niu de boles petites de fang, en for-

↓ Oronella (*Hirundo rustica*)

ma de copa, que folra amb plomes i herbes. Pon de quatre a cinc ous, dues o tres vegades l'any, i els cova quinze dies. Els joves volen als vint dies d'edat. S'alimenta d'insectes voladors que engoleix en l'aire mentre vola a baixa altura sobre els camps de conreu o en zones obertes. Reposa damunt cables o edificis, no s'atura en terra més que per agafar fang per a la construcció del niu. És el típic migrador que vola milers de quilòmetres per passar l'hivern a l'Àfrica subtropical o tropical. Torna el mes d'abril per criar, normalment ho fa al mateix niu que l'any anterior. És abundant per tot Espanya. (CAV)

ORONELLA, COMA DE S' Al terme de Calvià, situada entre la coma de s'Aritja, la rota des Burotell, Valldur-gent i ses Rafalasses. (M)

ORONELLA, COVA DE S' Cavitat artificial d'època prehistòrica. Es trobava a la possessió de Son Mari, al terme de Santa Margalida. Feia part d'un conjunt de l'època pre-talaiòtica i talaiòtica que va esser destruït. (M)

OROPESA, FRANCISCO DE (s XVI) Inquisidor de Mallorca (1500 - 1502). Batxiller en lleis, canonge de Granada i abat de la col·legiata de Santa Maria la Major, de Toro (Zamora), fou fiscal del tribunal de València fins a la seva arribada a l'illa. Durant el seu comandament minvà temporalment la persecució contra els conversos del judaisme. Entre les sentències que signà, destaca la de fra Nicolau Puigdorffila, cavaller de l'orde de Sant Joan de Jerusalem, condemnat per bruixeria (1502). (MC)

OROR Alqueria del terme de Felanitx. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1242. (M)

OROSI, PAU (? s V) Prevere de l'antiga Hispània. La primera notícia que se'n té data del 414, quan es posà en contacte amb sant Agustí. El 417, havia tornat de Palestina a l'Àfrica portant relíquies de sant Esteve. Amb tota probabilitat, Orosi és el prevere que, segons el bisbe Sever, de Menorca, féu escala en aquesta illa quan portava les esmentades relíquies a Hispània. La presència d'aquestes relíquies, suposadament, féu canviar les relacions entre els cristians de Iamona (Ciutadella) i els jueus de Magona (Maó), canvi que tengué repercussions a Ma-

llorca. Per causa de les invasions germàniques de la península Ibèrica, Orosi hagué de tornar a Àfrica. Des de la referència de Sever (febrer del 418) no se sap res més d'aquest personatge. A les seves històries contra els pagans, hi ha alguns passatges de contingut geogràfic sobre les Balears. És una de les poques fonts amb referències històriques sobre la Mallorca tardoromana. (JA)

ORPÍ, SON Antiga possessió del terme de Capdepera. El 1629, pertanyia al senyor Albertí Dameto, de l'orde de la Calatrava. Tenia cases i un molí d'aigua, fariner. Era dedicada a ramaderia i a conreu de cereals i lleguminoses. Hi havia guardes de 600 ovelles, 50 cabres i deu porcs. (DF)

← Pere Orpí Ferrer

ORPÍ FERRER, PERE (Capdepera 1936) Escriptor i pintor. El 1966, s'ordenà de prevere. Es llicencià (1967) en teologia a la Universitat Pontifícia de Comillas (Santander). En el camp de la literatura, guanyà (1967) el premi Ciutat de Palma amb el recull de sonets *La tasca* que publicà, amb altres poemes, a *Encara que no em donin la paraula* (1975). És també autor d'*Entorn de la paraula* (1978), *Contrallum* (1979) i *A cara i creu* (1986). Des de 1968, es dedica a la pintura, especialment a l'oli, i des de 1975 ha fet exposicions a diferents pobles de Mallorca. La seva obra pictòrica abraça diferents temes, com el paisatge, la natura i la figura humana.

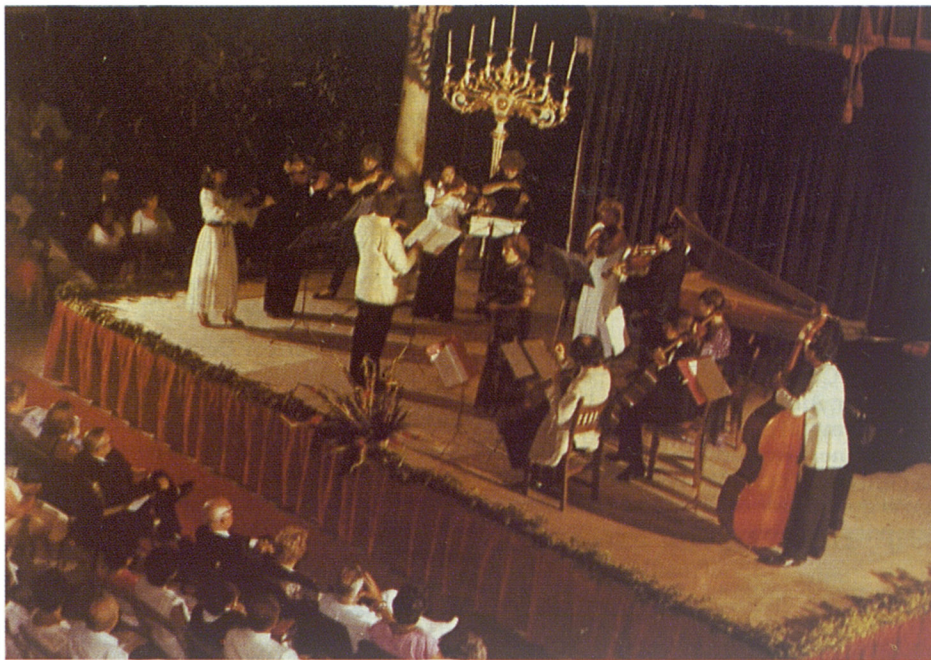
ORPINA, SON Antic rafal del terme de Palma, situat al pla de Sant Llorenç. El 1646, era, a parts iguals i per indivís, de Sebastià Casesnoves, Antoni Lliteres, resident a Palerm (Sicília), i del seu germà el notari Miquel Joan Lliteres. Tenia cases i 23 quarterades de sementers, dedicats a figuerals i a conreu de cereals. Feia una renda anual de 80 lliures i un quintar i mig de formatge. Constituïa un delmari de la **ca-**
valleria de Son Orpina. El 1652, feia

una renda anual de 100 lliures, sis parells de brossats de Setmana Santa i un quintar i mig de formatge. El 1656, n'erren pertinences els dos rafals denominats **Son Gelabert de Son Orpina**, de quatre quarterades, i **sa Creu de Sóller de Son Orpina**, de 24 quarterades, cadascun amb cases pròpies. Eren dedicats a garroverars, ametlerars i conreu de cereals. Entre ambdós rafals feien una renda anual de 137 lliures, 15 quintars de garroves i dues barcelles d'ametles. El 1767, el rafal de Son Orpina pertanyia al senyor Berenguer Amorós, ciutadà de Mallorca, i era denominat també Son Estaca. Tenia 32,5 quarterades. Confrontava amb Son Gelabert, Son Castelló, la síquia de na Cerdana i Son Prunes. Els Amorós tenien la casa pairal al born de Santa Clara, de Palma. El 1803, la possessió de Son Orpina pertanyia a Joaquim Bibiloni Canyelles. Confrontava amb Son Llorenç, Son Rossinyol, Son Daviu i Son Estaca. La casa pairal dels Bibiloni era a la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma, al carrer d'en Sureda, abans dit de la Gabella de la Sal d'en Catlar. De les terres de l'antic rafal en derivaren les propietats denominades *Son Espina* (←) i *Son Estaca* (←). (DF)

ORQUESTRA DE CAMBRA CIUTAT DE MANACOR Agrupació musical fundada a Manacor (1976) per iniciativa de Patricio Pizarro. Estrenà obres d'autors mallorquins, com Joan Coll, Bernat Julià i Gabriel Estarellas. S'especialitzà en la interpretació de música barroca. Féu concerts en diferents pobles de l'illa. Desaparegué el 1987.

↓ Orquestra de Cambra Ciutat de Manacor

↑ Orquestra de Cambra de Pollença

En foren directors Gabriel Estarellas i Josep Ros Sancho. (CM)

ORQUESTRA DE CAMBRA DE GUITARRES DE MALLORCA Agrupació musical fundada (1985) a Palma per iniciativa de Gabriel Estarellas Sabater, que n'és el director. Sorgí dins la Societat Mallorquina de Guitarres. Ha actuat a diversos pobles de Mallorca. (CM)

ORQUESTRA DE CAMBRA DE POLLENÇA Agrupació simfònica creada (1970) a Pollença amb el nom de *Pollença Festival Strings*. El 1987, canvià el nom. Fou fundada per Eugen Prokop, que n'és director i violí solista. Actua a festivals, com el de Pollen-

ça, el de la catedral de Chartres, el de Chimay, el de Wallonie de Bèlgica i el d'Aix-les Bains. Ha enregistrat per a la Musical Heritage Society, de Nova York, el disc *Música de España*. (CM)

ORQUESTRA DE CAMBRA DE SANT JAUME DE PALMA Entitat musical fundada (1944) a la parròquia de Sant Jaume, de Palma, per Sebastià Martorell Pol en col·laboració amb mossèn Pere Rabassa Bisquerra. Fèu concerts amb el Cor Parroquial de Sant Jaume al Círculo Mallorquí i al teatre Principal, de Palma, entre d'altres llocs. Interpretà preferentment música religiosa. Amb la mort del seu director i fundador (1972), deixà d'actuar i desaparegué. (CM)

↓ Orquestra de Cambra els Solistes de Mallorca

ORQUESTRA DE CAMBRA ELS SOLISTES DE MALLORCA Agrupació musical fundada, el 1983, a Palma per iniciativa d'Agustí Aguiló Bordoy, que n'és director. És composta per quinze instrumentistes de corda i un clavicembalista. El seu repertori inclou música barroca, clàssica i contemporània. Ha enregistrat audicions per a Ràdio Cadena Espanyola i per a Televisió Espanyola a Balears. Ha ofert concerts a l'Auditori, al teatre Principal, de Palma, i a diferents festivals de Mallorca, a més de Ciutadella (1984) i Eivissa (1985) amb motiu de les diades autonòmiques. (CM)

ORQUESTRA FILHARMÒNICA BALEAR Entitat musical fundada (1942) a Palma per Josep Balaguer Vallès i per Bartomeu Oliver Martí, que en fou director titular. Durant els anys de funcionament (1942-44), ompli el buit musical dins l'ambient mallorquí. Fou la primera entitat simfònica de les illes Balears. (CM)

ORQUESTRA DE CAMBRA PRO-ART DE PALMA Institució musical fundada, el 1981, a Palma per Agustí Aguiló Bordoy, que n'era el director. Es dedicava a l'estudi i la investigació de la música barroca i clàssica. Ha ofert concerts a diversos llocs de Mallorca. Desaparegué el 1983. (CM)

ORQUESTRA DE LLEVANT Agrupació instrumental fundada (1990) a Manacor amb el nom de Camerata-Instrumental de Llevant. Es creà per iniciativa de Rafel Nadal i Nadal, que n'és el director titular des de la seva fundació. S'ha orientat cap a la promoció de joves instrumentistes de la comarca de Llevant. El 1992, es constituí en associació cultural a fi de poder dur a ter-

↓ Orquestra de Cambra Pro-Art de Palma

↑ Orquestra de Llevant, dirigida per Rafel Nadal, amb la col·laboració de Paula Rosselló i Lluís Sintes

me qualsevol realització de tipus artístic i cultural, com els muntatges dels espectacles de *La Passió* i de les *Gales dels Hams*. Amb un repertori simfònic, ha interpretat concerts arreu de la comarca de Llevant. Hi han actuat solistes com Andreu Riera i Paula Rosselló, a més d'agrupacions corals, com l'Orfeó Artanenc. Hi han col·laborat com a directors convidats Luis Remartínez i Juli Ribelles, entre d'altres. És integrada per 44 membres.

ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARIS CIUTAT DE PALMA Agrupació musical fundada (1946) a Palma, amb el nom d'Orquestra Simfònica de Mallorca. Fou creada per Josep Balaguer Vallès i Antoni Parietti, com una secció del Cercle de Belles Arts de Mallorca. Es presentà el 14 de gener de 1947 sota la direcció d'Eaktay Ahn. Dedicà una atenció especial a la música d'autors mallorquins i realitzà una tasca divulgadora del gènere simfònic. Mancada de mitjans per dur una vida activa, fou municipalitzada (1973) amb el nom d'Orquestra Ciutat de Palma, sota la direcció de Juli Ribelles Brunet. Debutà a l'Auditori el 18 de setembre de 1973. Majoritàriament, continuà amb els mateixos components. El repertori inclogué obres de Haydn, Mozart, Schumann, Schubert, Mendelssohn, Dvorak, Chopin, Liszt i Bartok, entre molts d'altres compositors. També donà a conèixer audicions d'autors mallorquins, com Antoni Matheu, Bernat Julià, Miquel Marquès i Guillem

Massot. Interpretà concerts a diferents indrets de Mallorca, Menorca i Eivissa. El 1988, canvià el nom i ressorgí a través de la Fundació Pública de les Balears per a la Música a instàncies del Govern Balear, del Consell Insular de Mallorca i de l'Ajuntament de Palma. Es presentà el 30 de setembre de 1989 a l'Auditori de Palma, amb Teresa Berganza com a solista vocal i Luis Remartínez Gómez com a director. Disposa d'una plantilla de 66 professors i dos concertinos. Es dedica a la interpretació d'obres que van des del bar-

↓ Orquestra Simfònica de Balears Ciutat de Palma

roc fins al s XIX, a més de partitures del s XX. Ha actuat a diferents indrets de Mallorca, Menorca i Eivissa, a més d'Andorra, Barcelona, Lleó, Oviedo i Madrid. Participa en les produccions de les temporades d'òpera i sarsuela del Consell Insular de Mallorca. N'han estat directors convidats Arpad Joo, Enric Garcia Asensio, Fabiano Mònica, Romano Gandolfi, Francisco Javier Bilger, Salvador Brotons, Janos Meszaros, Odón Alonso, Edmond Colomer, Joan Company Florit, Agustí Aguiló Bordoy i Anthony Morss, i solistes Joan Pons, Joan Moll, Miquela Lladó, Gabriel Estarellas, Xavier Carbonell, Silvia Corbacho i Francesca Cuart. Ha estrenat obres d'autors mallorquins, com Romà Alis, Xavier Carbonell, Joan Valent, Antoni Torrandell, Bernat Julià, Miquel Marquès, Baltasar Samper, Guillem Massot i Josep Prohens. N'han estat directors titulars, des dels seus inicis, Eaktay Ahn (1947-59), Anthony Morss (1960-63), Gerard Pérez Busquier (1963-72), Juli Ribelles Brunet (1973-88) i Luis Remartínez Gómez (des de 1989). (CM)

ORQUESTRA TROPICAL Agrupació musical fundada (1953) a Lluçmajor. Actua a diversos indrets de Mallorca i a sales de festa de Palma. El seu repertori era format, bàsicament, per pas-dobles, boleros i tangos. Desaparegué el 1956.

ORQUESTRINA BOLERO Grup musical creat a Palma devers 1940. Era integrat per deu membres, la major

↑ Orquestrina d'Algaïda

part dels quals eren músics de l'Orquestra Simfònica de Mallorca. Tengué com a vocalistes Marujita Munar i Ina Sassi. Desaparegué el decenni dels seixanta. Actuava a Tito's i Trocadero i fou considerada la millor orquestra de sala de festes de Mallorca. Interpretava bàsicament jazz, bolero, samba i pas-doble.

ORQUESTRINA D'ALGAIDA Orquestra de ball fundada (1984) a Algaïda, com a resultat de la unió d'un grup d'aficionats i de membres de la Banda de Música d'Algaïda. Des d'un principi, tengué en el seu repertori el ball de sala, el rock clàssic i el twist. Originàriament (1984-89) estigué integrada per onze components i, des de

1994, per desset. El grup és compost per tretze instrumentistes, tres vocalistes i un tècnic de so. Miquel Brunet ha estat (des de 1989) l'arranjador de nombrosos temes musicals. Bartomeu Salas i Gabriel Oliver han escrit les lletres i les composicions de la majoria dels seus temes originals. Ha enregistrat el disc de curta durada *Orquestrina d'Algaïda* (1988) i els de llarga durada, *Orquestrina d'Algaïda* (1989), *Sí, però no* (1990), *Pupurri* (1991) i *De cap a peus* (1993). Ha actuat arreu de Mallorca i a la resta de les Balears.

ORQUESTRINA LLUCMAJOR Agrupació musical fundada (1930) a Lluçmajor. Actuà en revetles i festes populars de nombrosos pobles de l'I-

lla. A Palma, actuà a llocs com el Círculo Mallorquí i el velòdrom de Tirador. Desaparegué al final de 1933.

ORQUESTRINA MARVEL Agrupació musical creada (1934) a Lluçmajor. Actuà a diferents indrets de Mallorca. El seu repertori era format, sobretot, per música argentina, cubana i pas-dobles. Desaparegué el 1936.

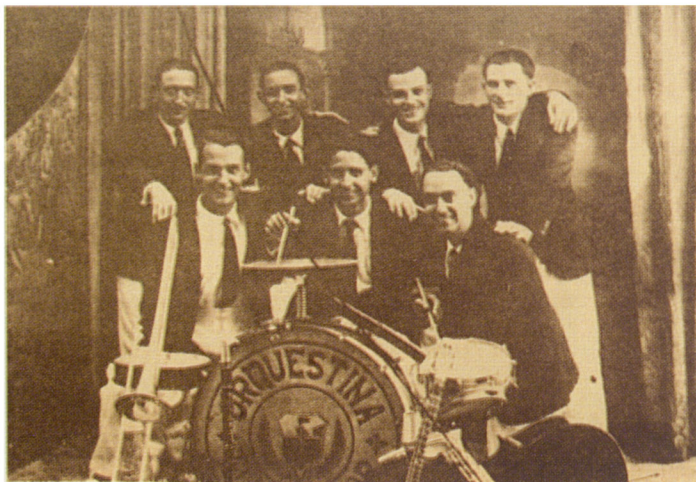
ORQUÍDIA Nom donat popularment a les plantes de la família de les orquidàcies. A Mallorca, n'hi ha de moltes espècies i es troben per boscs i garrigues. Són més conegudes com *abelles* (←) o *sabatetes del bon Jesús* (→).

→ Silvia Ortas Pau

ORTAS PAU, SILVIA (Madrid 1967) Nedadora. Resident a Palma. Campiona d'Espanya de salt de trampoli d'1 i 3 m, per edats (1981-85) i absoluta (1983-88). Campiona d'Espanya de salts de plataforma de 10 m, absoluta (1984, 1987-88). Primera classificada en el Gran Premi Internacional de Manheim (Alemanya), en salts de plataforma de 10 m, per edats (1984). Primera classificada (1987) en el campionat de les

↓ Orquestrina Lluçmajor

↓ Orquestrina Marvel

Vuit Nacions, a Utrecht (Holanda) en salts de plataforma de 10 m. Ha estat elegida (1985, 1986 i 1987) millor esportista juvenil de Balears. (JPa)

← Àngel Orté Abad

ORTÉ ABAD, ÀNGEL (Barcelona 1900 - ?) Aviador. Estudià a Barcelona i París. El 1920, obtengué el títol de pilot. Especialista en hidros, va volar amb la Companyia Aeronàutica Mallorquina (1921-22). El 1922, va fundar amb Francesc Oliver una escola d'hidroaviació a Portocolom. El 1923, féu una volta aèria a Espanya. (JoV)

ORTEGADA, L' Intent d'insurrecció carlista protagonitzat pel capità general de Balears *Jaime Ortega Olleta* (→). El 29 de març de 1860, arribaren a Palma, en secret, el pretendent carlí, l'infant Carles, comte de Montemolin, el seu germà Fernando i el general carlí Joaquín Elio. El primer d'abril d'aquell any, el capità general de Balears Jaime Ortega Olleta requisà sis vaixells i hi embarcà tropes de la guarnició, devers 4.000 homes, amb 50 cavalls i quatre canons. Aquestes tropes ignoraven les intencions de Jaime Ortega de dur a terme un aixecament carlista. El 2 d'abril de 1860, desembarcaren als Alfacs, prop de Sant Carles de la Ràpita (Catalunya), el batalló provincial de Mallorca, el batalló de Tarragona, 400 homes del regiment d'Astúries, forces de carabiners, part del batalló fix d'artilleria i una secció de cavalleria. Aquestes tropes es mantengueren fidels a la reina Isabel II i Jaime Ortega va haver de fugir a cavall. Fou capturat a Calanda (Aragó) i jutjat i afusellat a Tortosa (Catalunya) el 18 d'abril d'aquell any. Els altres compromesos en aquest aixecament no reaccionaren i a València no es produí el pronunciament previst. El comte de Montemolin, el seu germà i els seus acompanyants també foren detinguts. Posteriorment, quan el pretendent carlista renuncià a les seves pretensions al tron d'Espanya fou indultat amb els seus acom-

panyants. Hi ha indicis que aquest intent d'aixecament tenia el suport del Partit Moderat i del financer José de Salamanca Mayol. (DJ)

ORTEGA DÍEZ, RICARDO (Madrid 1838 - 1917) Militar. El 1853, ingressà a l'exèrcit com a cadet d'infanteria. Participà en la Tercera Guerra Carlista (1872-76) i en la campanya de Melilla (1893). El 1901, ascendí a tinent general. El gener de 1903, fou nomenat capità general de Balears, càrrec que ocupà fins a 1910. L'agost de 1910, passà a la reserva. Té un carrer dedicat a Palma. (DJ)

← Jaime Ortega Olleta

ORTEGA OLLETA, JAIME (Tauste, Aragó 1818 - Tortosa, Catalunya 1860) Militar. Lluità en la Primera Guerra Carlista i participà en un aixecament contra Espartero (1843). Fou segon caporal a València i capità general de Canàries. El 1854, quan començà el Bieni Progressista, s'exilià a França. Entrà en contacte amb l'infant Carles, comte de Montemolin, i sembla que s'incorporà secretament al carlisme. Tornà a Espanya i ascendí a mariscal de camp. El maig de 1859, fou nomenat capità general de Balears. Impulsà diverses obres de fortificació, com la de la Mola (Menorca). L'abril de 1860, protagonitzà l'intent d'aixecament carlista conegut com a l'*Ortegada* (←). Amb les tropes de guarnició de Mallorca desembarcà als Alfacs (Catalunya). L'aixecament fracassà i fou afusellat. (DJ)

ORTIGA (*Urtica urens*) Planta de la família de les urticàcies. És anual. Té la tija de 30-60 cm, quadrangular, ramificada des de la base. Les fulles són bastant petites, ovals, inciso-dentades, amb pèls urticants. La inflorescència és espiciforme, amb les flors masculines i femenines juntes. Es fa pertot, especialment per horts i vores de camins. Floreix els mesos de maig a octubre. (*Urtica dubia*) Fa la tija de 10 a 80 cm. Les fulles, grosses,

↑ Ortiga (*Urtica urens*)

són ovals, arrodonides, cordiformes a la base, inciso-dentades, amb les dents un poc desiguals i de color verd fosc per damunt i més pàl·lid per davall. Fa les inflorescències geminades a l'axil·la de les fulles; les inferiors són femenines, més curtes que les fulles; les superiors, masculines, més llargues. Abunda pertot. Floreix els mesos de febrer a juny. (*Urtica atrovirens*, ssp *bianorii*) Té els pèls urticants de les fulles amb la base inflada. És de color verd molt fosc, gairebé negre. **Ortiga de bolletes** (*Urtica pilulifera*) La tija pot fer entre 30 cm i 1 m. Les fulles són grans, ovades, arrodonides i de vegades cordiformes; són profundament inciso-dentades. És fàcil de reconèixer per les flors femenines, que formen glomèruls esfèrics pedunculats. Floreix els mesos de maig i juny. Es troba abundantment als peus dels penya-segats. Totes aquestes espècies tenen les mateixes propietats medicinals. Seques, en infusió, són astringents i diürètiques. Un poc de cotó mullat amb el suc d'aquesta planta picada serveix per estroncar les hemorràgies nasals. En gastronomia, la truita d'ortiga és molt apreciada. (FB)

ORTIGUES, CAN Terrenys del terme de Montuïri, entre el puig des Bous, Son Barceló, can Canai i el pou Guerres. (M)

ORTIGUES, COVA DE LES Al terme de Pollença, situada a la part supe-

rior de la serra de Cornavaques. Es tracta d'una cova constituïda per una galeria que presenta 50 m de recorregut aproximat. Té aixecament topogràfic. (FBE)

ORTIGUES, SES Indret de la costa del terme d'Andratx, situat entre la punta de Torre Nova i la punta de sa Llova. (M)

ORTIZ, ELIONOR BENETA (Palma 1577 - 1650) Religiosa. Professà com a terciària carmelitana al convent de la Mare de Déu del Carme, de Palma. Fundà (1613), amb Catalina i Joana Ralló, Isabel Font i el prevere Francesc Pou, un convent de carmelites descalces al seu domicili de la Rambla, de Palma. Fou el primer monestir dedicat a Santa Teresa de Jesús. Tengué una vida mística molt intensa, amb èxtasis i visions. Això no obstant, la seva personalitat provocà divisions i rebuigs en la seva pròpia comunitat. Exclosa del seu monestir, morí en el de Santa Margalida. Li són atribuïts miracles de guariment i de resurrecció. És filla il·lustre de Mallorca.

← Ángel Ortiz Muela

ORTIZ MUELA, ÀNGEL (Alcázar de San Juan, Castella-la Manxa 1966) Esportista. El 1966, la seva família fixà la residència a Mallorca. Es formà en la pràctica del voleibol en el col·legi La Salle, del Pont d'Inca, fins que fitxà (1982) pel Son Amar. Fou campió d'Espanya juvenil (1983-84, 1984-85) amb el Son Amar, i campió de lliga i de la Copa del Rei (1983-84) de la divisió d'honor. Fou (1985-89) quatre temporades consecutives campió de lliga de divisió d'honor amb el Son Amar, Royaltur Son Amar i CV Palma. Les temporades 1990-91 i 1991-92 jugà amb el CV Andorra, equip que es proclamà subcampió de lliga i copa. El 1992-93, jugà amb el CV Palma a la divisió d'honor. (JPA)

ORUETA URRIBARRI, MANUEL

↑ Obra de Manuel Orueta

DE (Bilbao 1712 - Palma 1747) Inquisidor de Mallorca (1742-47). Desenvolupà tota la seva tasca inquisitorial a Mallorca, primer com a fiscal (1740-42) i després com a inquisidor. Intentà apaiagar les fortes disputes sorgides entre els dominics, franciscans i jesuïtes per causa de diverses qüestions teològiques. Presidí un acte de fe celebrat a l'església de Sant Domingo (1742) i, amb l'inquisidor degà Antonio Pelegrín Venero, assistí a les exèquies celebrades per la mort del rei Felip V a la Seu de Mallorca (1746) i a la proclamació de Ferran VI com a rei de la monarquia hispànica (1747). (MC)

ORVAL (*Witania somnifera*) Planta de la família de les solanàcies. És perenne. Es fa com un arbust de tiges dretes, albotomentoses, amb pèls estrellats, ramificades i les branques fluixoses. Les fulles són molt enteres, ovades, transovades o oblongues, amb pèls estrellats pel revers. Les flors estan reunides en cimes multiflores, axil·lars, subsessils i geminades. Fa unes baies de color vermell globuloses, cobertes pel calze acrescent, amb cinc angles i marcescent. Floreix els mesos de gener i febrer. Tot i que la medicina popular li atribueix propietats narcòtiques, somnífères, diürètiques i vulneràries, el seu ús és poc freqüent i gens recomenat. (FB)

ORVAL (*Nycticorax nycticorax*) Ocell de l'ordre dels ciconiformes. És típic de les terres humides. És un petit agró, de devers 60 cm. Té el bec llarg i

↑ Orval (*Nycticorax nycticorax*)

robust, el dors és de color negre, les ales i la cua són grises i les parts inferiors blanques. La part superior del cap és negra. És rodanxo, amb les potes i el coll més curts que els de les altres espècies d'agrons. Els ulls són grans, de color vermell viu. És de costums, gairebé exclusivament, crepusculars i nocturns. Arborícola, passa el dia ocult als arbres. S'alimenta l'horabaixa, a les voreres dels corrents d'aigua, captura animals vius, granots, insectes aquàtics, petits crustacis i peixos. Fa el niu als arbres, pon entre tres i cinc ous, el mes de maig, i els cova vint dies. A les Balears és freqüent com a migrador; a Mallorca probablement nidifica al parc natural de s'Albufera (Alcúdia), on és present tot l'any. (CaV)

ORXELLA (*Rocella tinctoria*) Lliquen de la família de les roccel·làcies. És fruticulós, recobert de pruina de color blanquinós, amb apotecis laterals negres i sobresortints. Es fa a les roques costaneres de la Mediterrània i de les illes Canàries. De les seves arrels s'extreia una substància vermellosa, inalterable i lluent, que s'usava per a teixir, especialment la llana. Els marbristes la utilitzaven per fer vetes i tacar de color blau el marbre blanc.

ORXELLERS, PUIG DES De 310 m d'alçària, situat a sa Dragonera, entre sa Capertuxa des Jueu i el puig de sa Pòpia. Apareix documentat el s XIII i agafa el nom dels orxellers o col·lidors d'orxella. (M)

DISCURSO

QUE DESPUES DE INSTITUIDA

LA SOZIEDAD FRENOLÓGICA MALLORQUINA

PRONUNZIÓ ANTE ELLA SU PRESIDENTE

DON JOSÉ O-RIAN

en Palma de Mallorca, el día 23 de marzo de 1844.

Multitud de reflexiones á cual mas halagüosas ocurren de toepel, al considerar el grandioso cuadro de beneficios á que es llamado á producir la zienza de la Frenología.

A conocerse sus principios, á haberse generalizado sus teorías con las grandes miras de sus ilustres descubridores, zierito es que sus profundas meditaciones i experiencias, hubieran alcanzado el merecido premio, aquel premio dulce i consolador que dirige el hombre en sí mismo, al ver que por sus fatigas i vijilias ha merecido bien de sus semejantes.

Pero por desgracia sucedió á la Frenología lo que á otras adelantos modernos, que si aparecen impulsados por el desarrollo de los conocimientos humanos, para generalizar estos mismos conocimientos; i perfecciones á la sociedad: se les sobrepone luego las falsas preocupaciones de los pueblos, hasta el temor de los gobiernos, y prosiguen caminando unos i otros por entre el error i la obscuridad. Así que la experiencia ha demostrado, que en todas las naciones del mundo los mejores adelantos, la perfección moral i material, i el desenvolvimiento de los sanos principios que conducen á la felicidad de los hombres, no se alcanzan, sino á la sombra de gobiernos sabios, de aquellos gobiernos cuyas tendencias, son, anteponer el bien jeneral al de los llamados á dirigir las riendas del Estado.

Felizmente alcanzamos una época que, si bien coinciden en ella vicisitudes y revueltas, es de verdadero progreso para las ziencias. La los principales i sus gobiernos aman la sabiduría, no es temido de ellos el adelanto de los conocimientos útiles, ya nos es permitida dedicarnos con libre expansión á aquellos estudios que son el adorno del sober humano: i al hacer uso de esa libertad, de ese vehículo que nos conduce á una zivilización perfecta, ¿seria perdonable no acinastar entre nosotros á la frenología, esa zienza que nos indica nuestras inclinaciones naturales, el modo de corregir las perjudiciales, nuestra tendencia

↑ Obra de Josep Maria O'Ryan

ORXELLERS, PUNTA DES Accident de la costa de l'illa Dragonera, situat entre el cingle Petit i sa Caperutxa des Jueu. (M)

O'RYAN MAÇANA, JOSEP MARIA (Palma s XIX) President de la Societat Frenològica de Mallorca. Seguidor de Marià Cubí, va difondre les aplicacions de la frenologia a Mallorca, durant el decenni de 1840. La difusió d'aquestes teories sobre el temperament i les capacitats cerebrals de la persona provocà algunes polèmiques, com ara amb Josep Maria Quadrado. Publicà *Discurso que después de instituida la sociedad frenológica pronunció ante ella su presidente...* (1844), *Sociedad frenológica mallorquina* (1845), *Colección de varias reducciones de monedas* (1856) i *Colección de varias reducciones a libras mallorquinas* (1860).

OSCA DES PI Indret de la costa del terme de Llucmajor, situat entre el cap de Regana i les pedreres de la Seu. (M)

ÒSCOLS, ES Rafal del terme d'Alcúdia, situat entre Son Fe, la carretera de Palma i ca na Siona. El 1651, pertanyia al senyor Francesc Fe, ciutadà militar. Confrontava amb la possessió de Son Fe, de la qual era una pertinença. Era documentat amb la forma els Oscos. Tenia cases i era dedicat a conreu de cereals. El 1787, es documenta

↑ Es Òscols (Alcúdia)

ja els Òscols i pertanyia a Ventura Calvi. Era una propietat mitjana, amb pinar, garriga i conreu de cereals i lleguminoses. Donà nom al **puig des Òscols**, de 153 m d'alçària, situat al SE de les cases. (DF)

OSÉS HIDALGO, CARMEN (Calatuiud, Saragossa 1898 - Palma 1961) Pintora. Esposa i deixeble d'Enrique Ochoa. La influència d'aquest es manifestà en el tema de la figura, però no en el paisatgístic ni en les natures mortes.

↓ Carmen Osés, *Sense títol*

on acusà una influència francesa contemporània. Residi a Barcelona i a Palma. El 1933, féu la seva primera exposició individual a les galeries Costa, de Palma. (BeR)

OSONES, PERE (Palma s XV - 1547) Notari. Tenia la casa pairal i la notaria al carrer de Gabriel Ribes o d'en Caselles, a la parròquia de Sant Jaume, de Palma. Llegà cinc protocols, dels quals es conserven dos (1520-47). Contenen dades d'interès d'Alcúdia i Binissalem. El notari Pere Joan Bordoi elaborà (1547) l'inventari dels seus béns i protocols. (DF)

OSONES, CAN Antic casal i terres del terme de Sòller, situats al lloc de s'Alqueria des Comte. El 1636, eren de Pere Osones, de la família del qual agafà el nom. El casal confrontava amb l'hort d'en Frontera, la tafona d'en Vives, el camí Reial i can Marqués. Tenia celler i s'hi filava la seda. N'eren pertinences els olivars denominats ses Rotgeres, sa Corretgera i en Xandre i els sementers de la vinya des Frances. (DF)

OSQUES, PAS DE SES Al terme d'Artà, situat entre la talaia Freda, s'Alqueria Vella de Dalt, can Figuera i Betlem. És documentat el s XIV. (M)

OSQUES, PUIG DE SES Vegeu *Freda*, *puig de sa Talaia*.

↑ Barraca de s'Ossera (Esporles)

OSSERA, S' Terrenys del terme d'Esporles, estesos entre sa Granja, ses Casotes i ses Mosqueres. (M)

OSSIFAR Grup musical. És format per Llätzer Méndez i Lluís Arboledas (veus), Gabriel Mesquida i Carlos Lambertini (guitarres), Justo Serrano (guitarra baixa), el pianista Daniel Roth i el bateria Salvador Font. Els autors de les lletres i músiques són Llätzer Méndez i Gabriel Mesquida. Han enregistrat els discs *Cansiones de amor con los cal-*

↓ Ossifar

sones baixos (1990), *En Gori Cúper té morenes* (1991) i *Indiana Pons en busca de la porsella rustida* (1993), i la recopilació, en compact disc, *Ossifar. Ventidós cansiones* (1992). Assoliren un gran ressò popular, basat en el caràcter satíric de les lletres, en una barreja grotesca de castellà i català. (CM)

OSSOS, CINGLE DES A la contrada d'Orient, del terme de Bunyola, situat entre es Coconar, el pas de na Maria i ses Heures. (M)

↑ Ganivet de sílex trobat a la cova des Ossos (Tosals Verds, Escorca)

OSSOS, COMELLAR DES Al terme d'Andratx, situat entre el puig Batiat, la coma Rasa, can Bielot i es Castellot de Galatzó. ■ Al terme de Palma, entre Santa Eulàlia, la raonada de Santa Margalida, es Castellet i Son Muntaner. (M)

OSSOS, COVA DES Al vessant occidental del puig de s'Alcadena, del terme d'Alaró. Presenta 50 m de desenvolupament horitzontal i alberga un jaciment arqueològic. Té aixecament topogràfic. ■ Al terme d'Escorca, al Tosals Verds, situada entre sa Cot, la serra Mitjana i ses Cuculles. S'hi trobaren un ganivet de sílex i altres peces, conservades al Museu de Lluc. (FBE/M)

OTERO ARBONA, JOSEP (Palma 1847 - ~1925) Economista. Estudià a l'Institut Balear de segon ensenyament de Palma i a les escoles superiors de comerç de Madrid i d'Alacant. Fou comptador de la Diputació Provincial de Toledo. Va esser capdavanter en la creació (1880) de la Institució Pedagògica de l'Escola Mercantil, de la qual esdevingué (1880-87) secretari. Publicà diverses obres de comptabilitat i pràctica comercial, com *Los contadores de fondos* (1897), *Elementos de contabilidad* (1899) i *La carrera de comercio* (1901).

OVELLA (*Ovis aries*) Mamífer rumugant de la família dels bòvids i del

↑ Ovelles blanques

gènere dels ovins. Té entre 55 i 80 cm d'alçada. El cos és robust i cobert de llana, que només deixa nus el morro i les potes. Les extremitats són fines i relativament llargues, i també la coa. El cap és curt i amb el front ample, els ulls i els narius grossos i el coll curt i gruixat. Només conegut en forma domèstica, és criat per la carn, la pell, la llana i la llet. Pel que fa a les races autòctones mallorquines, es coneixen la blanca i la roja. L'**ovella blanca** es caracteritza pel color blanc i per la llana llisa i llarga. És de proporcions llargues i de mida mitjana. El cap és allargat i de front ample. No solen tenir banyes, però bastants xots en presenten, en forma d'espiral tancada, que arriben a tenir una mida considerable. Les orelles són mitjanceres i de posició horitzontal o planes. Té els morros gruixats i amples. Els ulls són vius, de color marró-verdós. El coll, cobert de llana, no sol presentar papada ni plecs de cap tipus. El cos és allargat i la línia dorsal lleugerament inclinada cap endavant. Les cames són més aviat curtes, gruixades i separades. La llana és blanca, bastant llisa, no gaire fina i de producció suficient per a l'elaboració artesanal de productes tradicionals. La llet es transforma en iogurt, brossat i formatge. D'origen incert, pareix que prové de la introduïda a Mallorca a l'Estat del Bronze amb els pobladors provinents de la Mediterrània oriental. L'**ovella roja** és de mida grossa, de coloracions roges en diferents tons i de llana

entrefina, amb la particularitat de tenir la coa ampla. No té llana al cap ni tampoc a les cames. Té el front ample, la cara fina i els morros forts i gruixats. Les orelles són grosses i horitzontals o lleugerament caigudes. El coll és fort i gruixat i és probable trobar exemplars amb mamelles o ganyells. Les banyes dels xots, quan en tenen, solen esser petites. Les femelles no en tenen mai. Adulta pesa de 45 a 60 kg i els xots o mardans poden arribar als 100 kg. La forma més comuna d'explotació és en guardes dins tanques amb cultius d'ar-

↓ Ovelles roges

bres i farratges destinats a la seva pastura. Sol viure a la intempèrie tot l'any, però a l'estiu passa el dia en els sedadors i surt a pasturar cap al vespre. De probable origen nord-africà, prové de la introducció a Mallorca durant la segona meitat del s XIX de l'ovella barbaresca. Pel que fa al consum de carn ovina, a Mallorca, al començament del s XX, es reduïa als diumenges i dies festius. L'Illa era deficitària en aquest tipus de carn i n'havia d'importar del nord d'Àfrica. Per Pasqua, es converteix en la protagonista de la gastronomia mallorquina. Aquest consum el determina la tradició cristiana de l'anyell pasqual i perquè la primavera és la temporada més idònia per al consum d'aquesta carn, dins el seu cicle natural de desenvolupament. A Mallorca, són freqüents els refranys: 'ovella que bella, perd es remuc', que significa que el qui crida o parla molt quan és hora d'obrar o de recollir beneficis sol roman-dre sense aquests; 'ovella petarrella, a cent anys sembla novella', es diu referint-se a les persones menudes, que semblen més joves que no són; 'ovella amb llop no fa parella', vol dir que les persones cerquen la companyia dels seus semblants, no dels qui els repugnen, o 'per Nadal, cada ovella al seu corral', es diu perquè per Nadal tothom procura anar a casa seva. (AS)

OVELLES, COVA DE SES A la possessió de sa Cabana, del terme de Llucmajor, situada ran de les cases i utilitzada com a aprés. S'hi trobaren olle-

ovelleta, s'

tes prehistòriques, llumetes romanes i fragments amorfs de bronze. (M)

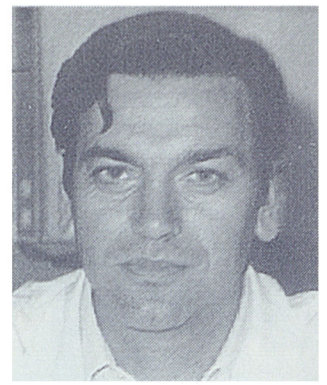
OVELLETA S' Terrenys del terme de Capdepera, estesos entre el puig Negre de sa Torre, na Llana de Dalt, el penyal Roig i s'Ullal. (M)

OZONAS MORAGUES, ANTONI (Palma 1931) Regatista. Enginyer químic, per l'Institut Químic, de Sarrià (1957). Com a creuerista del Reial Club Nàutic de Palma, fou campió d'Espanya de classe IV. Actualment (1994) resideix a Puerto Rico, on és propietari de la hisenda *La Balear*. (JPa)

OZONAS MORAGUES, MARIÀ (La-

← Antoni
Ozonas
Moragues

→ Marià
Ozonas
Moragues

res, Puerto Rico 1943) Metge. Llicenciat (1975) en Medicina per la Universitat de Barcelona, s'especialitzà en urologia. És cap de servei d'urologia de la Residència Sanitària Verge de Lluc. En col·laboració amb la secció de nefro-

logia del doctor Antonio Alarcón Zurita, realitzà el primer transplantament de ronyó a les illes Balears. Posteriorment, en dugué a terme un total de 23 fins al final de 1983, en què deixà de fer-ne.